

CENTRE INTERUNIVERSITAIRE
D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

INTERUNIVERSITAIR CENTRUM
VOOR HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

Cahiers 41 Bijdragen

H. LIEBAUT

REPERTORIUM VAN DE PERS
IN HET ARRONDISSEMENT AALST

1840 - 1914

1967

ÉDITIONS NAUWELAERTS
LEUVEN-LOUVAIN

BÉATRICE-NAUWELAERTS
PARIS

PUBLICATIONS DU CENTRE
UITGAVEN VAN HET CENTRUM

- Cahiers 1.** **Bijdragen 1.**
Neuf rapports sur les sources de l'histoire contemporaine de la Belgique — Negen verslagen betreffende de bronnen van de Belgische hedendaagse geschiedenis. 1957. fr. 70 (abonnement fr. 60)
- Cahiers 2.** **Bijdragen 2.**
A. Simon, Notes sur les archives ecclésiastiques. 1957.
fr. 50 (abonnement fr. 43)
- Cahiers 3.** **Bijdragen 3.**
A. Simon, Inventaire d'archives. (Papiers Villermont. Archives de la nonciature à Bruxelles. Archives des églises protestantes.) 1957.
fr. 50 (abonnement fr. 43)
- Bijdragen 4.** **Cahiers 4.**
A. Vermeersch en **H. Wouters**, Bijdragen tot de geschiedenis van de Belgische Pers 1830-1848. 1958. fr. 200 (abonnement fr. 170)
- Cahiers 5.** **Bijdragen 5.**
A. Simon, Inventaires d'archives. (Évêché de Namur. Château de Gaesbeek. Famille Van Meenen. Cure de Sainte-Gudule, Bruxelles. Famille Croij. Église Évangélique (Verviers).) 1958.
fr. 65 (abonnement fr. 56)
- Cahiers 6.** **Bijdragen 6.**
J. Leclercq-Paulissen, Contribution à l'histoire de la presse tournaisienne depuis ses origines jusqu'en 1914. 1958.
fr. 90 (abonnement fr. 77)
- Bijdragen 7.** **Cahiers 7.**
W. Theuns, De organieke wet op het middelbaar onderwijs (1 juni 1850) en de conventie van Antwerpen. 1959.
fr. 65 (abonnement fr. 56)
- Bijdragen 8.** **Cahiers 8.**
M. De Vroede, Bibliografische inleiding tot de studie van de Vlaams Beweging, 1830-1860. 1959. (uitverkocht)
- Cahiers 9.** **Bijdragen 9.**
M. Colle-Michel, Les archives de la S.A. Cockerill-Ougrée des origines à nos jours. 1959. fr. 50 (abonnement fr. 43)
- Cahiers 10.** **Bijdragen 10.**
A. Simon, Réunions des évêques de Belgique, 1830-1867, procès-verbaux. 1960. fr. 210 (abonnement fr. 179)
- Bijdragen 11.** **Cahiers 11.**
S. Vervaeck, De samenstelling van de gegoede stand te Mechelen op het einde van de XVIIIe eeuw en in het begin van de XIXe eeuw (1796-1813). Een methodologisch onderzoek. 1960.
fr. 50 (abonnement fr. 43)
- Bijdragen 12.** **Cahiers 12.**
M. De Vroede, De Vlaamse Pers in 1855-56. 1960.
fr. 100 (abonnement fr. 85)
- Cahiers 13.** **Bijdragen 13.**
J. Dhondt & S. Vervaeck, Instruments biographiques pour l'histoire contemporaine de la Belgique. 1960. 2e éd. 1964.
fr. 100 (abonnement fr. 95)
- Cahiers 14.** **Bijdragen 14.**
A. Simon, Inventaires d'archives. (Famille Licot. Papiers de Missiesy. Nonciature de Bruxelles. d'Ansembourg, Rédemptoristes (Bruxelles). d'Anethan. de Béthune. 't Serstevens. Évêché de Liège.) 1960.
fr. 80 (abonnement fr. 68)
- Cahiers 15.** **Bijdragen 15.**
Paul Gérin, Bibliographie de l'Histoire de Belgique, 1789-1831. 1960. fr. 540 (abonnement fr. 459)
- Cahiers 16.** **Bijdragen 16.**
Jacques Willequet, Documents pour servir à l'histoire de la presse belge, 1887-1914. 1961. fr. 110 (abonnement fr. 94)

CENTRE INTERUNIVERSITAIRE
D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

INTERUNIVERSITAIR CENTRUM
VOOR HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

Cahiers 41 Bijdragen

H. LIEBAUT

REPERTORIUM VAN DE PERS
IN HET ARRONDISSEMENT AALST

1840 - 1914

1967

ÉDITIONS NAUWELAERTS
LEUVEN-LOUVAIN

BÉATRICE-NAUWELAERTS
PARIS

COMITÉ DIRECTEUR
DU CENTRE
INTERUNIVERSITAIRE D'HISTOIRE CONTEMPORAINE

BESTUURSCOMITÉ VAN HET
INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR
HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS

- G. JACQUEMYS, Université Libre de Bruxelles, président.
R. DEMOULIN, Université de Liège.
H. HAAG, Université de Louvain.
J. DHONDT, Universiteit Gent, secretaris-penningmeester.

I. INHOUDSTAFEL

I. Inhoudstafel	3
II. Verantwoording en Overzicht	5
III. Bronnen	12
IV. Toelichtingen	16
V. Repertorium van de Pers	18
A. Aalst	18
B. Denderhoutem	90
C. Denderleeuw	91
D. Geraardsbergen	92
E. Lede	120
F. Ninove	121
G. Oordegem	142
H. Zottegem	144
VI. Kiesbladen	152
VII. Ontwikkeling van de pers in het arrondissement Aalst	164
VIII. Indices	181
A. Personenregister	181
B. Geciteerde en besproken persorganen	185

II. VERANTWOORDING EN OVERZICHT

Zelfs wanneer men slechts oppervlakkig dit repertorium doorbladert dan valt onmiddellijk op het gering aantal der overgebleven nummers van de talrijke persorganen, welke in het arrondissement in de periode 1840-1914 verschenen zijn. Het aantal der volledig bewaarde collecties bedraagt slechts zeven, van drie kranten zijn nog een zeer groot aantal exemplaren voorhanden, maar van al de andere publicaties werden voor elk blad slechts enkele specimina of dikwijls slechts één teruggevonden.

Deze beperktheid van het voor de studie van de politieke, sociale en culturele evolutie in een arrondissement zò belangrijke materiaal is een eerste reden waarom een minder prettig werk als het opmaken van een pers-repertorium dringend noodzakelijk was. Inventarisatie van het nog bestaande was nodig. Immers, hoe geringer de sporen worden, welke ons het verleden kenbaar maken, des te waardevoller deze worden voor de historicus. Niet alleen te weten wat bewaard is gebleven lijkt ons van grote betekenis, maar ook de plaats waar men deze bronnen kan terugvinden. Dit laatste is vooral van belang voor wat de private verzamelingen betreft. De openbare archieven bevatten immers slechts een deel van het overgebleven krantenmateriaal. Het was dus noodzakelijk door geduldig speurderswerk enkele private verzamelingen op te sporen. In dit verband dient opgemerkt dat we er van overtuigd zijn dat er nog heel wat privé-verzamelingen voor ons verborgen zijn gebleven. Het is echter een onmogelijk werk — de kans op resultaten nog buiten beschouwing gelaten — al deze collecties terug te vinden. Helaas, we stelden vast dat het soms moeizaam opgebouwde privé-archief meestal bij het overlijden van de verzamelaar versnipperd of vernietigd wordt in plaats van het in zijn geheel aan een openbaar archief te schenken, waar men het gemakkelijker kan bereiken en het trouwens beter en veiliger bewaard wordt.

Per gemeente en in alfabetische volgorde worden hier de teruggevonden periodieken en kiesbladen vermeld, de plaats waar men ze kan vinden en welke nummers bewaard gebleven zijn. (Rubriek I). Wanneer van één nummer in éénzelfde of in verschillende archieven meerdere exemplaren werden gevonden, dan wordt het bestaan van dit nummer maar éénmaal vermeld. Specimina of gedeeltelijke collecties worden eveneens niet vermeld, wanneer een volledige verzameling van het blad werd teruggevonden.

Dit repertorium is echter niet enkel bedoeld als een inventaris maar tevens om de ontwikkeling van de kranten zelf vast te stellen o. a. voor wat de titel, de periodiciteit, de gebruikte onderschriften bij de titel, de grootte, prijs, oplage en de evolutie van al deze gegevens betreft. Deze inlichtingen (Rubriek II) leren ons de pers van het landelijke arrondissement Aalst kennen in haar uiterlijke verschijning. Kranten en tijdschriften brachten we samen in éénzelfde deel. De kiesbladen echter, gezien hun speciaal karakter, worden achteraan afzonderlijk behandeld.

Tussen 1840 en 1914 werden er te Aalst 36 bladen gepubliceerd welke minstens éénmaal per week verschenen, te Denderhoutem één, te Denderleeuw eveneens één, te Geraardsbergen 21, te Lede één, te Ninove 13, te Oordegem twee en te Zottegem acht. Te Aalst verschenen er negentien maandelijks publicaties, te Geraardsbergen drie en te Ninove ook drie. Veertiendaagse uitgaven hadden we te Aalst (twee) en te Geraardsbergen (twee), dagelijkse enkel te Aalst (twee). Alle andere bladen (negen) hadden een onregelmatiger periodiciteit. De grootte van deze drukwerken varieerde tussen 22×14 cm. en $65,5 \times 50,5$ cm. De omvang van een publicatie nam meestal toe, hetgeen wijst op haar bijval bij het lezerspubliek. Iedere periodiek kent uiteindelijk zijn maximum-grootte, welke dan niet meer gewijzigd wordt tot wanneer we een inkrimping vaststellen. Dan mogen we ons verwachten aan een spoedig einde van het blad.

Continuïteit van de grootte was een uitzonderlijk geval behalve voor wat het aantal pagina's betreft dat doorgaans vier bedroeg. De omvang immers was een prestigefactor voor de krant, samenhangend met haar financiële mogelijkheden en gewoonlijk ook met het lezers-aantal.

Het aantal kolommen was evenredig met de breedte van het blad. Dit aantal liet men aangroeien liever dan het aantal pagina's te doen toenemen, hetgeen uiteraard technisch gecompliceerder was en meer werk vereiste. Slechts wanneer de voorraad aan annonces te groot werd, voegde men bij het normale aantal bladzijden nog een halve of een hele pagina toe.

De prijs per jaarabonnement bedroeg voor de politieke opiniebladen, die wekelijks verschenen, in de tijd voor de jaren 1860-1865 zeven of meestal zes franken, van dit tijdstip af daalde de prijs tot 4 à 5 F. en na 1880 treft men reeds abonnementen aan van 2,5 à 3 F, hetgeen omtrent de eeuwwisseling de normale prijs wordt. Voor het Aalsterse dagblad *De Volksstem* (verschenen sinds 1910) betaalde men acht franken per jaargang.

De prijs van de wekelijkseannoncenbladen, sportbladen en de maandelijksbladen lag heel wat lager dan deze der politieke weekbladen. In de periode 1840-1880 varieerde hij tussen 4 en 3 F, na die tijd tussen 0,5 en 2,5 F. Aan de herbergiers uit de stad, waar er eenannoncenblad gedrukt werd, en aan deze van de omliggende gemeenten werd dit gratis bezorgd.

Een toename van de grootte van een krant ging meestal niet gepaard met een stijging van de abonnementsprijs. Dit wijst er op dat de omvang van het blad slechts groeide in evenredigheid met het aantal lezers. Slechts in enkele uitzonderlijke gevallen zagen we dat de abonnementsprijs van een publicatie een geringe stijging onderging, doch dit altijd maar gedurende een korte periode. In de regel daalde de abonnementsprijs of bleef hij onveranderd. Voor de buitengemeenten rekende men altijd minstens een halve frank meer bij de prijs die de stedelingen moesten betalen.

Bij deze externe gegevens worden ook nog de ondertitel(s) en het motto, welke beide de kop van de periodiek opluisterden samen met de tekening vermeld. Uit deze drie elementen kan men reeds heel wat leren over de strekking en het doel van de publicatie. Het zijn dus belangrijke factoren bij de studie van de drukpers.

Hoe zagen deze kranten er uit ? Buiten de reeds vermelde gegevens als grootte, prijs, ondertitel, motto en titeltekening, welke eigenlijk min of meer stabiele d.w.z. gedurende een lange periode niet veranderende elementen zijn, blijft nog de steeds wisselende inhoud van de publicatie, nl. de redactionele artikels, de annonces, het feuilleton, het buitenlands nieuws en wat we met een eigentijdse term noemen „de gemengde berichten”. In de plaatsing van al deze onderdelen van de berichtgeving is er echter een zeer grote gelijkenis tussen al die verschillende bladen en tevens een continuïteit in elk blad afzonderlijk. Het feuilleton prijkte steeds onderaan de eerste bladzijde en kende eventueel zijn vervolg op de tweede. Annoncen (voor het merendeel handelend over allerlei geneeskrachtige pillen en zalven) werden afgedrukt op het grootste deel der derde en de ganse vierde pagina, tenzij het natuurlijk een specifiekannoncenblad betrof. Wanneer het een strijdend opinieblad was kwam het binnenslands nieuws en de polemiserende artikels op de eerste, het buitenlands nieuws samen met de gemengde berichtgeving op de tweede en een deel van de derde bladzijde. Bij een a-politiek blad stond de eerste pagina meestal vol met buitenlands nieuws, of met kleurloze commen-

taar bij gebeurtenissen van allerlei aard. De tweede pagina was dan gevuld met allerlei nieuwtjes uit de eigen streek.

Hoe paradoxaal voor de moderne krantenlezer ook maar wanneer we een toename van het aantal reclameberichten in één van deze periodieken zien, ten koste van de plaats normaal voorbehouden aan het nieuws of de polemiek, betekent dit tevens dat het weekblad zijn einde naderde; de krant ging aan journalistieke bloedarmoede lijden en inderdaad na enige tijd werd de publicatie ervan stopgezet.

Er is een derde reden waarom een repertorium voor de lokale pers zeer gewenst is. De meeste van de hierna vermelde kranten hadden een beperkte geografische verspreiding. De gepubliceerde artikelen waren slechts interessant voor een in de nabijheid van de drukker-uitgever gelocaliseerd publiek. Slechts enkele publicaties slaagden er in de grenzen van het arrondissement te overschrijden, b.v. *De(n) Denderbode*, *De Werkman*, *De Volksstem*. Toch bevatten ook deze schriften meestal lokaal nieuws en waren de redactionele artikelen sterk plaatsgebonden, doorspekt als ze waren met insinuaties, namen (meestal bijnamen) van lokale groten en schetsen van de plaatselijke toestanden.

Het is echter precies om die redenen dat deze — op nationaal vlak gezien onbelangrijke — persorganen zo betekenisvol zijn. In onze tijd concentreert de historische studie van de negentiende eeuw zich steeds meer op de evolutie van de toestanden in een beperkt geografisch terrein. Op basis van deze detailonderzoeken zou men dan met meer kans om de historische waarheid dichter te benaderen een synthese van de evolutie op nationaal vlak kunnen schrijven. Wanneer men eerst een kijkje gaat nemen in de stegen en straatjes van een dorp, zal het gezicht van uit de kerktoren rijker aan inhoud zijn en het risico om uit het zien van de gemeente in haar ganse omvang verkeerde conclusies te trekken betreffende de daar levende gemeenschap kleiner.

Vooraf voor de kennis van de politieke evolutie tijdens de voorbije eeuw in het arrondissement Aalst — dus in de realiteit van de kleine gemeenschap — zijn deze drukwerken van zeer groot belang, te meer omdat bijna alle andere bronnen voor die studie verdwenen zijn. Niet alleen deze factor maakt deze publicaties zo belangrijk maar ook het feit dat de drukkers-uitgevers en hun werk een niet te onderschatten rol hebben gespeeld in de verdediging en verspreiding van politieke ideeën.

De drukkers-uitgevers (meestal werden deze beide functies door dezelfde uitgeoefend) waren persoonlijk betrokken in de politieke

strijd. Ze traden actief op en waren het mikpunt van de aanvallen der tegenstanders. Te meer omdat de meesten terzelfdertijd nog hoofdredacteur of redacteur waren van de door hen gedrukte en uitgegeven krant. Ze drukten dus wat ze zelf hadden geschreven in tegenstelling met onze tijd waar de rol van de drukker grotendeels herleid is tot het drukken van hetgeen door anderen wordt voorgelegd en betaald. Het waren familiebedrijven die van broer naar broer, van vader op zoon overgingen.

De invloed van die persorganen — welke natuurlijk op hun beurt de uitdrukking waren van de gangbare publieke opinie — was uitermate groot. Deze pers was als een brandspiegel: ze ving de meningen en verzuchtingen van het lezerspubliek op en weerkaatste deze dan vele malen sterker, zodat ze het politieke gedachtenleven feller deed leven.

Beter dan de pers met een nationale allure leren deze lokale kranten ons de werkelijkheid zien. Ze doen ons de publieke mening scherper en directer kennen. Het zijn echte koortsmeters van de politieke temperatuur in het land of in de streek gezien de daarin gepubliceerde artikels en polemieken minder omzwachteld zijn met academismen. De toon was fel en onverbloemd, persoonlijke veten en locale tegenstellingen werden niet uit de weg gegaan. Van belang is het dus te weten van en tot wanneer de krant uitgegeven werd, welk karakter en strekking het blad had, wie er achter stonden als eigenaars, hoe de medewerkers heetten, door wie het uitgegeven en gedrukt werd (Rubrieken III en IV).

Voor de studie van deze gegevens konden we meestal slechts beroep doen op de kranten zelf, aangezien we niet beschikken over een hele gamma van publicaties (andere persrepertoria, eigentijdse publicaties, werken over de locale geschiedenis, enz.) zoals deze bestaan voor de grote centra. Van familiearchieven kon geen gebruik worden gemaakt aangezien deze niet toegankelijk zijn ofwel vernietigd.

Dit verklaart waarom we slechts voor een gering aantal kranten de stichters en eigenaars, de kostprijs voor de oprichting van een weekblad (10.000 F in 1866 en 20.000 in 1895) en de samenstelling van de redactie konden bepalen.

Wat dit laatste punt betreft waren er vier middelen om ze te leren kennen: de krant maakte melding van de samenstelling van de redactie en vermeldt met naam de hoofdredacteur, de persorganen van de tegenstanders vermeldden de medewerkers aan het vijandige

blad, de getuigenis van nog levende tijdgenoten en ten slotte door de naamtekening van een artikel. Het ondertekenen met de familienaam werd slechts in voege gebracht door de Daensistische pers. Dit werd door de tijdgenoten als iets revolutionnair gevoeld en dat was het inderdaad. Te voren werd er slechts getekend met een schuilnaam of helemaal niet. Dit feit moet men echter zien tegen een dubbele achtergrond : het opstellen van de krant gebeurde steeds door één en dezelfde persoon, die in de gemeente voldoende bekend was, ofwel door een groep van mensen, waarvan iedereen ter plaatse wist dat ze medewerkten aan dat bepaalde orgaan. Het voorbeeld van de Daensisten werd door de radikaal-liberalen en de socialistes slechts schoorvoetend gevolgd, terwijl de conservatieven onveranderd naamloos verder publiceerden.

Uit de enkele ons bekende namen blijkt echter voldoende dat het vooral diegenen waren welke op het politieke vlak een belangrijke rol vervulden, die ook in de perswereld van het arrondissement een voorname plaats innamen als financiers en redacteurs.

Waar en van welk ogenblik werden de bladen gepubliceerd in het arrondissement Aalst ? Voor 1900 verschenen er alleen in de drie steden — Aalst, Geraardsbergen en Ninove — en in de nog landelijke gemeente Zottegem. Dit hangt niet alleen samen met de bevolkingsconcentratie aldaar — wat uiteraard een belangrijke factor is gezien het onmiddellijk voorhanden zijnde grotere lezerspubliek — maar vooral met de concentratie van het politieke leven en van de in de politiek staande families in deze centra van het arrondissement. De buitengemeenten waren op politiek gebied gericht op de steden, van waaruit de politieke ideeën doorsijpelden en van waar tijdens de algemene of de provinciale verkiezingen de kandidaten hun kiestochten begonnen. Dáár woonden de voornaamste en in hoog aanzien staande families, dáár werd beslist wie zou verkozen worden tot kandidaat van de partij en het was dus normaal dat ook dáár de organen van de verschillende strekkingen opgesteld en gedrukt werden.

Te Aalst verscheen het eerste blad in 1840 — tevens het eerste blad van het ganse arrondissement en dit verklaart meteen waarom onderhavig repertorium 1840 als begindatum heeft —, te Geraardsbergen in 1843, te Ninove twintig jaar later en te Zottegem in 1871.

Op de buiten zag de pers slechts in het begin van onze eeuw het levenslicht : te Denderleeuw en te Oordegem in 1905, te Denderhoutem en te Lede in 1909. In de andere gemeenten van het arrondissement verschenen er (voor zover we weten) vóór 1914 geen kranten.

Een repertorium als dit van de pers is nooit volledig af. De ervaring heeft dit reeds uitgewezen. Nieuwe ontdekkingen van verzamelingen of losse specimina en nieuwe publicaties over de geschiedenis van het politieke, sociale, economische en culturele leven brengen altijd meer elementen aan om een dergelijk repertorium aan te vullen of zelfs te wijzigen. De aangebrachte toevoegingen en wijzigingen kunnen echter nooit zo fundamenteel het gegeven beeld veranderen dat de publicatie van deze repertoria niet verantwoord zou zijn. Ze leveren de „bouwstoffen” voor verdere studie en ze vormen hiervoor de bases van waaruit men vertrekt.

We menen bij het einde van deze inleiding onze erkentelijkheid te moeten betuigen aan Prof. Dr. J. Dhondt, die ons dit werk heeft willen toevertrouwen. We danken ook de heer R. Van Eenoo, assistent van Prof. Dhondt, voor zijn belangstelling en aanmoediging. Tevens wensen we aan allen die ons het nodige materiaal ter beschikking stelden om dit werk tot een goed einde te brengen, onze dankbaarheid te betonen. Moge het bereikte resultaat de uitdrukking van deze dankbetuiging zijn.

III. BRONNEN

I. Archieven.

A. Publieke.

1. Aalst.

Stadsarchief: XIV, 18 en 20.

Specimina.

2. Antwerpen.

Archief en Museum van het Vlaams Cultuurleven (A. M. V. C.): B, 298, D (specimen) en D, 118, K.

Stadsbibliotheek (S. B.): Fonds A. Verbouwe.

Specimina.

3. Brussel.

Koninklijke Bibliotheek (K. B.): Fonds G. Mertens.

Specimina.

Musée International de la Presse (M. I. P.) (1).

Specimina.

Handschrift van A. Warzée ter voorbereiding van de tweede uitgave van zijn „Essai historique et critique sur les journaux belges”.

4. Gent.

Universiteitsbibliotheek (U. B.): J. 1589, 1619, 1620, 1622-1629, 1631-1639, 1651, 1676-1681, 1684, 1687, 1689, 1709, 1711-1715, 1717, 1718, 1720, 1722, 1724-1726, 1728-1730, 1732-1734, 1739-1742, 1745-1747, 1750-1755, 1858, 1859, 1861-1863, 1865, 1866.

Specimina.

Rijksarchief: P. A., II, 379 en 703 (brieven). (2)

Museum voor Volkskunde:

Specimen.

5. Leuven.

Universiteitsbibliotheek (U. B.): Fonds priester Hendrickx.

34/23, 34/29, 34/36, 34/40, 38/2, 38/4, 40/79, 44/48, 47/4, 47/5, 70, 72/3, 88/9, 98/5, 104/8, 119/5, 122A/7, 122A/10, 150/13, 165/2, 179/15, 183/12, 183/16, 186/2, 190/21, 192/1, 193/9, 195/11, 210/1, 216/11, 222/10, 236/10, 239/18, 240/15, 240/18, 245/4, 245/18, 251/3, 286/11, 288/9, 290/13, 291/16, 296/14, 304/8, 332/11, 343/10, 361/9, 361/11, 380/2, 393/1, 395/11, 400/9,

---

(1) Gezien men al de aldaar bewaarde fondsen (de zgn. Collection Brune, Collection Jaune, Collection Fichier, Fonds Van Hoeter) op dit ogenblik samenbrengt in één verzameling, alfabetisch geordend per arrondissement en per gemeente, is het niet meer nodig nog melding te maken van de vroegere indeling.

(2) Het betreft hier stukken uit dossiers afkomstig uit het vroegere Provinciaal Archief. De oude nummering wordt in het Rijksarchief voorlopig behouden.

400/10, 401/5, 403/10, 406/9, 406/12, 408/3, 409/14, 413/2, 416/17, 421/10,
426/3, 428/9, 428/17.
Specimina.

B. Private.

1. Aalst.

Drukkerij Du Caju, Lange Zoutstraat, 13.
Specimina.

B. De Cock, Rapenstraat, 27.
Specimina.

A. Van Hoorick, Boudewijnlaan, 3.
Specimina.
Recht en Vrijheid, 1900-1913.

L. De Mot, A. Nichelsstraat, 31.
Specimina.

A. Van de Putte, Korte Zoutstraat, 29.
Specimina.
De(n) Denderbode, 1846-1914.

G. Sanders, Schoolstraat, 26.
Gazette van Aelst, 1870-1874.
Gazette van Aelst, 1893-1895.
De Volksstem, 1895-1914.

Drukkerij Spitaels, Nieuwstraat, 12.
Specimina.

2. Geraardsbergen.

Drukkerij Van Nieuwenhove, Markt 10.
Specimen.

3. Hekelgem.

Abdij van Affligem.
Maria-groet uit Affligem, 1900-1914.

4. Mechelen.

L. Delafortrie, Vondelstraat, 1.
Het Land van Aelst (grote verzameling).
De Werkman (idem).
Specimina.
Documenten.

5. Petegem (Oudenaarde).

R. De Deken, Scheldestraat, 1.
Specimen.

6. Zottegem.

J. Haegeman, Hoogstraat, 65.
De Beiaard, 1902-1914.
Specimina.

II. Lijst der geciteerde publicaties. (1)

Annuaire général de la presse belge et des principaux journaux étrangers, 1909, Bruxelles.

Annuaire général de la presse belge et des principaux journaux étrangers, 1910, Bruxelles.

Annuaire général de la Presse Universelle, contenant le répertoire général de la presse et l'annuaire général de la presse belge, 1911-1912, 3e édition, Paris.

Bibliographie nationale. Dictionnaire des Écrivains belges et Catalogue de leurs publications, 1830-1880. 4 vol. Bruxelles 1886-1910.

Biographie nationale, publiée par l'Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique. 28 vol., 2 vol. suppl. Bruxelles, 1866-1944, 1956-1959.

J. BROECKAERT : *De Dendermondsche Drukkers*. Dendermonde, 1890.

L. DELAFORTRIE : *Pieter Daens. De man die geloofde*. Uit de mémoires der familie. Hasselt, 1963.

L. DELAFORTRIE : *Priester Daens*. Uit de mémoires der familie. Hasselt, 1961.

F. DE POTTER : *Vlaamsche bibliographie*. Lijst der boeken, vlug- en tijdschriften, muziekwerken, kaarten, platen en tabellen, in België van 1830 tot 1890 verschenen. 4 delen. Gent, 1893-1902.

M. DE VROEDE : *De Vlaamse pers in 1855-1856*. (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdrage 12). Leuven, 1960.

J. D'HOOGHE : *Geschiedkundig Overzicht*. Koninklijk Atheneum te Aalst, 1843-1950. Aalst, s.d.

H. J. ELIAS : *Priester Daens en de Christene Volkspartij, 1893-1907*. Aalst, 1940.

Le Fureteur. Revue mensuelle illustrée d'histoire, de bibliographie et de statistique de presse. Organe officiel du Cercle Belge des collectionneurs. Bruxelles, 1904-1912.

Geschiedenis van de Socialistische Arbeidersbeweging in België, o.l.v. Prof. J. Dhondt. Antwerpen, 1961-1966 (in afleveringen).

Recueil spécial des actes, extraits d'actes, procès-verbaux et documents relatifs aux sociétés commerciales. Bruxelles, 1910.

Relevé des périodiques spéciaux parus en Belgique à l'occasion des élections communales du 20 octobre 1907. Dressé par MM. Gaston Mertens et Albert de Fonvent. Bruxelles, 1907.

---

(1) Voor verdere bibliografische gegevens over de pers dient verwezen naar het werk van R. VAN EENOO en A. VERMEERSCH, *Bibliografisch repertorium van de Belgische pers. 1789-1914*, (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis. Bijdrage 23). Leuven, 1961.

Relevé des périodiques spéciaux parus en Belgique à l'occasion des élections communales du 15-x-1911. Dressé par MM. Gaston Mertens et Albert de Fonvent. Bruxelles, 1911.

Relevé des périodiques spéciaux parus en Belgique à l'occasion des élections législatives du 2 juin 1912; des élections provinciales du 9 juin 1912 et du Ballotage du 16, même mois; de diverses élections (communales et de prud'hommes) de 1912 aussi. Dressé par MM. Gaston Mertens et Albert de Fonvent. Bruxelles, 1912.

Répertoire général de la presse belge, 1895, Bruxelles.

Répertoire général de la presse belge, 1904, Bruxelles.

Revue bibliographique et statistique de la presse belge (opvolger van Le Fureteur), Bruxelles, 1912-1914.

R. REZSOHAZY : *Origines et formation du Catholicisme Social en Belgique, 1842-1909.* Louvain, 1958.

V. SCHOBGENS et W. VAN HILLE : *Descendance de J. B. Spitaels, 1719-1779,* suivie de notes sur les familles Van Crombrugge, de le Haye, etc... *Tablettes des Flandres. Document I.* Bruges, 1958.

A. VAN DEN BRUELE : *Vijf jaar zegen.* Ninove, s.d. (in afleveringen).

R. VAN EENOO : *De Pers te Brugge, 1792-1914. Bouwstoffen.* (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdrage 20). Leuven, 1961.

K. VAN ISACKER : *Het Daensisme, 1893-1914.* Antwerpen, tweede herziene uitgave, 1965.

K. VAN ISACKER : *Werkelijk en Wettelijk Land, de katholieke opinie tegenover de rechterzijde, 1863-1884.* Antwerpen, 1955.

A. VAN LUL : *Oude Geslachten uit het Land van Aalst.* Van Lul (in *Het Land van Aalst*, XIV-1962, nr. 1).

E. VOORDECKERS : *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers. Repertorium, 1667-1914.* (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdrage 35). Leuven, 1964.

A. WARZÉE : *Essai historique et critique sur les journaux belges. Journaux politiques.* Gand, 1845.

IV. TOELICHTINGEN

Al de in het arrondissement Aalst vòòr 1914 gedrukte en (of) uitgegeven periodieken en kiesbladen, waarvan het bestaan rechtstreeks — door het terugvinden van een nummer — of onrechtstreeks — door vermelding ervan in de één of andere publicatie — vastgesteld werd, worden hier vermeld. Deze vermelding geschiedt in alfabetische volgorde zowel voor wat de gemeenten waar het blad gedrukt werd als voor wat de volgorde per gemeente betreft.

Omwille van de duidelijkheid wordt bij wijziging van de titel van een blad, deze krant vanaf die verandering als nieuwe uitgave aanzien en dus afzonderlijk besproken. Er wordt dan vermeld dat het hier ging om „de voortzetting van” een elders besproken publicatie.

Reeds eerder werden door het Seminarie van Hedendaagse Geschiedenis der Rijksuniversiteit van Gent persrepertoria uitgewerkt (1). Hierin werd voor de bespreking van de drukwerken een bijna éénvormig schema gevolgd (2). In de onderhavige publicatie wordt vastgehouden aan deze éénvormigheid. Daar men elders uitvoeriger toelichtingen over de in dit schema voorkomende rubrieken kan terugvinden, zal een korte verklaring hier volstaan (3).

I. *Bewaarplaatsen.*

II. *Externe gegevens* : vaststellen van de onmiddellijk waarneembare uiterlijke structuur en de evolutie hiervan.

a. *Ondertitel.*

b. *Titeltekening of Vignet.*

c. *Motto* : soms is het onderscheid met de ondertitel minder duidelijk. Als motto werd aanzien iedere in de kop voorkomende uitdrukking die kon worden beschouwd als een „leidmotief” voor de krant.

---

(1) In de „Bijdragen” van het „Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis” werden reeds repertoria gepubliceerd over de steden Brugge, Brussel, Gent en het arrondissement Roeselare.

(2) In zijn eerste vorm werd dit schema uitgewerkt door ROMAIN VAN EENOO in zijn *Repertorium over de Brugse pers.*

(3) Zie bij E. VOORDECKERS : *Bijdrage tot de Geschiedenis van de Gentse Pers. Repertorium, 1667-1914*, blz. 49-55. Op enkele details na volgden we zijn methode.

- d. *Prijs* : per jaarabonnement.
- e. *Formaat* : In centimeters (hoogte en breedte), aantal kolommen per bladzijde, aantal bladzijden per nummer.
- f. *Periodiciteit* : Eventueel aangevuld met de vermelding van de dag waarop het blad verscheen (1).
- g. *Oplage*.
- h. *Adres van de administratie van het blad* : dit is meestal hetzelfde als dat van de drukker.

III. *Interne gegevens* : mededelingen die ons het ontstaan en het leven van een periodiek en de hierbij betrokken personen nader doen kennen.

- a. *Stichtingsdatum* : Datum waarop het eerste nummer verscheen, wanneer die gekend is. Meestal dient echter melding gemaakt van de datering van het eerst voorhanden zijnde nummer.
Einddatum : datum op het laatst verschenen nummer (2) of van het laatst voorhanden zijnde nummer.
- b. *Stichter*.
- c. *Eigenaar(s)*.
- d. *Uitgever*.
- e. *Drukker*.
- f. *Hoofdredactie*.
- g. *Redactie*.

IV. *Karakter en strekking*.

---

(1) Theoretisch verschenen de meeste weekbladen op zondag. In feite werden ze reeds op zaterdag verspreid.

(2) Wanneer de datering van het „laatste nummer” gesitueerd is in het jaar 1914 betekent dit niet altijd dat het blad zijn verschijnen definitief stopzette, wel dat er een onderbreking was in de publicatie ervan (oorlogsomstandigheden). Het begin van deze onderbreking werd genomen als het einde van het onderzoek.

V. REPERTORIUM VAN DE PERS

A. AALST

De Aalstersche pachter.

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 14-XI-1880 (1^e Jrg., nr. 3)-
- II. a. *Ondertitel* : „Weekblad ter bevordering en verdediging van Landbouw en Nijverheid. Verschijnende des Zondags Morgen.”
- d. *Prijs* : 2,5 F. per jaar.
- e. *Formaat* : 36 × 23,5 cm., 2 kol., 4 pp.
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Enig voorhanden nummer* : 14-XI-1880 (1^e Jrg., n^r 3).
- d. e. *Uitgeverij, Drukker* : Clemens Van de Putte-Goossens, Molenstraat, 6, Aalst (1).
- IV. *Informatieblad voor de landbouwers.*

De(n) Aelstenaer (2)

I. *Bewaarplaats* :

Aalst, J. Du Caju, Lange Zoutstraat, 13 : 8-X-1865 (nr. 1296),
15-X-1865 (n^r 1297), 22-X-1865 (n^r 1298), 5-XI-1865 (n^r 1300),
12-XI-1865 (n^r 1301).

Aalst, Stadsarchief, XIV, 20 : 19-XI-1865 (n^r 1302).

Antwerpen, S. B. : 22-IV-1883 (n^r 2187), 9-I-1887 (n^r 2379),
21-VI-1896 (n^r 2871).

---

(1) Clemens-Pieter Van de Putte (1838-1913) : lid van het Middencomité der Katholieke Bewarende Vereeniging van het Arrondissement Aalst, officier bij de Burgerwacht en nadien lid van de revisieraad der Aalsterse B. W., bestuurslid van de Aalsterse Spaarkas en van het Bureel van Weldadigheid (1888-1913), lid van het Besturend Comité ter bescherming van de Werkmanswoningen in het arrondissement (De Volksstem 19-11-1913). Vader van Georges (blz. 35).

(2) *Den Aelstenaer* was de kop gedurende de eerste jaargangen, in 1863 (5-IV-1863, nr. 1164) vinden we reeds „De Aelstenaer”. In 1883 wordt het dan „De Aalstenaar” (in 22-IV-1883, nr. 2187).

Brussel, K. B. : 24-I-1886 (n^r 2329).

Brussel, M. I. P. : 18-VI-1843 (n^r 80), 16-VII-1843 (n^r 84),
5-IV-1863 (n^r 1164), 7-VI-1874 (n^r 1731), 10-XI-1878 (n^r 1956),
20-XII-1885 (n^r 2324), 17-V-1891 (n^r 2606), 11-X-1891 (n^r 2626).

Gent, U. B. J. 1709 : 15-I-1843 (n^r 58), 1-II-1863 (n^r 1155),
26-IV-1868 (n^r 1429), 10-VII-1887 (n^r 2405).

Leuven, U. B. 34-23 en 38-2 : 5-I-1845 (n^r 161), 20-VI-1875
(n^r 1784), 2-V-1886 (n^r 2343), 20-II-1887 (n^r 2385), 26-VIII-
1894 (n^r 2778), 14-X-1894 (n^r 2784), 15-XI-1896 (n^r 2892).

II. d. *Prijs* :

6 F.

5 F., in 9-I-1887 (n^r 2379).

e. *Formaat* :

43 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.

46 × 30 cm., 3 kol., 4 pp., in 1-II-1863 (n^r. 1155).

49 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 8-X-1865 (n^r. 1296).

52,5 × 34,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 26-IV-1868 (n^r. 1429).

56 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., in 17-V-1891 (n^r. 2606).

52,5 × 34,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 11-X-1891 (n^r. 2626).

f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerste nummer* : 15-XII-1841 (1).

Eerst voorhanden nummer : 15-I-1843 (n^r 58).

Laatst voorhanden nummer : 15-XI-1896 (n^r 2892).

d. e. *Uitgever, Drukker* : Du Caju-De Vylder, Lange Zoutstraat,
269, Aalst (2).

g. *Redakteurs* : J. G. Du Caju, Jozef Colnet (3).

---

(1) A. WARZÉE : *Essai historique et critique sur les journaux belges*, blz. 232.

(2) De drukkerij Du Caju werd te Aalst in 1805 opgericht door Jean-Jacques Du Caju-De Deyn (+1841). Sinds 1832 werd de drukkerij geleid door diens zoon Joseph-Gustave Du Caju-De Vylder (1808-1864). Deze werd als drukker opgevolgd door Emery (1837-1912) en Valéry (1874-1939), de zoon en de kleinzoon van Joseph-Gustave.

(3) Deze beiden worden als opstellers van het blad vermeld in het rapport van de Aalsterse burgemeester G. De Gheest over de pers in zijn stad aan de goeverneur der provincie Oost-Vlaanderen. Brief van 18-I-1851 (Provinciaal Archief te Gent. Periode 1850-1870, nr. 703. Dit archief werd onlangs onder het beheer van de Gentse afdeling van het Rijksarchief geplaatst. De vroegere nummering van het archief blijft voorlopig behouden).

De Colnet Jozef (1800-1887) was hoofdbediende op het arrondissementscommissariaat te Aalst.

- IV. A-politiek informatieblad dat zich slechts in de verkiezingstijd uitsprak over de verschillende kandidaturen (1).

Aenkondiger van het Land van Aelst

I. *Bewaarplaats* :

Aalst, Drukkerij Spitaels-Schuermans, Nieuwstraat, 12 :
1-I-1860 (n^r 453), 30-XII-1860 (n^r 505), 6-I-1889 (n^r 1966),
29-XII-1889 (n^r 2013).

Aalst, Stadsarchief XIV,18 : 15-IX-1867 (n^r 904).

Antwerpen, S. B. : 9-VI-1886 (n^r 1830).

Brussel K. B. : 24-I-1886 (n^r 1815), 14-VI-1908 (n^r 2951).

Brussel, M. I. P. : 29-V-1870 (n^r 1007), 13-IV-1873 (n^r 67),
22-VII-1883 (n^r 1684), 13-VI-1886 (n^r 1835), 27-III-1887
(n^r 1875), 29-VII-1888 (n^r 1945), 19-III-1893 (n^r 2177), 13-II-
1898 (n^r 2423), 12-II-1899 (n^r 2472), 20-X-1901 (n^r 2605),
4-XI-1906 (2868).

Gent, U. B. J.1711 : 4-V-1856 (n^r 262), 5-VIII-1866 (n^r 792),
29-VI-1873 (n^r 1168), 4-VII-1875 (n^r 1273), 3-I-1886 (n^r 1812),
16-X-1892 (n^r 2155), 8-IV-1900 (n^r 2531), 5-IV-1914 (3251).

Leuven, U. B. 34-36 en 38-4 : 10-III-1878 (n^r 1412), 6-XI-
1881 (n^r 1595), 19-XII-1886 (n^r 1862), 31-VII-1887 (n^r 1895),
22-III-1914 (n^r 3249).

II. d. *Prijs* :

4 F.

2 F., in 8-IV-1900 (nr. 2531).

e. *Formaat* :

39 × 29 cm., 3 kol., 4 pp.

36,5 × 26 cm., 3 kol., 4 pp., in 1-I-1860 (n^r 453).

40 × 28,5 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 11-III-1860 (n^r 463).

40 × 30 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 19-VIII-1860 (n^r 486).

38 × 26,5 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 14-X-1860 (n^r 494).

---

(1) Tijdens de eerste jaren van zijn bestaan verdedigde het blad de conservatieve kandidaten bij de verkiezingen. *L'Observateur* van 15-V-1843 en 5-VI-1843 noemde het blad „une feuille cléricalle”. Het blad voerde toen polemieken met *De Gazette van Aelst* en het *Algemeen Nieuws- en Aekondigingsblad (Den Aelstenaer 15-I-1843)*. In 1851 nam de krant het op voor de liberale kandidaten, cfr. de brief van burg. G. De Gheest aan de provinciegeoverneur d.d. 5-XI-1851 (P. A, II, nr. 379). Het katholieke weekblad *Het Land van Aelst* (26/VII/1874) bestempelde het blad als zijnde liberaal.

36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 15-IX-1867 (n° 904).
50 × 32,5 cm., 3 kol., in 8-IV-1900 (n° 2531).

f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 4-V-1856 (n° 262).

Laatst voorhanden nummer : 5-IV-1914 (n° 3251).

d. e. *Uitgeverij, Drukker* : Spitaels-Schuermans, Nieuwstraat, 14, Aalst.

IV. A-politiek annoucenblad.

Algemeen nieuws- en aenkondigingsblad van Aelst

I. *Bewaarplaats* :

Antwerpen, S. B. : 22-V-1842 (n° 86).

Brussel, M. I. P. : 10-X-1841 (n° 54), 31-X-1841 (n° 57).

Gent, U. B. J.1712 : 11-VII-1841 (n° 41).

Leuven, U. B. 40-79 : 24-X-1841 (n° 56).

II. b. *Vignet* : Wapenschild der Stad Aalst.

c. *Motto* : „Nec spe, nec metu”.

d. *Prijs* : 6 F.

e. *Formaat* :

40 × 28 cm., 3 kol., 4 pp.

44 × 29 cm., 3 kol., 4 pp., in 10-X-1841 (n° 54).

f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerste nummer* : 3-X-1840 (1).

Eerst voorhanden nummer : 11-VII-1841 (n° 41).

Laatste nummer : 9-X-1842 (1).

Laatst voorhanden nummer : 22-V-1842 (n° 86).

d. e. *Uitgeverij, Drukker* : Spitaels-Schuermans, Nieuwstraat, 14, A (2).

---

(1) A. WARZÉE : o. c., blz. 232. Dit weekblad werd vanaf 16-X-1842 voortgezet door *De Gazette van Aelst* (blz. 40).

(2) De drukkerij Spitaels-Schuermans werd te Aalst opgericht door Charles-Ghislain Spitaels-Schuermans (1708-1867). Hij werd als drukker opgevolgd door zijn zoon Gustave-Charles (1839-1920). Zie hierover : V. SCHOBENS en W. VAN HILLE : *Descendance de J. B. Spitaels 1719-1779*, blz. 185-188.

g. *Redacteur* : Advocaat H. De Galan.

IV. A-politiek informatie- en annoncenblad.

De Beiaard (1)

I. *Bewaarplaats* :

Brussel, K. B. : 21-1-1886 (2^e Jrg., n^r 75).

Brussel, M. I. P. : 23-x-1884 (1^e Jrg., n^r 11), 5-11-1885 (1^e Jrg., n° 26).

Gent, U. B. J.1713 : 14-viii-1884 (1^e Jrg., nr. 1), 11-ix-1884 (1^e Jrg., nr. 5), 19-xi-1885 (2^e Jrg., nr. 66).

Leuven, U. B. 70: 2-x-1884 (1^e Jrg., nr. 8), 9-x-1884 (1^e Jrg., nr. 9).

II. a. *Ondertitel* : „Ter verdediging der Aalstersche gemeente- en arrondissementbelangen”. Deze ondertitel is verdwenen in het nummer van 23-x-1885 (2e Jrg., nr. 11).

b. *Titeltekening* : Beiaardier bespeelt het klavier. Op ieder klokje staat de franstalige naam van een Belgische stad. Op de te spelen partituur staat gedrukt : „Nec spe, nec metu”. La Brabançonne. La Liberté”. (Tekening van Duverger).

c. *Motto* : „Sie hier een wacker blad dat niet en sal beswycken. Dat niet en is gewent aan gemant ooit te wycken” (Vader Cats). „Als ic beyaerd is 't feest ! Als ic luyde is 't storm in Vlaenderland.”

Dit motto treft men niet meer aan op het nummer van 11-ix-1884 (1e Jrg., nr. 5).

d. *Prijs* :

50 ctm (5 ctm. per nummer).

2 F., in 23-x-1884 (1^e Jrg., nr. 11).

e. *Formaat* :

35 × 26,5 cm., 3 kol., 4 pp.

37 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 2-x-1884 (1^e Jrg., nr. 8).

f. *Periodiciteit* : wekelijks (donderdag).

---

(1) Op het nummer van 21-1-1886 (1^e Jrg., nr. 75) luidt de kop : „De Beiaard van Aalst”.

- h. Adres : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 14-VIII-1884 (1).
Laatst voorhanden nummer : 21-I-1886 (2^e Jrg., nr. 75).
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Camille Vrancken, Peperstraat, 18, A, (2).
- g. *Redacteur* : C. Vrancken. (3)
- IV. Goedkoop liberaal opinieblad dat gesticht werd als tegenhanger van het succesrijke weekblad van P. Daens *De Werkman*. (4)

Le Biceps

- I. *Bewaarplaats* :
 Brussel, M. I. P. : 1-1901 (1e Jrg., nr. 1).
 Leuven, U. B. 72-3 : III-IV-1903 (2e Jrg., nr. 3).
- II. a. *Ondertitel* : „Journal mensuel illustré, s'occupant de tous les sports athlétiques : lutte, poids, boxe, etc. — Organe officiel de la Fédération de Belgique.”
- d. *Prijs* : 2,5 F.
- e. *Formaat* : 36,5 × 28 cm., 3 kol., 8 pp.
- f. *Periodiciteit* : maandelijks.
- h. *Adres* :
 Place de Brouckère, 14, Bruxelles (in 1-1901, 1e Jrg., nr. 1).
 Rue Albert Liénart, 27, A (in III-IV-1903, 2e Jrg., nr. 3).

(1) In 1857 verscheen te Aalst een liberale krant onder de kop „De Beraard van Aelst”. A. WARZÉE deelt ons hierover in zijn voorbereiding tot de tweede uitgave van zijn werk over de Belgische pers (manuscript berustend in het M. I. P.) het volgende mede : quarto-formaat, eerste nummer op 26-XI-1857, gedrukt bij Gommar De Vos (blz. 69). Zie hierover ook in *Den Denderbode* van 3-XII-1857.

Toen *De Beiaard* op 14 augustus 1884 opnieuw verscheen, verklaarden de opstellers in dat nummer dat er van dan af tot aan de gemeenteverkiezingen van 19-X-1884 elf nummers zouden verschijnen. Alhoewel zij er onmiddellijk aan toevoegden dat het doel was dit blad uit te bouwen tot een weekblad. Dit gebeurde inderdaad vanaf XI-1884 (*De Beiaard* 23/X/1884).

(2) Camille Vrancken, geboren te St.-Tuiden op 13-VII-1851 (zijn voornaam luidde eigenlijk Frans), was als leraar verbonden geweest aan de officiële Middelbare School van Oudenaarde (*De Denderbode* 7-X-1877). In de Aalsterse volkstelling van 1900 wordt hij vermeld als handelsreiziger. Op 27-II-1903 verhuisde hij naar St.-Jans-Molenbeek en vandaar in dit zelfde jaar naar Schaarbeek.

(3) *De Beiaard* 14-VIII-1884 (1^e Jrg., nr. 1), 21-I-1886 (2^e Jrg., nr. 75).

(4) Het blad belooft de belangen van het werkvolk en der neringdoende burgers te zullen verdedigen. De toon was sterk anti-klerikaal. Over *De Werkman*, zie blz. 86.

- III. a. *Eerste nummer* : janvier 1901 (1e Jrg., nr. 1).
Laatst voorhanden nummer : mars-avril 1903 (2e Jrg., nr. 3).
- e. *Drukker* :
 L. Charpentier, rue Anneessens, 5, Bruxelles (in I-1901, 1e Jrg., nr. 1)
 V. Verteneuil et l. De Smet, Bruxelles (in III-IV-1903, 2e Jrg., nr. 3).
- f. *Beheer* : La Fédération de Belgique, rue des Princes, 12, Bruxelles.
- IV. Geïllustreerd sportblad.

De Bondduif

- I. *Bewaarplaats* :
 Brussel, M. I. P. : 30-III-1886 (1e Jrg., nr. 3), 3-I-1889 (2e Jrg., nr. 3).
 Gent, U. B. J. 1717 : 20-IX-1889 (2e Jrg., nr. 78).
- II. a. *Ondertitel* : „Orgaan van de Duivenliefhebbers en Maatschappijen der Vlaamsche gewesten.”
- b. *Vignet* : Duif. Twee ineengestremgelde handen.
- d. *Prijs* :
 2,75 F.
 2,50 F., in 3-I-1889 (2^e Jrg., nr. 92).
- e. *Formaat* :
 32,5 × 25 cm., 3 kol., 4 pp.
 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 3-I-1889 (2^e Jrg., nr. 92).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (vrijdag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 30-III-1886 (1e Jrg., nr. 3).
Laatst voorhanden nummer : 20-IX-1889 (2e Jrg., nr. 78).
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Camille Vrancken, Peperstraat, 22, A.
- IV. Informatieblad voor de duivenliefhebbers.

**Bulletin de la Fédération de l'Enseignement moyen
officiel de Belgique**

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, K. B. : 1882.
- II. a. *Ondertitel* : „Section des Écoles Moyennes.”
  - e. *Formaat* : 21,5 × 14,5 cm., 1 kol., 36 pp.
  - f. *Periodiciteit* : jaarlijks.
  - h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Enig voorhanden nummer* : Jaargang 1882-1883.
  - b. *Stichter* : La Fédération de l'Enseignement Moyen Officiel de Belgique.
  - d. e. *Uitgever, Drukker* : Camille Vrancken, Peperstraat, 22, A.
- IV. Informatieblad over de werkzaamheden van de „Fédération de l'Enseignement Moyen Officiel de Belgique.”

Bulletin financier quotidien de Denis Mayart

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : III-1903.
- II. a. *Ondertitel* : „Agent de Change.”
  - d. *Prijs* : gratis voor de cliënten van Denis Mayart. (1)
  - e. *Formaat* : 27 × 21 cm., 2 kol., 1 pp.
  - f. *Periodiciteit* : dagelijks.
  - h. *Adres* : Denis Mayart, rue de Bruxelles, 14, A.
- III. a. *Emg voorhanden nummer* : Een publicatie met de noteringen en de berichten van de Brusselse Beurs van 25-v-1903. (2)
  - b. c. *Stichter, Eigenaar* : Denis Mayart, rue de Bruxelles, 14, Alost.
  - f. *Beheer, Hoofdredactie* : Denis Mayart.
- IV. Informatieblad met beursberichten en financiële raadgevingen.

---

(1) De abonneuten op *Het Vlaamsche Beurzenblad* (blz. 71) ontvingen eveneens dit dagelijkse bulletin.

Denis Mayart (1861-1906) was de schoonbroeder van P. F. Daens (blz. 29). Deze huwde op 18-iv-1876 met Louise Mayart (1855-1937). In oktober 1879 verhuisde de drukkerij van P. Daens naar een huis in de Achterstraat, dat eigendom was van vader Philip Mayart (huidevetter).

(2) Vermeld in *Répertoire général de la Presse belge*, 1904, blz. 175 en in *Annuaire général de la Presse universelle*, 1911-1912, blz. 158.

Burgersbelang

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, M. I. P. : 25-XII-1909 (nr. 1), 5-XII-1912 (nr. 12).
Gent, U. B. J.1718 : 15-V-1910 (nr. 2).
- II. a. *Ondertitel* : „Orgaan van den Onpartijdige Bond van Neringdoeners en Ambachtslieden der Stad Aalst.”
- d. *Prijs* : gratis voor de leden van de Bond.
- e. *Formaat* :
43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
42 × 29,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 15-V-1910 (nr. 2).
43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., in 5-XII-1912 (nr. 12).
- f. *Periodiciteit* :
„Gedrukt telkens de middelen der kas (van de Bond) het zullen toelaten of de omstandigheden het zullen vereischen.”
(25-XII-1909, nr. 1).
Maandblad, in 5-XII-1912 (nr. 12).
- g. *Oplage* : 500 exemplaren (25-XII-1909, nr. 1).
- h. *Adres* :
Molenstraat, 1, A.
Hotel St.-Jean, Statieplein, A., in 15-V-1910 (nr. 2).
Café Universel, Groote Markt, A., in 5-XII-1912 (nr. 12).
- III. a. *Eerste nummer* : 25-XII-1909.
Laatst voorhanden nummer : 5-XII-1912 (nr. 12).
- b. c. d. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : „Onpartijdigen Bond van Neringdoeners en Ambachtslieden der Stad Aalst.” (1)
- e. *Drukker* :
Emiel Vernimmen-Liebaut, Pontstraat, 1, A. (2)
Gebroeders Boeykens, Varkensmarkt, A., in 15-V-1910 (nr. 2). (3)

---

(1) In het bestuur van deze bond zaten : De Ryck Alfons en Van Calenbergh Robert (voorzitters), Jacobs Leo en De Stobbeleir Richard (ondervoorzitters), D'Hoir Prosper en Arys Jozef (secretarissen), Kelders Alfred (schatbewaarder). *Burgersbelang* 25-XII-1909 (nr. 1).

(2) Emiel Vernimmen (1847-1910).

(3) Gustaaf Boeykens (1868-1937) en zijn broer Jan (1872-1947).

- IV. Als orgaan van de Bond had het blad voor doel de belangen van de Aalsterse middenstand te verdedigen en in dit verband werden de activiteiten van de Bond bekend gemaakt. Het blad kreeg later een liberale strekking.

Het Burgersrecht

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, M. I. P. : ix-1896 (1e. Jrg., nr. 1); x-1896 (1e Jrg. nr. 2); i-1897 (2e. Jrg., nr. 5).
Leuven, U. B.-88-9 : xi-1896 (1e Jrg., nr. 3)
- II. a. *Ondertitel* : "Orgaan van de Katholieke Nering- en Burgersbond van Aalst. Maandelijksch propagandabladd ter verdediging van den Middenstand."
c. *Motto* : "Rechten-Geene Voorrechten. Eendracht maakt Macht."
d. *Prijs* : 1 F.
e. *Formaat* : 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.
f. *Periodiciteit* : maandelijks.
h. *Adres* : Het Paviljoen, Grootte Markt, A.
- III. a. *Eerste nummer* : ix-1896.
Laatst voorhanden nummer : i-1897 (2^e Jrg., nr. 5).
b. c. d. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : De katholieke Nering- en Burgersbond van Aalst. (1)
e. *Drukker* : Petrus Van Nuffel, Leopoldstraat, 19, A. (2)
- IV. Katholiek opinie- en informatieblad dat de belangen van de Aalsterse Middenstand verdedigde en de grieven van deze groep bekend maakte. (3)

---

(1) Voorzitter van deze Bond was de heer Hector Arijs-De Paepe. (*Het Burgersrecht* ix-1896).

(2) Petrus Van Nuffel (1871-1939) werd later adjunct-politiecommissaris en stadsarchivaris te Aalst. Hij publiceerde eveneens enkele brochures over de plaatselijke folklore en geschiedenis.

(3) De Bond ontstond naar aanleiding van de oprichting van een „bazar” door een N. V. te Aalst : „de neringdoeners zijn wakker geschud geworden bij het zien van het gevaar, dat hun aller bestaan bedreigde, en stichtten eenen Bond ter verdediging hunner belangen”. Ze spraken hun vertrouwen uit in de conservatieve gekozenen en zouden „als ware katholieken” optreden bij de verkiezingen (*Het Burgersrecht* ix-1896).

Catalogue de Livres anciens et modernes ...

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, K. B. : 1892 (nr. 166).
Brussel, M. I. P. : 1881 (nr. 93), 1890 (nr. 141), 1893 (nr. 176).
- II. a. *Ondertitel* : „... qui sont en vente aux prix marqués et au comptant à la librairie de J. Van Branteghem.”
e. *Formaat* : 23 × 14 cm., 1 kol., 16 blz.
f. *Periodiciteit* : maandelijks.
h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : nr. 93-1881.
Laatst voorhanden nummer : nr. 176-1893. (1)
d. e. *Uitgever, Drukker* : Jozef Van Branteghem, rue des Moulins, 2, A.
- IV. Lijst der te koop zijnde boeken bij de boekhandel-drukker J. Van Branteghem.

Chronique agricole ...

- I. *Bewaarplaatst* : Brussel M. I. P. : 1-1848 (nr. 4).
- II. a. *Ondertitel* : „... rédigée et publiée par M. J. Scheidweiler, professeur d'agronomie.”
d. *Prijs* : 10 F.
e. *Formaat* : 25 × 16 cm., 1 kol., 48 pp.
f. *Periodiciteit* : maandelijks.
h. *Adres* : J. Scheidweiler, St. Gillis-Brussel.
- III. a. *Eerste nummer* : x-1847. (2)
Eerste en laatst voorhanden nummer : 1-1848 (nr. 4).
e. *Drukker* : Adolf Byl. (3)

---

(1) Nog vermeld in *Répertoire général de la presse belge*, 1895, blz. 133.

(2) *Chronique Agricole...* Janvier 1848 (nr. 4), blz. 47.

(3) Adolf Byl (1817-1903), afkomstig van Geraardsbergen. Stichter-drukker en uitgever van *Den Denderbode* (blz. 31). Bij de wetgevende verkiezingen van 20/vii/1871 droeg hij zijn kandidatuur voor (samen met Woeste) in de Grondwettige Bewarende Vereeniging te Aalst. Hij stuitte echter op het verzet van Victor Van Wambeke (zie blz. 54) en leed de

- f. *Hoofdredactie* : J. Scheidweiler.
- IV. Informatieblad voor de landbouw- en hofbouwers.

De Daens Gazet.

- I. *Bewaarplaats* :
 Brussel, M. I. P. : II-1899 (1^e Jrg., nr. 2), III-1899 (1^e Jrg., nr. 3).
 Leuven, U. B. 119-5 : 15-I-1899 (1^e Jrg., nr. 1).
- II. b. *Titeltekening* : zicht op de Werfkapel en het eiland Chipka.
 c. *Motto* : „Een ontelbaar getal werklieden in onverdiende ellende (Paus Leo XIII in Encecliek). Zonder uitstel aan 't werk door spoedige en krachtige middelen (Paus Leo XIII in zijn Encecliek).”
 d. *Prijs* : 2 ctm. per nummer.
 e. *Formaat* : 36 × 26,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. *Periodiciteit* : maandelijks.
 h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 15-I-1899.
Laatst voorhanden nummer : III-1899 (1^e Jrg., nr. 3).
 d. e. *Uitgever, Drukker* : Pieter Daens-Mayart, Eiland Chipka, A.
 f. *Hoofdredactie* : Pieter Daens-Mayart. (1)

nederlaag in de poll. Verbitterd trok hij zich terug uit het politieke leven en uit de journalistiek (*Den Denderbode* 9/vii/1871). Tijdens de schoolstrijd (1879-1884) was Byl secretaris van de „Decanalen Schoolraad” en op het einde van zijn leven zag hij zich aangesteld tot lid van de kerkfabriek in de St.-Martinusparochie.

Byl was tevens de uitgever-opsteller van het Dendermondse weekblad *Den Belg. Weekblad voor algemene belangen. Godsdienst, Grondwet, Vaderlang*, waarvan het eerste nummer verscheen op 10-x-1858. Hij behield het blad tot 31-III-1861 en verkocht het toen aan H. L. Verburgh van Dendermonde. Het blad was de tolk van de katholieke opinie van Dendermonde en was de opvolger van het weekblad *'t Ros Beiaard* (J. BROECKAERT : *De Dendermondsche Drukkers*, blz. 181-182).

(1) Pieter-Frans Daens (1842-1918) was leerling-drukker geweest bij Goemare, in de Peperstraat te Aalst, werkte één jaar te Brussel en te Gent als leerling-drukker en kocht nadien, zich vestigend te Aalst, het boekdrukkersmateriaal van Gommar De Vos (blz. 69) en Adolf Byl (blz. 28). Hij was lid-plaatsvervanger van de Aalsterse Werkrechtersraad (1868-1871), bestuurslid van het St.-Franciscus-Xaverius-Genootschap, schatbewaarder en later voorzitter van het Aalsterse „Davidsgenootschap” (1865-1875), medestichter van *De Vlaamsche Taalgilde* te Aalst en van de *Katholieke Vlaamsche Landsbond*. Na de stichting van de Christene Volkspartij (Daensisme) werd hij naast zijn broer Adolf

IV. Christen-democratisch (Daensistisch) opinieblad. (1)

De Dageraad

I. *Bewaarplaats* :

Aalst, Stadsarchief XIV, 18 : 28-III-1909 (2^e Jrg., nr. 14),
18-IV-1909 (2^e Jrg., nr. 17), 9-I-1910 (3^e Jrg., nr. 55), 6-III-1910
(3^e Jrg., nr. 63), 20-III-1910 (3^e Jrg., nr. 65), 27-III-1910
(3^e Jrg., nr. 66)

Brussel, M. I. P. : 24-XII-1908 (1^e Jrg., nr. 1), 19-V-1912
(4^e Jrg., nr. 178).

Gent, U. B. J.1720 : 31-XII-1908 (1^e Jrg., nr. 2), 29-V-1910
(3^e Jrg., nr. 75).

II. a. *Ondertitel* : „Weekblad tot verdediging der belangen van
Boer, Werkman en Staatsbediende. Verschijnende den Zater-
dag.”

c. *Motto* : „Godsdienst, Moedertaal, Onderwijs, Opvoeding,
Welzijn van het Volk.”

d. *Prijs* : 2 F.

e. *Formaat* :

42,5 × 31,5 cm., 4 kol., 4 pp.

61,5 × 42 cm., 5 kol., 4 pp., in 9-I-1910 (3e Jrg., nr. 55).

f. *Periodiciteit* : wekelijks (zaterdag).

één der belangrijkste leiders van deze beweging. Hij werd gemeenteraadslid te Aajst (1911-1918) en kamerlid (1904-1918).

(*De Werkman* 5-IV-1918, 12-IV-1918, 3-V-1918, 21-VI-1918; L. DELAFORTRIE : *Pieter Daens*, blz. 100; K. VAN ISACKER : *Het Daensisme*, *passim*.)

(1) „De Daens-Gazet, voor Volksrecht en Volkswelvaart. — Demokraat, Volksman totterdood ... Christen, maar Volksgezind en mannen van onzen Tijd. — Eerlijkheid, 't Volk verfoeit de Valschheid. 't Volk kan geen onrecht verdragen. Een ware Vlaming kan zelfs geen onrecht zien gebeuren. Al ons artikels zullen geteekend zijn. — Vrijheid. Ze willen de menschen dwingen de gazetten der ou Bewaarders te lezen. Ze broodroven de menschen die de gazetten der Demokraten lezen en verspreiden. De Belgen verdragen geen slavernij; wie met dwang afkomt, is verloren bij de Belgen; — de meeste werkende menschen liggen nog onder een soort van slavernij ... Die u werk geeft, u huis of land verhuurt, heeft daarom geen recht op uw vrije ziel. — De Daens-gazet wordt verkocht aan 2 centiemmen ... De tijden zijn uiterst gewichtig; men leze en verspreide *De Daens-gazet* ... Afslag voor uitverkoop en Propaganda ... Het is voor zulke zaken dat er een Propaganda-Club moet zijn ... Voorwaarts, met opoffering en toewijding ... Goeden moed ! goeden moed ! ... De Volkseeuw nadert ... Eens krijgt het Volk zijn volle waarde ... 't Verdrukte Volk zal zegevieren ... 't zal beteren, doch er moet gewerkt en gewaakt worden. P. Daens.” (15-I-1899, 1^e Jrg., nr 1).

- h. *Adres* : cfr. Uitgever.
- III. a. *Eerste nummer* : 24-XII-1908.
Laatst voorhanden nummer : 19-V-1912 (4^e Jrg., nr. 178).
- c. *Eigenaar* : Louis de Bethune. (1)
- d. *Uitgever* : Romain Van Hauwe, Botermarkt, A. (2)
- e. *Drukker* : Pieter Van Schuylenbergh, drukkerij Dirk Martens, Keizerlijke Plaats, 65, A. (3)
- g. *Redacteurs* : Louis de Bethune, Pieter Van Schuylenbergh.
- IV. Katholiek, vlaamsgezind en democratisch opinie- en informatieblad, dat zich voor doel stelde „de verzedelijking en de opvoeding van het gewone volk”. (4)

Den Denderbode (5)

- I. *Bewaarplaats* : Aalst, A. Van de Putte, Korte Zoutstraat, 29 : 1846-1914.
- II. a. *Ondertitel* :
 Nieuws- en Aankondigingsblad van de stad en 't Arrondissement Aalst”, vanaf 3-X-1886 (41^e Jrg., nr. 2090) tot 3-I-1895 (49^e Jrg., nr. 2943).
 „Vrij onafhankelijk volksgezind orgaan van de stad en des Arrondissements Aalst”, vanaf 6-I-1895 (49^e Jrg., nr. 2944) tot 28-III-1895 (49^e Jrg., nr. 2967).
 „Vrij onafhankelijk Volksgezind orgaan van de Stad en 't Arrondissement Aalst”, vanaf 31-III-1895 (49^e Jrg., nr. 2968) tot 17-VIII-1913 (66^e Jrg., nr. 4596).

(1) Schriftelijk medegedeeld door de heer J. Crick (1890-1965), na de Eerste Wereldoorlog redacteur bij het dagblad *De Standaard*.

(2) R. Van Hauwe (1878-1954) was kleermaker te Aalst.

(3) Petrus Van Schuylenbergh (1872-1963), leerling-drukker bij Pieter Daens, werd secretaris van de Christen-Democratische Partij van Daens, hoofdopsteller en drukker-uitgever van *Klokke Roeland* (blz. 50 en blz. 128). In 1905 zou hij de partij verlaten en één der voormannen worden van de christelijke arbeidersbeweging (in het kader van de Katholieke partij) in het arrondissement Aalst. In 1919 werd hij tot volksvertegenwoordiger verkozen en bleef dit tot in 1946. Vijfendertig jaar lang was hij de arrondissementele voorzitter van het „Christen Vakverbond”. (M. DE BISSCHOP, *Gazet van Aalst*, 21-II-1963).

(4) *De Dageraad* 24-XII-1908.

(5) Vanaf 10-IX-1871 (25^e Jrg., nr. 1307) wordt de kop „De Denderbode”.

- „Vrij Katholiek, Vlaamsch, Volksgezind Orgaan van de Stad, en 't Arrondissement van Aalst”, vanaf 24-VIII-1913 (66^e Jrg. nr. 4597) tot 1914.
- b. *Vignet* : Wapenschild der Stad Aalst.
- c. *Motto* :
 „Cuique suum.”
 „Cuique suum”. „Godsdienst, Huisgezin, Eigendom, Vaderland, Taal, Vrijheid.”, vanaf 6-I-1895 (49^e Jrg., nr. 2944).
 „Cuique suum”, „Geen Taal, geen Volk. Geen rijker kroon dan eigen schoon (Ledeganck)”, vanaf 24-VIII-1913 (66^e Jrg., nr. 4597) tot 1914.
- d. *Prijs* :
 7 F.
 6 F., vanaf 9-VII-1848 (2^e Jrg., nr. 96).
 5 F., vanaf 6-I-1895 (49^e Jrg., nr. 2944).
 3 F., vanaf 2-III-1913 (66^e Jrg., nr. 4572) tot 1914.
- e. *Formaat* :
 41 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 40,5 × 30 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 14-I-1849 (3^e Jrg., nr. 122) tot 26-XII-1852 (7^e Jrg., nr. 329). (1)
 44,5 × 32 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 2-I-1853 (7^e Jrg., nr. 330), tot 29-XII-1861 (16^e Jrg., nr. 800).
 45,5 × 30 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 5-I-1862 (16^e Jrg., nr. 801) tot 13-III-1864 (18^e Jrg., nr. 915).
 54,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 20-III-1864 (18^e Jrg., nr. 916) tot 30-I-1870 (24^e Jrg., nr. 1224).
 59,5 × 43 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 6-II-1870 (24^e Jrg., nr. 1225) tot 26-IX-1886 (41^e Jrg., nr. 2089).
 55,5 × 38 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 3-X-1886 (41^e Jrg., nr. 2090). (2)
 55 × 45,5 cm., 6 kol., 4 pp., vanaf 14-IV-1889 (43^e Jrg., nr. 2353) voor het nummer van de zondag.
 55 × 37,5 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 14-IV-1889 (43^e Jrg., nr. 2353) voor het nummer van de donderdag.

(1) De nummers van 24-XI-1850 (5^e Jrg., nr. 218) en 8-XII-1850 (5^e Jrg., nr. 210) hadden de afmeting 60 × 41 cm. en omvatten 4 kol.

(2) Vanaf 3-III-1889 (43^e Jrg., nr. 2341) krijgt het tweede blad van het zondagnummer een breedte van 44,5 cm.

54,5 × 43,5 cm., 6 kol., 4 pp., vanaf 6-I-1895 (49^e Jrg., nr. 2944) voor het nummer van de zondag.

54,5 × 38 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 6-I-1895 (49^e Jrg., nr. 2944) voor het nummer van de donderdag.

58,5 × 46 cm., 6 kol., 4 pp., vanaf 27-I-1895 (49^e Jrg., nr. 2950) voor het zondagnummer.

55 × 37,5 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 27-I-1895 (49^e Jrg., nr. 2950) voor het nummer van de donderdag.

62,5 × 46 cm., 6 kol., 4 pp., vanaf 4-I-1914 (67^e Jrg., nr. 4616).

f. *Periodiciteit* :

wekelijks (zondag), tot 26-IX-1886 (41^e Jrg., nr. 2089).

tweemaal per week (donderdag en zondag), vanaf 3-X-1886 (41^e Jrg., nr. 2090).

wekelijks (zondag), vanaf 16-II-1913 (66e Jrg., nr. 4568). (1)

g. *Oplage* :

Volgens *Den Denderbode* van 3-II-1856 was op dat moment de oplage verdriedubbeld t.o.v. de eerste jaargangen. In maart 1858 bedroeg de oplage 1700 exemplaren.

De Messenger de Gand (7-VI-1856) oordeelde dat dit weekblad één der meest verspreide weekbladen was op het platteland. (2) *Den Denderbode* (3-I-1869) noemde zich zelf „het meest verspreide vlaemsch politiek weekblad van g'heel 't land”.

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerste nummer* : 20-IX-1846.

Laatste nummer : 20-IX-1914 (67e Jrg., nr. 4653). (3)

b. *Stichter* : Adolf Byl. (4)

c. *Eigenaars* :

Opgericht „onder de bescherming van een goed aantal wel-

---

(1) Op 17-II-1913 overleed Clemens Van de Putte. Sindsdien werd de uitgave van een Donderdagnummer stopgezet.

Vermelden we terloops dat Clemens Van de Putte ook de drukker-uitgever was van *Het Hout en zijn Bewerking*, Vakblad voor ambachtlieden die werkzaam zijn in de houtnijverheid, zooals Timmerlieden, Schrijnwerkers, Meubelmakers, Wagenmakers, Houtzagers, Klompenmakers, enz. Verschijnende op de veertien dagen, den Zaterdag. Het proefnummer verscheen op 30-IX-1911 en het eerste nummer op 9-XII-1911. Directie en Redactie waren gevestigd in de Florentiëstraat, 26, te Brussel. (*Le Fureteur*, 9^e Jrg., nr. 1-2/ oktober-november 1911, blz. 12).

(2) M. DE VROEDE : *De Vlaamse Pers in 1855-1856*, blz. 13.

(3) Het voorlaatste nummer was dit van 6-13-IX-1914 (67^e Jrg., nr. 4652).

(4) *De Denderbode*, 22-II-1903.

denkende en treffelyke personen" (1) o.m. Adolf Byl, François-Jozef Van den Bossche, Pierre-Joseph De Deyn, Cornelis Evit, enz. (2)

Adolf Byl. (3)

Familie Van de Putte. (4)

d. e. *Uitgever, Drukker :*

Adolf Byl, Korte Zoutstraat, 199, A.

---

(1) *Den Denderbode*, 20-IX-1846.

(2) *Den Denderbode*, 26-XII-1852: „Maer onverdraegelyk is het my geworden te zien dat er onder de geldschieters van *Den Denderbode* leden zyn die van een andere denkwyzende, *Den Denderbode* geheel 't jaer door, in gazetten en herbergen, te kort doen, schandvlekken en my bovendien voor de regtbanken dagen, omdat ik hunne aanvallen tegen *Den Denderbode* hekelde, dat is, zeg ik, my onverdraegelyk geworden, te meer omdat die leden, na geheel 't jaer door alles wat zy konden aen *Den Denderbode* onttrokken te hebben, op 't eynde des jaers komen om de winsten op te stryken die den goeden byval van het blad oplevert ... Als ik zoo opentlyk spreek, mik ik op de heeren De Deyn van Ninove en de Notaris Evit van Aelst, welker deelname in de maetschappy ik persoonlyk altyd bestreden en afgekeurd heb, omdat zy principes belyden die ik noy heb konnen bijtreden." Hij besloot voortaan een eigen blad uit te geven „onder de naem *De Onafhangelyk Denderbode*". Dit gebeurde echter niet omdat de moeilijkheden tussen A. Byl en de actionnarissen opgelost werden, ze hadden immers „van beyde kanten wat toegegeven en daarmée is de zaek in 't vriendelyk bygelegd". (*Den Denderbode*, 2-1-1853).

De Deyn Pierre-Joseph (1795-1872) was notaris te Ninove. Hij werd er gemeenteraadslid (1836-1847 en 1854-1861), schepen (1863) en provinciaal raadslid (1836-1841 en 1847-1851). Jarenlang was hij de leider van de liberalen uit het kanton Ninove. Medewerker aan het Gentse weekblad *De Akkerbouw*. (*Bibliographie Nationale*, Dl. 1, blz. 380).

Evit Cornelis (1773-1865), notaris en liberaal gemeenteraadslid (1822-1830 en 1840-1848) te Aalst.

Het Verbond van Aelst 11/VI/1848 beweerde dat François-Jozef Van den Bossche de eigenaar-hoofdredacteur was van *Den Denderbode*. Deze werd geboren te St.-Lieveens-Esse op 30-v-1783 en overleed te Aalst op 20-vi-1858. Hij was advocaat en vrederechter-plaatsvervanger voor het kanton Aalst. Van 1830 tot 1838 was hij te Aalst gemeenteraadslid en van 1835 tot 1843 lid van de Kamer der Volksvertegenwoordigers voor het Arrondissement Aalst.

(3) *Den Denderbode* 2-1-1853: Het blad en het drukkersmateriaal werd de volle eigendom van A. Byl, terwijl de andere actionnarissen beloofden geen weekblad uit te geven als concurrent van *Den Denderbode*.

(4) *Den Denderbode* 20-VIII-1871: „*Den Denderbode* en deszelfs drukkerij zyn van eygenaar veranderd en in vollen eygendom afgestaan aen de heeren Van de Putte, hier ter stede." Ook in het nummer van 3-x-1886 werd er nadruk opgelegd dat het blad financieel onafhankelijk was. *Het Verbond van Aelst en van het arrondissement* (29-XII-1872) schreef het volgende in verband met deze verandering: „Pier heeft dan wezenlyk het vuilblad en het kiesche winkelfonds overgenomen van den ouden publicist (bedoeld is Adolf Byl) die hem, in het blad dat Pier nu zelf uitgeeft, zoo walgelyk uitschold en hoonde." Bedoeld werd de vader van Clemens-Pieter Van de Putte, nl. Pieter-Domien. Deze fabrikant werd geboren te Brussel in 1813. Te Aalst oefende hij in het openbare leven — eerst als liberaal, na 1866 als katholiek — verschillende belangrijke functies uit: lid van de Goede Mannenraad (1863-1869), lid van het bestuur van de Berg van Barmhartigheid (1854-1863 en 1872-1888) en van het Bureau van Weldadigheid (1854-1863 en 1872-1882). Van deze laatste instelling was hij sinds 1883 de voorzitter en bleef dit tot aan zijn overlijden in 1888 te Denderhoutem, bij zijn zoon Willem-Jozef (1842-1911), die aldaar pastoor was (1886-1911). Het rouwnummer van 23-II-1913 (66^e Jrg., nr. 4570) na de dood van Clemens Van de Putte vermeldde de overledene als eigenaar-opsteller.

- Adolf Byl, Lange Zoutstraat, 21, A., vanaf 27-VII-1851, (5^e Jrg., nr. 253).
- Adolf Byl, Lange Zoutstraat, 36, A., vanaf 2-I-1859 (13^e Jrg., nr. 645).
- Adolf Byl, Molenstraat, (Aen de Groote Markt), A., vanaf 1-XII-1861 (16^e Jrg., nr. 796).
- Adolf Byl, Kapellestraat, 1, A., vanaf 7-IX-1862 (16^e Jrg., nr. 836).
- Adolf Byl, Kapellestraat, 2, A., vanaf 20-III-1864 (18^e Jrg., nr. 916).
- Adolf Byl en Felix Simoens, Kapellestraat, 3, A., vanaf 31-X-1868, (22^e Jrg., nr. 1137). (1)
- Adolf Byl en Felix Simoens, Molenstraat, 6, A., vanaf 30-V-1869, (23^e Jrg., nr. 1189).
- Adolf Byl, Kapellestraat, 2, A., vanaf 8-V-1870 (24^e Jrg., nr. 1238).
- Adolf Byl, Molenstraat, 6, A., vanaf 29-V-1870 (24^e Jrg., nr. 1241).
- Van de Putte, Molenstraat, 6, A., vanaf 3-IX-1871 (25^e Jrg., nr. 1306).
- Gebroeders Van de Putte, Molenstraat, 6, A., vanaf 8-X-1871 (25^e Jrg., nr. 1311).
- Gebroeders Van de Putte, Korte Zoutstraat, 29, A., vanaf 24-XII-1871 (26^e Jrg., nr. 1322).
- Clemens Van de Putte-Goossens, Molenstraat, 6, A., vanaf 28-XII-1873 (28^e Jrg., nr. 1425).
- Clemens Van de Putte-Goossens, Lange Zoutstraat, 10, A., vanaf 26-III-1882 (36^e Jrg., nr. 1854).
- Clemens Van de Putte-Goossens, Korte Zoutstraat, 31, A., vanaf 30-X-1890 (45^e Jrg., nr. 2509).
- Van de Putte-Goossens, Korte Zoutstraat, 32, A., vanaf 12-X-1913 (67^e Jrg., nr. 4604). (2)

---

(1) Felix Simoens, geboren te Tielt op 6-VIII-1843, sinds 11-III-1868 te Aalst en naar Gent verhuisd op 17-VII-1870, waar hij het beroep van drukker verder uitoefende. In oktober 1870 teruggekeerd naar zijn geboorteplaats. Daar oefende hij achtereenvolgens de beroepen van landbouwer, voddenkoopman en „negociant in merceriën” uit. Hij overleed er in 1882.

(2) Georges Van de Putte (1874-1964), zoon van Clemens (blz. 18), zette de drukkerij verder.

f. *Beheer, Hoofdredactie :*

Adolf Byl. (1)

Clemens Van de Putte-Goossens. (2)

g. *Redacteurs :* François-Joseph Van den Bossche (3), E. H. Ponnet (4), Jef Crick (5), Leo Herssens (6), Theodoor De Naeyer (7), Achiel Eeman (8), Fr. Rosseeuw, Philippe Van Nerum (9).

IV. Het opinieblad startte als „catholyk-liberaal” (10), evolueerde tot de tolk van de Grondwettige Bewarende Vereeniging van

---

(1) *Den Denderbode* 24-XII-1848, 26-XII-1852, 30-XII-1855; A. Byl staat als opsteller-bestuurder op de krant vermeld tot 24-V-1868 (22^e Jrg., nr. 1136); *De Strijd* 29-V-1886.

(2) *Het Land van Aelst* 9-XI-1884. Clemens Van de Putte legde er de nadruk op dat hij voor het opstellen van zijn krant beroep deed op „de ieverige medewerking van zeer bevoegde personen”. (*De Denderbode* 20-VIII-1871 en 30/XII/1894).

(3) Brief d.d. 18/1/1851 van de Aalsterse burgemeester G. De Gheest aan de Gouverneur der Provincie (P. A., II, 703). Die brief maakte ook vermelding van „quelques prêtres et les têtes chaudes du parti catholique (d’Alost)” als medewerkers van het blad.

(4) L. DELAFORTRIE : *Pieter Daens*, blz. 65.

E. H. Ponnet (°Borsbeke 1852) was surveillant geweest te St.-Niklaas-Waas op het Klein-Seminarie, gedurende enkele maanden onderpastoor te Zele en sinds 1885 onderpastoor op de St.-Martinusparochie te Aalst. In 1897 werd hij te Zemmerzake tot pastoor benoemd. (*De Volkstem* 22-V-1897). Hij was tevens de stichter-bestuurder van de Katholieke Werkmanskring te Aalst.

(5) Schriftelijk medegedeeld door de heer J. Crick.

(6) Leo Herssens (1886-1931), notaris te Aalst.

(7) Mondeling medegedeeld door de heer A. Van de Putte.

Dokter De Naeyer Theodoor (°Aalst 26-VI-1860), gemeenteraadslid (1908-1914) en provincieraadslid (1896-1900) te Aalst.

(8) Schriftelijk medegedeeld door de heer G. Eeman. Achiel Eeman (1844-1927) richtte in 1876 een fabriek op van chemische producten. Hij was één der stichters van de „Bokkenrijdersmaatschappij”, welke de liberale partij te Aalst bij de gemeenteverkiezingen van 30-X-1866 een beslissende nederlaag toediende. Hij werd later de voorzitter van deze maatschappij. Als gemeenteraadslid (1895-1921) en schepen (1918-1921) vervulde hij een belangrijke rol in het openbare en het politieke leven van de Stad Aalst.

(9) *Het Verbond* 3-IX-1876. Ph. Van Nerum (1802-1881), afkomstig van Tienen, was van 1843 tot 1851 directeur van de officiële lagere school te Aalst en van 1851 tot 1861 van de Rijksmiddelbare School. (J. D’HOOGHE : *Geschiedkundig Overzicht*. Koninklijk Atheneum te Aalst, blz. 42).

(10) *Den Denderbode* 20-IX-1846: „De noodzaakelijkheid eener onafhankelijke en onpartijdige gazette die slegts de waarheyd en 't algemeen welzijn tot rigtsnoer hebbe, doet zich alhier van dag tot dag meer gevoelen... (aldus) hebben wij onder de bescherming van een goed aantal weldenkende en treffelijke personen op ons genomen, een onverslaefd, een onafhankelijk catholyk-liberael weekblad, dat zich in alle omstandigheden zal eerbiedigen, te laten verschijnen, aen welks inschrijvers wij, benevens de onomkoopbaerste regtveerdigheid in alles en voor alle, eene opregt catholyke en zuivere denkwijze waerborgen... Ondertusschen, daer alle denkweyzen voor 't geluk en de ruste van den staet in 't algemeen, en voor elke bevolking in 't bezonder, vreedzaam hoeven gedoogd te worden, gelijk in d'eerste dagen onzer omwenteling, toen de ieverigste catholyke, onze geestelijkheid zelve, in al hunne staetkundige betrekkingen schier eenen eertitel zогten als liberaele gehouden te zijn, hebben wij geenszins geaerseld aen ons blad den naem en de hoedanigheid van catholyk-liberael toe te eygenen; overtuygd dat deze twee hoedaenigheden konnen en zelfs dienen gepaerd te gaan. In een land dat aen een constitutioneel gezag onderworpen is, gelijk België, dient volgens ons, iedereen liberael te zijn, doch dit niet slegts met den naem,

het Arrondissement Aalst (1) en werd later de voornaamste spreekbuis van de anti-Daensistische opinie in het arrondissement (2).

De Denderduif

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, M. I. P. : 3-v-1907 (1^e Jrg., nr. 1).
Gent, U. B.-J.1724 : 24-v-1912 (6^e Jrg., nr. 4).
- II. a. *Ondertitel* : „Weekblad van duivenliefhebberij voor Aalst en Omliggende.”
d. *Prijs* : 3 F.
e. *Formaat* : 33 × 25 cm., 2 kol., 10 pp.
f. *Periodiciteit* : wekelijks (vrijdag).
h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 3-v-1907.
Laatst voorhanden nummer : 24-v-1912 (6^e Jrg., nr. 4).
d. e. *Uitgever, Drukker* : Hilaire Teurrekens, Vrijheidstraat, 37, A.
- IV. *Informatieblad voor de duivenmelkers.*

De Dendergalm

- I. *Bewaarplaats* :
Aalst, Stadsarchief-xiv, 20 : 29-x-1905 (20^e Jrg., nr. 14).

---

maer regtzinnig en met de daed. Wat is immers eenen waeren liberael ?... Eenen warmen voorstander van alle burgerlijke, staetkundige en godsdienstige vrijheden, eenen zorgvuldigen bewaeker van al de regten en vrijheden des volks in 't algemeen, en van elken borger in 't bezonder.”

(1) *De Denderbode* 20-viii-1871 : Clemens Van de Putte beloofde trouw aan de katholieke principes en de grondwettelijke vrijheden en beloofde te strijden voor de „gespaerzaamheid” en tegen „een overdreven militarismus”.

De Denderbode 3-x-1886 : „Ons programma is voldoende bekend ; het is gansch vervat in de woorden : Godsdienst, Vaderland, Vrijheid, Moedertaal en Vijandschap tot der dood aan 't maçonniek liberalismus, den rampzaligen kanker dezer eeuw...”.

(2) *De Denderbode* 6-i-1895 ; K. VAN ISACKER : *Het Daensisme, passim.*

Antwerpen, A. M. V. C.-Isidoor Bauwens (B 298 D) :
4-VII-1897 (12^e Jrg., nr. 27).

Brussel, K. B. : 24-I-1886 (1^e Jrg., nr. 4), 19-V-1895 (10^e Jrg.,
nr. 20).

Brussel, M. I. P. : Proefnummer, 21-II-1886 (1^e Jrg., nr. 8),
28-II-1886 (1^e Jrg., nr. 9), 15-VII-1888 (3^e Jrg., nr. 29-133),
4-XI-1888 (3^e Jrg., nr. 43-149), 19-VII-1891 (6^e Jrg., nr. 29-293),
12-VIII-1894 (9^e Jrg., nr. 32), 10-XI-1895 (10^e Jrg., nr. 44),
13-XII-1903 (18^e Jrg., nr. 50).

Gent, U. B.-J.1725 : 3-I-1886 (1^e Jrg., nr. 1), 19-IV-1896
(11^e Jrg., nr. 16).

Mechelen, L. Delafortrie, Vondelstraat, 1 : 11-VI-1899 (14^e Jrg.
nr. 24).

Leuven, U. B.-122A-10 en 179-15 : 14-II-1886 (1^e Jrg., nr. 7),
2-V-1886 (1^e Jrg., nr. 18), 1-V-1887 (2^e Jrg., nr. 18), 23-VIII-1891
(6^e Jrg., nr. 34), 27-XII-1891 (6^e Jrg., nr. 52), 26-VIII-1894
(9^e Jrg., nr. 3), 1-XI-1896 (19^e Jrg., nr. 44).

II. a. *Ondertitel* : „Liberaal Weekblad voor het Arrondissement
Aalst.”

b. *Vignet* : Wapenschild der Stad Aalst.

c. *Motto* : „Nec spe, nec metu.”

d. *Prijs* :

5 F.

4 F., in 12-VIII-1894 (9^e Jrg., nr. 32).

e. *Formaat* :

62 × 42,5 cm., 5 kol., 4 pp.

60 × 43 cm., 5 kol., 4 pp., in 14-II-1886 (1^e Jrg., nr. 7).

61,5 × 42,5 cm., 5 kol., 4 pp., in 19-VII-1891 (6^e Jrg., nr. 29-
293).

54 × 35 cm., 4 kol., 4 pp., in 12-VIII-1894 (9^e Jrg., nr. 32).

54 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 10-XI-1895 (10^e Jrg., nr. 44).

f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerste nummer* : 3-I-1886. (1)

Laatst voorhanden nummer : 29-X-1905 (20^e Jrg., nr. 14).

---

(1) Vooraf werd een proefnummer uitgegeven dat gedrukt was te Brussel bij Ed.
Maheu, Zandstraat, 18.

b. c. d. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : De Liberale Associatie van Aalst. (1)

e. *Drukker* :

Ed. Maheu, Zandstraat, 18, Brussel; in proefnummer.

Raymond De Schaepdryver, Korte Zoutstraat, 40, A., in 3-I-1886 (1e Jrg., nr. 1).

Louis Van Branteghem, Korte Zoutstraat, 40, A., in 15-VII-1888 (3e Jrg., nr. 29-133). (2)

Louis Van Branteghem, Vooruitgangstraat, 10, A., in 19-VII-1891 (6e Jrg., nr. 29-293).

René Van Branteghem, Vrijheidstraat, 32, A., in 12-VIII-1894 (9e Jrg., nr. 32). (3)

René Van Branteghem, Vrijheidstraat, 58, A., in 13-XII-1903 (18e Jrg., nr. 50).

g. *Redacteur* : August Janssens. (4)

IV. Liberaal opinie- en informatieblad, dat zich aanmeldde als „het orgaan der gematigde liberale gezindheid in het Arrondissement Aalst.” (5). Geleidelijk werd het blad de spreekbuis van het radikaal-liberalisme te Aalst. (6)

Excelsior

I. *Bewaarplaats* : Aalst, A. Van de Putte, Korte Zoutstraat, 29 : 1913-1914.

II. a. *Ondertitel* : „Maandschrift voor Vlaamsche Beweging en Kunst.”

---

(1) *De Denderbode* 30-III-1890; *Het Land van Aelst* 28-VIII-1887 wees baron Alexander van der Noot (1836-1900) als stichter van het blad aan.

(2) Louis Van Branteghem (1832-1892). Vanaf april 1887 werd dit blad door hem gedrukt en uitgegeven. (*Het Land van Aelst* 3/IV/1887).

(3) René Van Branteghem (1864-1923) was de zoon van Louis (zie noot 2).

(4) *De Denderbode* 21-VIII-1887. August Janssens was advocaat van beroep. De medewerkers van *De Dendergalm* waren meestal afkomstig van de redactie van *Het Verbond* (zie blz. 67), het betrof hier meestal leraars uit de officiële scholen van Aalst. (*De Denderbode* 10-I-1886; *Het Land van Aelst* 30-X-1887).

(5) *De Dendergalm* 3-I-1886 : „het programma, dat zijnen grond vindt in een gematigde en toch vooruitstrevende liberale politiek. Geene halsbrekerspolitiek noch ruitenbrekerij.”

(6) *Het Land van Aelst* 9-IX-1888 en 2-X-1892; *De Denderbode* 21-V-1890. *De Dendergalm* verving *Het Verbond* als spreekbuis van het liberalisme te Aalst. Vandaar dat de katholieke pers na de oprichting van *De Dendergalm* het eveneens verder verschijnende *Verbond* ongemoeid liet in haar polemieken.

- c. *Motto* : „Wij willen ons Zelf zijn. Iedere vogel zingt zoals hij gebekt is.”
  - d. *Prijs* : 2 F.
  - e. *Formaat* : 27,5 × 18 cm., 1 kol., 18 pp. (1)
  - f. *Periodiciteit* : maandelijks.
  - h. *Adres* : Schoolstraat, 14, Aalst.
- III. a. *Eerste nummer* : XI-1913.
Laatste nummer : VII-1914 (1e Jrg., nr. 9).
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Clemens Van de Putte-Goossens, Korte Zoutstraat, 31, A.
  - g. *Redacteurs* : André Van Acker, Jef Crick.
- IV. Katholiek maandblad met litteraire en artistieke bijdragen en de bespreking van dergelijke manifestaties. (2)

Gazette van Aelst

- I. *Bewaarplaats* :
 Brussel, M. I. P. : 18-VI-1843 (nr. 142), 16-V-1847 (nr. 345),
 11-VII-1847 (nr. 353).
 Gent, U. B.-J.1726 : 10-IX-1843 (nr. 154).
 Leuven, U. B.-186-2 : 6-V-1849 (nr. 481).
- II. b. *Vignet* : Wapenschild der Stad Aalst (niet meer aanwezig op het nummer van 16-V-1847 - nr. 345).
 c. *Motto* : „Nec spe, nec metu” (niet meer aanwezig op het nummer van 16-V-1847 - nr. 345).
 d. *Prijs* : 6 F.

---

(1) Dit eerste nummer verscheen in twee verschillende publicatievormen : een uitgave in brochurevorm en een in de vorm van een krant.

(2) In het voorwoord tot het nummer van november 1913 luidt het als volgt : „Boven het lawaai van nijdig politiek geschermtsel en koortsig nijverheidsgedoe dat van uit onze stad heel het arrondissement schijnt te beheersen, willen wij eene andere klok laten uitklinken... den strijd voor meer schoonheid, meer beschaving, meer zelfbewust-worden. Dit is : den strijd voor Vlaamsche Beweging en Kunst, gesteund op ons katholiek-zijn en onze godsdienstige overtuiging... Ons volk willen we verfijnen, ontwikkelen, doen hooger stijgen. De eenen door Vlaamsche Beweging, welke in de laatste jaren zoo gelukkig aan 't stevenen is gegaan naar eene Maatschappelijke Beweging : Drankbestrijding, Hoogeschooluitbreiding, Taalstrijd. De anderen door hun Kunst...”

- e. *Formaat* :
 41 × 26 cm., 3 kol., 4 pp.
 43 × 27 cm., 3 kol., 4 pp., in 11-VII-1847 (nr. 353).
 42,5 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 6-V-1849 (nr. 481).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 16-X-1842. (1)
Eerst voorhanden nummer : 18-VI-1843 (nr. 142).
Laatst voorhanden nummer : 6-V-1849 (nr. 481).
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Spitaels-Schuermans, Nieuwstraat, A.
 g. *Redactie* : Van Hauwermeiren (2), A. Byl (3).
- IV. Informatie- en annoncenblad, dat zich slechts in de verkiezingsstrijd met de plaatselijke politiek inliet en zich dan uitsprak ten gunste van de conservatieve kandidaten. (4)

Gazette van Aelst

- I. *Bewaarplaats* :
 Aalst, G. Sanders, Schoolstraat, 26 : 25-XII-1870 (1^e Jrg., nr. 1), 27-XII-1874 (5^e Jrg., nr. 208). (5)
 Aalst, Stadsarchief-XIV, 20 : 4-IX-1881 (11^e Jrg., nr. 556).
 Brussel, K. B. : 3-I-1886 (16^e Jrg., nr. 770).
 Brussel, M. I. P. : 30-XII-1877 (8^e Jrg., nr. 364), 19-X-1879 (9^e Jrg., nr. 457).
 Gent, U. B.-J.1726 : 30-VII-1876 (6^e Jrg., nr. 291), 8-VIII-1880 (10^e Jrg., nr. 500).
 Leuven, U. B.-186-2 : 2-V-1885 (16^e Jrg., nr. 787), 30-I-1887 (17^e Jrg., nr. 837).
- II. a. *Ondertitel* : „Wekelijksch Nieuwsblad.”

---

(1) Aldus een apostille op het nummer van 11-VII-1847 (nr. 353) in het M. I. P. (door de verzamelaar er op geschreven ?).

De *Gazette van Aelst* is de voortzetting van het *Algemeen Nieuws- en Aenkondigingsblad*, zie blz. 21.

(2) Brief van burgemeester De Gheest aan de provinciale gouverneur op 18-I-1851, (P. A., II, 703).

(3) *Gazette van Aelst* 10-IX-1843 (nr. 154).

(4) *Gazette van Aelst* 16-V-1847 (nr. 345).

(5) Afwezig hier waren de nummers van 25-VI-1871 (nr. 27) en 2-VII-1871 (nr. 28).

- d. *Prijs* : 5 F.
- e. *Formaat* :
 52,5 × 34,5 cm., 4 kol., 4 pp., tot 27-VIII-1871 (1^e Jrg., nr. 36).
 55 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 3-IX-1871 (1^e Jrg., nr. 37).
 53 × 34,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 3-I-1886 (16^e Jrg., nr. 770).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 25-XII-1870.
Laatst voorhanden nummer : 30-I-1887 (17^e Jrg., nr. 837).
- d. e. *Uitgever, Drukker* :
 Jozef Van Branteghem, Kapellestraat, 11, A. (1)
 Jozef Van Branteghem, Molenstraat, 2, A., in 19-X-1879
 (9^e Jrg., nr. 457).
- g. *Redacteur* : H. De Galan. (2)
- IV. Katholiek informatieblad, dat vooral aandacht wijdde aan het buitenlandse nieuws.

Gazette van Aelst

- I. *Bewaarplaats* : Aalst, G. Sanders, Schoolstraat, 26 : 1893-1895.
- II. a. *Vignet* : Wapenschild der Stad Aalst.
- c. *Motto* : „Nec spe, nec metu.”
- d. *Prijs* : 2,5 F.
- e. *Formaat* :
 50 × 32,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 47 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 14-XII-1893 (1e Jrg., nr. 10)
 tot 14-X-1894 (nr. 52). (3)
 60 × 41 cm., 4 kol., 2 pp., in 6-I-1895 (2e Jrg., nr. 64).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).

---

(1) Jozef Van Branteghem (1819-1896) was tot 4-XII-1870 de drukker-uitgever geweest van *Het Land van Aelst* (zie blz. 52).

(2) A. WARZÉE : *Essai historique et critique sur les journaux belges*, blz. 232.
 Advocaat H. De Galan was ook redacteur geweest van het *Algemeen Nieuws- en Aankondigingsblad* (zie blz. 21).

(3) Na dit nummer onderbrak de krant haar verschijnen. Het blad van 6-I-1895 (2e Jrg., nr. 64) was nog slechts „een vliegend blad” en was bedoeld als aankondiging van het verschijnen van *De Volksstem*, als opvolger van de *Gazette van Aelst*, zie blz. 75.

- g. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 15-X-1893.
Laatste nummer : 6-I-1895 (2^e Jrg., nr. 64). (1)
- d. e. *Uitgever, Drukker* :
 Petrus Van Nuffel, Molenstraat, 32, A.
 Petrus Van Nuffel, Gentschestraat, 149, A., vanaf 8-IV-1894
 (1^e Jrg., nr. 25).
- IV. Katholiek opinie- en informatieblad dat zich vooral richtte tot het werkvolk en steun verleende aan de „Vrijen Antisocialistischen Werkliedenbond van Aalst.” (2)

Gazet van Krüger

- I. *Bewaarplaats* :
 Aalst, B. de Cock, Rapenstraat, 27 : 4-VIII-1901 (1^e Jrg., nr. 27), 11-VIII-1901 (1^e Jrg., nr. 28), 25-VIII-1901 (1^e Jrg., nr. 30), 15-IX-1901 (1^e Jrg., nr. 33), 27-X-1901 (1^e Jrg., nr. 39), 8-15-XII-1901 (1^e Jrg., nr. 45), 16-23-II-1902 (1^e Jrg., nr. 51), 2-9-III-1902 (1^e Jrg., nr. 52), 16-23-III-1902 (1^e Jrg., nr. 54), 30-III en 4-IV-1902 (2^e Jrg., nr. 1), 20-27-IV-1902 (2^e Jrg., nr. 2), 25-V en 1-VI-1902 (2^e Jrg., nr. 5), 8-15-VI-1902 (2^e Jrg., nr. 6).

(1) *Gazette van Aelst* 6-I-1895 : „De verdwijning der *Gazette van Aelst* geschiedt niet bij gebrek aan levenskracht, noch tengevolge van dwang of verslapping, verre van daar, maar de noodzakelijkheid deed zich meer om meer gevoelen dat onze werking zich breder, verder moest uitstrekken dan het grondgebied van ons Arrondissement en dat onze stem, die deze is van het lijdende werkvolk, van den beproefden landbouwer, dat die stem weerklank vinden moest tot in de verste hoeken van 't Vlaamsche land...”

(2) *Gazette van Aelst* 15-X-1893 : „Voor Godsdienst, Vaderland, Moedertaal en Huisgezin... Ons blad komt dus eene leemte aanvullen voor ons Aalstersche Werkvolk waarin zij steeds zullen vinden alles wat redelijk en stoffelijk welzijn aangaat; onze kolommen zullen steeds op de allereerste plaats openstaan tot het opnemen hunner gegronde en rechtmatige grieven en nooit, hoe klein en beperkt ook onze plaats weze, zal er plaats te kort zijn om hun te verdedigen zooals het behoort... Wij reiken de Grondwettige Vereeniging de Broederhand toe en verzekeren hun onze krachtdadige ondersteuning, maar dan ook durven wij, werklieden, die het blad in het licht sturen, rekenen op de ondersteuning van hunnen kant.”

Steunend op „*Rerum Novarum*” schrijft het blad : „Eéne zaak is zeker : De Vakvereeningen winnen veld en dat is veel. 't Is juist tot daar dat wij moeten komen : In de deftige Vakvereeningen ligt de macht der werklieden opgesloten, het behoud der burgerij, en de deugd, de sterkte en den ophelp der Katholieke Bewarende Vereeniging.”

- Gent, U. B.-J.1723 : 22-29-VI-1902 (2° Jrg., nr. 9), 6-VII-1902 (2^e Jrg., nr. 9).
 Leuven, U. B.-183-16 : 1-8-V-1902 (2^e Jrg., nr. 3).
- II. b. *Vignet* : Portret van S. J. P. Krüger, de president der Zuid-Afrikaanse Republiek.
 c. *Motto* : „Zalig zijn ze die strijden voor de rechtveerdigheid.”
 d. *Prijs* : 1 ctm, voor 2 nummers.
 e. *Formaat* : 33,5 × 22,5 cm., 2 kol., 2 pp.
 f. *Periodiciteit* :
     Wekelijks (zondag).
     Om de veertien dagen (zondag), in 16-23-II-1902 (1^e Jrg., nr. 51).
 h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 4-VIII-1901 (1^e Jrg., nr. 27).
Laatst voorhanden nummer : 22-29-VI en 6-VII-1902 (2^e Jrg., nr. 9).
 d. e. *Uitgever, Drukker* : Franz Daens. (1)
 f. *Hoofredactie* : Franz Daens.
 g. *Redactie* : Pieter-Frans Daens.
- IV.   Blaadje, uitgegeven om verslag uit te brengen over de tweede Vrijheidsoorlog (1899-1902), sterk simpatiserend met de actie van de Boeren.

De Gazet van 't Werkvolk

- I.   *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : IV-1893 (nr. 1).
- II. a. *Ondertitel* : „Aan 1 centiem. Verschijnt in alle groote omstandigheden.”
 d. *Prijs* : 1 ctm. per exemplaar.
 e. *Formaat* : 46,5 × 33 cm., 2 kol., 2 pp.
 h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste en enig voorhanden nummer* : IV-1893.

---

(1) Franz Daens (1890-1914?) was de zoon van Pieter-Frans (blz. 29) en Louise Mayart. (blz. 25)

- b. c. d. e. f. *Stichter, Eigenaar, Uitgever, Drukker, Hoofdredactie* : Pieter-Frans Daens-Mayart, Werf; Eiland Chipka, A.
- IV. Richt zich tot het werkvolk en pleit voor het Algemeen Meervoudig Stemrecht en voor een vereniging van werklieden.

De Geitenvriend

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 15-III-1907 (2^e Jrg.).
- II. a. *Ondertitel* : „Maandschrift; Officieel orgaan van de Bond der Geitenkweekmaatschappijen der Arrondissementen Aalst, Oudenaarde, Brussel, enz., en van de Provinciale Bond tot verbetering der Trekhonden in Oost-Vlaanderen.”
- b. *Titeltekening* : Man met geit en vaandel.
- c. *Motto* : „Verbetering. Verzekering ! Betere Lichaamsbouw. Meer melk, beter melk !”
- d. *Prijs* : 1 F.
- e. *Formaat* : 21 × 15,5 cm., 1 kol., 36 pp.
- f. *Periodiciteit* : maandelijks.
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Enig voorhanden nummer* : 15-III-1907 (2^e Jrg.).
- b. c. d. *Stichter, Eigenaar, Uitgever* : Bond der Geitenkweekmaatschappijen der Arrondissementen Aalst (cfr. Ondertitel).
- e. *Drukker* : Jean-Baptiste Van Nuffel, Kerkstraat, 9, A. (1)
- IV. Informatieblad voor de kwekers van geiten en trekhonden.

De Gemeenteraad

- I. *Bewaarplaats* :
 Aalst, Stadsarchief-xiv, 20 : 1868 (nr. 14).
 Brussel, M. I. P. : 5-x-1867 (nr. 1), 1868 (nr. 13).
 Leuven, U. B.-193-9 : 1868 (nr. 12).

(1) J. B. Van Nuffel-De Gendt (1875-1950) was de broer van Petrus (blz. 27).

- II. d. Prijs : 1,5 F.
- e. *Formaat* :
 34 × 26 cm., 2 kol., 4 pp.
 36 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 1868 (nr. 13).
 38 × 27,5 cm., 3 kol., 6 pp., in 1868 (nr. 14).
- f. *Periodiciteit* :
 „Verschijnende maendelijks.”
 „Verschijnt op onbepaalde tijdstippen, minstens twaalfmael per jaar”, in 1868 (nr. 12).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 5-x-1867.
Laatste nummer : 1868 (nr. 14). (1)
- e. *Drukker* :
 Du Caju-De Vijlder.
 Charles De Wolf, Roozemarijnstraat, 1, A., in 1868 (nr. 12) (2).
- g. *Redactie* : opgesteld door een redactiecomiteit. (3)
- IV. Liberaal blad dat verslag uitbracht over de zittingen van de Aalsterse gemeenteraad en hierover kommentaar gaf. (4)

Gids voor Melkerijen

- I. *Bewaarplaats* :
 Brussel, M. I. P. : 22-IX-1899 (1^e Jrg., nr. 5).
 Leuven, U. B.-195-11 : 7-VII-1899 (1^e Jrg., nr. 2), 17-IX-1899 (1^e Jrg., nr. 4), 15-XII-1899 (1^e Jrg., nr. 11).

(1) Het blad werd voortgezet door *Den Ijker*, zie blz. 49. *De Gemeenteraad* nr. 14 kondigde de oprichting aan van een nieuwe krant en een nieuw redactiecomiteit. Tevens kloeg de redactie van *De Gemeenteraad* over het gebrek aan belangstelling van liberale zijde.

(2) Ch. De Wolf (1818-1881), vader van François-Camiel (blz. 50).

(3) *De Gemeenteraad*, nr. 14.

(4) *De Gemeenteraad* 5-x-1867 : „(Het blad)... in welke men zoo getrouw mogelijk de openbare zittingen van de gemeenteraad zal afkondigen, ons voorbehoudende de genomene beslissingen aen den toetssteen der onderzoeking te onderwerpen, ten voordele der Aelstersche bevolking... Het bladje waervan heden het eerste nummer verschynt, zal zich bekreunen noch met katholieke noch met liberale grondbeginsels... Wij plaetsen ons bladje onder de bewaking noch van katholyk noch van liberaal... Er zyn in de beide partyen, mannen die niets beoogen dan het welzyn van het vaderland; maer er zyn er ook, die heel den aerdbol zouden ten pande stellen om hunnen hoogmoed en hunne driften den vollen toom te kunnen geven.”

Uit de lezing van de andere bewaarde nummers blijkt echter zeer duidelijk dat het hier een liberaal schrift gold.

II. a. *Ondertitel* :

„Eenig orgaan voor de belangen der Melkerijen en toebehoorende vakken. Wekelijksch gratis advertentieblad.”

„Geïllustreerd wekelijks orgaan voor de belangen der melkerijen en toebehoorende vakken. Met een gratis advertentieblad. Uitgegeven met de medewerking der meest gekende vakmannen der melknijverheid, door C. Knock, Dr. te Aalst”, in 15-XII-1899 (1^e Jrg., nr. 11).

d. *Prijs* :

Gratis.

5 F., in 15-XII-1899 (1^e Jrg., nr. 11).

e. *Formaat* :

39 × 26 cm., 2 kol., 4 pp.

36,5 × 28 cm., 2 kol., 12 pp., vanaf 22-IX-1899 (1^e Jrg., nr. 5).

f. *Periodiciteit* : wekelijks.

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 7-VII-1899 (1^e Jrg., nr. 2).

Laatst voorhanden nummer : 15-XII-1899 (1^e Jrg., nr. 11).

d. *Uitgever* : Dr. C. Knock, Aalst.

e. *Drukker* : Jan Pieter De Smedt-Van Haver, A. (1)

IV. *Informatie- en Annoncenblad.*

De Grooten Duivenbond

I. *Bewaarplaats* :

Brussel, M. I. P. : 31-III-1898 (2^e Jrg., nr. 63).

Gent, U. B.-J.1728 : 20-I-1898 (2^e Jrg., nr. 55).

II. a. *Ondertitel* : „... van Aalst en het omliggende. Orgaan der Duivenliefhebbers. Verschijnende elken Donderdag.”

b. *Vignet* : Duif.

d. *Prijs* : 2,5 F.

e. *Formaat* : 46 × 30 cm., 3 kol., 4 pp.

f. *Periodiciteit* : wekelijks (donderdag).

---

(1) J. De Smedt (1848-1922) was tevens de drukker-uitgever van *De Zelenaar. Nieuws en Annoncenblad des kantons Zele.*

- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 20-I-1898 (2^e Jrg., nr. 55).
Laatst voorhanden nummer : 31-III-1898 (2^e Jrg., nr. 63). (1)
- d. e. *Uitgeverij, Drukker* : Gebroeders Boeykens, Varkensmarkt, 14, A.
- IV. *Informatieblad voor de duivensport.*

Le Houblon

- I. *Bewaarplaats* :
 Brussel, M. I. P. : 14-II-1897 (nr. 1), 15-v-1898 (nr. 25),
 15-IX-1898 (nr. 34), 12-v-1899 (nr. 50).
 Gent, U. B.-J.1729 : 1-v-1898 (nr. 24), 10-III-1899 (nr. 48).
 Leuven, U. B.-210-1 : 15-vi-1898 (nr. 27).
- II. a. *Ondertitel* :
 Feuille de renseignement gratuite, paraissant tous les 15 jours
 et à commencer du 1er Septembre tout les huit jours", in
 1-v-1898 (nr. 24).
 „Feuille de renseignement gratuite", in 12-v-1899 (nr. 50).
- b. *Vignet* : Hopranken met de letters C. D. C. D. W.
- d. *Prijs* : gratis.
- e. *Formaat* :
 38 × 28 cm., 2 kol., 4 pp.
 38 × 28 cm., 2 kol., 2 pp., in 1-v-1898 (nr. 24).
- f. *Periodiciteit* : cfr. Ondertitel.
- III. a. *Eerste nummer* : 14-II-1897.
Laatst voorhanden nummer : 12-v-1899 (nr. 50).
- d. *Uitgever* : Camiel De Coninck-De Windt, hophandelaar (2).
- e. *Drukker* :
 J. De Smedt-Van Haver.
 Spitaels-Schuermans, in 1-v-1898 (nr. 24).

(1) Nog vermeld in *Répertoire général de la Presse belge*, 1904, blz. 175.

(2) Waarschijnlijk was hij ook de stichter-eigenaar van dit propagandablad. Aangezien hij de uitgever en de redacteur was. We verwijzen ook naar het vignet dat prijkt in de kop van de krant en waarin de letters C. D. C. D. W. voorkomen.

C. De Coninck (1841-1907).

- f. *Hoofdreductie* : C. De Coninck-De Windt.
- IV. Informatie- en annoncenblad voor de hopkwekers, hop-handelaars en brouwers. (1)

Den Ijker

- I. *Bewaarplaats* :
- Aalst, Stadsarchief-xiv, 18 : nr. 2, nr. 13.
Brussel, M. I. P. : nr. 1, 29-v-1870 (1^e Jrg., nr. 23), 29-ix-1878 (9^e Jrg., nr. 433).
Gent, U. B.-J.1715 : 24-III-1872 (3^e Jrg.), 26-x-1879 (10^e Jrg., nr. 489).
Gent, Museum voor Volkskunde, Kraanlei, 41 : 6-x-1878 (9^e Jrg., nr. 434).
Leuven, U. B.-426-3 : 26-xii-1869 (1^e Jrg., nr. 1), 23-ix-1877 (8^e Jrg., nr. 383), 9-vi-1878 (9^e Jrg., nr. 420).
- II. a. *Ondertitel* : „Vaderland, Vooruitgang, Landbouw, Nijverheid”, in 26-xii-1869 (1^e Jrg., nr. 1).
- c. *Motto* : „God boven al, elk 't zijne, regt voor de vuist” (niet meer op het nummer van 26-xii-1869 - 1^e Jrg., nr. 1).
- d. *Prijs* :
- 2,75 F.
4 F., vanaf 26-xii-1869 (1^e Jrg., nr. 1).
- e. *Formaat* :
- 35,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
46 × 29 cm., 3 kol., 4 pp., in 26-xii-1869 (1^e Jrg., nr. 1).
41 × 28,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 24-III-1872 (3^e Jrg.).
46 × 29 cm., 3 kol., 4 pp., in 23-ix-1877 (8^e Jrg., nr. 383).
- f. *Periodiciteit* :
- „Verschijnt op onbepaalde tijdstippen. Ten minste twaalf mael per jaar.”
Wekelijks (zondag). (2)

---

(1) In het nummer van 1-v-1898 (nr. 24) en in de volgende nummers werden de artikels afgedrukt in het Frans en in het Nederlands. Tevoren alleen in het Frans.

(2) *Den Ijker* (nr. 13) deelde mede dat het verschijnende blad het laatste nummer was van de eerste jaargang. Vanaf het volgende nummer zou het blad wekelijks verschijnen, op dubbel formaat en 4 F. kosten per exemplaar. Het eerste nummer van de nieuwe serie verscheen op 26-xii-1869.

- h. Adres : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : verschenen op 't einde van 1868. (1)
Laatst voorhanden nummer : 26-x-1879 (10^e Jrg., nr. 489).
- d. e. *Uitgever, Drukker* :
 Charles De Wolf, Roozemarijnstraat, 1, A.
 François De Wolf, Vrijheidstraat, A., vermeld in het nummer
 van 23-ix-1877 (8^e Jrg., nr. 383). (2)
- f. *Beheer* : J. Mertens. (3)
- IV. Liberaal opinie- en informatieblad.

Klokke Roeland (4)

- I. *Bewaarplaats* :
- Brussel, M. I. P. : 14-II-1904 (14^e Jrg., nr. 7), 20-x-1907
 (17^e Jrg., nr. 42), 30-viii-1908 (18^e Jrg., nr. 35), 2-I-1909
 (20^e Jrg., nr. 1), 19-xi-1911 (21^e Jrg., nr. 47), 14-I-1912
 (22^e Jrg., nr. 2), 23-xi-1913 (23^e Jrg., nr. 44).
- Gent, U. B.-J.1714 : 1-xi-1903 (13^e Jrg., nr. 44), 9-viii-1908
 (18^e Jrg., nr. 32), 19-x-1911 (21^e Jrg., nr. 8).
- Mechelen, L. Delafortrie, Vondelstraat, 1 : 10-xi-1901 (11^e Jrg.
 nr. 44), 10-I-1904 (14^e Jrg., nr. 2), 17-I-1904 (14^e Jrg., nr. 3),
 31-I-1904 (14^e Jrg., nr. 5), 7-II-1904 (14^e Jrg., nr. 6), 21-II-1904
 (14^e Jrg., nr. 8), 1-v-1904 (14^e Jrg., nr. 18), 12-v-1904 (14^e Jrg.,
 nr. 24), 24-vii-1904 (14^e Jrg., nr. 30), 21-viii-1904 (14^e Jrg.,
 nr. 34), 4-ix-1904 (14^e Jrg., nr. 36), 18-ix-1904 (14^e Jrg.,
 nr. 38), 2-x-1904 (14^e Jrg., nr. 40), 6-xi-1904 (14^e Jrg., nr. 45),
 20-xi-1904 (14^e Jrg., nr. 47), 18-xii-1904 (14^e Jrg., nr. 51),
 25-xii-1904 (14^e Jrg., nr. 52), 1-I-1905 (15^e Jrg., nr. 1),
 15-I-1905 (15^e Jrg., nr. 3), 22-I-1905 (15^e Jrg., nr. 5), 5-II-1905
 (15^e Jrg., nr. 6), 5-III-1905 (15^e Jrg., nr. 10), 12-III-1905
 (15^e Jrg., nr. 11), 26-III-1905 (15^e Jrg., nr. 13).

(1) Zie *De Gemeenteraad*, nr. 14 (zie blz. 45); *Den Ijker*, nr. 3 waarin beweerd wordt dat „1868 komt te eindigen”.

Den Ijker was de voortzetting van het pas verdwenen blad *De Gemeenteraad*.

(2) F. De Wolf (1842-1901), zoon van Charles-Louis (blz. 46).

(3) *Den Ijker*, nr. 1.

(4) Zie ook blz. 128.

Petegem (Oud.), R. De Deken, Scheldestraat, 1 : 17-VIII-1902 (12^e Jrg., nr. 33).

Leuven, U. B.-240-18 : 3-IV-1904 (14^e Jrg., nr. 14), 7-I-1912 (22^e Jrg., nr. 1), 8-II-1914 (24^e Jrg., nr. 6).

II. a. *Ondertitel* :

„Orgaan der Christene Volkspartij van België” (niet meer aanwezig in 22-I-1905 - 15^e Jrg., nr. 5).

„Christen Volksgezind Weekblad”, in 20-X-1907 (17^e Jrg., nr. 42).

b. *Vignet* : Klok.

c. *Motto* : „Alles voor en door het Volk - Mijn Naam is Roeland, Als ik klep is het brand, Als ik luid, o heil en glorie, Is 't victorie, In Vlaanderenland.”(1)

d. *Prijs* : 3 F.

e. *Formaat* :

54 × 37 cm., 4 kol., 4 pp.

54 × 37 cm., 5 kol., 4 pp., in 20-X-1907 (17^e Jrg., nr. 42).

57 × 40 cm., 5 kol., 4 pp., in 19-II-1911 (21^e Jrg., nr. 8).

f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerste nummer* : zie blz. 129.

Laatst voorhanden nummer : 8-II-1914 (24^e Jrg., nr. 6). (2)

d. e. *Uitgever, Drukker* :

Petrus Van Schuylenbergh, Zonnestraat, 25, A.

Victor De Lille, Maldegem. (3)

---

(1) In het nummer van 7-I-1912 (22^e Jrg., nr. 1) luidt het „Voor en door het Volk... enz.”, evenals in de volgende nummers.

(2) In de verzameling van de Gentse Universiteitsbibliotheek (J. 1714 a) wordt nog een bijvoegsel aan Klokke Roeland van 18-V-1913 bewaard. Dit bijvoegsel (1^e Jrg., nr. 7) draagt als kop *De Zondagklok* en als motto „Godsdienst. Huisgezin. Vaderland”.

Het verscheen om de 14 dagen, kostte 1 F. per jaar en had een omvang van 42,5 × 31 cm., 4 kol., 4 pp. Drukkerij-Uitgeverij en Beheer-Redactie waren gevestigd bij P. Van Schuylenbergh, Keizerlijke Plaats, 65, Aalst.

(3) *Klokke Roeland* verscheen sinds 1891 te Ninove. Door de verhuizing van zijn drukker Petrus Van Schuylenbergh (zie blz. 31) naar Aalst in 1901 werd het blad daar gedrukt en uitgegeven. Toen in 1905 P. Van Schuylenbergh de Daensistische Beweging verliet, werd het blad gedurende enkele weken bij Victor De Lille te Maldegem gedrukt, tot wanneer Van Schuylenbergh voldoende kapitaal bijeen had om met een eigen drukkerij te beginnen en *Klokke Roeland* verder uit te geven als een christen-democratisch orgaan in het kader van de Katholieke Bewarende Partij. Het orgaan van de vrije christen-democraten werd van dan af *De Vrije Klok* (zie blz. 139). Deze feiten verklaren ons meteen de wijziging in de ondertitel (cfr. II a) en de strekking van het blad (Zie hierover bij K. VAN ISACKER : *Het Daensisme*, blz. 167).

Petrus Van Schuylenbergh, Zonnestraat, 33, A. vermeld in 20-X-1907 (17^e Jrg., nr. 42).

Petrus Van Schuylenbergh, Keizerlijke Plaats, 65, A., in 2-I-1909 (20^e Jrg., nr. 1).

f. *Hoofredactie* : Petrus Van Schuylenbergh.

g. *Redacteurs* :

Vóór 1905 : Adolf Daens, Hector Plancquaert, Louis De Bruyn, Camille Moeyaert (1), Frans Lambrecht, Fl. Fonteyne, Aloïs De Backer, Leonce Du Catillon, Lodewijk Lontings, Albert Van den Bruele. (2)

Na 1905 : Jef Crick, Alfons Van de Maele.

IV. Vóór 1905 was het blad een Daensistisch opinieblad. Vanaf dat jaar bleef het wel trouw aan zijn democratische principes doch streed voortaan binnen het kader van de Grondwettige Bewarende Vereeniging van het Arrondissement Aalst.

Het Land van Aelst

I. *Bewaarpplaats* :

Aalst, A. Van de Putte, Korte Zoutstraat, 29, : 12-III-1871 (12^e Jrg., nr. 576), 19-III-1871 (12^e Jrg., nr. 577), 16-VII-1871 (12^e Jrg., nr. 593), 6-VIII-1871 (12^e Jrg., nr. 597).

Antwerpen, S. B. : 22-IV-1883 (24^e Jrg., nr. 16).

Brussel, M. I.P. : 15-I-1860 (1^e Jrg., nr. 4), 16-VII-1871 (12^e Jrg., nr. 593), 17-VIII-1879 (20^e Jrg., nr. 33), 29-XI-1885 (26^e Jrg., nr. 48), 21-VIII-1887 (28^e Jrg., nr. 34), 24-VI-1894 (35^e Jrg., nr. 25), 14-VI-1896 (37^e Jrg., nr. 24), 10-VII-1898 (39^e Jrg., nr. 28), 12-III-1899 (40^e Jrg., nr. 11), 29-X-1899

---

(1) Verbleef sinds 22-XI-1905 tot 19-III-1907 te Ninove bij Petrus Van den Abeele (blz. 138).

(2) A. Van den Bruele (1885-1943), leerling van Aloïs De Backer, huwde op 21-VIII-1912 met Anna-Marie Daens, dochter van Pieter. Samen met Petrus Van den Abeele had hij de drukkersstiel geleerd te Koekelberg, in de Van der Borghstraat (blz. 140). Na zijn huwelijk ging hij zich als drukker te Denderleeuw vestigen. Hij werd één der voormannen der onafhankelijke christen-democraten. In 1914 werd hij voorzitter van de Christendemocratische Bond van het Arrondissement Aalst. Tijdens W. O. 1 was hij lid van de Raad van Vlaanderen, zodat hij zich na de oorlog gedwongen zag uit te wijken naar Duitsland en Nederland. (K. VAN ISACKER : *Het Daensisme*, blz. 193; L. DELAFORTRIE : *Pieter Daens*, blz. 115; A. VAN DEN BRUELE : *Vijf jaar Zegen*, blz. 31). Voor de bladen gedrukt door A. Van den Bruele, zie blz. 184.

(40^e Jrg., nr. 44), 19-VIII-1906 (46^e Jrg., nr. 33), 4-XI-1906 (46^e Jrg., nr. 44), II-II-1912 (52^e Jrg., nr. 6).

Gent, U. B.-J.1733 : 25-X-1863 (4^e Jrg., nr. 202), 1-V-1864 (5^e Jrg., nr. 228), 17-XI-1878 (19^e Jrg., nr. 47), 5-I-1895 (36^e Jrg., nr. 1), 17-X-1897 (38^e Jrg., nr. 42), 4-VI-1899 (40^e Jrg., nr. 23), 10-XI-1907 (47^e Jrg., nr. 45), 4-II-1912 (52^e Jrg., nr. 5).
Mechelen, L. Delafortrie, Vondelstraat, 1 : 8-V-1864 (5^e Jrg., nr. 229), 1866-1914. (1)

Leuven, U. B.-245-4 : 29-VI-1884 (25^e Jrg., nr. 26), 26-XII-1886 (27^e Jrg., nr. 52), 22-XII-1895 (36^e Jrg., nr. 51), 14-VIII-1898 (39^e Jrg., nr. 33), 6-V-1900 (41^e Jrg., nr. 18), 14-I-1912 (52^e Jrg., nr. 2), 19-V-1912 (52^e Jrg., nr. 20), 26-I-1913 (53^e Jrg., nr. 4).

II. a. *Ondertitel* :

„Notariaat, Landbouw, Koophandel en Nijverheid”, in 15-I-1860 (1^e Jrg., nr. 4). Niet meer aanwezig op het nummer van 25-X-1863 (4^e Jrg., nr. 202).

„Orgaan der Christene Volkspartij”, in 14-VI-1896 (37^e Jrg., nr. 24) tot 1914.

„En de Volkseeuw”, bijgevoegd bij „Het Land van Aelst” in 23-VIII-1907 (48^e Jrg., nr. 34) tot 1914.

b. *Vignet* : Wapenschild der stad Aalst, in 1-V-1864 (5^e Jrg., nr. 228).

c. *Motto* :

„Godsdienst, Vaderland, Vrijheid”, in 25-X-1863 (4^e Jrg., nr. 202) tot 1914.

Vanaf december 1897 (in 5-XII-1897 - 38^e Jrg., nr. 49) staat naast het motto „Godsdienst, Vaderland, Vrijheid” en de ondertitel „Orgaan der Christene Volkspartij” ook in elk nummer een slogan vermeld in de kop, bv. een tekst uit Rerum Novarum, een oproep tot strijdvaardigheid of een Bijbeltekst. In het nummer van 22-II-1903 (44^e Jrg., nr. 8) en in de latere nummers vallen deze slogans weg.

---

(1) Het betreft hier een uitgebreide verzameling, welke echter niet volledig is. In verschillende jaargangen ontbreken tal van nummers en van sommige jaargangen zijn er nog slechts enkele bewaard (1877, 1878, 1883, 1885, 1886, 1890, 1893-1907, 1909, 1910, 1913, 1914).

Voor de andere bewaarplaatsen, waar we slechts enkele nummers van *Het Land van Aelst* terugvonden, geven we die exemplaren op, welke in de verzameling van de heer L. Delafortrie ontbreken.

„Hooger Nieuw Leven - Eerlijkheid en Vrijheid”, in 21-XI-1909 (49^e Jrg., nr. 47) tot 1914.

d. Prijs :

5 F.

3,5 F., in 10-XI-1901 (42^e Jrg., nr. 45).

3 F., in 22-II-1903 (44^e Jrg., nr. 8).

e. Formaat :

41,5 × 29,5 cm., 3 kol., 4 pp.

45 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 25-X-1863 (4^e Jrg., nr. 202).

54,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., in 1-V-1864 (5^e Jrg., nr. 228).

61,5 × 42,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 19-XII-1886 (27^e Jrg., nr. 51) tot 1914.

f. Periodiciteit : wekelijks (zondag).

h. Adres : cfr. Drukker.

III. a. Eerst voorhanden nummer : 15-I-1860 (1^e Jrg., nr. 4).

Laatst voorhanden nummer : 12-VII-1914 (54^e Jrg., nr. 28).

c. Eigenaars : De Denderbode van 16-VII-1871 deelde mede dat E. H. Bernard Van der Haegen (1) in 1861 het bestaande weekblad *Het Land van Aelst* had opgekocht omdat naar zijn oordeel *De Denderbode* te zeer de kandidatuur van Victor Van Wambeke (2) ondersteunde bij de algemene verkiezingen van 11-VI-1861 in het arrondissement Aalst.

Op 1-XII-1866 werd tussen de volgende heren een contract opgemaakt ter financiering van *Het Land van Aelst*. (3)

Bernard Van der Haegen, pastoor te Steenhuize-Wijnhuize :

---

(1) B. Van der Haegen (1814-1895) was pastoor te Steenhuize-Wijnhuize van 1855 tot 1880. Hij was een heftige anti-liberaal en bezorgde in 1872 de katholieke partij de overwinning op zijn parochie bij de gemeenteverkiezingen. Hij was een goede vriend en raadgever van Pieter-Frans Daens en financierde de oprichting van diens populaire weekblad *De Werkman* (zie blz. 86).

(2) V. Van Wambeke (1813-1896) was een advocaat die zich bij de algemene verkiezingen van 11-VI-1861 voordroeg als „libéral sincère” in de kolommen van *De Denderbode*, welke zijn kandidatuur bij de lezers verdedigde. Deze verdediging veroorzaakte bijna een scheuring in de gelederen van de conservatieve groep. De actie van pastoor Van der Haegen is hiervan een symptoom. Van Wambeke trok zijn kandidatuur echter in en pas later werd hij gemeenteraadslid 1867-1895, burgemeester 1872-1895, kamerlid 1864-1894 en voorzitter van de Katholieke Bewarende Vereniging van het Arrondissement 1875-1896.

De Denderbode bleef steeds een trouwe verdediger van Van Wambeke, terwijl de verhouding tussen deze en *Het Land van Aelst* nooit helemaal goed werd.

In het feit van 1861 lag een voorbode van de latere scheuring bij de katholieke opinie in het arrondissement Aalst op het einde van de negentiende eeuw.

(*Den Denderbode* 20-VIII-1848, 2-VI-1861; *Le Bien Public* 1-VI-1861).

(3) In het bezit van de heer L. Delafortrie te Mechelen.

tekende in voor 1-5 deel (2.000 F.) van het totale kapitaal.

J. C. De Smet, pastoor te Ophasselt.

J. J. Delestrée, onderpastoor te Steenhuize-Wijnhuize.

L. Van Vynckt, onderpastoor te Ophasselt.

L. Van de Maele, onderpastoor te Maldegem.

Alle vier tekenden zij in voor 1-20 deel (500 F.).

Baron Theophile Van de Woestijne d'Herzele (1), tekende in voor 1-20 deel (500 F.).

Jean-François De Vidts, goudsmid te Aalst: 3-20 deel (1.500 F.).

Joseph Van Branteghem, de toenmalige drukker van het blad nam 4-10 deel voor zich (nml. 4.000 F.).

Alles samen bedroeg het kapitaal 10.000 F.

Op 1-VI-1867 werd een nieuw contract opgemaakt tussen dezelfde personen.

B. Van der Haegen: 9-20 deel of 4.500 F.

J. C. De Smet: 1-20 deel of 500 F.

Baron Van de Woestijne: 1-20 of 500 F.

J. J. Delestrée: 1-20 of 500 F.

L. Van Vynckt: 1-20 of 500 F.

L. Van de Maele: 1-10 of 1.000 F.

J. F. De Vidts: 3-20 of 1.500 F.

J. Van Branteghem: 1-10 of 1.000 F.

E. H. Bernard Van der Haegen bezat dus het leeuwedeel van het totaal aantal aandelen.

Uit de talrijke apostillen, welke zich bevinden op de nog bewaarde contracten, kunnen we afleiden hoe geleidelijk het merendeel der aandelen in handen is geraakt van de familie Daens.

Op 25-IV-1872 verkocht L. Van de Maele zijn actie van 1.000 F. aan pastoor B. Van der Haegen.

Op 10-II-1873 verkocht B. Van der Haegen een actie van 1.000 F. aan Augustinus Daens (2). Op 27-II-1876 stond deze laatste zijn aandeel af aan Paulina Daens (3).

---

(1) Th. Van de Woestijne d'Herzele (1816-1878) was burgemeester te Herzele van 1872 tot 1879 en katholieke senator voor het arrondissement Aalst van 1858 tot 1878.

(2) Augustinus Daens (1823-1883) was de broer van Adolf en Pieter Daens. Hij was onderpastoor te Deftinge, Bassevelde, Aalter, Drongen en pastoor te Deurle (1868-1874), te Grembergen (1874-1876), te Aalst als bestuurder der Zwarte Zusters (1876-1883).

(3) Paulina Daens (1834-1895), ongehuwde zuster van Pieter-Frans Daens.

B. Van der Haegen verkocht op 5-IX-1880 een aandeel van 1.000 F. aan Pieter Daens en op 3-XII-1880 nogmaals een aandeel van 1.000 F.

J. F. De Vidts verkocht op 3-XI-1880 te Steenhuize-Wijnhuize in bijzijn van B. Van der Haegen al zijn rechten en zijn aandeel (ter waarde van 1.500 F.) aan Pieter Daens. De actiën van Joseph Van Branteghem (1.000 F.) waren in handen gegaan van de familie De Beer van Leeuwergem. (1) Uit de nalatenschap van J. C. De Smet verkocht L. Van Vynckt op 11-II-1881 diens actie (500 F.) aan Pieter Daens. Vanaf 1880-1881 waren Pieter Daens en zijn vriend B. Van der Haegen dus de eigenaars van *Het Land van Aelst*, elk met een aandeel van 5.000 F. (2).

In *Het Land van Aelst* dd. 24-I-1897 deelde P. Daens mede dat hij de volle eigenaar was van dit blad.

d. e. *Uitgever, Drukker* :

Van den Bossche, Molenstraat, 1, A. (3).

Joseph Van Branteghem, Hoogstraat, 7, A., in 25-X-1863 (4^e Jrg., nr. 202).

Joseph Van Branteghem, Kapellestraat, 7, A., in 1-V-1864 (5^e Jrg., nr. 228).

Joseph Van Branteghem, Kapellestraat, 11, A., vanaf 16-IX-1866 (7^e Jrg., nr. 348) tot 4-XII-1870 (11^e Jrg., nr. 563) (4).

---

(1) De Beer Jean-Baptiste (1820-1871) was gehuwd met de zuster van B. Van der Haegen. Hij was schepen te Leeuwergem 1847-1871 en lid van de Provinciale Raad voor het kanton Zottegem 1868-1870.

(2) De tekst van het contract van 1-VI-1867 (eveneens in het bezit van de heer L. Delafortrie) is ongeveer dezelfde als dit van 1/XII/1866 met deze belangrijke toevoeging echter dat de actionnarissen jaarlijks 5% op hun aandelen zouden krijgen en dat 1/3 deel van de overblijvende winst jaarlijks aan de drukker zou betaald worden „ten titel van aenmoediging“. Van de overige 2/3 delen van de winst zal door de aandeelhouders een som bepaald worden ter verbetering van het materiaal. Het overige zou dan au marc le franc verdeeld worden tussen hen. De drukker moest de „aengenomene artikels“ in de gazette opnemen „onder de verantwoordelykheyd zoo voorzegg der schryvers, op pene van tien franke boete voor elken geweygerden artikel, die hem op zyne appointementen zullen afgehouden worden“.

Ook artikel 16 werd nader bepaald voor wat het stemrecht in de beheerraad betrof : een eerste actie van 500 F. gaf recht op één stem, elke overige actie van 500 F. op een halve stem.

(3) Jacques Van den Bossche (1816-1885) en zijn broer Edward (1831-1906) werden bekende steendrukkers.

(4) Het aandeelhouders-contract van 1-XII-1866 bepaalde dat „de gazette zal gedrukt worden en al de benooidigde werken der drukkery met al wat hier van afhangt door J. Van Branteghem mede ondergeteekend, die zich hier mede ten zynen koste belast, benooidigde plaets, vuer en licht mede begrepen, en die zich verder beloofd en verbind alles ten voordeeligsten en meest profyete der drukkery te behertigen, waarvan er hem jaerlyks zal betaeld

Pieter-Frans Daens-Mayart, Molenstraat, 72, A., vanaf 11-XII-1870 (12^e Jrg., nr. 564) tot 2-VII-1876 (15^e Jrg., nr. 26).
 Pieter-Frans Daens-Mayart, Leopoldstraat, 77, A., vanaf 1-X-1876 (15^e Jrg., nr. 39) tot 7-IX-1879 (20^e Jrg., nr. 36).
 Pieter-Frans Daens-Mayart, Achterstraat, A., in 5-X-1879 (20^e Jrg., nr. 40).
 Pieter-Frans Daens-Mayart, Eiland Chipka, Werf, A., in 27-VIII-1893 (34^e Jrg., nr. 35) tot 1914.

f. *Hoofdredactie* :

Pieter-Frans Daens-Mayart, vanaf 11-XII-1870 (12^e Jrg., nr. 564) tot 1914 (1).
 Adolf Daens (2).

g. *Redacteur* : Adolf Daens (3).

IV. Begonnen als a-politiek informatieblad werd het weekblad een strijdend katholiek opinie- en informatieblad (4). Vanaf 1894 werd de krant het bijzonderste orgaan van de onafhan-

---

worden eene vergelding van F. 2000". Jaarlijks werd er ook een som voorzien voor het kopen en verbeteren van het materiaal.

Door de overeenkomst van 1-VI-1867 werd er bepaald dat hij tevens 1/3 deel zou ontvangen van de winst, welke overbleef na aftrek van de uitbetaling van de 5% uit de totale winst aan de andere aandeelhouders.

(1) Pieter Daens staat als bestuurder vermeld in 22/II/1903 (44^e Jrg. nr. 8) tot 1914. Hij was gehuwd met Louise Mayart (blz. 25), die de boekhouding van het succesrijke bedrijf van haar echtgenoot verzorgde (LUC DELAFORTRIE : *Pieter Daens*, blz. 91).

Pieter Daens deelde op 6-II-1887 in *Het Land van Aelst* mede dat hij zelf instond voor een groot deel van de redactie van dit blad. Hij werd niettemin bijgestaan door „eenige mannen die voor leus hebben : Eerlykheid en Vrijheid”.

(2) Als hoofdopsteller vermeld in de nrs. van 21-X-II-1897 en 5-XII-1897. Onder de druk van de Gentse bisschop Mgr. Stillemans zag hij af van de leiding van de krant (K. VAN ISACKER : *Het Daensisme*, blz. 134-135).

(3) L. DELAFORTRIE : *Pieter Daens*, blz. 28; *Hommes du Jour. Revue biographique hebdomadaire*, 31-III-1895, 2e série, nr. 3 in A. M. V. C. : Ad. Daens D. 118 K; H. J. ELIAS: *Priester Daens en de Christene Volkspartij*, blz. 20.

(4) Volgens de teksten van de overeenkomsten van 1-XII-1866 en 1-VI-1867 stelde de krant zich tot doel :

art. 3 — Geene artikels tegenstrydig aen godsdienst of zeden, zullen in de gazette mogen opgenomen worden.

art. 4 — Openbare misdaden en bestuerlyke misbryuken zullen na behooren bestreden en de personen zullen zooveel mogelyk gespaert worden.

art. 5 — De grondwettelyke vryheden zullen door het blad uytgebreyd worden en de gekrenkte wedergeëyscht, ook zal men trachten te doen verdwynen den invloed en de magt van het hoog bestuer, al waer het volstrekt niet noodzakelyk is, dus zullen de hoofdartikels behelzen : vryheid van onderwys, afschaffing van het staetsonderwys, rechtstreeksche benoemingen door de kiezers der burgemeesters en schepenen, gespaerzaamheden in al de budjetten, afschaffing der militiewet, aenmoediging tot het vrywillig dienstnemen, afschaffing der nuttelooze bedieningen, der wet op pensioenen, patenten, zout, enz.

kelijke christen-democraten in het arrondissement Aalst (Daensisme).

De Maria-groet uit Affligem

- I. *Bewaarplaats* : Abdij Affligem, Hekelgem : 1900-1914.
- II. a. *Ondertitel* : „Maandschrift ten behoeve van de leden der Broederschap van Onze Lieve Vrouw van Affligem en van het Genootschap der Oblaten van St.-Benedictus uitgegeven door de Abdij van Affligem.”
  - b. *Titeltekening* : Zicht op de abdij. Wapenschild van de abt. De H. Bernardus. Onze Lieve Vrouw-beeld.
  - c. *Motto* : „Ave Maria. Salve Bernarde.”
  - e. *Formaat* : 22 × 14 cm., 1 kol., 20 pp.
  - f. *Periodiciteit* : maandelijks.
  - h. *Adres* : cfr. Uitgever.
- III. a. *Eerste nummer* : 1-1900.
Laatste nummer : VIII-1914 (14^e Jrg., nr. 8).
  - d. *Uitgever* : Abdij van Affligem.
  - e. *Drukker* : Clemens Van de Putte-Goossens, Korte Zoutstraat, A., vanaf III-1901 (2^e Jrg., nr. 3) (1).
- IV. R. K. Godsdienstig tijdschrift.

De Nieuwe Tijd

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, K. B. : 1-1905.
Gent, U. B./J.2041 : 1-1906 (nr. 13).
Leuven, U. B./286/II : II-1905, III-1905, V-1905 (nr. 5),
VIII-1905 (nr. 8), X-1905 (nr. 10), IV-1906 (nr. 16), V-1906
(nr. 17).

---

(1) De vorige nummers werden gedrukt bij Pius Verhegge te Eename.

- II. a. *Ondertitel* : „Maandblad van Priester Fonteyne.”
 c. *Motto* : „De Waarheid in ons wapen. De Rechtveerdigheid ons doel.”
 d. *Prijs* : 1 F. (2 ctm. per nummer).
 e. *Formaat* : 35,5 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. *Periodiciteit* : maandelijks.
 h. *Adres* : cfr. Hoofdredacteur.
- III. a. *Eerste nummer* : 1-1905.
Laatst voorhanden nummer : v-1906 (nr. 17).
 d. *Uitgever* : Priester Fonteyne, Solvijnstraat, 57, Antwerpen (1).
 e. *Drukker* : Pieter Daens-Mayart, Eiland Chipka, Werf, A. (2)
 f. *Hoofdredactie* : Priester Fl. Fonteyne.
 g. *Redacteur* : Paul Robbrecht, Adolf Daens.
- IV. Onafhankelijk christen-democratisch (Daensistisch) opinieblad.

Nieuwe Vlaamsche Illustratie

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 29-IX-1895 (1^e Jrg., nr. 1).
- II. a. *Ondertitel* : „voor de lezer van De Denderbode.”
 b. *Titeltekening* : Vrouw en jong meisje in een kamer waarin boeken, een wereldbol en een schilderspalet staan.
 d. *Prijs* : 3,60 F.
 e. *Formaat* : 40,5 × 28 cm., 4 kol., 8 pp.
 f. *Periodiciteit* : wekelijks.
 h. *Adres* : cfr. Uitgever.
- III. a. *Eerste en enig voorhanden nummer* : 29-IX-1895.
 d. *Uitgever* : Clemens Van de Putte-Goossens, A.
 e. *Drukker* : F. B. Van Ditmar, Utrecht.
- IV. A-politieke ontspanningslectuur.

(1) *De Nieuwe Tijd* 1/1906 (nr. 13).

(2) P. Daens drukte ook *Ons Volk. Limburgsch Maandblad der Christene Democratie*. Hoofdredacteur hiervan was Jules Demarrez (Borgloon) en het eerste nummer verscheen in december 1911. (*Le Fureteur*, 9^e Jrg., nr. 1-2/october-november 1911, blz. 13).

Nieuw Leven voor het Arrondissement Aalst

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : X-1908 (1^e Jrg., nr. 1), XI-1908 (1^e Jrg., nr. 2), XII-1908 (1^e Jrg., nr. 3), 1-1909 (2^e Jrg., nr. 4).
- II. a. *Ondertitel* : „Maandblad voor Folklore, Plaatselijke Geschiedenis, Letterkunde, Kunstkritiek.”
  - b. *Motto* : „Met wijsheit kiezen. Geen moed verliesen. Maer staegh volherden. Soo sal 't eens werden.” Niet meer in XI-1908 (1^e Jrg., nr. 2).
  - c. *Titeltekening* : Oude man op weg naar een in de verte gelegen stad waarboven de zon rijst. De weg is omkranst met bloemen.
  - d. *Prijs* : 2 F.
  - e. *Formaat* :
    - 24 × 16,5 cm., 1 kol., 24 pp.
    - 24 × 16,5 cm., 1 kol., 38 pp., vanaf XI-1908 (1e Jrg., nr. 2).
  - f. *Periodiciteit* : maandelijks.
  - h. *Adres* : cfr. Hoofdredactie.
- III. a. *Eerste nummer* : X-1908.
Laatst voorhanden nummer : 1-1909 (2e Jrg., nr. 4).
  - e. *Drukker* : Petrus Van Schuylenbergh-Luca, Zonnestraat, 33, A
  - f. *Hoofdredactie* : Valéry D'Hondt, Lange Zoutstraat, 44, A.
  - g. *Redacteurs* : Isidoor Bauwens, Leo Crick, Louis de Bethune, Advocaat de l'Arbre, E. H. De Craene, Alfred De Paepe, E. Flerackers s.j., J. Goethals, Em. Goethals, Osc. Reyntens, Kanunnik Saeys, Edm. Scheerlinck, Ern. Soens, Alf. Verhegge, E. H. Vlerick, A. Van de Maele, Vincent Van Bossuyt, P. Van den Bossche, J. Van Mierlo s.j., Petrus Van Schuylenbergh, Petrus Van Nuffel, Hugo Van Wilder, Ysabie, E. H. Fl. De Pratere, F. De Loose, Pr. D'Hoir (1).
- IV. *Kultureel tijdschrift dat als doel had „een welgemeende poging tot het verhoogen van het kunstpeil bij ons volk.”* (2)

---

(1) Allen vermeld op het schutblad van de nummers X-1908 (1^e Jrg., nr. 1) en XI-1908 (1^e Jrg., nr. 2).

(2) *Nieuw Leven*... X-1908 (1^e Jrg., nr. 1).

Notariaat

- I. *Bewaarplaats* :
- Aalst, Stadsarchief/xiv, 18 : 9-iv-1904 (nr. 1389), 1908.
Antwerpen, S. B. : 28-xi-1885 (nr. 414).
Brussel, K. B. : 23-i-1886 (nr. 422), 13-vi-1908 (nr. 1609).
Brussel, M. I. P. : 18-x-1879 (nr. 106), 3-xi-1883 (nr. 306),
5-xii-1885 (nr. 415), 7-vii-1888 (nr. 548), 14-ii-1891 (nr. 682),
18-iv-1891 (nr. 691), 9-v-1891 (nr. 694), 4-vii-1891 (nr. 702).
Gent, U. B./J.1735 en 1735a : 16-ii-1878 (nr. 25), 19-iv-1884
(nr. 330), 15-x-1892 (nr. 769), 8-viii-1914 (nr. 1964).
Leuven, U. B./290/13 : 10-xi-1877 (nr. 11), 8-v-1886 (nr. 437),
25-ii-1888 (nr. 529), 16-vi-1888 (nr. 545), 8-xi-1892 (nr. 772).
- II. a. *Ondertitel* :
- „en Nijverheid.” Niet meer in 3-xi-1883 (nr. 306).
„Annoncenblad der Week”, in 10-xi-1877 (nr. 11) tot 1914.
- d. *Prijs* :
- 3 F.
4 F., in 3-xi-1883 (nr. 306).
1 F., in 18-iv-1891 (nr. 691).
- e. *Formaat* :
- 27,5 × 18 cm., 2 kol., 8 pp.
36 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 3-xi-1883 (nr. 306).
54 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., in 16-vi-1888 (nr. 545).
36,5 × 28 cm., 3 kol., 4 pp., in 14-ii-1891 (nr. 682).
55 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., in 18-iv-1891 (nr. 691).
55 × 35 cm., 4 kol., 4 pp., in 8-viii-1914 (nr. 1964).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zaterdag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 10-xi-1877 (nr. 11).
Laatst voorhanden nummer : 8-viii-1914 (nr. 1964).
- d. e. *Uitgever, Drukker* :
- Emile Vernimmen-Van den Bossche, Groote Kerk, 1, A.
Emile Vernimmen, in 14-ii-1891 (nr. 682).
Emile Vernimmen, Brusselschestraat, 1, A., in 15-x-1892 (nr. 769).
Emile Vernimmen-Liebaut, Brusselschestraat, Pontstraat, 61,
A., in 28-iii-1908 (nr. 1598).
- IV. A-politiek annoucenblad.

Overzicht der Katholieke Nederlandsche Pers

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, M. I. P. : 15-XII-1909 (1^e Jrg., nr. 1), 15-IV-1910 (1^e Jrg., nr. 8), 15-II-1911 (2^e Jrg., nr. 4).
Leuven, U. B./304/8 : 15-I-1910 (1^e Jrg., nr. 2), 31-VIII-1910 (1^e Jrg., nr. 18).
- II. b. *Vignet* : Dirk Martens aan het venster (tekening van J. Van Malderen).
d. *Prijs* : 2,5 F.
e. *Formaat* :
26,5 × 19 cm., 2 kol., 16 pp.
25,5 × 19 cm., 2 kol., 20 pp., in 15-II-1911 (2^e Jrg., nr. 4).
f. *Periodiciteit* : om de veertien dagen (woensdag).
h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 15-XII-1909.
Laatst voorhanden nummer : 15-II-1911 (2^e Jrg., nr. 4).
d. e. *Uitgever-Drukker* : Volksdrukkerij „Dirk Martens”. Petrus Van Schuylenbergh, Keizerlijke Plaats, A.
- IV. Bracht uittreksels uit verschillende kranten en tijdschriften uit België en Nederland. Het doel hiervan was een persoverzicht, een bloemlezing en een „les in de moedertaal” te geven (1).

Parochieblad van St.-Martinus

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, K. B. : v-1912.
- II. c. *Titeltekening* : De St.-Martinuskerk te Aalst.
e. *Formaat* : 25 × 16,5 cm., 1 kol., 8 pp.
f. *Periodiciteit* : maandelijks.
- III. a. *Enig voorhanden nummer* : v-1912.
e. *Drukker* : Petrus Van Schuylenbergh, A.
- IV. Godsdienstig tijdschrift.

---

(1) *Overzicht der Katholieke Nederlandsche Pers* 15-XII-1909 (1^e Jrg., nr. 1).

Recht en Vrijheid

- I. *Bewaarplaats* : Aalst, A. Van Hoorick, Boudewijnlaan, 3 : 1900-1913.
- II. a. *Ondertitel* : „Weekblad voor het Arrondissement Aalst.”
- d. *Prijs* : 1,5 F.
- e. *Formaat* :
- 41,5 × 30 cm., 4 kol., 4 pp.
43 × 28 cm., 3 kol., 4 pp. Vanaf 3-I-1904 (4^e Jrg., nr. 1) tot 17-VII-1904 (4^e Jrg., nr. 29).
44 × 26 cm., 3 kol., 4 pp. Vanaf 24-VII-1904 (4^e Jrg., nr. 30) tot 25-XII-1904 (4^e Jrg., nr. 52).
43 × 26,5 cm., 3 kol., 4 pp. Vanaf 1-I-1905 (5^e Jrg., nr. 1) tot 12-III-1905 (5^e Jrg., nr. 11).
42,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp. Vanaf 19-III-1905 (5^e Jrg., nr. 12) tot 21-I-1906 (6^e Jrg., nr. 3).
43 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp. Vanaf 28-I-1906 (6^e Jrg., nr. 13) tot 30-IV-1911 (11^e Jrg., nr. 18).
55,5 × 37 cm., 5 kol., 4 pp. Vanaf 7-V-1911 (11^e Jrg., nr. 19) tot 31-XII-1911 (11^e Jrg., nr. 53).
54 × 35,5 cm., 4 kol., 4 pp. Vanaf 7-I-1912 (12^e Jrg., nr. 1) tot 28-XII-1913 (13^e Jrg., nr. 52).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks.
- h. *Adres* :
- Clerebaut Richard, Op Zak, Geraardsbergen.
Alfred Nichels, Geeraerdbergschestraat, 71, A., vanaf 3-I-1904 (4^e Jrg., nr. 1) (1).
Alfred Nichels, Fabriekplaats, 14 (Jardin Botanique), A., vanaf 7-VI-1905 (5^e Jrg., nr. 23).
Alfred Nichels, Maanstraat, 18, A., vanaf 18-II-1906 (6^e Jrg., nr. 7).
- III. a. *Eerste nummer* : 30-XII-1900 (2).
Laatst voorhanden nummer : 28-XII-1913 (13^e Jrg., nr. 52).

---

(1) A. Nichels (1843-1949), leider van de Aalsterse socialisten, gemeenteraadslid (1921-1949), schepen (1924-1925 en 1927-1933), burgemeester (1933-1947) en Volksvertegenwoordiger (1919-1946).

(2) Het tijdschrift *Recht en Vrijheid* is begonnen als vlugschrift dat "van tijd tot tijd" verscheen, nadien werd deze publicatie maandelijks en vanaf 30-XII-1900 wekelijks (*Recht en Vrijheid* 7-V-1911 — 11^e Jrg., nr. 19).

- d. *Uitgever* :
 Ed. Stautmans, St.-Jacobsnieuwstraat, 45, Gent, vanaf 6-1-1901 (1^e Jrg., nr. 2).
 Alfred Nichels, A., vanaf 3-1-1904 (4^e Jrg., nr. 1) tot 18-III-1906 (6^e Jrg., nr. 11).
 Petrus De Neef, Groenstraat, 5, A., in 21-1-1907 (7^e Jrg., nr. 4).
 Petrus De Neef, St.-Vincentiusstraat, 5, A., vanaf 3-II-1907 (7^e Jrg., nr. 5).
- e. *Drukker* :
 Gent (1).
 Gebroeders Boeykens, Varkensmarkt, 14, A., vanaf 3-1-1904 (4^e Jrg., nr. 1).
- f. *Hoofdredactie* :
 P. J. D'Hoedt, Pannestraat, 65, Gent, tot 19-x-1902 (2^e Jrg., nr. 42).
 Pol De Visch, Hoogpoort, 29, Gent, vanaf 26-x-1902 (2^e Jrg., nr. 43).
 Alfred Nichels, vanaf 3-1-1904 (4^e Jrg., nr. 1) (2).
- g. *Redacteurs* : R. Clerebaut, Alfred Nichels, Ph. Van Styvendael, Alberic De Swarte.
- IV. Socialistisch opinieblad.

Het Savooiblad

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : XI-1867 (nr. 3).
- II. e. *Formaat* : 36,5 × 25,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Enig voorhanden nummer* : XI-1867 (nr. 3).

---

(1) De eerste drie jaargangen werden te Gent gedrukt (*Recht en Vrijheid* 7-v-1911 — 11^e Jrg., nr. 19).

(2) Voor zijn adres en de wijzigingen ervan, zie II h. In de eerste drie jaargangen (te Gent gedrukt) werden de eerste twee bladzijden gevuld met artikels, die ook in alle andere Vlaamse Socialistische weekbladen — afkomstig van Gent — werden afgedrukt (*Recht en Vrijheid* 7-v-1911 — 11^e Jrg., nr. 19).

Voortaan werd het blad volledig opgesteld door personen uit het Arrondissement Aalst.

- e. *Drukker* : Charles De Wolf, A.
- IV. Liberaal opinieblad dat verslag uitbracht over de zittingen van de Aalsterse gemeenteraad.

De Standaard van het Arrondissement Aalst

- I. *Bewaarplaats* : Aalst, A. Van de Putte, Korte Zoutstraat, 29 : 1894.
- II. c. *Motto* : „Godsdienst, Huisgezin, Eigendom, Taal, Vrijheid, Vaderland, Landbouw, Arbeid.”
- d. *Prijs* : 2 F.
- e. *Formaat* : 43 × 31 cm., 4 kol, 4 pp.
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* : cfr. Uitgever.
- III. a. *Eerste nummer* : 20-V-1894.
Laatste nummer : 30-XII-1894 (1^e Jrg., nr. 33) (1).
- d. *Uitgever* : Hendrik Van de Velde, Korte Zoutstraat, 44, A.
- e. *Drukker* : Clemens Van de Putte-Goossens, A.
- IV. Katholiek opinie- en informatieblad dat zich richtte tot de landbouwers en de arbeiders (2).

---

(1) *Klokke Roeland* (6-1-1895) berichtte dat dit weekblad „overleden” was.

(2) Het programma van het weekblad luidde als volgt : „Onverpoosd werken tot verbetering van het lot der beproefde boeren en bedrukte arbeiders, ziedaar artikel één van ons programma...”

De Boer zal 't al betalen, 't is te lang eene bittere waarheid gebleven. 't Wordt tijd dat de grondlasten en erfenisrechten verminderen, dat de hatelijke tabakswet afgeschaft of ten minste merklijk verzacht worde; 't wordt tijd dat de joodsche bankier, de Brusselsche rentenier die heden voor hunne beursspeculatiën, voor hunne weddingen, enz., gansch onbelast zijn, hun aandeel in de algemeene kas storten. Ook moet de zaak der inkomrechten met wijsheid worden onderzocht, doch bovenal moet men zonder aarzelen den boterhandel beschermen tegen de vervalschingen bij middel van margarine gepleegd... Den landbouwer, den pachter, in zijnen lastigen strijd voor het dagelijksch brood, overal waar het mogelijk is ondersteunen en opbeuren, aanzien wij als de eerste en noodzakelijkste plicht der wetgeving... De Werkman moet dezelfde genegenheid genieten. Hij heeft recht op een betamelijk loon, op voldoende rust, en bovenal op de zondagrust, op eerbied voor zijne zedelijkheid en zijne gezondheid, op bescherming voor zijne vrouw en kinderen. Er zijn mannen die hem aanzien als een ziellooze machien; het zijn de oude liberalen. Er zijn er andere die hem zouden willen vernederen tot eene verbeestende slavernij; het zijn de socialisten. Tegen de eerste zullen de katholieke arbeidswetten, die wij vereischen, tegen de laatste, moet de vlaamsche vrijheidszin en de katholieke zelfopoffering den arbeider verdedigen. Vaderlandsliefde ontbreekt ons niet. Juist daarom, omdat wij in België niet willen verarmen en uitputten, roepen wij : besparingen in de openbare besturen, vermindering en betere verdeling van persoonlijke en geldelijke krijgslasten. Als ware Vlamingen zijn

Tijdschrift over Land- en Hofbouw

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : VII-1873 (1^e Jrg., nr. 3),
X-XI-1873 (1^e Jrg., nr. 6-7).
- II. a. *Ondertitel* : „Uitgegeven door Land- en Hofbouwkundigen
Kring van het Arrondissement Aalst.”
d. *Prijs* : 2,5 F.
e. *Formaat* : 23 × 14,5 cm., 1 kol., 16 pp.
f. *Periodiciteit* : maandelijks.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : VII-1873 (1^e Jrg., nr. 3).
Laatst voorhanden nummer : X-XI-1873 (1^e Jrg., nr. 6-7) (1).
d. *Uitgever* : Land en Hofbouwkundigen Kring van het Arron-
dissement Aalst (Voorzitter : baron de Bethune).
e. *Drukker* : Spitaels-Schuermans, Nieuwstraat, A.
- IV. A-politiek informatieblad voor de land- en hofbouwers.

Tist van Aalst

- I. *Bewaarplaats* : Gent, U. B./J.1740 : 8-II-1878 (nr. 1).
- II. c. *Motto* : „Suum cuique.”
e. *Formaat* : 46 × 31 cm., 3 kol., 1 pp.
f. *Periodiciteit* : om de veertien dagen (vrijdag).
h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste en enig voorhanden nummer* : 8-II-1878.
e. *Drukker* : Lodewijk De Vriese, Begijnhofplaats, 15, Gent (2).
- IV. Liberaal opinieblad.

---

wij trouwe kinderen der Roomsche Kerk. Wij denken dat de Godsdienst de grondsteen is der samenleving. Daarom eerbiedigen wij in den grond van ons hart, onze zoo volksgezinde geestelijke Overheden, wier wijze raadgevingen wij altijd met vreugde zullen ontvangen en aanhoren... (*De Standaard*... 20-v-1894, 1^e Jrg., nr. 1).

(1) Voortgezet door *De Vlaamsche Boer*, blz. 72.

(2) Over L. De Vriese (1848-1932), zie E. VOORDECKERS : *Bijdrage tot de Geschiedenis van de Gentse Pers. Repertorium* (1667-1914), blz. 212-213.

De Tolk der Notarissen ...

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, M. I. P. : 26-I-1884 (nr. 29), 27-II-1887 (nr. 188).
Gent, U. B./J.1741 : 6-III-1887 (nr. 189).
Leuven, U. B./380/2 : 2-V-1886 (nr. 147), 18-VII-1886 (nr. 158)
- II. a. *Ondertitel* : „... Deurwaarders, Zaakwaarnemers en Handelaars.”
d. *Prijs* : gratis.
e. *Formaat* : 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. *Periodiciteit* : wekelijks (zaterdag).
h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 26-I-1884 (nr. 29).
Laatst voorhanden nummer : 6-III-1887 (nr. 189).
d. e. *Uitgever, Drukker* : François De Wolf, Vaartstraat, 6, A.
- IV. A-politiek annoucenblad.

Het Verbond van Aalst (1)

- I. *Bewaarplaats* :
Aalst, A. Van Hoorick, Boudewijnlaan, 3 : 4-II-1872 (26^e Jrg., nr. 1314), 11-II-1872 (26^e Jrg., nr. 1315), 25-II-1872 (26^e Jrg., nr. 1317), 1-IX-1872 (26^e Jrg., nr. 1344)-1-XII-1872 (27^e Jrg., nr. 1357).
Antwerpen, S. B. : 10-V-1857 (11^e Jrg., nr. 548), 1-XI-1885 (40^e Jrg., nr. 2030), 9-I-1887 (42^e Jrg., nr. 2099).
Brussel, K. B. : 24-I-1886 (41^e Jrg., nr. 2042), 19-VIII-1888 (43^e Jrg., nr. 2260).
Brussel, M. I. P. : 22-XI-1846 (1^e Jrg., nr. 1), 26-X-1851 (6^e Jrg., nr. 259), 8-XII-1872 (27^e Jrg., nr. 1358), 2-IX-1876 (30^e Jrg., nr. 1552), 25-I-1880 (34^e Jrg., nr. 1727), 28-III-1880

---

(1) In het nummer van 8-IV-1866 (20^e Jrg., nr. 1012) luidt het : *Het Verbond van Aalst en van het Arrondissement*. In het nummer van 13-VIII-1871 (25^e Jrg., nr. 1289) wordt dit *Het Verbond van Aalst en van het Arrondissement*.

(34^e Jrg., nr. 1736), 30-IV-1882 (37^e Jrg., nr. 1849), 25-XII-1886 (42^e Jrg., nr. 2095), 15-V-1887 (42^e Jrg., nr. 2134), 3-XI-1887 (42^e Jrg., nr. 2180), 19-II-1888 (43^e Jrg., nr. 2210), 21-X-1888 (43^e Jrg., nr. 2278), 11-XI-1888 (43^e Jrg., nr. 2284), 25-VIII-1889 (44^e Jrg., nr. 2326), 13-X-1889 (44^e Jrg., nr. 23), 22-XII-1889 (44^e Jrg., nr. 2343).

Gent, U. B./J.1742 en 1742a : 11-VI-1848 (2^e Jrg., nr. 82), 20-X-1867 (21^e Jrg., nr. 1092), 24-IX-1871 (25^e Jrg., nr. 1295), 8-II-1880 (34^e Jrg., nr. 1729), 24-III-1889 (44^e Jrg., nr. 2304).
Leuven, U. B./395/II : 16-V-1847 (1^e Jrg., nr. 26), 8-IV-1866 (20^e Jrg., nr. 1012), 13-VIII-1871 (25^e Jrg., nr. 1289), 9-II-1879 (33^e Jrg., nr. 1677), 1-IV-1883 (38^e Jrg., nr. 1897), 2-V-1886 (41^e Jrg., nr. 2056), 20-XI-1887 (42^e Jrg., nr. 2185), 27-XI-1887 (42^e Jrg., nr. 2187), 30-VI-1889 (44^e Jrg., nr. 2318), 13-VII-1890 (44^e Jrg., nr. 2473).

II. c. *Motto* : „Koophandel, Nijverheid, Landbouw”. Niet meer in 8-IV-1866 (20^e Jrg., nr. 1012).

d. *Prijs* :

6 F.

5 F., in 24-III-1889 (44^e Jrg., nr. 2304).

e. *Formaat* :

44 × 29,5 cm., 3 kol., 4 pp.

46 × 29 cm., 3 kol., 4 pp., in 11-VI-1848 (2^e Jrg., nr. 82).

46,5 × 36,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 20-X-1867 (21^e Jrg., nr. 1092).

54,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., in 13-VIII-1871 (25^e Jrg., nr. 1289).

52 × 35 cm., 4 kol., 4 pp., in 24-I-1886 (41^e Jrg., nr. 2042).

50 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 25-XII-1886 (44^e Jrg., nr. 2095).

54,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., in 25-VIII-1889 (44^e Jrg., nr. 2326). (1)

43,5 × 31 cm., 4 kol., 4 pp., in 13-VII-1890 (44^e Jrg., nr. 2473).

f. *Periodiciteit* :

Wekelijks (zondag).

Tweemaal per week (woensdag en zaterdag), in 9-I-1887 (42^e Jrg., nr. 2099). Niet meer in 24-III-1889 (44^e Jrg., nr. 2304).

e. *Adres* : cfr. Drukker.

---

(1) *De Denderbode* van 16-1-1890 deelde mede dat het formaat van *Het Verbond* gehalveerd was.

III. a. *Eerste nummer* : 22-XI-1846.

Laatst voorhanden nummer : 13-VII-1890 (44^e Jrg., nr. 2473). (1)

d. e. *Uitgever, Drukker* :

Gommar De Vos, Korte Zoutstraat, 183, A. (2).

Gommar De Vos, Kerkstraat, 346, A., in 26-X-1851 (6^e Jrg., nr. 259).

Gommar De Vos, Kerkstraat, 14, A., in 10-V-1857 (11^e Jrg., nr. 548).

Gommar De Vos, Nieuwstraat, 51, A., in 8-IV-1866 (20^e Jrg., nr. 1012).

Gommar De Vos, Kerkstraat, 14, A., in 20-X-1867 (21^e Jrg., nr. 1092).

Gommar De Vos, Leopoldstraat, 11, A., in 13-VIII-1871 (25^e Jrg., nr. 1289).

Camille Vrancken, Leopoldstraat, 13, A., in 9-II-1879 33^e Jrg., nr. 1677).

Camille Vrancken, Peperstraat, 18, A., vanaf 7-X-1877 (3).

Camille Vrancken, Peperstraat, 22, A., in 15-V-1887 (42e Jrg., nr. 2134).

g. *Redacteurs* : Adrien-Benoit Bruneau (4), Camille Vrancken, Gommar De Vos, Charles Cumont (5), Pierre-Joseph De Deyn (6), J. W. Horsmans (7), Edward Michels (8), H. Pap-

---

(1) Nog vermeld in *Répertoire général de la presse belge*, 1895, blz. 133.

(2) G. N. De Vos (1811-1880), afkomstig van Oudenaarde, waar hij drukker-uitgever was geweest van *De Gazette van Oudenaarde*. (*Den Denderbode* 7-X-1877). In 1846 werd hij door J. L. Labiaux uitgenodigd op een vergadering van de „Gentsche Volksmaatschappij Jacob Van Artevelde“ om de oproep voor de hongermars op Brussel te bespreken. (J. KUYPERS : *Het Vroeg-Socialisme tot 1850. Geschiedenis der Soc. Arbeidersbeweging in België*, o.l.v. Prof. J. Dhondt, blz. 148).

(3) *De Denderbode* 7-X-1877.

(4) A. B. Bruneau (1805-1894), advocaat, de stichter en de eerste voorzitter van de Liberale Associatie van Aalst. Hij werd gemeenteraadslid te Aalst (1830-1831), Provincie-raadslid (1836-1847), Kamerlid voor Aalst (1847-1852) en voor Zinnik (1866-1870).

De Denderbode van 4-VI-1848 en 11-VI-1848 noemde hem zelfs „hoofdredakteur“.

(5) *Den Denderbode* 4-VI-1848. Ch. Cumont (1791-1864), fabrikant, gemeenteraadslid (1849-1864) en Kamerlid (1848-1852 en 1861-1864).

(6) *Den Denderbode* 15-I-1854.

(7) *Den Denderbode* 17-VII-1870. J. W. Horsmans (1821-1882) was directeur van de Rijksmiddelbare School te Diest (1862-1863) en van 1863 tot 1881 te Aalst. (J. D'HOOGHE : *Geschiedkundig Overzicht. Koninklijk Atheneum te Aalst*, blz. 42).

Herhaaldelijk maakten de katholieke bladen van Aalst allusies op de medewerking van de leraars en onderwijzers uit de officiële scholen der stad aan *Het Verbond* en later aan *De Dendergalm*. Zie b.v. *Het Land van Aelst* 4-I-1880, 11-I-1880, 18-VII-1880, 8-V-1881.

(8) *Den Denderbode* 25-IX-1870 en 30-VI-1872; *Het Land van Aelst* 24-VI-1872 en 5-V-1872. Hij was de eerste voorzitter van het in 1872 opgerichte „Letter -en Toneelkundig Gezelschap voor Taal en Vrijheid“ (*Het Verbond van Aalst* 11-II-1872).

paert (1), Isidoor Eyerman (2), A. E. Van Hauwermeiren (3), Louis De Schaepdryver (4).

IV. Liberaal opinie- en informatieblad dat tot ca. 1881 het orgaan was van de Liberale Associatie van Aalst (5). Vanaf dat jaar verloor het geleidelijk zijn belangrijkheid (6) en werd sinds de oprichting van *De Dendergalm* (7) geheel verdrongen (8).

---

(1) *Den Denderbode* 13-xi-1870. H. Pappaert was griffier van de Koophandelsrechtbank te Aalst.

(2) *Den Denderbode* 6-xi-1864. I. Eyerman, afkomstig van Harelbeke (°1826), verificateur der belastingen, gemeenteraadslid (1861-1866).

(3) *Het Land van Aelst* 7-iii-1880, 28-iii-1880, 17-vii-1881, 25-v-1884. Van Hauwermeiren Adolf-Ernest (°Lede 12-ii-1842), hoofdonderwijzer te Buggenhout en schoolinspecteur te Aalst tijdens de periode 1880-1884. De zonen van A. E. Van Hauwermeiren werden drukkers-uitgevers te Geraardsbergen (blz. 92).

In 1880 trad een gans nieuwe redactieploeg o.l.v. van Van Hauwermeiren in *Het Verbond*.

(4) *Het Verbond van Aalst* 8-ii-1880. Hij was vele jaren de rechtstreekse medewerker van Gommar De Vos.

(5) Tot dat jaar was het bestuur van de Aalsterse Liberale Associatie verantwoordelijk voor de gepubliceerde artikels. (Zie de brief d.d. 2-xi-1881 van dit bestuur aan C. Vrancken gepubliceerd in *De Denderbode* 25-vi-1882). Uit een brief d.d. 18-1-1851 van de burgemeester G. De Gheest aan de Gouverneur der Provincie blijkt dat „quelques membres du Comité de la Société libérale d'Alost” medewerkten aan de krant (*P. A.*, 11, 703).

(6) Dit blijkt uit de geringe aandacht welke *Het Land van Aelst* en *De Denderbode* nog besteedden aan *Het Verbond*. Er werden geen polemieken meer gevoerd met dit blad.

(7) Zie blz. 37.

(8) Het beginselprogramma van *Het Verbond* luidde :

„De strijd welken sedert verscheidene jaren begonnen is tusschen de twee groote partijen die België thans in twee kampen verdeelen, en welke strijd de wederzydsche strikkingen van deze partijen hoe langer hoe klaerder laet uitschynen, zet de vraagstukken betrekkelijk de kiesregten nog meer belang by. Tot heden had het alhier aen de liberale denkwys, welke nochtans zoo veel aenklevers in het arrondissement van Aelst telt, ontbroken aen een middelpunt van werking en aen eene stem die hare grondstellingen kon verspreiden en dezelve verdedigen tegen de hevige aanrandingen en de verfoeijelyke lasteringen harer tegenstrevers. De Maetschappy die alhier onder den tytel van het Bontgenootschap van het arrondissement van Aelst tot stand is gebragt en tot dewelke alreeds een groot getal kiezers van de stad en van derzelve omliggende gemeenten is bygetreden, heeft in de eerste dezer noodwendigheden voorzien. De grondstellingen en het doel der associatie zyn klaerlyk en rondborstiglyk uitgedrukt in haer programma en allen regtschappen burger mag die grondstellingen openlyk belyden en zal het zich tot eene pligt maken dezelve tegen de aenvallen harer vyanden te verdedigen... Ten slotte, ofschoon wy vooral de grondstellingen van het liberalismus zyn aengekleefd, zullen wy in het volbrengen van onze zending altyd tewerk gaen met eenen regtzinnigen geest van onpartydigheid en van regtvaardigheid jegens allen en voor allen, altoos voor leidraad nemende DE CONSTITUTIE, GEHEEL DE CONSTITUTIE EN NIETS DAN DE CONSTITUTIE. (*Het Verbond van Aelst* 22-xi-1846).

Het Vlaamsche Beurzenblad

- I. *Bewaarplaats* :
Antwerpen, S. B. : 15-XI-1896 (1^e Jrg., nr. 29).
Brussel, M. I. P. : 3-V-1896 (1^e Jrg., nr. 1), 26-VII-1896 (1^e Jrg., nr. 13), 14-II-1897 (2^e Jrg., nr. 6), 16-I-1898 (3^e Jrg., nr. 3), 18-II-1900 (5^e Jrg., nr. 8).
Gent, U. B./J.1745 : 27-III-1898 (3^e Jrg., nr. 13).
Leuven, U. B./400/9 : 31-V-1896 (1^e Jrg., nr. 5), 14-VI-1896 (1^e Jrg., nr. 7), 29-XI-1896 (1^e Jrg., nr. 31), 21-III-1897 (2^e Jrg., nr. 11), 28-III-1897 (2^e Jrg., nr. 12).
- II. a. *Ondertitel* : „verschijnt wekelijks”.
d. *Prijs* : 4 F.
e. *Formaat* :
47,5 × 33 cm., 3 kol., 4 pp.
55 × 36,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 26-VII-1896 (1^e Jrg., nr. 13).
55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 14-II-1897 (2^e Jrg., nr. 6).
f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
h. *Adres* : cfr. Uitgever.
- III. a. *Eerste nummer* : 3-V-1896.
Laatst voorhanden nummer : 18-II-1900 (5^e Jrg., nr. 8).
d. *Uitgever* : G. Goerlitz, wisselagent te Brussel (Beursstraat, 38) en Denis Mayart, wisselagent te Aalst (Brusselschestraat, 14).
e. *Drukker* :
L. Wintraecken en Cie., Noordlaan, 62, Brussel.
J. Janssens, Harnasmakersstraat, 25, Brussel, in 27-III-1898 (3^e Jrg., nr. 13).
f. *Hoofdredactie* : Denis Mayart, Brusselschestraat, 14, A.
g. *Redacteur* : G. Goerlitz.
- IV. *Financieel informatieblad*.

De Vlaamsche Boer

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, M. I. P. : III-1874 (1^e Jrg., nr. 11), IV-1874 (1^e Jrg., nr. 12).

- Leuven, U. B./400/10 : II-1874 (1^e Jrg., nr. 10).
- II. a. *Ondertitel* : „Maandschrift van landelijke Huishoudkunde, Akker- en Hofbouw, bloem- en boomteelt. Uitgegeven door de Vereenigde Landbouwers te Aalst.”
- d. *Prijs* :
2,5 F.
Kosteloos voor de leden.
- e. *Formaat* : 22,5 × 14,5 cm., 1 kol., 16 pp.
- f. *Periodiciteit* : maandelijks.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : II-1874 (1^e Jrg., nr. 10) (1).
Laatst voorhanden nummer : IV-1874 (1^e Jrg., nr. 12).
- d. *Uitgever* : „De Vereenigde Landbouwers” (Voorzitter : baron Paul de Bethune).
- e. *Drukker* : Spitaels-Schuermans.
- IV. A-politiek informatieblad voor de Land- en Tuinbouwers.

Vliegende Bladje over belangrijke Zaken

- I. *Bewaarplaats* : Antwerpen, S. B. : 24-III-1891 (nr. 1).
- II. a. *Ondertitel* : „Verschijnende op 't Eiland Chipka.”
- d. *Prijs* : 2 cent. per exemplaar.
- e. *Formaat* : 48 × 25 cm., 2 kol., 2 pp.
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste en enig voorhanden nummer* : 24-III-1891.
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Pieter Daens-Mayart, Eiland Chipka, Werf, A.
- g. *Redactie* : Pieter Daens.
- IV. Anti-socialistisch vlugschrift zich richtende tot de werklieden.

---

(1) Voortzetting van het *Tijdschrift over Land en Hof Bouw*, zie blz. 66.

De Volkseeuw

- I. *Bewaarpplaats* :
Brussel, M. I. P. 17-III-1901 (1^e Jrg., nr. 10), 26-VII-1903 (3^e Jrg., nr. 30), 12-VI-1904 (4^e Jrg., nr. 24), 28-I-1906 (6^e Jrg., nr. 4).
Gent, U. B./J.1746 : 11-VIII-1901 (1^e Jrg., nr. 31).
Mechelen, L. Delafortrie, Vondelstraat, 1 : 28-VII-1901 (1^e Jrg., nr. 29), 2-IV-1905 (5^e Jrg., nr. 14), 9-IV-1905 (5^e Jrg., nr. 15).
Leuven, U. B./406/9 : 15-IX-1900 (1^e Jrg., nr. 1), 16-IX-1900 (1^e Jrg., nr. 2), 18-IX-1900 (1^e Jrg., nr. 3), 27-III-1904 (4^e Jrg., nr. 13).
- II. a. *Ondertitel* :
„Orgaan der Christene Volkspartij.”
„Orgaan der Christene Volkspartij voor Brussel en 't Vlaamsche Land.”, in 17-III-1901 (1^e Jrg., nr. 10).
- d. *Prijs* :
8 F.
4 F., in 17-III-1901 (1^e Jrg., nr. 10).
- e. *Formaat* :
47 × 31,5 cm., 4 kol., 4 pp.
62 × 43,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 17-III-1901 (1^e Jrg., nr. 10).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* :
Hopstraat, 18, Brussel.
Achterstraat, Aalst en Keulenstraat, 227, Brussel, in 17-III-1901 (1^e Jrg., nr. 10).
Achterstraat, 13, A., in 26-VII-1903 (3^e Jrg., nr. 30).
Onderwijsstraat, 13, A., in 2-IV-1905 (5^e Jrg., nr. 14).
- III. a. *Eerste nummer* : 15-IX-1900.
Laatst voorhanden nummer : 28-I-1906 (6^e Jrg., nr. 4) (1).
- d. *Uitgever* :
Ferdinand Etienne, Brussel.
Leonce Du Catillon, Hopstraat, 16, Brussel; in 18-IX-1900 (1^e Jrg., nr. 3) en niet meer in 17-III-1901 (1^e Jrg., nr. 10).

---

(1) In de loop van 1907 werd „De Volkseeuw” als ondertitel gevoegd bij *Het Land van Aelst*. Begin 1910, startte te Ninove een nieuw weekblad met dezelfde titel (blz. 137).

- e. *Drukker* :
 J. Berghmans, Hopstraat, 16, Brussel, in 16-IX-1900 (1^e Jrg., nr. 2).
 Pieter Daens-Mayart, A., in 17-III-1901 (1^e Jrg., nr. 10).
  - f. *Bestuurder en Hoofdredacteur* : Priester Daens, volksvertegenwoordiger voor Brussel.
  - g. *Redacteurs* : Pieter Daens, Alois De Backer.
- IV. Christen-democratisch (Daensistisch) opinie- en informatieblad.

De Volksgazet van het Arrondissement Aalst

- I. *Bewaarplaats* :
 Brussel, M. I. P. : 19-VIII-1906 (1^e Jrg., nr. 7), 7-X-1906 (1^e Jrg., nr. 14), 26-I-1908 (3^e Jrg., nr. 4), 19-V-1912 (7^e Jrg., nr. 20).
 Gent, U. B./J.1747 : 13-X-1907 (2^e Jrg., nr. 41), 8-V-1910 (5^e Jrg., nr. 19).
 Leuven, U. B./406/12 : 19/VIII/1905 (1^e Jrg., nr. 7), 12-X-1907 (propagandanummer).
  - II. a. *Ondertitel* :
 „Liberaal Democratisch Weekblad”.
 „Liberaal Democratisch Weekblad van het Arrondissement Aalst”, in 19-V-1912 (7^e Jrg., nr. 20).
  - b. *Titeltekening* :
 Hand met fakkel, waaraan een vaandel is opgehangen.
 Wapenschild der Stad Aalst, in 19-V-1912 (7^e Jrg., nr. 20).
  - c. *Prijs* : 3 F.
  - e. *Formaat* : 62 × 42,5 cm., 5 kol., 4 pp.
  - f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
  - h. *Adres* :
 St.-Janstraat, 36, A.
 Groote Markt, 1, A., in 13-X-1907 (2^e Jrg., nr. 41).
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 19-VIII-1906 (1^e Jrg., nr. 7) (1).

---

(1) Voortzetting van *De Volksvriend van het Arrondissement Aalst*, blz. 78, cfr. *Le Fureteur* 3^e Jrg., nr. 10, 31-XI-1906, blz. 64.

Laatst voorhanden nummer : 19-v-1912 (7^e Jrg., nr. 20).

e. *Drukker* :

Henri Van den Broeck-Jacobs, St.-Janstraat, 36, A. (1)
Karel Amant, Grootte Markt, 1, A., in 13-x-1907 (2^e Jrg.,
nr. 41) (2).

g. *Redacteurs* : Joseph De Blicck, Jules Van Opdenbosch.

IV. Radikaal-liberaal opinie- en informatieblad.

De Volksstem

I. *Bewaarplaats* : Aalst, G. Sanders, Schoolstraat, 26 : 1895-1914.

II. a. *Ondertitel* :

„Volksweekblad voor beide Vlaanderen.”

„Volksweekblad voor Vlaanderen”, vanaf 8-ii-1895 (1^e Jrg.,
nr. 5) tot 14-v-1910 (16^e Jrg., nr. 800).

b. *Titeltekening* : Boer met ploeg en wapenschild van Aalst-
Werkman met alaam, pauselijke kroon en schild. Kruis. Vanaf
8-ii-1895 (1^e Jrg., nr. 5) tot 14-v-1910 (16^e Jrg., nr. 800).
De tekening is van Karel Miry (3).

c. *Motto* :

„Landbouw-Arbeid.”

„Landbouw en Arbeid. Voor God en Vaderland.” Vanaf
8-ii-1895 (1^e Jrg., nr. 5) tot 14-v-1910 (16^e Jrg., nr. 800).

d. *Prijs* :

2,5 F.

8 F., vanaf 15-v-1910 (16^e Jrg., nr. 801) tot 1914.

e. *Formaat* :

53 × 35,5 cm., 4 kol., 4 pp.

52,5 × 34,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 4-i-1896 (2^e Jrg., nr. 52).

54 × 35 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 2-i-1897 (3^e Jrg., nr. 104).

60 × 42,5 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 4-i-1902 (8^e Jrg., nr. 365).

68 × 41,5 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 5-xii-1908 (14^e Jrg.,
nr. 724) tot 14-v-1910 (16^e Jrg., nr. 800).

---

(1) H. Van den Broeck (°Aalst 20-vi-1868), verhuisde in Juni 1942 naar Gent, waar hij overleed op 29-xii-1949.

(2) Karel Amant (1859-1916).

(3) *De Gazette van Aelst* 6-i-1895 (2^e Jrg., nr. 64).

52,5 × 37,5 cm., 5 kol., 4 pp., vanaf 20-v-1910 (16^e Jrg., nr. 801) (1).

52,5 × 37,5 cm., 5 kol., 2 pp., vanaf 19-viii-1914 (20^e Jrg., nr. 192) tot 4-ix-1914 (20e Jrg., nr. 206).

f. *Periodiciteit* :

Wekelijks (vrijdag), tot 3-v-1895 (1e Jrg., nr. 17).

Wekelijks (zaterdag), vanaf 11-v-1895 (1e Jrg., nr. 18) tot 14-v-1910 (16e Jrg., nr. 800).

Dagelijks, vanaf 20-v-1910 (16e Jrg., nr. 801) (2).

g. *Oplage* :

10.000 ex. (3)

7.000 à 10.000 ex. (4)

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerste nummer* : 13-1-1895.

Laatste nummer : 4-x-1914 (20e Jrg., nr. 206) (5).

c. *Eigenaars* :

J. B. Van Nuffel-De Gendt (6).

Met het oog op de uitgave van een dagblad werd op 31 maart 1910 overgegaan tot de oprichting van de Samenwerkende Maatschappij „Drukkerij De Vooruitgang”.

De standregelen dezer maatschappij bepaalden o.m. :

---

(1) Vanaf 31-xii-1-1-1912 (18^e Jrg., nr. 1) verscheen het zondag-maandag nummer op 8 pagina's. Dit bleef zo tot 9-10-viii-1914 (20^e Jrg., nr. 183). Vanaf 23-24-viii-1914 (20^e Jrg., nr. 196) op 2 pp.

Vanaf het nummer van zondag 5-1-1913 (19^e Jrg., nr. 4) werd er een geïllustreerd bijvoegsel gevoegd bij ieder zondag-maandagnummer. Dit bijvoegsel had een omvang van 54,5 × 36,5 cm., 5 kol., 4 pp. Bovenaan prijkte een titeltekening : drukbank met drukkers-personeel.

Het was bedoeld als ontspannende en leerzame lectuur. Het laatste bijvoegsel verscheen bij het nummer van 2-3-viii-1914 (20e Jrg., nr. 178).

(2) In het Stadsarchief te Aalst (vi, 23) worden er twee exemplaren bewaard van het eerste nummer van *De Volksstem* als dagblad. Het één is gedateerd „Zondag 15-v-1910 (16e Jrg., nr. 801)” en het andere „Vrijdag 20-v-1910 (16e Jrg., nr. 801)”. Deze tweede datum mag, gezien de datering van de volgende nummers, beschouwd worden als de begin-datum van het dagblad *De Volksstem*. Vanaf 29-30-v-1910 (16e Jrg., nr. 809) verscheen op zondag én maandag slechts één nummer.

(3) *De Volksstem* 9 iv-1910 (16e Jrg., nr. 795).

(4) *De Volksstem* 14-v-1910 (16e Jrg., nr. 800).

(5) Op Donderdag 10-ix-1914 (20e Jrg., nr. 207) hervatte het dagblad zijn verschijnen.

(6) Toen Pieter Daens in zijn weekblad *Het Land van Aelst* geschreven had dat *De Volksstem* de krant was van Romain Moyersoën, antwoordde J. B. Van Nuffel hierop in een open brief. Hierin schreef hij dat het blad zijn „wettigen, door hard werken, verkregen eigendom” was. Hij kon dit desnoods „zwart op wit” bewijzen aan P. Daens. (*De Volksstem* 10-xi-1906 — 12^e Jrg., nr. 617).

art. 3 : „de duurtijd is bepaald op dertig achtereenvolgende jaren ingang nemende op datum dezer.”

art. 4 : het maatschappelijk kapitaal bedroeg minstens 10.000 F., in aandelen van 100 F. ieder. Een vermeerdering van het kapitaal kon gebeuren door beslissing van een algemene vergadering van de aandeelhouders.

art. 5 : „De heer Jan Van Nuffel-De Gendt, drukker-uitgever te Aalst, brengt in de maatschappij, vrij van alle hoegenaamde lasten, zijn weekblad De Volksstem en zijn volledig drukkersmaterieel, alles volgens inventaris opgemaakt en vastgesteld, voor de er aan gegeven waarde van 8.000 F., in verwisseling van welke waarde er hem tachtig aandeelen, gansch afgelost, worden toegekend . . . 8.000 F.

De overige aandeelen, noodig tot het voltrekken van het minimum kapitaal worden ingeschreven als volgt:

M. Th. Van der Meerssche en We. van J. B. Wellekens, vier afgeloste aandelen	400 F.
Mme. Leontine Wellekens, T/S, vier afgeloste aandelen	400 F.
M. Gustaaf Wellekens, T/S, vier afgeloste aandeelen	400 F.
Mme. Elisa Wellekens, T/S, vier afgeloste aandeelen	400 F.
M. Jozef De Gendt, T/S, twee afgeloste aandelen	200 F.
Mme. Emma De Gendt, T/S, twee afgeloste aandeelen	200 F.

Te samen honderd aandeelen of een kapitaal van tien duizend franken . . . . . 10.000 F.

Volgens de eerste schikkingen genomen op 31-III-1910 werd Jan Van Nuffel tot beheerder verkozen (1).

---

(1) Acte nr. 2080 in het Recueil spécial des actes, extraits d'actes, procès-verbaux et documents relatifs aux sociétés commerciales. T/LXXXV, p. 211-213, Bruxelles, 1910.

Ooggetuigen vertelden ons dat in het bestuur van het dagblad tal van vooraanstaande katholieke politici en industriëlen uit de stad Aalst en het omliggende een zeer belangrijke rol vervulden. Dagelijks werd de proefdruk van het blad nagezien op de burelen van de firma De Wolf-Cosyns, toen gevestigd op de Keizerlijke Plaats te Aalst. (Mondelinge mededeling van de heren G. Schellinck en V. Van den Brempt). Eén van de leiders van deze onderneming was Désiré De Wolf (1869-1929), gemeenteraadslid (1896-1918) en schepen (1912-1918) te Aalst.

d. e. *Uitgever, Drukker* :

Petrus Van Nuffel, Gentschestraat, 149, A.

Petrus Van Nuffel, Leopoldstraat, 19, A., vanaf 1-III-1895 (1e Jrg., nr. 8).

Petrus Van Nuffel, Kapellestraat, 13, A., vanaf 27-XI-1897 (3e Jrg., nr. 151).

J. Van Nuffel, Kapellestraat, 13, A., vanaf 5-VIII-1899 (5^e Jrg., nr. 239).

J. Van Nuffel-De Gendt, Kapellestraat, 13, A., vanaf 15-VI-1901 (7^e Jrg., nr. 336).

J. Van Nuffel-De Gendt, Kerkstraat, 9, A., vanaf 1-VII-1905 (11^e Jrg., nr. ?) (1).

g. *Redacteurs* : Th. De Naeyer, Leopold Hemelsoet, Gustaaf Van Nuffel, Pater Taeymans, Romain Moyersoen, Petrus Van Nuffel (2).

IV. Katholiek informatie- en opinieblad (3).

De Volksvriend van het Arrondissement Aalst

I. *Bewaarplaats* :

Brussel, M. I. P. : 8-VII-1906 (1^e Jrg., nr. 1), 22-VII-1906 (1^e Jrg., nr. 3), 29-VII-1906 (1^e Jrg., nr. 4).

---

(1) Vanaf het nummer van dinsdag 23/VIII/1910 (16^e Jrg., nr. 883) werd er een bijkomend adres opgegeven nl. Haechtsche Steenweg, 250, Brussel. In 11-12-VI-1911 (17^e Jrg., nr. 135) werd dit veranderd in Steenweg op Waterloo, 728, te Brussel, en in 4-XII-1912 (18^e Jrg., nr. 284) nogmaals een ander adres te Brussel : M. Godts, Beursplaats, 2. Dit laatste adres blijft in de kop van de krant behouden tot in 31-XII-1912 (18^e Jrg., nr. 306).

(2) Mondeling medegegeeld door de heren V. Van den Brempt (Aalst) en G. Wellekens (Aalst). Leopold Hemelsoet (°Gent 3-II-1886) was als redacteur verbonden geweest aan *De Gentenaar* (E. VOORDECKERS : o. c., blz. 226).

Romain Moyersoen (°Aalst 1870), advocaat, schepen te Aalst (1908-1921), Kamerlid (1910-1919). Later werd hij burgemeester van Aalst, senator, minister en staatsminister. Over Th. De Naeyer, zie blz. 36.

(3) *De Gazette van Aelst* d.d. 6-I-1895 kondigde zijn opvolger *De Volksstem* als volgt aan : „*De Volksstem* zal aan de vereischten onzer volkseeuw voldoen. Opgesteld en beheerd door ware volksvrienden, werklieden en landbouwers, geschreven in den volkstrant, met ons verleden als waarborg voor de toekomst”. *De Volksstem* zou strijden voor „Eigendom, Huisgezin, Landbouw en Arbeid”.

Het blad richt zich vooral tot de landbouwers en werklieden. Het bond de strijd aan tegen Daensisme, Liberalisme en Socialisme (*De Volksstem* 13-I-1895).

Toen het weekblad een dagblad werd, luidde het in het programma : „Wij zijn een strijdend katholiek blad en als eenvoudige werkers aan de stoffelijke, verstandelijke en godsdienstige opbeuring van ons duurbaar Vlaamsche volk... openhartig, waarheid, en volksgezind zullen de drij kenteekens zijn van onze gansche werking...”

- Brussel, K. B. : 11-VIII-1906 (1^e Jrg., nr. 6).
 Leuven, U. B./408/3 : 15-VII-1906 (1^e Jrg., nr. 2).
- II. a. *Ondertitel* : „Liberaal Democratisch Weekblad.”
 b. *Titeltekening* : Hand met fakkel waaraan een vaandel is gehecht.
 d. *Prijs* : 3 F.
 e. *Formaat* : 62 × 43 cm., 5 kol., 4 pp.
 f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
 h. *Adres* : Graaf van Egmont, Grootte Markt, A.
- III. a. *Eerste nummer* : 8-VII-1906.
Laatste nummer : 11-VIII-1906 (1^e Jrg., nr. 6) (1).
 e. *Drukker* : Henri Van den Broeck-Jacobs, St.-Janstraat, 36, A. (2).
 g. *Redacteur* : Jules Rens (3).
- IV. Radikaal-liberaal opinie en informatieblad.

De Volkswil

- I. *Bewaarpplaats* : Brussel, M. I. P. : Proefnummer, 1-1912 (nr. 17), IV-1912 (nr. 20).
- II. a. *Ondertitel* : „Maandblad van de Democratische Studiekring en Arrondissementale Bond van Aalst.”
 c. *Motto* : „Door eigen kracht tot eigen redding. De wil van 't volk breekt boei en keten.”
 d. *Prijs* : 0,5 F.
 e. *Formaat* :
 42,5 × 31,5 cm., 3 kol., 2 pp.
 42,5 × 31,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 1-1912 (nr. 17).
 f. *Periodiciteit* : maandelijks.
 h. *Adres* : Lokaal Volksverheffing, Lange Zoutstraat, A.

(1) Voortgezet door *De Volksgazet van het Arrondissement Aalst*, zie blz. 74.

(2) Ook als uitgever vermeld in het nummer van 8/VII/1906 (1^e Jrg., nr. 1).

(3) J. Rens (1856-1945), advocaat, volksvertegenwoordiger (1904-1919), secretaris en nadien voorzitter van de Liberale Associatie van Geraardsbergen. Zoon van Louis-Gislenus, blz. 108.

- III. a. *Eerste nummer* : proefnummer van IX-1911. (1)
Laatst voorhanden nummer : IV-1912 (nr. 20).
 è. *Drukker* : Pieter Daens-Mayart, Werf, A.
 g. *Redacteur* : Pieter Daens.
- IV. Christen-democratisch (Daensistisch) opinieblad ter onder-
 richting van de militanten.

Vooruit

- I. *Bewaarplaats* :
 Aalst, Stadsarchief/XIV, 20 : 18-VIII-1881 (nr. 60).
 Brussel, M. I. P. : 21-IV-1881 (nr. 43), 29-X-1881 (nr. 70).
 Gent, U. B./J.1750 : 14-VII-1881 (nr. 55).
 Leuven, U. B./409/14 : 22-VI-1882 (nr. 104).
- II. c. *Motto* : „Voor Vrijheid, Waarheid en Recht.”
 d. *Prijs* : 4 F.
 e. *Formaat* : 50 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp.
 f. *Periodiciteit* : wekelijks (donderdag).
 h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 21-IV-1881 (nr. 43).
Laatst voorhanden nummer : 22-VI-1882 (nr. 104).
 e. *Drukker* :
 François De Wolf, Vrijheidstraat, A.
 François De Wolf, Vaartstraat, 6, A., in 22-VI-1882 (nr. 104).
- IV. Liberaal opinie- en informatieblad.

De Vrije Aalstenaar

- I. *Bewaarplaats* : Gent, U. B./J.1751 : 15-I-1882.
 II. d. *Prijs* : 5 F.

---

(1) Volgens een apostille van de verzamelaar G. Mertens op het exemplaar van het proefnummer bewaard in de K. B. te Brussel.

- e. *Formaat* : 63 × 43,5 cm., 6 kol., 4 pp.
  - f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
  - h. *Adres* : cfr. Uitgever.
- III. a. *Eerste nummer* : 23-XI-1879 (1).
Laatst voorhanden nummer : 15-I-1882.
- d. *Uitgever* : Regnessenstraat, Gent (2).
- IV. Liberaal opinie- en informatieblad.

De Vrije Arbeider

- I. *Bewaarplaats* :
- Brussel, M. I. P. : 1-V-1910 (nr. 1).
  - Gent, U. B./J.1752 : 7-VIII-1910 (nr. 4).
  - Leuven, U. B./413/2 : 3-VII-1910 (nr. 3).
- II. a. *Ondertitel* : „Orgaan der Liberale Arbeidersinstellingen van Aalst.”
- c. *Motto* : „Recht voor de Vuist ! Liberaal ! Vooruitgang door 't Werk !”
  - d. *Prijs* : Kosteloos voor de leden van de Liberale Werkmanskring „Vooruitgang door 't Werk.”
  - e. *Formaat* :
41,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
41 × 29 cm., 3 kol., 4 pp., in 3-VII-1910 (nr. 3).
  - f. *Periodiciteit* : maandelijks (3).
  - g. *Oplage* : „1500 à 2000 nummers.” (4)
  - h. *Adres* : cfr. Uitgever.
- III. a. *Eerste nummer* : 1-V-1910.
Laatst voorhanden nummer : 7-VIII-1910 (nr. 4).
- b. d. *Stichter, Uitgever* : De Aalsterse Liberale Werkmanskring

---

(1) Volgens A. WARZÉE in de voorbereiding tot de tweede uitgave van zijn *Essai historique et critique sur les journaux belges*.

(2) Adres van de drukkerij van Lodewijk De Vriese (blz. 66).

(3) Volgens *De Vrije Arbeider* van 1-V-1910 (nr. 1) was dit slechts voorlopig.

(4) *De Vrije Arbeider* 1-V-1910 (nr. 1).

„Vooruitgang door 't Werk" (Voorzitter : Gustaaf Leveau, Vaartplaats, A.).

e. *Drukker* : Karel Amant.

IV. Radikaal-liberaal opinie- en informatieblad (1).

De Vrije Toekomst

I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 26-v-1912 (1^e Jrg., nr. 1), III-1914 (3^e Jrg., nr. 3).

II. a. *Ondertitel* : „Maandblad van de Vooruitstrevende Liberale Jonge Wacht van Aalst."

d. *Prijs* :

0,60 F.

0,75 F., in III-1914 (3^e Jrg., nr. 3).

e. *Formaat* : 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.

f. *Periodiciteit* : maandelijks.

h. *Adres* : cfr. Uitgever.

III. a. *Eerste nummer* : 26-v-1912 (2).

Laatst voorhanden nummer : III-1914 (3^e Jrg., nr. 3).

d. *Uitgever* :

Reimond Steleman, Dendermondschensteenweg, 26, A.

Lokaal „De Vier Winden", Keizerlijke Plaats, A., in III-1914 (3^e Jrg., nr. 3).

e. *Drukker* :

Henri Van den Broeck-Jacobs, St.-Janstraat, 36, A.

---

(1) Het programma luidde : „Onze oprecht-vrijzinnige arbeiders dienstig en aangenaam te zijn : door het uitleggen van het liberaal-democratisch programma, en het verdedigen onzer partij ; door het mededeelen en verklaren van al wat den werkman nuttig kan wezen ; door het afkondigen van belangrijk nieuws en het opnemen van wetenschappelijke bijdragen, welke onze werklieden kunnen begrijpen. Ons doel is ook, krachtig mede te werken tot de lotsverbetering en de stoffelijke en verstandelijke welvaart onzer vrije arbeiders : door het verdedigen hunner burgerrechten, het strijden voor meer en beter onderwijs, het kampen voor meer rechtvaardigheid en gelijkheid ; door het streven naar betere arbeidswetten, naar redelijkere inrichting van verzekering tegen ongevallen, naar het bekomen van een deftig ouderdomspensioen ; door het onverpoosd werken ter uitbreiding onzer liberale instellingen tegen werkloosheid en ziekte en ter verzachting van den ouden dag..." (*De Vrije Arbeider* 1-v-1910, nr. 1).

(2) In *Relevé des Périodiques spéciaux parus en Belgique à l'occasion des Elections législatives du 2 juin 1912...* blz. 1) wordt dit nummer vermeld als kiesblad.

Gebroeders Boeykens, Varkensmarkt, A., in III-1914 (3e Jrg., nr. 3).

g. *Redacteurs* : G. Beeckman, Prosper Callebaut-De Blieck, Reimond Steleman.

IV. Radikaal-liberaal opinieblad.

De Vrije Werker

I. *Bewaarplaats* :

Aalst, A. Van Hoorick, Boudewijnlaan, 3 : 3-II-1907 (1^e Jrg., nr. 1) — 29-XII-1907 (1^e Jrg., nr. 48).

Brussel, M. I. P. : 26-IV-1908 (2^e Jrg., nr. 17), 3-IX-1911 (5^e Jrg., nr. 36), 19-XI-1911 (5^e Jrg., nr. 47).

II. a. *Ondertitel* : „Tolk der Christene Vakverenigingen van Aalst en Omliggende.”

b. *Titeltekening* : Rokende fabrieksschouwen. Bloemen. Wapenschilden der verschillende Ambachten. Wapenschild van de Stad Aalst., in 26-IV-1908 (2^e Jrg., nr. 17).

c. *Motto* : „Alles door en voor het Volk !” (Niet meer in 26-IV-1908 - 2^e Jrg., nr. 17).

d. *Prijs* :

2 ctm. per exemplaar.

1,5 F., in 26-IV-1908 (2^e Jrg., nr. 17).

e. *Formaat* :

36,5 × 25,5 cm., 3 kol., 4 pp.

37,5 × 27 cm., 3 kol., 4 pp., in 26-IV-1908 (2^e Jrg., nr. 17).

42,5 × 31 cm., 4 kol., 4 pp., in 3-IX-1911 (5^e Jrg., nr. 36).

f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerste nummer* : 3-II-1907.

Laatst voorhanden nummer : 19-XI-1911 (5^e Jrg., nr. 47).

d. e. *Uitgever, Drukker* :

Petrus Van Schuylenbergh, Zonnestraat, 33, A.

Petrus Van Schuylenbergh, Keizerlijke Plaats, 65, A., in 26-IV-1908 (2^e Jrg., nr. 17).

- g. *Redacteurs* : Alfons Van de Maele, Petrus Van Schuylenbergh.
- IV. Christen-democratisch opinieblad.

Het Vrije Woord

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, M. I. P. : 2/9-1-1910 (1^e Jrg., nr. 1 en 2), 23-1-1910 (1^e Jrg., nr. 4), 30-1-1910 (1^e Jrg., nr. 5).
Gent, U. B./J.1753 : 16-1-1910 (1^e Jrg., nr. 3).
- II. a. *Ondertitel* :
„Vooruitstrevend Liberaal-Democratisch Orgaan van het Arrondissement Aalst. Verschijnend als 't past.”
„Vooruitstrevend Liberaal-Democratisch Weekblad van het Arrondissement Aalst.” Vanaf 16-1-1910 (1^e Jrg., nr. 3).
- d. *Prijs* :
2 F.
2,5 F., in 16-1-1910 (1^e Jrg., nr. 3).
- e. *Formaat* :
42,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
41 × 29 cm., 3 kol., 4 pp., in 16-1-1910 (1^e Jrg., nr. 3).
55,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 23-1-1910 (1^e Jrg., nr. 4).
- f. *Periodiciteit* :
„Verschijnend als 't past”, in 2/9-1-1910 (1^e Jrg., nr. 1-2).
Wekelijks, vanaf 16-1-1910 (1^e Jrg., nr. 5).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 2/9-1-1910.
Laatst voorhanden nummer : 30-1-1910 (1^e Jrg., nr. 5).
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Henri Van den Broeck-Jacobs, St.-Janstraat, 36, A.
- g. *Redacteurs* : Achille Brijs, Dokter Van Cauteren, H. Van den Broeck.
- IV. Radikaal-liberaal opinieblad.

Weekblad van Aalst

- I. *Bewaarpplaats* :
- Antwerpen, S. B. : 14-IX-1890 (1^e Jrg., nr. 12).
Brussel, K. B. : 16-IX-1894 (5^e Jrg., nr. 219).
Brussel, M. I. P. : 16-XI-1890 (1^e Jrg., nr. 21), 22-II-1891 (2^e Jrg., nr. 34), 11-X-1891 (2^e Jrg., nr. 66), 14-I-1900 (10^e Jrg., nr. 495), 20-VIII-1905 (15^e Jrg., nr. 713), 27-II-1910 (20^e Jrg., nr. 945).
Gent, U. B./J.1754 : 26-VII-1891 (2^e Jrg., nr. 55), 19-VI-1898 (8^e Jrg., nr. 415), 12-VIII-1900 (10^e Jrg., nr. 525), 8-XII-1912 (22^e Jrg., nr. 1211).
Leuven, U. B./416/17 : 14-XII-1890 (1^e Jrg., nr. 25), 17-V-1891 (2^e Jrg., nr. 46).
- II. a. *Ondertitel* :
- „Algemeen Nieuws- en Aankondigingsblad”.
„Algemeen Nieuws en Notarieel Annoncenblad”, in 8-XII-1912 (22^e Jrg., nr. 1211).
- d. *Prijs* : 3 F.
- e. *Formaat* :
- 55,5 × 39 cm., 5 kol., 4 pp.
55 × 36,5 cm., 5 kol., 4 pp., in 16-IX-1894 (5^e Jrg., nr. 219).
58 × 40 cm., 4 kol., 4 pp., in 20-VIII-1905 (15^e Jrg., nr. 713).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 14-IX-1890 (1^e Jrg., nr. 12).
Laatst voorhanden nummer : 8-XII-1912 (22^e Jrg., nr. 1211).
- d. e. *Uitgever, Drukker* :
- J. De Smedt-Van Haver, St.-Jorisstraat, 15, A.
J. De Smedt-Van Haver, Lange Zoutstraat, 38, A., in 17-V-1891 (2^e Jrg., nr. 46).
J. De Smedt-Van Haver, Lange Zoutstraat, 56, A., in 20-VIII-1905 (15^e Jrg., nr. 713).
- IV. Katholiek en vlaamsgezind informatie- enannoncenblad.

De Werkman

I. *Bewaarplaats :*

Aalst, L. De Mot, A. Nichelsstraat, 31 : 6-IV-1894 (22^e Jrg., nr. 1120), 13-IV-1894 (22^e Jrg., nr. 1121), 15-VI-1894 (22^e Jrg., nr. 1130).

Antwerpen, S. B. : 22-XII-1893 (22^e Jrg., nr. 1105), 3-VII-1896 (24^e Jrg., nr. 1237).

Brussel, K. B. : 18-VIII-1893 (22^e Jrg., nr. 1087).

Brussel, M. I. P. : 20-IV-1894 (22^e Jrg., nr. 1122), 6-VII-1894 (22^e Jrg., nr. 1133), 15-III-1895 (23^e Jrg., nr. 1169), 17-IV-1896 (24^e Jrg., nr. 1226), 15-V-1896 (24^e Jrg., nr. 1230), 23-X-1896 (25^e Jrg., nr. 1253), 31-III-1899 (26^e Jrg., nr. 1382).

Gent, U. B./J.1755 : 10-III-1893 (21^e Jrg., nr. 1064), 4-I-1895 (23^e Jrg., nr. 1159), 7-II-1908 (36^e Jrg., nr. 1843).

Mechelen, L. Delafortrie, Vondelstraat, 1 : 1872-1892, 12-VIII-1898 (26^e Jrg., nr. 1347), 1910-1914.

Leuven, U. B./421/10 : 4-VIII-1893 (21^e Jrg., nr. 1085), 18-VIII-1893 (22^e Jrg., nr. 1087), 1-IX-1893 (22^e Jrg., nr. 1089), 15-XII-1893 (22^e Jrg., nr. 1104), 17-V-1895 (23^e Jrg., nr. 1178), 6-XI-1896 (25^e Jrg., nr. 1255), 4-I-1901 (28^e Jrg., nr. 1474), 14-IV-1911 (39^e Jrg., nr. 2012), 10-XI-1911 (39^e Jrg., nr. 2042), 22-XII-1911 (39^e Jrg., nr. 2048), 31-V-1912 (40^e Jrg., nr. 2073), 12-VII-1912 (40^e Jrg., nr. 2079).

II. a. *Ondertitel :*

„Verschijnende alle veertien dagen.”

„Verschijnende wekelijks, 's Vrijdags”, vanaf 20-XII-1872 (1^e Jrg., nr. 10).

„Verschijnt alle Vrijdagen”, vanaf 12-XII-1873 (2^e Jrg., nr. 60) (1).

- b. *Titeltekening :* Twee handen die een kruis in de hoogte heffen. De ene hand is deze van een rijke (hemd met beperelde knopen) en de andere deze van een werkman (blauwe werkmanskiel) (2).

d. *Prijs :*

2 F

2,5 F, vanaf 20-II-1874 (2^e Jrg., nr. 70) tot 1914.

---

(1) Niet meer als „ondertitel” te aanzien vanaf 23-VII-1880 (8^e Jrg., nr. 405).

(2) *Het Land van Aelst* 20-II-1881.

e. *Formaat* :

36,5 × 25,5 cm., 2 kol., 4 pp.

36,5 × 26,5 cm., 2 kol., 4 pp., vanaf 17-VIII-1877 (6^e Jrg., nr. 252).

40 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 8-I-1886 (14^e Jrg., nr. 690).

36 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 26-XI-1886 (15^e Jrg., nr. 736).

46 × 32,5 cm., 3 kol., 4 pp., vanaf 10-XII-1886 (15^e Jrg., nr. 738).

53 × 36 cm., 3 kol., 4 pp., in 15-VI-1894 (22^e Jrg., nr. 1130) tot 21-VIII-1914 (42^e Jrg., nr. 2189) (1).

55 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., vanaf 28-VIII-1914 (nr. 2190) tot einde 1914.

f. *Periodiciteit* :

Om de veertien dagen.

Wekelijks (vrijdag), vanaf 20-XII-1872 (1e Jrg., nr. 10).

g. *Oplage* :

vòór 1894 : 2.000 (2)

16.000 (3)

25.000 (4)

2.800 nummers verkocht in het Land van Waas in 1886 (5).

Langs het Aalsterse postkantoor om werden er per week 8.000 nummers van „De Werkman” verzonden (6).

na 1894 : (7)

6.000 à 2.500 ex. (8).

---

(1) Geen regelmaat in het aantal kolommen (3 à 4).

(2) *De Werkman* 15/VIII/1873.

(3) R. REZSOHAZY : *Origines et Formation du Catholicisme Social en Belgique*, 1842-1909, blz. 148; H. J. ELIAS : *Priester Daens en de Christene Volkspartij*, blz. 124.

(4) L. DELAFORTRIE : *Priester Daens*, blz. 9.

(5) Dit blijkt uit een brief d.d. 20-VIII-1886 van Ed. Van den Abeele, secretaris van de Katholieke Werkmansbond van St.-Niklaas-Waas, gepubliceerd in *Het Land van Aelst* van 5-IX-1886.

(6) *De Werkman* 11-I-1885.

(7) De eerste kerkelijke aanval op het lezerspubliek van de Daensistische bladen verscheen in *De Godsdienstige Week voor Vlaanderen* op 23-VIII-1895 (H. J. ELIAS : *Priester Daens en de Christen Volkspartij*, blz. 38).

Op 24-IX-1877 had Pius IX zijn Apostolischen Zegen geschonken aan al de verspreiders en verkopers van *De Werkman*.

(8) *De Werkman* 5-IV-1918; L. DELAFORTRIE : *Pieter Daens*, blz. 30.

h. Adres : cfr. Drukker.

III. a. *Eerste nummer* : 16-VIII-1872.

Laatste nummer : 25-XII-1914 (42^e Jrg., nr. 2193) (1).

b. *Stichter* : L. J. Haumont (2).

c. *Eigenaar* : Pieter-Frans Daens-Mayart (3).

d. e. *Uitgever, Drukker* :

P. Daens, Molenstraat, 72, A.

P. Daens, Leopoldstraat, 77, A., vanaf 29-IX-1876 (5^e Jrg., nr. 206).

P. Daens-Mayart, Achterstraat, A., vanaf 12-IX-1879 (8^e Jrg., nr. 360).

P. Daens-Mayart, Eiland Chipka, Werf, A., in 13-XI-1891 (19^e Jrg., nr. 995).

Frans Daens en Zuster, Eiland Chipka. Werf, A., vanaf 31-VII-1914 (42^e Jrg., nr. 2186).

f. *Hoofredactie* : Pieter Daens.

g. *Redacteur* : A. Van den Bruele, Alexander De Vos, Franz Daens, A. Van Lul (4), Adolf Daens, Fl. Fonteyne, Stijn Storms.

---

(1) In oktober 1914 verscheen het blad niet en sinds november 1914 nu en dan in gehalveerd formaat.

(2) *De Werkman* 18/XII/1891 (20^e Jrg., nr. 1000).

E. H. Louis-Jean Haumont (1848-1873) was een priester uit het bisdom Gent. Hij gaf aan P. Daens de idee van een „volksbladje”, zoals er toen in het arrondissement nog geen bestond. L. J. Haumont was mede-oprichter en eerste voorzitter geweest van het Davidsgenootschap te Aalst in 1865. In deze laatste functie werd hij opgevolgd door Pieter Daens in 1868.

In *De Werkman* van 25-I-1873 schreef Daens „dat hij (Haumont) 't meeste heeft bijgebracht om *De Werkman* op te rechten. Zonder hem zouden wij misschien den moed niet gehad hebben dit moeilijk werk te beginnen.”

(3) *De Werkman* 18-XII-1891 en *Het Land van Aelst* 24-I-1897.

E. H. Van der Haegen (blz. 54) moedigde zijn vriend P. Daens fel aan in deze uitgave en stuurde hem brieven „vol opwekking”.

In 1873 werd aan P. Daens voorgesteld om van zijn weekblad het Vlaams orgaan van de Bond der Werkmanskringen te maken. Daens verkoos echter zijn blad onafhankelijk te houden (K. VAN ISACKER : *Werkelijk en Wettelijk Land*, blz. 127).

(4) A. VAN LUL : *Oude Geslachten uit het Land van Aalst*. VAN LUL (*Het Land van Aalst*, XIV, 1962, nr. 1, blz. 30).

- IV. Katholiek opinie- en informatieblad dat zich richtte tot het werkvolk en streed tegen de verspreiding van het liberalisme en het socialisme onder deze stand (1). Pas in 1895 werd het blad ingeschakeld in de strijd der onafhankelijke christendemocraten tegen het conservatisme (2).

---

(1) Het doel van het blad kon men, aldus *De Werkman* in zijn eerste nummer, aflezen uit de titeltekening : „die grove hand gedrukt in die fijne ten teeken van innige vriendschap en oprechte behulpzaamheid ; en dan dit heilige Kruis door die handen vastgehouden, om die vriendschap te bezegelen en eeuwig duurzaam te maken... we moeten elkanders handen ineen drukken en hoog en stout het Kruis verheffen, van waar ons redding, heil en geluk moet gebeuren". De krant zou de werklieden beschermen tegen de misleiding door de socialisten, strijden om het lot van de werklieden te verbeteren en deze verdedigen tegen „al uw vijanden". De beste beschermster van het werkvolk was de H. Kerk.

Sterk moraliserend, met veel godsdienstig nieuws, was het blad vooral een ontspanningsblad door zijn grappen, raadsels, verhalen.

(2) H. J. ELIAS : *Priester Daens en de Christene Volkspartij*, blz. 124.

Reeds vroeger had het blad er op gewezen dat men „een vrije christene volkstaal" moest spreken, daar we een nieuwe tijd zouden intreden". Laat ons spreken en werken naar de voorschriften van de Paus, de Aanvoerder der Christene Democraten" luidde het in *De Werkman* van 18-VIII-1893.

Bij zijn oprichting al had deze krant veel tegenstand van conservatieve zijde ondervonden. Men zei, aldus P. Daens in *De Werkman* van 18-XII-1891, dat „wij socialist waren... teveel van Liefdadigheid en Broederlijkheid spraken ... dat wij 't werkvolk opmaakten".

B. DENDERHOITEM

De Wacht

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 9-v-1909 (1^e Jrg., nr. 6), 23-v-1909 (1^e Jrg., nr. 8), 18-ix-1910 (2^e Jrg., nr. 24), 13-x-1910 (2^e Jrg.).
- II. a. *Ondertitel* :
„Katholiek en Volksgezind Weekblad voor Denderhautem en Omstreken.”
„Katholiek Volksgezind Weekblad”, vanaf x-1910.
- b. *Titeltekening* : Leeuw met schild, waarop de spreuk staat „Voor God en Land”. Twee ineengestremde handen.
- c. *Motto* : „Eendracht maakt Macht.”
- d. *Prijs* : 2,5 F.
- e. *Formaat* :
55,5 × 37 cm., 5 kol., 4 pp.
62,5 × 42,5 cm., 5 kol., 4 pp., in 18-ix-1910 (2^e Jrg., nr. 24).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 9-v-1909 (1^e Jrg., nr. 6).
Laatst voorhanden nummer : 13-x-1910 (2^e Jrg.).
- d. *Uitgever* : F. Scheerlinck-Van Ongeval, Denderhoutem (1).
- IV. Conservatief-katholiek informatieblad.

---

(1) Firmin Scheerlinck (1877-1951).

C. DENDERLEEUEW

De Dender

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, K. B. : 13-IX-1908 (4^e Jrg., nr. 46).
Brussel, M. I. P. : 6-IX-1908 (4^e Jrg., nr. 45).
Gent, U. B./J.1589 : 27-II-1910 (6^e Jrg., nr. 18).
- II. b. *Titeltekening* : Twee leeuwen naast een kruis. Twee ineen-gestrengelde handen.
c. *Motto* : „Eendracht maakt Macht. Godsdienst, Vaderland.
In Vlaanderen Vlaamsch. Vlaanderen voor Kristus.”
d. *Prijs* : 2,60 F.
e. *Formaat* : 57 × 39 cm., 5 kol., 4 pp.
f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 6-IX-1908 (4^e Jrg., nr. 45).
Laatst voorhanden nummer : 27-II-1910 (6^e Jrg., nr. 18).
d. e. *Uitgever, Drukker* : Henri Couck, Denderleeuw (1).
g. *Redactie* : Henri Couck, F. De Wolf, V. Bamps (2).
- IV. Katholiek-vlaamsgezind opinie- en informatieblad.

---

(1) H. Couck (1881-1960).

(2) Mondeling medegedeeld door mevrouw P. Houtman-Couck (Hekelgem).
F. De Wolf en V. Bamps waren voor 1914 onderpastoor respectievelijk te Denderleeuw en te Teralfene.

D. GERAARDSBERGEN

De Aankondiger der Notarissen ...

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, K. B. 29-I-1893 (4^e Jrg., nr. 5).
Brussel, M. I. P. : 2-X-1892 (3^e Jrg., nr. 40), 18-XII-1892 (3^e Jrg., nr. 50), 29-I-1893 (4^e Jrg., nr. 5), 12-XI-1893 (4^e Jrg., nr. 46).
Gent, U. B./J.1623 : 2-XI-1890 (1^e Jrg., nr. 2), 24-IV-1892 (3^e Jrg., nr. 17), 5-II-1893 (4^e Jrg., nr. 6), 5-I-1896 (7^e Jrg., nr. 1).
Leuven, U. B./34/29 : 25-I-1891 (2^e Jrg., nr. 4), 24-V-1891 (2^e Jrg., nr. 21), 22-IV-1894 (5^e Jrg., nr. 16).
- II. a. *Ondertitel* : „... handelaars, nijveraars, ambachtslieden en landbouwers van het Arrondissement Aalst en Oudenaarde en van de aanpalende arrondissementen van Brabant en Henegouwen.”
d. *Prijs* : 2,5 F.
e. *Formaat* :
35,5 × 26,5 cm., 3 kol., 4 pp.
37 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 2-X-1892 (3^e Jrg., nr. 40).
47 × 31,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 18-XII-1892 (3^e Jrg., nr. 50).
42 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., in 5-I-1896 (7^e Jrg., nr. 1).
f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 2-XI-1890 (1^e Jrg., nr. 2).
Laatst voorhanden nummer : 5-I-1896 (7^e Jrg., nr. 1).
c. *Eigenaar* : E. Van Hauwermeiren (1).
d. e. *Uitgever, Drukker* :
Ernest Van Hauwermeiren, Lessenschestraat, 73, G.
Gebroeders Van Hauwermeiren, Lessenschestr. 75, G., in 22-IV-1894 (5^e Jrg., nr. 16) (2).
- IV. A-politiek annoncenblad (3).

---

(1) *De Aankondiger*... 18-XII-1892 (3^e Jrg., nr. 50).

(2) Afkomstig van Buggenhout. Ernest (°1866), zoon van Adolf-Ernest (blz. 70), verliet Aalst op 3-VIII-1886 en vestigde zich als drukkersbaas te Geraardsbergen. Op 4-VII-1924 vertrok hij naar Mortsel (Antwerpen). Zijn broer Frederik (°1868) oefende het beroep van handelsreiziger uit.

(3) In 5-I-1896 (7^e Jrg., nr. 1) is ook enige informatie ingelast.

Annoncenblad van Geerardsbergen

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 25-XII-1852 (1^e Jrg., nr. 15), 21-VIII-1853 (2^e Jrg., nr. 34), 19-II-1860 (9^e Jrg., nr. 8).
- II. a. *Ondertitel* : „Verschijnende alle zondagen.” (Niet meer in 21-VIII-1853 - 2^e Jrg., nr. 34).
  - d. *Prijs* :
4 F.
2 F., in 21-VIII-1853 (2^e Jrg., nr. 34).
  - e. *Formaat* :
45,5 × 29 cm., 3 kol., 4 pp.
42,5 × 30 cm., 3 kol., 4 pp., in 21-VIII-1853 (2^e Jrg., nr. 34).
46 × 29 cm., 3 kol., 4 pp., in 19-II-1860 (9^e Jrg., nr. 8).
  - f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
  - h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 25-XII-1852 (1^e Jrg., nr. 15).
Laatst voorhanden nummer : 19-II-1860 (9^e Jrg., nr. 8).
  - e. *Drukker* : Petrus Byl-Van Achter, stadsdrukker, Nieuwstraet, G. (1).
- IV. A-politiek informatie- enannoncenblad.

Annoncenblad van Geerardsbergen

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 20-VIII-1882 (1^e Jrg., nr. 11).
- II. d. *Prijs* : 2,5 F.
  - e. *Formaat* : 32,5 × 25 cm., 2 kol., 4 pp.
  - f. *Periodiciteit* : wekelijks (zaterdag).
  - h. *Adres* : Alexander Byl, Lessenschestraat, 9, G.
- III. a. *Enig voorhanden nummer* : 20-VIII-1882 (1^e Jrg., nr. 11).
  - e. *Drukker* : Alexander Byl ; Lessenschestraat, 9, G. (2)
- IV. A-politiek informatie- enannoncenblad.

---

(1) P. Byl (1804-1867), vader van Victor (blz. 111).

(2) A. Byl-De Jode (1833-1890). Hij verliet op 31-X-1882 Geerardsbergen voor St.-Pierre-lez-Calais, waar hij overleed op 9-X-1890.

De Belleman

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, K. B. : 11-v-1913 (1^e Jrg., nr. 1).
Brussel, M. I. P. : 18-v-1913 (1^e Jrg., nr. 2).
- II. a. *Ondertitel* : „Notarieel Aankondigingsblad voor Geerardsbergen en Omliggende.”
d. *Prijs* : 2,5 F.
e. *Formaat* : 47 × 32 cm., 4 kol., 4 pp.
f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
g. *Oplage* : 1.500 ex. (1).
h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 11-v-1913.
Laatst voorhanden nummer : 18-v-1913 (1^e Jrg., nr. 2).
e. *Drukker* : Amaat Mollaert-Geurts, Vredestraat, 40, G. (2).
- IV. A-politiek annoucenblad (3).

Bergklanken

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, K. B. : XII-1910 (1^e Jrg., nr. 10), VI-1911 (2^e Jrg., nr. 6).
Brussel, M. I. P. : III-1910 (1^e Jrg., nr. 1), V-1910 (1^e Jrg., nr. 3), I-1911 (2^e Jrg., nr. 1), VII-1911 (2^e Jrg., nr. 7).
- II. a. *Ondertitel* : „Parochieblad van Geerardsbergen.”
d. *Prijs* : 50 ctm.
e. *Formaat* : 36 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. *Periodiciteit* : maandelijks.
h. *Adres* : cfr. Drukker.

---

(1) *De Belleman* 11-v-1913 (1^e Jrg., nr. 1).

(2) A. Mollaert (1878-1957).

(3) „Naar het voorbeeld van andere steden, hebben we besloten in Geraardsbergen een Notarieel Aankondigingsblad te stichten voor stad en buiten. Het blad zal kosteloos afgeleverd worden aan de bijzonderste handelaars en neringdoeners, en in de meest bezochte herbergen van de stad en der omliggende gemeenten.” (*De Belleman* 11-v-1913).

- III. a. *Eerste nummer* : III-1910.
Laatst voorhanden nummer : VII-1911 (2^e Jrg., nr. 7).
 d. e. *Uitgever, Drukker* : August en Victor Van Nieuwenhove,
 Groote Markt, 10, G. (1).
- IV. Godsdienstig en moraliserend opinie- en informatieblad.

De Dendergalm

- I. *Bewaarplaats* :
 Brussel, M. I. P. : 6-X-1878 (2^e Jrg., nr. 40), 26-I-1879
 (3^e Jrg., nr. 4).
 Leuven, U. B./122A/10 : 23-II-1879 (3^e Jrg., nr. 8).
- II. a. *Ondertitel* : „Weekblad voor Stad en Dorp.”
 b. *Vignet* : Wapenschild van Geraardsbergen.
 c. *Motto* :
 „Vaderland, Godsdienst, Moedertaal.”
 „Vaderland, Godsdienst, Vrijheid”, in 23-II-1879 (3^e Jrg.,
 nr. 8).
 d. *Prijs* : 5 F.
 e. *Formaat* : 54 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.
 f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
 h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 6-X-1878 (2^e Jrg., nr. 40).
Laatst voorhanden nummer : 23-II-1879 (3^e Jrg., nr. 8).
 d. e. *Uitgever, Drukker* : Alphonse Van Nieuwenhove-De Beck,
 Penitentestraat, 2, G. (2).
- IV. Katholiek opinie- en informatieblad.

---

(1) August Van Nieuwenhove (1867-1926), broer van Victor Van Nieuwenhove (1878-1935). Beide waren de zonen van Alfons Van Nieuwenhove. Over Victor Van Nieuwenhove, zie *Geeraard* 28-IV-1935 (In Memoriam).

(2) Alphonse Van Nieuwenhove (1842-1900), vader van August en Victor.

Le Dimanche de la Jeunesse

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, K. B. : (1^e Jrg., nr. 2).
Brussel, M. I. P. : (1^e Jrg., nr. 1), (1^e Jrg., nr. 5), (1^e Jrg., nr. 15).
- II. a. *Ondertitel* : „Nouveau Magasin des familles. Grammont. Œuvre de Saint-Charles.”
e. *Formaat* : 23 × 15 cm., 1 kol.
f. *Periodiciteit* : ?
- III. a. *Eerste nummer* : 1^e Jrg., nr. 1 (ongedateerd).
Laatst voorhanden nummer : 1^e Jrg., nr. 15 (ongedateerd) (1).
d. *Uitgever* : Œuvre de Saint-Charles.
- IV. Godsdienstig en moraliserend ontspanningsblad.

L'Enseignement pratique

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, K. B. : 1-11-1895 (6^e Jrg., nr. 3).
Leuven, U. B./150/13 : 1-X-1895 (7^e Jrg., nr. 1).
- II. a. *Ondertitel* : „Journal des Instituteurs et des Institutrices. Paraissant le 1er et le 15^e de chaque mois.”
d. *Prijs* : 2,5 F.
e. *Formaat* : 30 × 21 cm., 1 kol., 12 pp.
f. *Periodiciteit* : om de veertien dagen.
h. *Adres* : cfr. Uitgevers.
- III. a. *Eerste nummer* : 1-1-1890 (2).
Laatst voorhanden nummer : 1-X-1895 (7^e Jrg., nr. 1).

---

(1) Volgens de *Revue bibliographique et statistique de la presse belge* (11^e Jrg., nr. 1-2-3; oktober-november-december 1913, blz. 9) verscheen het eerste nummer in januari 1908 en het laatste in december 1908.

(2) De eerste jaargangen werden gedrukt bij J. Maheu, rue de l'Enseignement, 59, Bruxelles. (Leuven, U. B. 150/13). Het eerst ons bekende nummer, dat te Geraardsbergen gedrukt werd, dateert van 1-11-1895 (6e Jrg., nr. 3).

d. *Uitgevers* :

Directeur : F. Ley, professeur de pédagogie à l'École Normale de Bruxelles, rue des Coteaux, 325, Br.

Redactiesecretaris : M. Daumers, professeur, rue de la Collégiale, 6, Br.

Administrateur en schatbewaarder : M. Baratto, professeur, rue Liedekerke, 16, Br.

e. *Drukkers* : Gebroeders Van Hauwermeiren, Lessensche-straat, 75, G.

IV. Pedagogisch inlichtingsbulletin voor het onderwijzend personeel.

Gazet van Geeraardsbergen

I. *Bewaarplaats* :

Brussel, K. B. : 25-x-1891 (50^e Jrg., nr. 43), 22-x-1893 (52^e Jrg., nr. 43).

Brussel, M. I. P. : 27-xii-1846 (nr. 168), 28-x-1855 (12^e Jrg., nr. 629), 7-xi-1869 (27^e Jrg., nr. 1257), 22-vi-1873 (31^e Jrg., nr. 25), 17-x-1875 (33^e Jrg., nr. 42), 27-xi-1881 (39^e Jrg., nr. 47), 27-xii-1885 (43^e Jrg., nr. 51), 13-iii-1887 (46^e Jrg., nr. 11), 17-vi-1888 (47^e Jrg., nr. 25), 8-iii-1891 (50^e Jrg., nr. 10), 22-iv-1894 (53^e Jrg., nr. 16).

Gent, U. B./J.1624 : 3-vi-1852 (9^e Jrg., nr. 454), 28-xi-1852 (9^e Jrg., nr. 479), 9-v-1875 (33^e Jrg., nr. 19), 20-ii-1887 (46^e Jrg., nr. 8), 30-ix-1894 (53^e Jrg., nr. 39).

Leuven, U. B./183/12 : 30-i-1887 (46^e Jrg., nr. 5), 2-i-1888 (47^e Jrg., nr. 2), 7-ii-1892 (51^e Jrg., nr. 6).

II. a. *Ondertitel* :

„Zondagblad voor Nieuws en Aankondigingen, verschijnende elken zaterdag namiddag”, in 7-xi-1869 (27^e Jrg., nr. 1257). Niet meer in 27-xii-1885 (43^e Jrg., nr. 51).

„en van 't Kanton Herzele”, in 27-xii-1885 (43^e Jrg., nr. 51). Niet meer in 20-ii-1887 (46^e Jrg., nr. 8).

„Aankondigingsblad”, in 30-i-1887 (46^e Jrg., nr. 5).

b. *Vignet* : Wapenschild der Stad Geeraardsbergen (Niet meer in 7-xi-1869 - 27^e Jrg., nr. 1257).

c. *Motto* :
„Grondwet, Godsdienst, Koning, Vaderland”, in 28-XI-1852 (9^e Jrg., nr. 479).

„Taal, Godsdienst, Vaderland”, in 27-XII-1885 (43^e Jrg., nr. 51). Niet meer in 20-II-1887 (46^e Jrg., nr. 8).

d. *Prijs* :

6 F.

7 F., in 3-VI-1852 (9^e Jrg., nr. 454).

6 F., in 28-XI-1852 (9^e Jrg., nr. 479).

2,5 F., in 27-XII-1885 (43^e Jrg., nr. 51).

e. *Formaat* :

43 × 28 cm., 3 kol., 4 pp.

47 × 32,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 3-VI-1852 (9^e Jrg., nr. 454).

50,5 × 33 cm., 3 kol., 4 pp., in 28-XI-1852 (9^e Jrg., nr. 479).

54,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 22-VI-1873 (31^e Jrg., nr. 25).

50 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 27-XII-1885 (43^e Jrg., nr. 51).

36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 20-II-1887 (46^e Jrg., nr. 8).

42,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 22-X-1893 (52^e Jrg., nr. 43).

f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerste nummer* : 15-X-1843 (1).

Eerst voorhanden nummer : 27-XII-1846 (nr. 168).

Laatst voorhanden nummer : 30-IX-1894 (53^e Jrg., nr. 39) (2).

d. e. *Uitgever, Drukker* :

Joseph-Antoine Stocquaert, Brugstraat, G. (3).

Octaaf Stocquaert en zoon, Groote Markt, G., in 7-XI-1869 (27e Jrg., nr. 1257).

Octaaf Stocquaert, Groote Markt, G., in 22-VI-1873 (31e Jrg., nr. 25).

Philogemus Stocquaert, Aan de Groote Markt, G., in 27-XI-1881 (39e Jrg., nr. 47).

Alphonse Van Nieuwenhove-De Beck, Kerkstraat, 36, Herzele, in 27-XII-1885 (43e Jrg., nr. 51).

---

(1) A. WARZÉE : *Essai historique et critique sur les journaux belges*, blz. 233.

(2) Nog vermeld in *Répertoire général de la presse belge*, 1895, blz. 141.

(3) J. A. Stocquaert (1794-1859) was schoolmeester geweest, vader van Octaaf (1820-1881) en Philogemus (1838-1905).

Van Nieuwenhove, Brugstraat, 21, G., in 30-I-1887 (46e Jrg., nr. 5).

Van Nieuwenhove, Grootestraat, 25, G., in 2-I-1888 (47e Jrg., nr. 2).

Van Nieuwenhove, Grootestraat, 33, G., in 8-III-1891 (50^e Jrg., nr. 10).

- g. *Redacteurs* : August De Portemont, August Van Wambeke, Pieter-Jan de Clippele (1), Philogemus Stocquart, Alphonse Van Nieuwenhove, Joseph-Antoine Stocquart, Octaaf Stocquaert (2).

- IV. Katholiek opinie- en informatieblad, dat later evolueerde tot een a-politiek informatie- enannoncenblad en in de laatste jaargangen alleen nog reclame bevatte.

Geeraard

- I. *Bewaarplaats* :

Brussel, K. B. : 10-III-1910 (7^e Jrg.), 3-VII-1910 (7^e Jrg., nr. 27).

Brussel, M. I. P. : 11-VI-1905 (2^e Jrg., nr. 24), 4-III-1906 (3^e Jrg., nr. 9), 15-IV-1906 (3^e Jrg., nr. 15), 22-XII-1907 (4^e Jrg.), 16-II-1908 (5^e Jrg.), 7-II-1909 (6^e Jrg.), 7-III-1909 (6^e Jrg.), 16-V-1909 (6^e Jrg.), 1-V-1910 (7^e Jrg., nr. 18), 8-V-1910 (7^e Jrg., nr. 19), 29-V-1910 (7^e Jrg., nr. 22).

Gent, U. B./J.1625 : 24-I-1904 (1^e Jrg., nr. 4), 5-VIII-1906 (3^e Jrg., nr. 31), 30-IX-1906 (3^e Jrg.) 18-IX-1910 (7^e Jrg., nr. 38).

Geraardsbergen, Van Nieuwenhove, Markt, 10 : 10-I-1904 (1^e Jrg., nr. 2).

---

(1) De Portemont, Van Wambeke en de Clippele worden als opstellers vermeld in het rapport van de burgemeester van Geraardsbergen over de lokale pers aan de Gouverneur der provincie. Brief d.d. 21/1/1851 (P. A., II, 703).

A. De Portemont (1814-1886), advocaat, vrederechter-plaatsvervanger te Ger., kantonnaal-inspecteur L.O., gemeenteraadslid (1848-1857) en Kamerlid (1852-1861).

A. Van Wambeke (1812-1869), gehuwd met de zuster van A. De Portemont en broer van Victor (blz. 54).

P. J. de Clippele (1804-1860), advocaat, vrederechter te Ger., (1833-1860) vrederechter te Herzele (1831-1833), provincieraadslid (1836-1847) en Kamerlid (1847-1848).

(2) F. DE POTTER : *Vlaamsche Bibliographie*, blz. 756.

Leuven, U. B./192/1 : 11-IX-1904 (1^e Jrg., nr. 36), 8-XII-1907 (4^e Jrg.), 14-III-1909 (6^e Jrg.).

II. a. *Ondertitel* :

„Strijdblad der Partij voor Orde voor het Kanton Geraardsbergen.”

„Strijdblad der Partij van Orde”, in 5-VIII-1906 (3^e Jrg., nr. 31). Niet meer in 7-II-1909 (6^e Jrg.).

„Katholiek Weekblad”, in 14-III-1909 (6^e Jrg.).

„Katholiek Weekblad van Geeraardsbergen”, in 1-V-1910 (7^e Jrg., nr. 18).

b. *Titeltekening* :

Vlaamse Leeuw.

Ridder Geraard te paard met vaandel. Wapenschild der stad Geraardsbergen. Twee spelende engeltjes. Vanaf 30-IX-1906 (3^e Jrg.). Tekening van Edgar De Boe.

Zichten op de stad Geraardsbergen. Ridder Geraard te paard. Wapenschild der stad, in 7-II-1909 (6^e Jrg.). Niet meer in 1-V-1910 (7^e Jrg., nr. 18).

c. *Motto* :

„Alles voor Vlaanderen en Vlaanderen voor Christus. Doe wel en zie niet om.”

„Doet wel en ziet niet om”, in 16-II-1908 (5^e Jrg.) en niet meer in 16-V-1909 (6^e Jrg.).

„Godsdienst, Huisgezin, Eigendom, Vaderland, Taal, Vrijheid”, in 1-V-1910 (7^e Jrg., nr. 18).

d. *Prijs* : 2,5 F.

e. *Formaat* :

55 × 36 cm., 4 kol., 4 pp.

59 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 11-VI-1905 (2^e Jrg., nr. 24).

59 × 36,5 cm., 4 kol., 6 pp., in 15-IV-1906 (3^e Jrg., nr. 15).

58 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 16-II-1908 (5^e Jrg.).

58 × 38 cm., 4 kol., 4 pp., in 20-III-1910 (7^e Jrg.).

62 × 42,5 cm., 5 kol., 4 pp., in 1-V-1910 (7^e Jrg., nr. 18).

f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 14-I-1904 (1^e Jrg., nr. 2).

Laatst voorhanden nummer : 18-IX-1910 (7^e Jrg., nr. 38).

- d. e. *Uitgever, Drukker* :
 Cesar Pieraert, Vredestraat, 24, G. (1).
 August en Victor Van Nieuwenhove, Grootestraat, 33, G.,
 in 8-XII-1907 (4^e Jrg.).
 August en Victor Van Nieuwenhove, Grote Markt, 10, G.,
 in 20-III-1910 (7^e Jrg.).
- g. *Redacteurs* : Cesar Pieraert, Ad. Flamant, Victor Van Nieuwenhove.
- IV. Katholiek en vlaamsgezind opinie- en informatieblad (2).

De Geerardsbergenaer

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 16-1-1853 (4^e Jrg., nr. 174).
- II. d. *Prijs* : 6 F.
 e. *Formaat* : 44,5 × 32 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. *Periodiciteit* : weekblad (zondag).
 h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Enig voorhanden nummer* : 16-1-1853 (4^e Jrg., nr. 174) (3).
 b. *Stichter* : Adolf Lievens (4).
 d. e. *Uitgever, Drukker* :
 Adolf Lievens.
 Jean-Jacques Lievens, Karmelietenstraat, G. (5).

(1) C. Pieraert (1876-1922), broer van Jules (blz. 112) en schoonbroer van Victor-Richard Hijlebos (blz. 112). Hij verkocht de *Geeraard* aan de Gebroeders Van Nieuwenhove voor 1.000 F. (Mondelinge mededeling door de heer R. Pieraert).

(2) „Vlaamsch tot in 't merg, geene vleierij kennende, geene stoutheid ook, vrank en vrij, steunen nog in de mate onzer krachten de politiek van orde sinds omtrent 25 jaren door onze Regeering gevolgd; maar meest nog en vooral steunen we de billijke wenschen en belangen van ons volk, op alle gebieden ! Alle macht komt uit het volk ! We kennen geen ander tale !” (*Geeraard* 30-IX-1906).

(3) Het blad verscheen vanaf einde 1849 (Brief d.d. 21-1-1851 en 17-11-1855 van burgemeester van Ger. aan de Gouverneur der Provincie, in P. A., II, 703) en in het voorjaar van 1855 eindigde het zijn verschijnen (M. DE VROEDE : *De Vlaamse pers in 1855-1856*, blz. 21).

(4) Brief d.d. 21-1-1851 van de burgemeester van Geraardsbergen aan de Gouverneur der Provincie (P. A., II, 703).

Adolf Lievens (1819-1852) was afkomstig van Aalst. Oom van Jean-Jacques.

(5) J. J. Lievens, geboren te Aalst in 1827, te Geraardsbergen wonende sinds 13-III-1850, op 17-VI-1856 vertrokken naar Nederboelare, vandaar in 1859 naar Braine-l'Alleud verhuisd en in april 1866 opnieuw veranderd van woonplaats nm. St.-Gillis-Brussel.

- IV. Liberaal opinie- en informatieblad, dat de tegenstander was van de katholieke „Gazet van Geeraardsbergen.” (1)

Jantje Klaas

- I. *Bewaarplaats* :
Antwerpen, S. B. : 28-vi-1885 (4^e Jrg., nr. 21).
Brussel, M. I. P. : 26-iii-1882 (1^e Jrg., nr. 2), 18-vi-1882 (1^e Jrg., nr. 19), 1-vii-1883 (2^e Jrg., nr. 21), 27-ix-1885 (4^e Jrg., nr. 33).
Gent, U. B./J.1626 : 7-v-1882 (1^e Jrg., nr. 13).
Leuven, U. B./222/10 : 23-vii-1882 (1^e Jrg., nr. 24), 17-xii-1882 (1^e Jrg., nr. 45), 24-ii-1884 (3^e Jrg., nr. 3), 21-vi-1885 (4^e Jrg., nr. 20).
- II. a. *Ondertitel* : „Weekblad voor weldenkende Burgers.”
c. *Motto* : „Taal, Godsdienst, Vaderland.”
d. *Prijs* :
5 F.
2,5 F., in 27-ix-1885 (4^e Jrg., nr. 33).
e. *Formaat* :
50 × 34 cm., 4 kol., 4 pp.
50 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 7-v-1882 (1^e Jrg., nr. 13).
f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 26-iii-1882 (1^e Jrg., nr. 2). (2)
Laatst voorhanden nummer : 27-ix-1885 (4^e Jrg., nr. 33).
d. e. *Uitgever, Drukker* :
Alphonse Van Nieuwenhove-De Beck, Penitentestraat, 2, G.
Maria-Francisca Van Nieuwenhove, Penitentestraat, 2, G.,
in 1-vii-1883 (2^e Jrg., nr. 21) (3).
Alphonse Van Nieuwenhove-De Beck, Penitentestraat, 2, G.,
in 24-ii-1884 (3^e Jrg., nr. 3).

---

(1) In de brief d.d. 21-1-1851 van de Burgemeester van Geeraardsbergen aan de Gouverneur der Provincie (P. A., II, 703) deelde deze mede dat „l'influence occulte des prêtres” het blad sterk bekampte.

(2) Voortzetting van *De Ridder Geeraard* (blz. 108). (*Het Land van Aelst* 19-11-1882).

(3) Dochter van Alfons Van Nieuwenhove (blz. 95).

Le Journal du Tireur

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, M. I. P. : I-1894 (2e Jrg., nr. 1), II-1894 (2e Jrg., nr. 3).
Gent, U. B./J. 1627 : 29-x-1893 (1e Jrg., nr. 1), III-1894 (2e Jrg., nr. 7).
- II. a. *Ondertitel* :
„Organe Bi-Mensuel des Différents Tirs.”
„Moniteur de la Garde Civique. Organe Bi-Mensuel et Spécial pour les Différents Tirs”, in I-1894 (2e Jrg., nr. 1).
- d. *Prijs* : 2,5 F.
- e. *Formaat* :
36 × 24,5 cm., 3 kol., 4 pp.
37 × 26 cm., 3 kol., 4 pp., in I-1894 (2e Jrg., nr. 1).
- f. *Periodiciteit* : om de veertien dagen.
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 29-x-1893.
Laatst voorhanden nummer : III-1894 (2^e Jrg., nr. 7).
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Maurice Van de Maele, Nieuwstraat, 48, G. (1).
- IV. A-politiek informatieblad.

De Klauwaart

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, K. B. : I-1907 (1^e Jrg., nr. 3), XII-1907 (2^e Jrg., nr. 1).
Brussel, M. I. P. : I-XI-1906 (1^e Jrg., nr. 1), V-1907 (1^e Jrg., nr. 7), IV-1908 (2^e Jrg., nr. 4).
- II. a. *Ondertitel* :
„Vlaamsch-Strijdend Maandblad.”
„Vlaamsch-Strijdend Maandblad. Orgaan der Klauwaartsgilde”, in XII-1907 (2^e Jrg., nr. 1).

---

(1) M. Van de Maele (1872-1919).

- b. *Vignet* :
 Vlaamse Leeuw.
 Wapenschild der stad Geraardsbergen, in XII-1907 (2^e Jrg., nr. 1).
- c. *Motto* : „Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Kristus.”
- d. *Prijs* : 1,10 F.
- e. *Formaat* :
 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 50 × 33 cm., 4 kol., 4 pp., in I-1907 (1^e Jrg., nr. 3).
 50 × 33,5 cm., 3 kol., 4 pp., in IV-1908 (2^e Jrg., nr. 4).
- f. *Periodiciteit* : Maandelijks.
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : I-XI-1906.
Laatst voorhanden nummer : V-1908 (2^e Jrg., nr. 5) (1).
- d. e. *Uitgever, Drukker* :
 Maurice Van de Maele-Schollaert, Lessenschestraat, 5, G.
 Cesar Pieraert-Boulanger, Vredestraat, 24, G., in XII-1907 (2^e Jrg., nr. 1).
- f. *Hoofdredactie* : Vincent Van Bossuyt (2).
- IV. Katholiek en Vlaamsgezind opinieblad van de Klauwaarts-klub van Geraardsbergen (3).

De Kleine Gazet

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, K. B. : 4-II-1906 (15^e Jrg., nr. 6).
- II. a. *Ondertitel* : „Nieuwschblad voor Oost-Vlaanderen en Zuid-Brabant.”
- d. *Prijs* : 2,5 F.
- e. *Formaat* : 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.

(1) *Le Fureteur*, 8^e Jrg., n° 12 — IX-1911, pag. 119.

(2) *Nieuw Leven* I-X-1908.

(3) Het programma luidde : „Het zal eene trouwe weerspiegeling zijn van het Vlaamsche leven in 't gansche land maar bijzonderlijk in onze streken ... Het zal verslag uitbrengen over alle culturele manifestaties ... doch de Vlaamsche Beweging moet meer zijn dan taalbeweging ... (het is) ééne kwestie van rechtveerdigheid, van beschaving en van menscheijkheid (Deken De Gryze) ... De Klauwaert is katholiek kort en goed ... geen scheurpartij, wel ageren in de katholieke partij en onze mannen in de poll. steunen.”

- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zaterdag).
  - h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Enig voorhanden nummer* : 4-II-1906 (15^e Jrg., nr. 6).
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Lessenschestraat, 68, G.
- IV. A-politiek informatie- enannoncenblad.

Maandelijksch Tarief der Koopwaren ...

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : IX-X-1904 (1^e Jrg., nr. 1).
- II. a. *Ondertitel* : „... steeds verkrijgbaar in den Bazar van het Statieplein te Geeraardsbergen.”
- d. *Prijs* : gratis.
  - e. *Formaat* : 36,5 × 28 cm., 2 kol., 4 pp.
  - f. *Periodiciteit* : maandelijks.
  - h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste en enig voorhanden nummer* : IX-X-1904.
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Gustaaf Broeckaert-Van den Bosche (1).
- IV. *Prijslijst van alle verkochte waren in de Bazar.*

La Nouvelle École Colombophile

- I. *Bewaarplaats* :
- Brussel, K. B. : I-II-1906 (1e Jrg., nr. 1), 27-VIII-1908 (3e Jrg., nr. 35), 16-X-1913 (8e Jrg.).
  - Brussel, M. I. P. : 8-II-1906 (1e Jrg., nr. 2), 16-III-1911 (6e Jrg.), 8-VI-1911 (6e Jrg.), 23-X-1913 (8e Jrg.).
  - Gent, U. B./J.1628 : 21-V-1908 (3^e Jrg., nr. 21).
  - Leuven, U. B./291/16 : 26-XII-1907 (2^e Jrg., nr. 52), 3-V-1908 (3^e Jrg., nr. 18).

---

(1) G. Broeckaert (1863-1926).

II. a. *Ondertitel* :

„Journal paraissant le Jeudi.”

„Journal hebdomadaire de la Colombophilie Belge”, in
21-V-1908 (3^e Jrg., nr. 21).

b. *Titeltekening* :

Duif.

Landschap met duiventil en rondffadderende duiven, in
3-V-1908 (3^e Jrg., nr. 18).

c. *Motto* : „Sport, Annonces, Ventes Colombophiles”, in
8-VI-1911 - 6^e Jrg..

d. *Prijs* :

4 F.

3,60 F., in 26-XII-1907 (2^e Jrg., nr. 52).

e. *Formaat* :

50 × 32,5 cm., 3 kol., 4 pp.

55 × 36,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 26-XII-1907 (2^e Jrg., nr. 52).

f. *Periodiciteit* : wekelijks (donderdag).

g. *Oplage* :

8.000 ex., in 8-VI-1911 (6^e Jrg.).

8.500 ex., in 16-X-1913 (8^e Jrg.).

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerste nummer* : 1-II-1906.

Laatst voorhanden nummer : 23-X-1913 (8^e Jrg.).

d. e. *Uitgever, Drukker* : Ernest Van Hauwermeiren, Lessen-
schestraat, G.

g. *Redacteurs* : Adrien Battaglia (La Hulpe), Pierre Beerens
(Houdeng), Fernand Barbier (Chatelineau), Louis Barbier
(Malonne), Julien Crabbe (Couillet), O. Debauque (Morlan-
welz), Modest Hernant (Fayt-lez-Manage), E. Van Hauwer-
meiren (1).

IV. *Informatieblad voor de duivenliefhebbers.*

---

(1) Allen als medewerkers vermeld in het nummer van 1-II-1906 (1^e Jrg., n° 1).

De Onpartijdige van Geraardsbergen

- I. *Bewaarplaats* :
- Antwerpen, S. B. : 31-VIII-1890 (32^e Jrg., nr. 2128).
Brussel, K. B. : 27-XII-1885 (27^e Jrg., nr. 1886), 24-II-1889 (31^e Jrg., nr. 2050).
Brussel, M. I. P. : 19-II-1860 (2^e Jrg., nr. 65), 22-VIII-1867 (9^e Jrg., nr. 729), 13-VI-1869 (11^e Jrg., nr. 913), 4-III-1877 (19^e Jrg., nr. 1384), 9-II-1879 (21^e Jrg., nr. 1485), 24-VIII-1890 (32^e Jrg., nr. 2127), 15-III-1891 (33^e Jrg., nr. 2156), 29-X-1893 (35^e Jrg., nr. 2290).
Gent, U. B./J.1629 : 18-XI-1877 (19^e Jrg., nr. 1421), 9-III-1890 (32^e Jrg., nr. 2103).
Leuven, U. B./296/14 : 22-XII-1878 (20^e Jrg., nr. 1478), 6-III-1881 (23^e Jrg., nr. 1647), 25-XII-1881 (23^e Jrg., nr. 1688), 10-VI-1888 (30^e Jrg., nr. 2013), 19-VIII-1894 (36^e Jrg., nr. 2332)
- II. a. *Ondertitel* :
- „Nieuw Informatie- en Aenkondigingsblad, verschijnende Zondag en Donderdag.”
„Verschijnende elken Zaterdagnamiddag”, in 4-III-1877 (19^e Jrg., nr. 1384).
„Verschijnende elken Zaterdag in de namiddag”, in 18-XI-1877 (19^e Jrg., nr. 1421).
- c. *Motto* : „Vrijheid, Vaderlandsliefde, Waarheid”, in 4-III-1877 (19^e Jrg., nr. 1384).
- d. *Prijs* :
- 6 F.
4 F., in 10-VI-1888 (30^e Jrg., nr. 2013).
- e. *Formaat* :
- 37 × 23 cm., 2 kol., 4 pp.
40 × 28 cm., 3 kol., 4 pp., in 22-VIII-1867 (9^e Jrg., nr. 729).
50,5 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., in 4-III-1877 (19^e Jrg., nr. 1384).
- f. *Periodiciteit* :
- Tweemaal per week (zondag en donderdag).
Wekelijks (zondag), in 4-III-1877 (19e Jrg., nr. 1384).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 19-II-1860 (2e Jrg., nr. 65).

- Laatst voorhanden nummer : 18-VIII-1894 (36e Jrg., nr. 2332). (1)
- b. c. *Stichter, Eigenaar* : René Van Santen (2).
- d. e. *Uitgever, Drukker* :
 August-Ernest Berckmans, Wijngaardstraat, 33, G. (3).
 August-Ernest Berckmans, Penitentestraat, 32, G., in 22-VIII-1867 (9e Jrg., nr. 729).
 August-Ernest Berckmans, Lessenschestraat, 42, G., in 22-XII-1878 (20e Jrg., nr. 1478).
 August-Ernest Berckmans, Lessenschestraat, 46, G., in 29-X-1893 (35^e Jrg., nr. 2290).
 Weduwe Berckmans (4).
- f. *Hoofdredactie* : R. Van Santen (5).
- g. *Redacteur* : L. Rens.
- IV. Begonnen als a-politiek informatieblad evolueerde het tot een strijdend liberaal opinie- en informatieblad.

De Ridder Geeraard

- I. *Bewaarplaats* :
 Antwerpen, S. B. : 4-IV-1880 (1^e Jrg., nr. 3), 25-VII-1880 (1^e Jrg., nr. 19).
 Brussel, M. I. P. : 18-IV-1880 (1e Jrg., nr. 5), 4-VII-1880 (1e Jrg., nr. 16).
 Gent, U. B./J.1631 : 28-III-1880 (1e Jrg., nr. 2), 30-X-1881 (2e Jrg., nr. 33).
 Leuven, U. B./343/10 : 21-III-1880 (1e Jrg., nr. 1), 30-V-1880 (1e Jrg., nr. 11), 17-X-1880 (1e Jrg., nr. 31).

(1) Nog vermeld in *Répertoire général de la presse belge, 1895*, blz. 141; *Répertoire général de la presse belge, 1904*, blz. 177; *Annuaire général de la Presse universelle, 1911-1912*, blz. 160.

(2) *De Denderbode* 31-X-1875; *Zondagsblad van Geeraardsbergen* 2-IX-1866 noemde het blad „een Renschbladjé” : Louis-Gislenus Rens (1817-1894), notaris, stadssecretaris (1849-1859), vrederechter-plaatsvervanger (1863-1878). Hij werd bestuurslid van de Liberale Associatie van Geeraardsbergen, gemeenteraadslid (1864-1869) en schepen (1865-1869). Vader van Jules Rens (blz. 79).

(3) A. E. Berckmans (1833-1910).

(4) *Annuaire général de la Presse universelle, 1911-1912*, blz. 160.

(5) *Zondagsblad van Geeraardsbergen* 21-X-1866.

R. Van Santen (1821-1888), bankier en gemeenteraadslid (1867-1872). Zijn broer August was te Geeraardsbergen dokter, gemeenteraadslid (1846-1852) en burgemeester (1848-1852).

- II. a. *Ondertitel* : „Weekblad voor weldenkende Burgers.”
 c. *Motto* : „Pietate adversus Deum sublata, fides etiam et Societas humani generis... tollatur (Cicero).”
 d. *Prijs* : 5 F.
 e. *Formaat* : 50 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp.
 f. *Periodiciteit* : wekelijks.
 h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 21-III-1880.
Laatst voorhanden nummer : 30-X-1881 (2^e Jrg., nr. 33). (1)
 d. e. *Uitgever, Drukker* : Alphonse Van Nieuwenhove-De Beck, Penitentestraat, 2, G.
- IV. Anti-militaristisch, Vlaamsgezind en Katholiek opinieblad.

Het Sein

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 11-1907 (1^e Jrg., nr. 1), 11-1907 (1^e Jrg., nr. 3), 20-IV-1909 (3^e Jrg., nr. 1).
- II. a. *Ondertitel* : „Uitgegeven door de Vereeniging der Pensioenkassen voor Geeraardsbergen en Omliggende.”
 c. *Motto* : „Voor God en Volk ! Voor eigen heerd en elk het zijne !”
 d. *Prijs* : 0,40 F. (0,25 F. voor de leden).
 e. *Formaat* :
 32,5 × 25 cm., 3 kol., 4 pp.
 37 × 25,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 20-IV-1909 (3^e Jrg., nr. 1).
 f. *Periodiciteit* : „Zal verschijnen als 't past, mogelijks alle drie maanden.” (*Het Sein* 11-1907).
 h. *Adres* : cfr. Uitgever.
- III. a. *Eerste nummer* : 11-1907.
Laatst voorhanden nummer : 20-IV-1909 (3^e Jrg., nr. 1).
 d. *Uitgever* : De Vereeniging der Pensioenkassen voor Geeraardsbergen en Omliggende, Nieuwstraat, 22, G.

---

(1) Voortgezet door Jantje Klaas, zie blz. 102.
 De *Volkverdediger* van 12-III-1882 deelde mede dat *De Ridder Geeraard* opgehouden had te verschijnen.

- e. *Drukker* : Gebroeders August en Victor Van Nieuwenhove, Grootestraat, 33, G.
- f. *Hoofredactie* : Ferdinand Van Nieuwenhove (1).
- IV. Propagandablad voor het bestaan en de werking van de uitgevende vereniging.

Stad Geerardsbergen (2)

I. *Bewaarplaats* :

Aalst, A. Van de Putte, Korte Zoutstraat, 29 : 7-VII-1872 (1^e Jrg., nr. 27).

Antwerpen, S. B. : 4-I-1890 (19^e Jrg., nr. 1).

Brussel, K. B. : 20-XII-1885 (14^e Jrg., nr. 51), 7-I-1888 (17^e Jrg., nr. 2).

Brussel, M. I. P. : 3-V-1874 (3^e Jrg., nr. 18), 1-I-1882 (11^e Jrg., nr. 1), 15-VII-1883 (12^e Jrg., nr. 28), 16-IX-1883 (12^e Jrg., nr. 37), 13-IV-1889 (18^e Jrg., nr. 15), 14-IX-1889 (18^e Jrg., nr. 37), 30-V-1891 (20^e Jrg., nr. 21), 6-I-1892 (21^e Jrg., nr. 1043), 30-IV-1892 (21^e Jrg., nr. 1064), 10-IX-1892 (21^e Jrg., nr. 1076).

Gent, U. B./J.1632 : 10-V-1874 (3^e Jrg., nr. 19), 28-I-1888 (17^e Jrg., nr. 4).

Leuven, U. B./361/9 : 4-IX-1881 (10^e Jrg., nr. 36), 8-X-1882 (11^e Jrg., nr. 39), 13-VII-1884 (13^e Jrg., nr. 27), 14-IX-1884 (13^e Jrg., nr. 36), 1-XI-1885 (14^e Jrg., nr. 43), 6-XII-1885 (14^e Jrg., nr. 48), 28-VIII-1886 (15^e Jrg., nr. 35), 30-VI-1888 (17^e Jrg., nr. 32), 8-IX-1888 (17^e Jrg., nr. 42), 18-V-1889 (18^e Jrg., nr. 20), 21-IX-1889 (18^e Jrg., nr. 38), 9-VIII-1890 (19^e Jrg., nr. 30).

II. a. *Ondertitel* :

„Verschijnende elken Zaterdag namiddag.”

„Verschijnende alle Zaterdagen”, in 16-IX-1883 (12^e Jrg. - nr. 37).

(1) F. Van Nieuwenhove (1871-1929), zoon van Alfons (blz. 95) en broer van August en Victor, werd Kamerlid voor het arrondissement Aalst (1922-1925).

(2) In 1-I-1882 (11^e Jrg., nr. 1) wordt dit *Stad Geeraardsbergen*.

- „Nieuws- en Annoncenblad, verschijnende den Zaterdag”,
in 20-XII-1885 (14^e Jrg., nr. 51).
- „Nieuws- en Aankondigingsblad”, in 30-V-1891 (20^e Jrg.,
nr. 21).
- „Nieuws- en Annoncenblad”, in 6-I-1892 (21^e Jrg., nr. 1043).
- b. *Vignet* : Wapenschild der stad Geraardsbergen, in 3-V-1874
(3^e Jrg., nr. 18) en niet meer in 1-XI-1885 (14^e Jrg., nr. 43).
- c. *Motto* : „Godsdienst, Vaderland, Moedertaal, Stadsbelangen”,
in 3-V-1874 (3^e Jrg., nr. 18) en niet meer in 30-IV-1892
(21^e Jrg., nr. 1064).
- d. *Prijs* : 4 F.
- e. *Formaat* :
- 42,5 × 30 cm., 3 kol., 4 pp.
  - 50 × 33 cm., 3 kol., 4 pp., in 3-V-1874 (3^e Jrg., nr. 18).
  - 50 × 37,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 1-I-1882 (11^e Jrg., nr. 1).
  - 55 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., in 16-IX-1883 (12^e Jrg., nr. 37).
  - 52,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 20-XII-1885 (14^e Jrg., nr. 51).
  - 42 × 17 cm., 4 kol., 4 pp., in 8-IX-1888 (17^e Jrg., nr. 42).
  - 54,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 13-IV-1889 (18^e Jrg., nr. 15).
  - 42,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., in 30-IV-1892 (21^e Jrg., nr. 1064).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 7-VII-1872 (1^e Jrg., nr. 27).
Laatst voorhanden nummer : 10-IX-1892 (21^e Jrg., nr. 1076) (1).
- d. e. *Uitgever, Drukker* :
- Victor Byl, Wijngaardstraat, 57, G. (2).
  - Victor Byl-Van den Branden, Wijngaardstraat, 57, G., in
3-V-1874 (3^e Jrg., nr. 18).
  - Gustaaf Broeckaert, Lessenschestraat, 1, G., in 4-IX-1881
(10e Jrg., nr. 36).
  - Gustaaf Broeckaert-Jacobs, Lessenschestraat, 1, G., in 20-XII-
1885 (14e Jrg., nr. 51).
  - Gustaaf Broeckaert-Van den Bosche, Lessenschestraat, G.,
in 6-I-1892 (21e Jrg., nr. 1043).

(1) Nog vermeld in *Répertoire général de la presse belge, 1895*, blz. 142.

(2) V. Byl (1841-1908), zoon van Petrus (blz. 93). Hij vestigde zich later te Aalst als herbergier.

- IV. Katholiek opinie- en informatieblad, dat evolueerde tot een a-politiek informatie- enannoncenblad.

De Vaandrig van het Katholieke Vlaamsche Volk

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, K. B. : 22-XII-1907 (1^e Jrg., nr. 1).
Brussel, M. I. P. : 10-V-1908 (1^e Jrg., nr. 21), 25-X-1908 (1^e Jrg., nr. 44), 7-VIII-1910 (3^e Jrg., nr. 34), 16-III-1913 (6^e Jrg., nr. 12).
Gent, U. B./J.1634 : 20-XII-1908 (2^e Jrg., nr. 1).
Leuven, U. B./393/1 : 3-V-1908 (1^e Jrg., nr. 10).
- II. c. *Motto* : „Recht door Zee ! Met 't volk ! Godsdienst, Partij, Taal, Vrijheid. Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Kristus.”
d. *Prijs* : 2,5 F.
e. *Formaat* : 62 × 42,5 cm., 5 kol., 4 pp.
f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 22-XII-1907.
Laatst voorhanden nummer : 16-III-1913 (6^e Jrg., nr. 12).
d. *Uitgever* : Richard Hijlebos, Kollegiestraat, G. (1).
e. *Drukker* : Gebroeders Hijlebos, Kollegiestraat, G.
f. *Hoofredactie* : Jules Pieraert (2).
g. *Redacteurs* : Lodewijk Dosfel, Louis de Bethune.
- IV. Katholiek en vlaamsgezind opinie- en informatieblad.

---

(1) Victor-Richard Hijlebos (1887-1923), broer van Alice (vrouw van Jules Pieraert), en van Florent (°1884), die zich later als sigarenfabrikant vestigde te Ger.

(2) J. Pieraert (1874-1950), broer van Cesar (blz. 101). Hun vader, Nestor, was stadssecretaris te Geraardsbergen. Over Jules Pieraert, zie *Geeraard* 28-v-1950 (In Memoriam).

Het Verbond

I. *Bewaarplaats :*

Brussel, K. B. : 12-IX-1897 (2^e Jrg., nr. 36-37).

Brussel, M. I. P. : 14-VI-1896 (1^e Jrg., nr. 24), 29-V-1898 (3^e Jrg., nr. 22), 25-IX-1898 (3^e Jrg., nr. 39), 19-V-1901 (6^e Jrg., nr. 20), 29-XII-1901 (6^e Jrg., nr. 52), 4-V-1902 (7^e Jrg., nr. 18).

Gent, U. B./J.1635 en 1635a : 26-I-1896 (1^e Jrg., nr. 4), 6-13-IX-1896 (1^e Jrg., nr. 36-37).

Leuven, U. B./395/11 : 29-XI-1896 (1^e Jrg., nr. 48), 27-XI-1898 (3^e Jrg., nr. 48), 25-III-1900 (5^e Jrg., nr. 13), 6-X-1901 (6^e Jrg., nr. 40).

II. a. *Ondertitel :*

„Liberaal-Democratisch Weekblad van Geerardsbergen en Omliggende.”

„Liberaal-Democratisch Weekblad van de kantons Geeraardsbergen en Ninove”, in 6-13-IX-1896 (1^e Jrg., nr. 36-37).

„Liberaal-Democratisch Weekblad van Geerardsbergen en het kanton”, in 19-V-1901 (6^e Jrg., nr. 20).

„Liberaal-Democratisch Weekblad van Geeraardsbergen en het omliggende”, in 4-V-1902 (7^e Jrg., nr. 18).

b. *Vignet :* Twee in elkaar gedrukte handen. Niet meer in 4-V-1902 (7^e Jrg., nr. 18).

d. *Prijs :*

3 F.

2,5 F., in 29-V-1898 (3^e Jrg., nr. 22).

e. *Formaat :*

43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.

53,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., in 6-13-IX-1896 (1^e Jrg., nr. 36-37).

51,5 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., in 12-IX-1897 (2^e Jrg., nr. 36-37).

55 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., in 29-V-1898 (3^e Jrg., nr. 22).

55 × 40,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 29-XII-1901 (6^e Jrg., nr. 52).

f. *Periodiciteit :* wekelijks (zondag).

h. *Adres :* cfr. Drukker.

- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 26-I-1896 (1^e Jrg., nr. 4).
Laatst voorhanden nummer : 4-V-1902 (7^e Jrg., nr. 18) (1).
 d. e. *Uitgever, Drukker* :
 Canatus Yttenhove, G. (2).
 Ernest Van Hauwermeiren, G., in 29-V-1898 (3^e Jrg., nr. 22).
- IV. Radikaal-Liberaal opinie- en informatieblad, uitgegeven als orgaan van het „Democratisch Verbond van de Liberalen en Arbeiders” te Geraardsbergen.

De Vlaamsche Landbouwer

- I. *Bewaarplaats* :
 Brussel, K. B. : 11-I-1878 (2^e Jrg., nr. 17).
 Brussel, M. I. P. : 8-III-1878 (2^e Jrg., nr. 23), 13-IX-1878 (2^e Jrg., nr. 36).
 Gent, U. B./J.1636 : 29-VI-1877 (1^e Jrg., nr. 42).
 Leuven, U. B./401/5 : 27-X-1876 (1^e Jrg., nr. 7), 10-V-1878 (2^e Jrg., nr. 19).
- II. c. *Motto* : „Land- en Hofbouw, Handel.”
 d. *Prijs* : 5 F.
 e. *Formaat* :
 50 × 33,5 cm., 3 kol., 4 pp.
 48 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 13-IX-1878 (2^e Jrg., nr. 36).
 f. *Periodiciteit* : wekelijks (vrijdag).
 h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 27-X-1876 (1e Jrg., nr. 7).
Laatst voorhanden nummer : 13-IX-1878 (2e Jrg., nr. 36).
 d. e. *Uitgever, Drukker* :
 Paul Quintin, Brugstraat, G.
 Arthur Pauwels, Nieuwstraat, G., in 29-VI-1877 (1e Jrg., nr. 42) (3).
- IV. A-politiek informatie- en annoucenblad voor de landbouwers.

(1) Nog vermeld in *Répertoire général de la Presse belge*, 1904, blz. 177 en in *Annuaire général de la presse belge et des principaux journaux étrangers*, 1910, blz. 234.

(2) C. Yttenhove (1860-1931) woonde tot 16-VIII-1893 te Brussel.

(3) A. Pauwels (1853-1920). Paul Quintijn (blz. 118) was gehuwd met de tante van A. Pauwels en Victor Clarot (blz. 116) met de dochter van de broer van A. Pauwels' grootvader.

De Volksverdediger

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 2-I-1848 (3^e Jrg., nr. 75).
- II. c. *Motto* : „De Constitutie, de Wetten, de Gerechtigheid.”
d. *Prijs* : 6 F.
e. *Formaat* : 43 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.
f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Enig voorhanden nummer* : 2-I-1848 (3e Jrg., nr. 75).
e. *Drukker* : Raphaël Ceuterick, Brugstraat, G. (1).
f. *Hoofdredactie* : René Spitaels (2).
- IV. Liberaal opinie- en informatieblad.

De Volksverdediger

- I. *Bewaarplaats* :
Antwerpen, S. B. : 3I-VIII-1884 (3e Jrg., nr. 24).
Brussel, K. B. : 20-XII-1885 (4e Jrg., nr. 40).
Brussel, M. I. P. : 12-III-1882 (1e Jrg., nr. 1), 18-VI-1882 (1e Jrg., nr. 15), 25-VI-1882 (1e Jrg., nr. 16), 26-VIII-1883 (2^e Jrg., nr. 23), 31-I-1886 (4^e Jrg., nr. 46), 16-V-1886 (5^e Jrg., nr. 9).
Gent, U. B./J.1637 : 4-II-1883 (1^e Jrg., nr. 46).
Leuven, U. B./408/3 : 6-IV-1884 (3^e Jrg., nr. 3), 3-IV-1887 (6e Jrg., nr. 3), 11-XII-1887 (6e Jrg., nr. 39).
- II. a. *Ondertitel* :
„Liberaal Weekblad, verschijnende den Zondag.”
„Verschijnende den Zondag”, in 4-II-1883 (1e Jrg., nr. 46).
c. *Motto* : „Voor Recht.”
d. *Prijs* : 4 F.

---

(1) R. Ceuterick, geboren te Ger. op 1 Nivôse xiv.

(2) A. WARZÉE : *Essai historique et critique sur les journaux belges*. (Manuscript in het M. I. P.).

R. Spitaels (1809-1849), bankier, medeoprichter en lid van het bestuur van de Liberale Associatie te Ger., schepen in 1849, redacteur van het Brusselse radikale weekblad *Méphis-tophèles* (V. SCHOBENS et W. VAN HILLE : *Descendance de J. B. Spitaels 1719-1779*, blz. 21-31; *Biographie Nationale*, Deel XXIII, blz. 456, e. v.).

- e. *Formaat* :
 50 × 33 cm., 4 kol., 4 pp.
 48,5 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 4-II-1883 (1e Jrg., nr. 46).
 50 × 32 cm., 4 kol., 4 pp., in 20-XII-1885 (4^e Jrg., nr. 40).
  - f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
  - h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 12-III-1882.
Laatst voorhanden nummer : 11-XII-1887 (6^e Jrg., nr. 39). (1)
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Victor Clarot-Pauwels, Nieuwstraat, 10, G. (2).
- IV. Doctrinair-liberaal opinie- en informatieblad (3).

De Weergalm der Slachters

- I. *Bewaarplaats* :
 Brussel, M. I. P. : 6-v-1893 (1^e Jrg., nr. 6).
 Gent, U. B./J.1638 : 22-IV-1893 (1^e Jrg., nr. 4).
- II. a. *Ondertitel* : „Weekblad voor Slachters, Spekverkoopers en Veekoopmans.”
 b. *Titeltekening* : een troep huisvee.
 d. *Prijs* : 2,5 F.
 e. *Formaat* : 43 × 29 cm., 3 kol., 4 pp.
 f. *Periodiciteit* : wekelijks.
 h. *Adres* : cfr. Drukker-Uitgever.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 22-IV-1893 (1^e Jrg., nr. 4).
Laatst voorhanden nummer : 6-v-1893 (1^e Jrg., nr. 6).
 d. e. *Uitgever, Drukker* : Gustaaf Broeckaert-Van den Bossche, Statieplein, 1, G.
- IV. A-politiek informatie- en annoucenblad.

---

(1) Volgens F. DE POTTER in zijn *Vlaamsche Bibliographie* (blz. 756) hield het blad op met verschijnen in 1890 (het jaar van overlijden van V. Clarot).

(2) V. Clarot (1853-1890), afkomstig van Deux-Acres. Over zijn familie, zie blz. 114.

(3) *Het Land van Aelst* 23-III-1890 noemde dit weekblad „een der goddeloosste geuzen-gazetten”.

Zondagsblad van Geeraerdsbergen (1)

I. *Bewaarplaats :*

Aalst, A. Van de Putte, Korte Zoutstraat, 29 : 5-XII-1869 (7^e Jrg., nr. 49).

Antwerpen, S. B. : 21-I-1877 (15^e Jrg., nr. 3), 15-VIII-1880 (18^e Jrg., nr. 33), 17-V-1891 (29^e Jrg., nr. 20), 3-VI-1894 (32^e Jrg., nr. 21), 17-I-1897 (35^e Jrg., nr. 3).

Brussel, K. B. : 18-XI-1866 (4^e Jrg., nr. 44), 28-VII-1872 (10^e Jrg., nr. 29), 9-II-1879 (17^e Jrg., nr. 6), 27-XII-1885 (23^e Jrg., nr. 52), 23-VII-1905 (44^e Jrg., nr. 30).

Brussel, M. I. P. : 26-IX-1869 (7^e Jrg., nr. 39), 29-X-1873 (11^e Jrg., nr. 42), 11-II-1877 (15^e Jrg., nr. 6), 1-I-1882 (20^e Jrg., nr. 1), 18-XII-1887 (25^e Jrg., nr. 51), 12-VIII-1888 (26^e Jrg., nr. 33), 9-X-1892 (30^e Jrg., nr. 39), 2-II-1896 (34^e Jrg., nr. 5), 5-IV-1896 (34^e Jrg., nr. 14), 8-XI-1896 (34^e Jrg., nr. 45), 11-XII-1898 (36^e Jrg., nr. 49), 3-XII-1899 (37^e Jrg., nr. 49).

Gent, U. B./J.1639 : 25-X-1863 (1^e Jrg., nr. 4), 28-X-1866 (4^e Jrg., nr. 24), 19-IV-1885 (23^e Jrg., nr. 16), 16-II-1896 (34^e Jrg., nr. 7).

Leuven, U. B./428/17 : 11-XI-1866 (4^e Jrg., nr. 44), 13-I-1884 (22^e Jrg., nr. 2), 27-XI-1887 (25^e Jrg., nr. 48), 3-VI-1888 (26^e Jrg., nr. 23), 27-XII-1891 (29^e Jrg., nr. 52), 6-XII-1896 (34^e Jrg., nr. 49).

II. a. *Ondertitel :*

„Voor de stad en kanton”, in 16-II-1896 (34^e Jrg., nr. 7).

„Voor de stad en voor het kanton”, in 5-IV-1896 (34^e Jrg., nr. 14).

b. *Titeltekening :* Hoofdkerk van Geraardsbergen, Stadhuis van G., Kruis („in hoc signo vincis”), Wapenschild van G., in 16-II-1896 (34^e Jrg., nr. 7).

c. *Motto :*

„Godsdienst, Vaderland, Moedertaal”, in 11-XI-1866 (4^e Jrg., nr. 44).

„Elk zijn recht en elk zijn plicht” in 16-II-1896 (34^e Jrg., nr. 7).

---

(1) In 11-XI-1866 (4^e Jrg., n° 44) wordt dit *Zondagsblad van Geeraardsbergen* en in 19-X-1873 (11^e Jrg., n° 42) luidt het *Het Zondagsblad van Geraardsbergen*.

- d. *Prijs* :
 4 F.
 3 F., in 16-II-1892 (34^e Jrg., nr. 7).
- e. *Formaat* :
 41,5 × 29,5 cm., 4 kol., 4 pp.
 47,5 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 26-IX-1869 (7^e Jrg., nr. 39).
 49,5 × 32 cm., 4 kol., 4 pp., in 28-VII-1872 (10^e Jrg., nr. 29).
 54 × 39 cm., 4 kol., 4 pp., in 9-II-1879 (17^e Jrg., nr. 6).
 55 × 36 cm., 4 kol., 4 pp., in 15-VIII-1880 (18^e Jrg., nr. 33).
 52 × 34,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 27-XII-1885 (23^e Jrg., nr. 52).
 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 27-XI-1887 (25^e Jrg., nr. 48).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 25-X-1863 (1^e Jrg., nr. 4).
Laatst voorhanden nummer : 23-VII-1905 (44^e Jrg., nr. 30) (1).
- d. e. *Uitgever, Drukker* :
 Paul Quintin, Nieuwstraat, 22, G. (2).
 Paul Quintijn-Pauwels, Brugstraat, G., in 21-I-1877 (15^e Jrg., nr. 3).
 Arthur Pauwels, G., in 9-II-1879 (17^e Jrg., nr. 6).
 Arthur Pauwels-Van Hecke, G., in 15-VIII-1880 (18^e Jrg., nr. 33).
 Arthur Pauwels-Van Hecke, Nieuwstraat, 46, G., in 1-I-1882 (20e Jrg., nr. 2).
 Arthur Pauwels-Van Hecke, Nieuwstraat, 19, G., in 19-IV-1885 (23e Jrg., nr. 16).
 Arthur Pauwels-Van Hecke, Nieuwstraat, 21, G., in 17-V-1891 (29e Jrg., nr. 20).
 Arthur Pauwels-Van Hecke, Vredestraat, 56, G., in 3-XII-1899 (37e Jrg., nr. 49).

(1) Nog vermeld in *Annuaire général de la presse universelle*, 1911-1912, blz. 160.

(2) P. Quintin (1840-1877). Over zijn familieverhouding met andere drukkers-uitgevers van Ger., zie blz. 114.

g. *Redacteurs*: Karel Hijlebos (1), Abel de Clippele (2),
L. Bert (3).

IV. Katholiek opinie- en informatieblad (4).

---

(1) K. Hijlebos (1857-1905) was onderwijzer te Geraardsbergen sinds 1879.

(2) *De Onpartijdige* 13-vi-1869. A. de Clippele (1832-1923), advocaat, gemeenteraadslid te Ger. (1858-1871) en arrondissementscommissaris te Aalst (1871-1910).

(3) *De Onpartijdige* 13-vi-1869 en 4-III-1877. L. Bert was de secretaris van het Katholiek Kiescomiteit te Ger.

(4) „Wij zullen strijden voor politieke, burgerlijke en godsdienstige vrijheid, vrijheid in alles en voor allen, strijden voor de herstelling der grieven van de Vlaamsche bevolking, strijden voor het welzijn van het gemeene vaderland”. (*Zondagsblad van Geeraardsbergen* 25-x-1863).

E. LEDE

Gazet van Lede

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, M. I. P. : 3-1-1909 (1^e Jrg., nr. 1), 19-vi-1910 (2^e Jrg., nr. 77).
Gent, U. B./J.1651 : 13-viii-1911 (3^e Jrg., nr. 137).
Leuven, U. B./183/16 : 24-1-1909 (1^e Jrg., nr. 4).
- II. a. *Ondertitel* : „Nieuws- en Aankondigingsblad voor Lede en de omstreken.”
  - d. *Prijs* :
3 F.
2,5 F., in 19-vi-1910 (2^e Jrg., nr. 77).
  - e. *Formaat* : 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.
  - f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- III. a. *Eerste nummer* : 3-1-1909.
Laatst voorhanden nummer : 13-viii-1911 (3^e Jrg., nr. 137).
  - d. e. *Uitgever, Drukker* : Edward Van Zandijcke, Lede (1).
  - g. *Redacteurs* : E. Van Zandijcke, L. Du Catillon.
- IV. A-politiek informatieblad.

De Ledenaar

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 7-ii-1904 (nr. 1).
- II. e. *Formaat* : 32 × 23,5 cm., 2 kol., 4 pp.
- III. a. *Eerste en enig voorhanden nummer* : 7-ii-1904.
- IV. Het enig voorhanden exemplaar is een hulde-nummer aan de toenmalige burgemeester van Lede, Joseph Moens.

---

(1) E. Van Zandijcke (1872-1921), afkomstig van Eeklo, muziekleraar en kunstschilder.

F. NINOVE

De Aankondiger voor Ninove en het Omliggende

- I. *Bewaarplaats* :
- Antwerpen, S. B. : 24-III-1900 (17^e Jrg., nr. 786).
Brussel, K. B. : 20-XII-1885 (3^e Jrg., nr. 129).
Brussel, M. I. P. : 19-VIII-1883 (1^e Jrg., nr. 7), 26-VIII-1883 (1^e Jrg., nr. 8), 20-III-1887 (4^e Jrg., nr. 194), 27-III-1887 (4^e Jrg., nr. 195), 13-X-1889 (7^e Jrg., nr. 328), 20-XI-1892 (10^e Jrg., nr. 489), 23-VII-1899 (17^e Jrg., nr. 750), 5-XI-1899 (17^e Jrg., nr. 765).
Gent, U. B./J.1676 : 24-III-1889 (6^e Jrg., nr. 299), 22-X-1899 (17^e Jrg., nr. 763).
Leuven, U. B./34/40 : 9-X-1887 (5^e Jrg., nr. 223), 27-XI-1891 (9^e Jrg., nr. 442).
- II. b. *Titeltekening* : Man op een stoel lezende in *De Aankondiger*.
Niet meer in 24-III-1899 (6^e Jrg., nr. 299).
- d. *Prijs* :
2 F. (1).
0,50 F., in 24-III-1899 (6^e Jrg., nr. 299).
- e. *Formaat* :
34 × 25,5 cm., 2 kol., 4 pp.
34 × 26,5 cm., 2 kol., 4 pp., in 26-VIII-1883 (1^e Jrg., nr. 8).
33 × 25 cm., 2 kol., 4 pp., in 20-XII-1885 (3^e Jrg., nr. 129).
32 × 27,5 cm., 2 kol., 4 pp., in 27-III-1887 (4^e Jrg., nr. 195).
36 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 24-III-1889 (6^e Jrg., nr. 299).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 19-VIII-1883 (1e Jrg., nr. 7).
Laatst voorhanden nummer : 24-III-1900 (17e Jrg., nr. 786) (2).
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Remi De Mol-Wachtelaar, Kerkhofstraat, 15, N. (3).
- IV. A-politiek annoucenblad.

---

(1) Gratis voor de herbergiers.

(2) Nog vermeld in *Répertoire général de la presse belge*, 1904, blz. 178 en in *Annuaire général de la presse belge et des principaux journaux étrangers*, 1910, blz. 235.

(3) R. De Mol (1844-1927), broer van Modest (blz. 123).

Annoncenblad van Ninove

- I. *Bewaarplaats* :
- Antwerpen, S. B. : 15-IV-1883 (2e Jrg., nr. 21).
Brussel, K. B. : 6-XII-1885 (4e Jrg., nr. 49).
Brussel, M. I. P. : 25-XII-1881 (1e Jrg., nr. 5), 17-IV-1887
(6e Jrg., nr. 16), 13-X-1889 (8^e Jrg., nr. 41).
Gent, U. B./J.1677 : 8-VI-1890 (9^e Jrg., nr. 23).
Leuven, U. B./47/4 : 3-IV-1887 (6^e Jrg., nr. 14), 21-IV-1889
(8^e Jrg., nr. 16).
- II. a. *Ondertitel* : „Verschijnende wekelijks.”
b. *Vignet* : Wapenschild der stad Ninove.
d. *Prijs* :
2 F. (1).
50 ctm., in 6-XII-1885 (4^e Jrg., nr. 49).
e. *Formaat* : 36,5 × 27,5 cm., 2 kol., 4 pp.
f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
h. *Adres* : cfr. Drukker-uitgever.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 25-XII-1881 (1^e Jrg., nr. 5).
Laatst voorhanden nummer : 8-VI-1890 (9^e Jrg., nr. 23) (2).
d. e. *Uitgever, Drukker* :
Weduwe Prosper Jacobs, Statiestraat, 14, N.
Weduwe Prosper Jacobs, Statiestraat, 14-22b, N., in 3-IV-1887
(6^e Jrg., nr. 14).
- IV. A-politiek annoucenblad.

Annoncenblad van Ninove

- I. *Bewaarplaats* :
- Antwerpen, S. B. : 6-III-1892 (2^e Jrg., nr. 87).
Brussel, M. I. P. : 3-VII-1892 (2^e Jrg., nr. 104), 16-X-1892
(3^e Jrg., nr. 119), 21-X-1894 (5^e Jrg., nr. 224).
Gent, U. B./J.1677 : 17-VII-1892 (3^e Jrg., nr. 106).

---

(1) Gratis voor de herbergiers.

(2) Voortgezet door het *Annoncenblad van Ninove*, cfr. infra.

Leuven, U. B./47/4 : 5-x-1890 (1^e Jrg., nr. 13), 12-x-1890 (1^e Jrg., nr. 14).

- II. a. *Ondertitel* : „Verschijnende wekelijks.”
  - b. *Vignet* : Wapenschild der stad Ninove.
  - d. *Prijs* : 50 ctm.
  - e. *Formaat* : 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.
  - f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
  - h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 5-x-1890 (1^e Jrg., nr. 13). (1)
  - Laatst voorhanden nummer* : 21-x-1894 (5^e Jrg., nr. 224).
  - d. e. *Uitgever, Drukker* : Modest De Mol-Lauwerijs (Oud huis Avoux), Eiermarkt, 17, N. (2).
- IV. A-politiekannoncenblad.

De Belgische Tabaksplanter

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 1910 (4^e Jrg., nr. 2).
- II. a. *Ondertitel* : „Studiekring en Tabaksbonden van Vlaamsch België. Drie-maandelijksch Tijdschrift, uitgegeven ter bevordering der Nationale Tabaksteelt.”
  - b. *Titeltekening* : Drogende tabaksbladeren.
  - e. *Formaat* : 24 × 16 cm., 1 kol., 36 pp.
  - f. *Periodiciteit* : driemaandelijks.
  - g. *Oplage* : 1250 ex. (3)
- III. a. *Enig voorhanden nummer* : 1910 (4^e Jrg., nr. 2).
  - d. *Uitgever* : Het Brusselsch Hof, A.

---

(1) Voortzetting van het *Annoncenblad van Ninove*, blz. 122.

(2) M. De Mol (1850-1923), broer van Remi (blz. 121).

(3) Volgens *Een Nuttig Boekje voor iedereen* gedrukt bij D. Anneessens in 1912. Hierin wordt ook medegedeeld dat D. Anneessens de drukker was van *Le Planteur Belge. Organe des Associations de Planteurs, paraît tous les trimestres*, van *De Boerin. Maandblad. Officieel orgaan van de Belgische Boerinnenbond te Leuven*, van het *Maandblad van de Vlaamsche Bieënbond. Versmelting van De Bieënvriend, De Kempische Bieman, De Vlaamsche Bie* en van *De Geitenvriend. Maandschrift. Officieel orgaan van het meeste deel der Verbonden der Geitenweehsyndikaten van Vlaamsch-België*. Uit het *Annuaire général de la Presse universelle 1911-1912* (blz. 161), leren we dat D. Anneessens ook de drukker was van *Cercle d'Études du personnel enseignant des écoles ménagères et des écoles de laiteries*.

e. *Drukker*; D. Anneessens, N. (1)

IV. Informatieblad voor de tabakplanters.

Columba

I. *Bewaarplaats* :

Brussel, K. B. 10-III-1892 (proefnummer).

Brussel, M. I. P. : 12-V-1892 (1e Jrg., nr. 8), 27-IV-1893
(2e Jrg., nr. 13).

Gent, U. B./J.1679 : 21-IV-1892 (1e Jrg., nr. 5).

Leuven, U. B./104/8 : 12-XI-1895 (5^e Jrg., nr. 30).

II. a. *Ondertitel* : „Weekblad voor Duivenliefhebbers. Verschijnende elken Donderdag.”

b. *Vignet* : duif.

d. *Prijs* : 3 F.

e. *Formaat* : 50 × 33 cm., 3 kol., 4 pp.

f. *Periodiciteit* : wekelijks (donderdag) (2).

h. *Adres* : cfr. *Drukker*.

III. a. *Eerste nummer* : 10-III-1892.

Laatst voorhanden nummer : 12-XI-1895 (5e Jrg., nr. 30).

d. e. *Uitgever, Drukker* : Désiré Anneessens, N.

IV. Informatieblad voor de duivenliefhebbers.

Het Duifken van den Dender

I. *Bewaarplaats* :

Antwerpen, S. B. : 9-III-1893 (1e Jrg., nr. 5).

Brussel, K. B. : 31-VIII-1893 (1e Jrg., nr. 31), 25-VI-1896
(4e Jrg.).

---

(1) De voorgaande nummers werden gedrukt bij J. Leherte-Courtin te Ronse. De drukkerij Anneessens werd in 1889 opgericht door Charles Anneessens, orgelmaker. (*De Schakel, Weekblad van Ninove*, 30-III-1961). Deze liet na enkele tijd de drukkerij over aan zijn broer Désiré (1845-1930).

(2) Elke week verschijnende in de maanden april tot september, gedurende de andere maanden verscheen het blad slechts maandelijks (de eerste donderdag van iedere maand).

Brussel, M. I. P. : 23-III-1893 (1e Jrg., nr. 7), 2-I-1896 (3e Jrg., nr. 22).

Gent, U. B./J. 1622 : 2-II-1893 (1^e Jrg., nr. 1), 8-II-1894 (2^e Jrg. nr. 2).

II. a. *Ondertitel* : „Verschijnt alle woensdagen.”

b. *Vignet* : duif.

d. *Prijs* : 2 F.

e. *Formaat* :

36 × 27 cm., 3 kol., 4 pp.

37 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 9-III-1893 (1^e Jrg., nr. 5).

42 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., in 2-I-1896 (3^e Jrg., nr. 22).

f. *Periodiciteit* : wekelijks (woensdag) (1).

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerste nummer* : 2-II-1893.

Laatst voorhanden nummer : 25-VI-1896 (4^e Jrg.).

d. e. *Uitgever, Drukker* :

Frans Sterck, Geeraardsbergschestraat, 5, N., (ter drukkerij *Het Duifken van den Dender*) (2).

Jean-Baptiste De Boitselier, Statiestraat, 25, N., in 2-I-1896 (3^e Jrg., nr. 22) (3).

g. *Redacteur* : Dr. Hilaire Van de Velde (4).

IV. Informatieblad voor duivenliefhebbers.

---

(1) Vanaf september verscheen het blad nog slechts tweemaal per maand (*Het Duifken van den Dender*, 31-VIII-1893). De inschrijvers op het blad konden gratis raad ontvangen bij een advocaat (J. B. Van Langenhaecke ?).

(2) F. Sterck (1865-1896) oefende oorspronkelijk het landbouwersberoep uit. Sinds 16-I-1893 te Ninove, verbleef hij aldaar tot 10-IV-1895 en vestigde zich daarna opnieuw te Aspelare, zijn geboortedorp. Hij was één der meest actieve „Roelanders” (blz. 132), medestichter van de Christene Volkspartij (Daensisme) en eerste secretaris van deze partij. Als leerling van J. B. Van Langenhaecke behaalde hij het diploma van gezworen landmeter. Over de door hem uitgegeven, gedrukte en opgestelde bladen, zie blz. 183.

F. Sterck was in 1893 medewerker van Hector Plancquaert, wanneer deze zich als christen-democratisch kandidaat voordroeg bij de provinciale verkiezingen in het kanton Waarschoot. Hij drukte toen voor hem het pamflet „*De Vrije Vlaming — Doe wel en zie niet om*”, dat een scherp licht werpt op het denken van de jonge vlaamsgezinde democraten uit het arrondissement Aalst-Oudenaarde.

(3) J. B. De Boitselier, geboren te Okegem op 19-III-1869, landbouwer. Sinds 13-VI-1895 verbleef hij te Ninove en vertrok er op 26-VII-1899 opnieuw naar Okegem. Hij drukte ook *Jong Brussel. Orgaan voor de Vlaamsche Studentenbeweging*. cfr. *Het Duifken van den Dender* 2-I-1896 (3^e Jrg., nr. 22).

(4) Voorzitter van de „Denderbond” (duivenmelkersmaatschappij). Dokter Hilaire Van de Velde (1855-1913) was medeoprichter van *Klokke Roeland* (blz. 128) en de Christene Volkspartij maar trok zich vroeg uit de christen-democratische beweging terug. Hij werd te Aspelare schepen (1896-1904) en burgemeester (1904-1911).

Les Échos de la Sainte-Famille (1)

- II. a. *Ondertitel* : „Bulletin de l'École Apostolique de la Compagnie de Marie (Zandbergen).”
d. *Prijs* : 5 F.
e. *Formaat* : octavo, 32 pp.
g. *Oplage* : 1700 exemplaren.
- III. e. *Drukker* : Désiré Anneessens, N.
- IV. Geïllustreerd tijdschrift.

Gazet van Ninove

- I. *Bewaarplaats* : Gent, U. B./J.1653 : VI-1914 (3e Jrg., nr. 6).
- II. a. *Ondertitel* : „Onpartijdig Vlaamschgezind Maandblad.”
c. *Motto* : „Met Raad en Daad. Voor Volk en Stam; Wie op zijn recht zich steunt mag om zijn recht niet smeeken.”
d. *Prijs* : 0,75 F.
e. *Formaat* : 50 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp.
f. *Periodiciteit* : maandelijks.
h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Enig voorhanden nummer* : VI-1914 (3^e Jrg., nr. 6).
d. e. *Uitgever, Drukker* : Despauteerstraat, 23, N. (2).
- IV. Vlaamsgezind en democratisch opinieblad.

De Klok

- I. *Bewaarplaats* :
Antwerpen, S. B. : 27-XI-1898 (1e Jrg., nr. 1).

---

(1) Al de hier gegeven inlichtingen over dit tijdschrift komen uit een annonce in *Recht en Vrede* van 2-XII-1906. Geen enkel nummer werd teruggevonden.

Vermeld in het *Répertoire général de la presse belge* 1904, blz. 178, en de *Annuaire général de la presse belge* 1909, blz. 281 en in de *Annuaire général de la Presse universelle*, 1911-1912, blz. 161.

(2) Woonplaats van Petrus Van den Abeele (blz. 138).

Brussel, M. I. P. : 4-XII-1898 (1e Jrg., nr. 2).
Mechelen, L. Delafortrie, Vondelstraat, 1 : 8-I-1899 (2e Jrg., nr. 2), 19-III-1899 (2e Jrg., nr. 12), 9-IV-1899 (2e Jrg., nr. 15).
Leuven, U. B./240/15 : 16-IV-1899 (2^e Jrg., nr. 16).

- II. a. *Ondertitel* : „Orgaan der Christen Volkspartij.”
b. *Vignet* : Klok, in 8-I-1899 (2^e Jrg., nr. 2).
c. *Motto* : „Alles door en voor het Volk. De Christen-Democratie zal de redding zijn der volkeren (Leo XIII)”.
d. *Prijs* : 2,5 F.
e. *Formaat* : 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.
f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 27-XI-1898 (1).
Laatste nummer : 16-IV-1899 (2^e Jrg., nr. 16) (2).
d. e. *Uitgever, Drukker* : Petrus Van Schuylenbergh, Kerkplein 12, N.
f. *Hoofdredactie* : Petrus Van Schuylenbergh.
g. *Redacteurs* : Fr. Lambrecht, H. Plancquaert, L. Du Catillon (3).
- IV. Christen-democratisch (Daensistisch) opinieblad.

---

(1) Dit blad verving tijdelijk *Klokke Roeland*, dat vanaf april 1899 opnieuw verscheen, zie blz. 129.

P. Van Schuylenbergh schreef in het eerste hoofdartikel o.m. : „Het zou de volksvijanden waarlijk te veel vreugd verschaffen, indien na het stilzwijgen van *Klokke Roeland* er geen ander blad verscheen, dat even onversaagd dezelfde beginselen, het schoone programma der Christene Volkspartij verdedigt... Gisteren was het *Klokke Roeland*, die voor 't volk te velde trok. Heden is 't *De Klok*. De Namen tellen voor Niets. De principes zijn alles. Leve de Christene Volkspartij.”

De redactie was dezelfde als deze van *Klokke Roeland*.

(2) In het nummer van 16-IV-1899 werd medegedeeld dat vanaf het volgende nummer de titel weer *Klokke Roeland* zou luiden. „Het onweér is voorbij” schreef de hoofdredacteur nadat hij vaag gewezen had op het ondergaan van het vroegere weekblad tengevolge van „wrijvingen”.

(3) In het nummer d.d. 23-IV-1899 van *Klokke Roeland* schreef Alois De Backer dat hij nooit medegewerkt had aan *De Klok* en zelfs geen abonent was geweest van deze krant.

Klokke Roeland

I. *Bewaarplaats :*

Brussel, K. B. : 6-IX-1891 (1^e Jrg., nr. 1), 26-V-1895 (5^e Jrg., nr. 21).

Brussel, M. I. P. : 20-IX-1891 (1^e Jrg., nr. 3), 31-XII-1893 (3^e Jrg., nr. 53), 7-I-1894 (4^e Jrg., nr. 2), 23-VII-1898 (8^e Jrg., nr. 14), 31-VII-1898 (8^e Jrg., nr. 31).

Gent, U. B./J.1620 : 6-I-1895 (5^e Jrg., nr. 1), 31-V-1896 (6^e Jrg., nr. 22), 5-VI-1898 (8^e Jrg., nr. 23).

Mechelen, L. Delafortrie, Vondelstraat, 1 : 16-VI-1895 (5^e Jrg., nr. 24), 21-VII-1895 (5^e Jrg., nr. 29), 1-XII-1895 (5^e Jrg., nr. 48), 6-IX-1896 (6^e Jrg., nr. 36), 8-XI-1896 (6^e Jrg., nr. 45), 2-I-1898 (8^e Jrg., nr. 1), 16-I-1898 (8^e Jrg., nr. 3), 20-II-1898 (8^e Jrg., nr. 8), 6-III-1898 (8^e Jrg., nr. 10), 3-IV-1889 (8^e Jrg., nr. 14), 17-IV-1898 (8^e Jrg., nr. 16), 8-V-1898 (8^e Jrg., nr. 19), 21-V-1899 (9^e Jrg., nr. 5), 26-V-1899 (9^e Jrg., nr. 6), 11-VI-1899 (9^e Jrg., nr. 8), 25-VI-1899 (9^e Jrg., nr. 10), 9-VII-1899 (9^e Jrg., nr. 12), 23-VII-1899 (9^e Jrg., nr. 14), 6-VIII-1899 (9^e Jrg., nr. 16), 20-VIII-1899 (9^e Jrg., nr. 18), 3-IX-1899 (9^e Jrg., nr. 20), 17-XII-1899 (9^e Jrg., nr. 35), 31-XII-1899 (9^e Jrg., nr. 37), 7-I-1900 (10^e Jrg., nr. 1), 18-II-1900 (10^e Jrg., nr. 7), 13-V-1900 (10^e Jrg., nr. 19), 3-VI-1900 (10^e Jrg., nr. 22), 17-VI-1900 (10^e Jrg., nr. 24), 1-VII-1900 (10^e Jrg., nr. 26), 8-VII-1900 (10^e Jrg., nr. 27).

Leuven, U. B./240/18 : 21-II-1892 (2^e Jrg., nr. 8), 3-XII-1893 (3^e Jrg., nr. 49), 17-XII-1893 (3^e Jrg., nr. 51), 21-I-1894 (4^e Jrg., nr. 3), 30-IX-1894 (4^e Jrg., nr. 39), speciaal nummer (5^e Jrg., nr. 21), 15-XI-1896 (6^e Jrg., nr. 46), 14-III-1897 (7^e Jrg., nr. 11), 23-IV-1899 (9^e Jrg., nr. 1).

II. a. *Ondertitel :*

„Weekblad voor stad en dorp”. Niet meer in 31-XII-1893 (3^e Jrg., nr. 53).

„Orgaan der Christene Volkspartij”, in 26-V-1895 (5^e Jrg., nr. 21).

b. *Vignet :* Klok

c. *Motto :*

„Voor en door het Volk”, in 3-XII-1893 (3^e Jrg., nr. 49).

„Alles voor en door het Volk”, in 31-XII-1893 (3^e Jrg., nr. 53).
„Voor en door het Volk”, in 7-I-1894 (4^e Jrg., nr. 2).
„Alles voor en door het Volk”, in 26-V-1895 (5^e Jrg., nr. 21).
„Alles voor en door het Volk. Mijn naam is Roeland, Als ik
klep is het brand, Als ik luid, o heil en glorie, Is 't victorie,
In Vlaanderenland !”, in 2-I-1898 (8^e Jrg., nr. 1).

d. *Prijs* :

3 F.

2,5 F., in 21-II-1892 (2^e Jrg., nr. 8).

3 F., in 1-VII-1900 (10^e Jrg., nr. 26).

e. *Formaat* : 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.

f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).

g. *Oplage* (1) :

3.084 ex. verkocht op de buiten, in 6-I-1895 (5^e Jrg., nr. 1)

6.200 ex., in 26-V-1895 (5^e Jrg., nr. 21).

6.550 ex., in 23-VI-1895 (5^e Jrg., nr. 25).

7.075 ex., in 31-V-1896 (6^e Jrg., nr. 22).

7.100 ex., in 14-III-1897 (7^e Jrg., nr. 11).

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerste nummer* : 6-IX-1891 (2).

Laatst voorhanden nummer : zie blz. 51 (3).

c. *Eigenaars* :

Eerst in handen van J. B. Van Langenhaecke en later eigendom
van Frans Sterck.

Op 8-X-1895 werd er een N. V. Drukkerij Klokke Roeland
opgericht met als doel : „de verspreiding der kristene volks-
gezinde politiek” bij acte van notaris Victor Vanimpe te
Ninove. De volgende heren verschenen voor de notaris :

Aloïs De Backer, advokaat te Denderhoutem.

Emiel Dechesne, dagbladschrijver te Brussel.

Prosper De Pelsmaecker, advokaat te Denderleeuw.

Etienne De Ruddere, wisselagent te Haeltert.

Albert Maes, brouwer te Denderhoutem.

(1) *De Stad Ninove* 11-XII-1892 deelde mede dat de oplage tijdens de eerste maanden
het cijfer 1.000 niet overschreden had.

(2) In 1898 onderbrak *Klokke Roeland* zijn verschijnen en werd dan tijdelijk vervangen
door *De Klok* (blz. 125).

(3) In de loop van 1901 verhuisde P. Van Schuylenbergh naar Aalst en sindsdien werd
het blad daar gedrukt en uitgegeven (blz. 51).

Frans Sterck, landmeter te Aspelare.

Hilaire Van de Velde, dokter te Aspelare.

Het maatschappelijk kapitaal bedroeg 20.000 F., ingeschreven door 40 kapitaals aandelen van ieder 500 F. Elk van die aandelen was verdeelbaar in onderdelen van 100 F. Vijf onderdelen gaven dezelfde rechten als één aandeel. Daarenboven waren er 40 genots aandelen, zonder bepaalde waarde, maar met deelname in de winst.

Het kapitaal werd als volgt onderschreven :

Frans Sterck stond aan de mij. af : de volle eigendom van *Klokke Roeland* en *Het Duijken van den Dender* (met abonneuten), een werktuig met twee rollen, handpers, verlichtingsgerief, drukkersmateriaal, meubelen. Waarde : 16.500 F.

Frans Sterck ontving 40 genots aandelen en 33 volledige betaalde kapitaalaandelen.

Alle 7 andere personen namen elk 1 kapitaalaandeel voor hun rekening. 10 % van de nominale waarde (350 F.) van elk aandeel werd onmiddellijk betaald in handen van A. De Backer.

De mij. werd bestuurd door drie mensen : Aloïs De Backer, Etienne De Ruddere, Hilaire Van de Velde. Als toezichter; benoemd door de algemene vergadering der aandeelhouders, Prosper De Pelsmaecker.

Jaarlijks zou op 26 december een algemene vergadering worden gehouden (1)

Op 8-1-1897 werd in de algemene vergadering der aandeelhouders de brouwer Maes tot beheerder benoemd (2).

Op 6-iv-1898 werden tot beheerders benoemd Aloïs De Backer, H. Van de Velde, E. De Ruddere, Focketijn Fr. en tot toezichter werd A. Maes aangesteld in vervanging van Pr. De Pelsmaecker (3).

Het nummer van 5-vi-1898 vermeldt op de laatste pagina P. Van Schuylenbergh als „beheerder”.

d. *Uitgevers* :

Désiré Anneessens, N.

---

(1) Recueil spécial des Actes, extraits d'actes, procès-verbaux et documents relatifs aux Sociétés-Annexes du Moniteur Belge de 1895-Tome xxvii — 2e Semestre — acte nr. 2924.

(2) idem — Tome xxxii — 1° Trimestre 1897 — acte nr. 239

(3) idem — Tome xxxvii — 2e Trimestre 1898 — acte nr. 1536.

Frans Sterck, Geeraardsbergschestraat, 5, N., in 3-xii-1893 (3e Jrg., nr. 49).

Lodewijk Lontings, N., in 26-v-1895 (5^e Jrg., nr. 21), niet meer vermeld in 31-v-1896 (6e Jrg., nr. 22).

Petrus Van Schuylenbergh, Kerkplein, 12, N., in 2-1-1898 (8e Jrg., nr. 1).

Jan Desmares, Kerkplein, 12, N., in 31-vii-1898 (8e Jrg., nr. 31).

Petrus Van Schuylenbergh, Kerkplein, N., in 21-v-1899 (9e Jrg., nr. 5).

e. *Drukkers* :

Désiré Anneessens, N. (1).

Frans Sterck, Geeraardsbergschestraat, 5, N., in 3-xii-1893 (3e Jrg., nr. 49).

J. B. De Boitselier, Geeraardsbergschestraat, 5, N., in 26-v-1895 (5e Jrg., nr. 21).

J. B. De Boitselier, Statiestraat, 25, N., in 31-v-1896 (6e Jrg., nr. 22). Niet meer in 2-1-1898 (8e Jrg., nr. 1).

N. V. Drukkerij Klokke Roeland, N., in 31-v-1896 (6^e Jrg., nr. 22).

Petrus Van Schuylenbergh, N., in 23-iv-1899 (9^e Jrg., nr. 1).

f. *Hoofdredactie* :

J. B. Van Langenhaecke (2).

Aloïs De Backer (3).

---

(1) In *De Stad Ninove* van 11-xii-1892 publiceerde D. Anneessens een open brief aan Advocaat Van Langenhaecke, voorzitter van de opstelraad van *Klokke Roeland*. Hierin deelde hij mede dat Van Langenhaecke hem het vorige jaar had voorgesteld zijn „onpartijdige Stad Ninove” te laten vallen en het te vervangen door een „politiek katholiek weekblad Klokke Roeland”. Hij beweerde schrik te hebben gehad voor dit experiment, gezien de actie van Van Langenhaecke en diens vrienden in het kanton Ninove bij de provinciale verkiezingen van 24-v-1891 en in de volgende maanden. Aangezien *Klokke Roeland* het steeds opnam tegen de katholieke partij van Ninove „met eene blinde en onverbiddelijke woede” zag D. Anneessens zich moreel verplicht op te houden met de uitgave van dit weekblad, te meer omdat het contract voorzag dat hij alles moest drukken wat men hem inzond. Hij schreef : „De noodlottigen weg dien gij ingeslagen zijt, helt naar eenen onvermijdelijken en reeds gapenden afgrond. Ik weiger U te volgen... uwe onderneming (is) eenvoudig weg eene politieke schelmerij, want sommige mannen van Uwen opstelraad zijn slechts aangedreven door politieke wraakzucht”. Deze woorden zijn de eerste uitdrukking van de scherpe tegenstelling tussen de conservatieve en democratische vleugel in het arrondissement Aalst op het einde van de negentiende eeuw.

Met de financiële steun van J. B. Van Langenhaecke nam F. Sterck het blad over (K. V. ISACKER : *Het Daensisme*, blz. 44).

(2) *Klokke Roeland* 6-ix-1891. *De Stad Ninove* van 30-iv-1893 beweerde dat J. B. Van Langenhaecke zijn weekblad verloochend had en dat om deze bewering te staven schriftelijke bewijzen bestonden.

(3) *Klokke Roeland* 2-1-1898.

- g. *Redacteurs* : Frans Sterck (1), F. Lambrecht, Lodewijk Lontings, H. Plancquaert, L. Du Catillon, Petrus Van Schuylenbergh, Remi Van der Schelden, Edmond Van Langenhaecke, H. Van de Velde, Prosper De Pelsmaecker, H. Van den Eynde, Victor Soens.
- IV. Begonnen als orgaan van de „Roelanders” uit de streek van Ninove, werd het blad één der belangrijkste opinieorganen van de onafhankelijke christen-democratie in het Arrondissement Aalst. (2)

Maandblad over Boom-, Bloem- en Groenselkweek

I. *Bewaarplaats* :

Brussel, K. B. : 1-1909 (2e Jrg., nr. 1).

Brussel, M. I. P. : XII-1909 (2e Jrg., nr. 12).

---

(1) Gedurende de eerste jaren van het blad was hij de secretaris van de redactie. Zie *Klokke Roeland* 6-IX-1891, 20-IX-1891, 21-II-1892.

(2) De „Roelanders” zijn de jonge groep democraten, die streeden rond J. B. Van Langenhaecke (1850-1908) bij de provinciale verkiezingen van 24-V-1891 in het kanton Ninove en het opnamen tegen Aimé Fransman, die gesteund werd door de Bewarende Vereeniging. Van Langenhaecke behaalde na een uitgebreide propaganda-actie een schitterende overwinning (*De Denderbode* 21-V-1891, *Het Land van Aelst* 24-V-1891, *Journal de Gand* 26-V-1891). Eén van hun pamfletten droeg als opschrift *Klokke Roeland*. Dit opschrift namen zij als kop voor het door hen opgerichte weekblad, dat door het *Land van Aelst* (13-IX-1891) aangekondigd werd als het „orgaan van de Vooruitstrevers der Katholieke Volkspartij”. De oprichters waren J. B. Van Langenhaecke, zijn broer Edmond Van Langenhaecke (burgemeester van Appelterre), Dr. H. Van de Velde, Alois De Backer, Prosper De Pelsmaecker, Ingenieur H. Van den Eynde, Frans Sterck en Victor Soens. (*Klokke Roeland* 6-IX-1891).

Het programma van het blad omvatte : staatshulp voor de kwijnende landbouw (o.m. aanleg van kasseiwegen en buurtspoorwegen), hervorming van het belastingstelsel (niet meer het onroerend goed dan wel het roerend als basis, o.m. belasting op het inkomen), kredietwezen voor de landbouwers, voorlichting voor de uitwijkelingen, de oplossing van „de brandende sociale kwestie” volgens de richtlijnen van Rerum Novarum, „breede kieshervorming” in ’t voordeel van de werklieden en evenredige vertegenwoordiging, strijd voor de moedertaal.

In de strijd voor dit programma beloofde het blad „dit spoor richtig te blijven volgen... niet (te) aarzelen de hinderpalen door groote of kleine aanvoorders, op de maatschappelijke lijnen saamgehoopt — die oorzaken der talrijke ontsporingen onzer dagen — uit den weg te ruimen en tevens de gevolgen zulker onchristelijke belemmeringen te betoogen en aan het wraakend oordeel, van tijdgenooten en geschiedenis, over te leveren”.

Samenvattend betoogde het blad te strijden voor „de verdediging der belangen onzer streek; leiding en richting op maatschappelijk en zedelijk gebied, de overstrooming der Scheldekrom door de socialistische wateren beletten of bestrijden; kortom misbruiken en dwalingen links en rechts aanklagen, afbreken en voor Godsdienst, recht en waarheid, op fiere vlaamsche wijze, overal op de bres springen.” (*Klokke Roeland* 6-IX-1891).

- II. a. *Ondertitel* : „Orgaan van de Bond der Vereenigde Hofbouwmaatschappijen van Oost-Vlaanderen. Verschijnende in het begin van elke maand.”
- d. *Prijs* : 1,25 F.
- e. *Formaat* :
 24,5 × 16 cm., 1 kol., 16 pp.
 24,5 × 16 cm., 1 kol., 26 pp., in XII-1909 (2^e Jrg., nr. 12).
- f. *Periodiciteit* : maandelijks.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : I-1909 (2e Jrg., nr. 1) (1).
Laatst voorhanden nummer : XII-1909 (2e Jrg., nr. 12).
- d. *Uitgever* : Bond der Vereenigde Hofbouwmaatschappijen van Oost-Vlaanderen (Voorzitter : Louis de Bethune).
- e. *Drukker* : Désiré Anneessens, N.
- f. *Hoofdredactie* : Isidoor Beeckman (Herdersem).
- IV. Informatieblad voor land- en hofbouwkundigen.

Recht en Vrede

- I. *Bewaarplaats* :
- Antwerpen, S. B. : 26-v-1895 (5e Jrg., nr. 21), 18-x-1896 (7e Jrg., nr. 42).
- Brussel, K. B. : 19-v-1895 (5e Jrg., nr. 20), 13-x-1907 (18^e Jrg., nr. 41).
- Brussel, M. I. P. : 20-xii-1896 (7^e Jrg., nr. 51), 7-iii-1897 (8^e Jrg., nr. 10), 5-iii-1899 (10^e Jrg., nr. 10), 3-xii-1899 (10^e Jrg., nr. 49), 23-vii-1899 (10^e Jrg., nr. 30), 23-xii-1906 (17^e Jrg., nr. 52), 6-x-1907 (18^e Jrg., nr. 40), 24-xi-1907 (18^e Jrg., nr. 47), 30-iii-1913 (24^e Jrg., nr. 13), 13-vii-1913 (24^e Jrg., nr. 28).
- Gent, U. B./J.1619 : 10-ix-1889 (10^e Jrg., nr. 37), 2-xii-1896 (17^e Jrg., nr. 48).
- Leuven, U. B./332/11 : 3-iii-1895 (5^e Jrg., nr. 9), 7-iv-1895 (5^e Jrg., nr. 14), 21-iv-1895 (5^e Jrg., nr. 16), 3-v-1896 (7^e Jrg.,

---

(1) Eerste nummer verscheen onder deze titel. Opvolger van *Tuin en Boomgaard* (blz. 136). Volgens *Le Fureteur* 7^e Jrg., nr. 4-5; 1-ii-1910, blz. 27 en 36.

nr. 18), 7-II-1897 (8^e Jrg., nr. 6), 4-IV-1897 (8^e Jrg., nr. 14)-
12-IX-1897 (8^e Jrg., nr. 36), 3-I-1904 (15^e Jrg., nr. 1), 27-VIII,
1905 (16^e Jrg., nr. 35).

II. a. *Ondertitel* :

Katholiek Volksblad voor stad en dorp.

„Katholiek Volksblad”, in 30-III-1913 (24^e Jrg., nr. 13).

b. *Titeltekening* : Wapenschild der Stad Ninove. Hoofdkerk van
Ninove. Groep huizen, omkranst met bomen en gebladerte;
in 3-I-1904 (15^e Jrg., nr. 1). Tekening van architect Jules
Birmant.

d. *Prijs* :

2,5 F.

2,60 F., in 3-I-1904 (15^e Jrg., nr. 1).

e. *Formaat* :

54 × 36,5 cm., 5 kol., 4 pp.

62,5 × 43 cm., 5 kol., 4 pp., in 5-III-1899 (10^e Jrg., nr. 10).

62,5 × 44 cm., 5 kol., 4 pp., in 2-XII-1906 (17^e Jrg., nr. 48).

64 × 44 cm., 6 kol., 6 pp., in 13-X-1907 (18^e Jrg., nr. 41).

66,5 × 45 cm., 6 kol., 6 pp., in 24-XI-1907 (18^e Jrg., nr. 47).

65,5 × 50,5 cm., 7 kol., 4 pp., in 30-III-1913 (24^e Jrg.,
nr. 13) (1).

f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).

g. *Oplage* : 600 ex. (2).

h. *Adres* : cfr. Drukker.

III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 3-III-1895 (5e Jrg., nr. 9).

Laatst voorhanden nummer : 13-VII-1913 (24e Jrg., nr. 28).

c. *Eigenaar* : de familie Anneessens, N.

d. e. *Uitgever, Drukker* : Désiré Anneessens-Debeenhouwer, N.

g. *Redacteurs* : D. Anneessens, J. Birmant.

IV. Katholiek opinie- en informatieblad.

---

(1) Met landbouw-bijvoegsel van 2 pp. (50 × 37 cm.) in het nummer van 30-III-1913
(24e Jrg., n° 13).

(2) Volgens *De Schakel* van 30-III-1961. (Weekblad uitgegeven te Ninove door de
drukkerij Anneessens).

De Stad Ninove

- I. *Bewaarplaats* :
- Antwerpen, S. B. : 26-x-1890 (1^e Jrg., nr. 30).
Brussel, K. B. : 20-iv-1890 (1^e Jrg., nr. 3), 14-x-1894 (4^e Jrg., nr. 41).
Brussel, M. I. P. : 15-vi-1890 (1^e Jrg., nr. 11), 29-vi-1890 (1^e Jrg., nr. 13), 5-x-1890 (1^e Jrg., nr. 27), 5-ii-1893 (3^e Jrg., nr. 6), 30-iv-1893 (3^e Jrg., nr. 17), 31-xii-1893 (3^e Jrg., nr. 52), 17-vi-1894 (4^e Jrg., nr. 24).
Gent, U. B./J.1681 : 4-v-1890 (1^e Jrg., nr. 5), 11-xii-1892, 11-xi-1894 (4^e Jrg., nr. 45).
Leuven, U. B./361/11 : 6-iv-1890 (1^e Jrg., nr. 1), 25-i-1891 (2^e Jrg., nr. 4), 13-iii-1891 (2^e Jrg., nr. 11), 7-vi-1891 (2^e Jrg., nr. 23), 11-vi-1893 (3^e Jrg., nr. 13), 9-viii-1893 (3^e Jrg., nr. 31), 17-ix-1893 (3^e Jrg., nr. 37), 18-xi-1894 (4^e Jrg., nr. 46).
- II. a. *Ondertitel* :
- „Onpartijdig Nieuws- en Annoncenblad.”
„Onpartijdig Nieuws- en Annoncenblad. Nut en Vermaak”, in 25-i-1891 (2^e Jrg., nr. 4).
„Nieuws- en Annoncenblad”, in 11-xii-1892.
- b. *Vignet* : Wapenschild der Stad Ninove.
- d. *Prijs* :
- 2,5 F.
2,25 F., in 15-vi-1890 (1^e Jrg., nr. 11).
1 F., in 29-vi-1890 (1^e Jrg., nr. 13).
3 F., in 5-x-1890 (1^e Jrg., nr. 27).
2 F., in 11-xii-1892.
3,5 F., in 9-viii-1893 (3^e Jrg., nr. 31).
- e. *Formaat* :
- 54 × 35 cm., 4 kol., 4 pp.
55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 4-v-1890 (1^e Jrg., nr. 5).
55 × 38 cm., 4 kol., 4 pp., in 5-x-1890 (1^e Jrg., nr. 27).
54,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 26-x-1890 (1^e Jrg., nr. 30).
50 × 33 cm., 3 kol., 4 pp., in 11-xii-1892.
51 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 5-ii-1893 (3^e Jrg., nr. 6).
51 × 32,5 cm., 3 kol., 4 pp., in 30-iv-1893 (3^e Jrg., nr. 17).
62 × 42,5 cm., 5 kol., 4 pp., in 31-xii-1893 (3^e Jrg., nr. 52).
55,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., in 17-vi-1894 (4^e Jrg., nr. 24).

- 53,5 × 35,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 14-X-1894 (4e Jrg., nr. 41).
 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 11-XI-1894 (4e Jrg., nr. 45).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
 h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 6-IV-1890.
Laatst voorhanden nummer : 11-XI-1894 (4e Jrg., nr. 45).
 d. e. *Uitgever, Drukker* : Désiré Anneessens, Hoek van het Stadhuis, N.
 f. *Hoofredactie* : D. Anneessens.
- IV. Tijdens de eerste twee jaargangen was het blad een a-politiek informatieblad. Vanaf het nummer van 11-XII-1892 veranderde de inhoud en werd het weekblad een katholiek opinie- en informatieblad, dat een besliste bekamper was van de onafhankelijke christen-democraten in het arrondissement Aalst. (I)

Tuin en Boomgaard

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 1-1908 (1^e Jrg., nr. 1).
- II. a. *Ondertitel* : „Tweemaandelijksch Tijdschrift uitgegeven ter bevordering der Moes- en Fruitboomteelt.”
 d. *Prijs* : 1 F.
 e. *Formaat* : 24 × 16 cm., 1 kol., 16 pp.
 f. *Periodiciteit* : om de twee maanden (6 × per jaar).
- III. a. *Eerste en enig voorhanden nummer* : 1-1908 (2).
 d. *Uitgever* : Studie- en Propagandakring „Naar wijd en zijd”.
 e. *Drukker* : Désiré Anneessens, N.
 g. *Redactie* : De Beroepsschool voor kleine land- en tuinbouwers te Aalst.
- IV. *Informatieblad voor de land- en hofbouwers.*

(1) In het nummer van 11-XII-1892 rekende D. Anneessens af met het tot dan toe door hem gedrukte weekblad *Klokke Roeland* en de hoofdredacteur van die krant Jan-Baptiste Van Langenhaecke (blz. 132).

Na het nummer van 11-XII-1892 verscheen het volgende pas op 25-XII-1892. D. Anneessens noemt zichzelf de „bestuurder” van *De Stad Ninove*.

(2) Opgevolgd door *Maandblad over Boom-, Bloem- en Groenselkweek* (blz. 132). Volgens *Le Fureteur* (7^e Jrg., n° 4-5; 1-II-1910, blz. 36).

De Vlaamsche Bie (1)

- II. a. *Ondertitel* : „Orgaan van de Bond der Beide Vlaanderen. Vakblad handelende over Bieënteelt en Hofbouw.”
d. *Prijs* : 1,5 F.
f. *Periodiciteit* : maandelijks (de 15^e van elke maand).
- III. a. *Eerste nummer* : 1-1-1907 (2).
d. *Uitgever* : De Bond der Beide Vlaanderen (Voorzitter : Louis de Bethune).
e. *Drukker* : D. Anneessens, N.
f. *Hoofdredactie* : Dr. Conrad De Meulenaere.
g. *Redacteur* : Edouard Scheerlinck (Voorde), bestuurder van het blad.
- IV. Informatieblad voor de land- en hofbouwers.

De Volkseeuw

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 29-v-1910 (1^e Jrg., nr. 10).
- II. a. *Ondertitel* : „Weekblad der Christene Volkspartij.”
c. *Motto* : „De Waarheid is ons Wapen. De Rechtvaardigheid ons doel !”
d. *Prijs* : 2 F.
e. *Formaat* : 44 × 28,5 cm., 3 kol., 4 pp.
f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
h. *Adres* : cfr. Uitgever.
- III. a. *Enig voorhanden nummer* : 29-v-1910 (1^e Jrg., nr. 10) (3).
d. *Uitgever* : Vlaamsch Huis, Grootte Markt, 16, Brussel.

---

(1) Al de hier gegeven inlichtingen komen uit *Recht en Vrede* van 2-xii-1906. Geen enkel nummer van het blad werd teruggevonden.

(2) *Le Fureteur*, 6e Jrg., n° 2-3/november-december 1908, blz. 31.

Nog vermeld in *Annuaire général de la Presse universelle, 1911-1912*, blz. 161.

(3) Het eerste nummer verscheen op 20-iii-1910 (*Le Fureteur*, 8e Jrg., n° 1-2-3; x-xi-xii-1910, blz. 21).

Voor verdere gegevens over *De Volkseeuw*, zie bij R. VAN EENOO : *De Pers te Brugge 1792-1914. Bouwstoffen*, blz. 154-155.

Van 1901 tot 1907 verscheen te Aalst eveneens een weekblad met als kop *De Volkseeuw* (blz. 73).

- e. *Drukkers* : Petrus Van den Abeele en Albert Van den Bruele, N. (1).
  - g. *Redacteurs* : Fl. Fonteyne, A. Van den Bruele, L. Du Catillon.
- IV. Christen-democratisch (Daensistisch) opinie- en informatieblad.

De Voorwacht

- I. *Bewaarplaats* : Brussel, M. I. P. : 11-X-1908 (4^e Jrg., nr. 50), 3-X-1909 (5^e Jrg., nr. 44), 27-II-1910 (6^e Jrg., nr. 18), 30-III-1913 (9^e Jrg., nr. 13).
- II. a. *Ondertitel* :
  - „Katholiek Weekblad voor het kanton Ninove.”
  - „Katholiek Volksgezind Weekblad voor Ninove en Omstreken”, in 3-X-1909 (6^e Jrg., nr. 44).
  - „VolkswEEKblad voor Vlaanderen”, in 27-II-1910 (6^e Jrg., nr. 18).
- b. *Titeltekening* :
  - Leeuw met wapenschild en hierop de leuze „Eendracht maakt Macht”.
  - Paard met ruiter. Wapenschild der Stad Ninove. Kruis; in 30-III-1913 (9^e Jrg., nr. 13).
- c. *Motto* :
  - „Voor God en Land”. Niet meer in 3-X-1909 (5^e Jrg., nr. 44).
  - „Voor God en Vaderland”, in 30-III-1913 (9^e Jrg., nr. 13).
- d. *Prijs* :
  - 2,5 F.
  - 2 F., in 30-III-1913 (9^e Jrg., nr. 13).
- e. *Formaat* :
  - 55,5 × 36,5 cm., 5 kol., 4 pp.
  - 62 × 42,5 cm., 5 kol., 4 pp., in 30-III-1913 (9^e Jrg., nr. 13).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.

---

(3) Petrus Van den Abeele (1884-1953), afkomstig van Denderhoutem, vestigde zich sinds 1909 te Ninove. Als drukker-uitgever vervulde hij een voorname rol in de democratische en vlaamsgezinde strijd in het arrondissement Aalst.

- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 11-X-1908 (4^e Jrg., nr. 50).
Laatst voorhanden nummer : 30-III-1913 (9^e Jrg., nr. 13).
- d. e. *Uitgever, Drukker* :
 Louis De Kegel-Gryseels, Burchtstraat, N. (1).
 Firma Beeckman, De Kegel en Van Laer, Statiestraat, 11, N.,
 in 30-III-1913 (9^e Jrg., nr. 13).
- IV. Katholiek opinie- en informatieblad.

De Vrije Klok

- I. *Bewaarplaats* :
 Brussel, K. B. : 8-III-1908 (4^e Jrg., nr. 10), 10-IV-1910 (6^e Jrg., nr. 15).
 Brussel, M. I. P. : 1-VII-1906 (2^e Jrg., nr. 26), 22-VII-1906 (2^e Jrg., nr. 29), 26-I-1908 (4^e Jrg., nr. 4), 1-VIII-1909 (5^e Jrg., nr. 31), 10-V-1912 (8^e Jrg., nr. 18).
 Gent, U. B./J.1689 : 21-XI-1909 (5^e Jrg., nr. 47).
- II. a. *Ondertitel* :
 „Orgaan der Christene Democraten van Zuid-Vlaanderen en Brabant.”
 „Democratisch Orgaan voor 't Vlaamsche Land”, in 26-I-1908 (4^e Jrg., nr. 4).
 „Democratisch Orgaan”, in 1-VIII-1909 (5^e Jrg., nr. 31).
- c. *Motto* : „Vrij Bestaan. Hooger Leven”, in 26-I-1908 (4^e Jrg., nr. 4).
- d. *Prijs* : 3 F.
- e. *Formaat* : 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 22-VII-1906 (2^e Jrg., nr. 29) (2).
Laatst voorhanden nummer : 10-V-1912 (8^e Jrg., nr. 18).

(1) L. De Kegel (°Outer 1879) verbleef sinds 4/1/1904 te Ninove.

(2) Verving *Klokke Roeland* als orgaan der christen-democraten na het heengaan van Petrus Van Schuylenbergh uit de partij (blz. 31).

d. e. *Uitgever, Drukker* :

C. Moeyart, Brugge (1).

Petrus Van den Abeele, Denderhoutem (2).

Petrus Van den Abeele en A. Van den Bruele, Graanmarkt, 12, N., in 26-I-1908 (4^e Jrg., nr. 4).

P. Van den Abeele en A. Van den Bruele, Peperstraat, 7, N., in 10-IV-1910 (6^e Jrg., nr. 15). (3)

Petrus Van den Abeele, Despauteerstraat, 9, N., in 10-V-1912 (8^e Jrg., nr. 18).

f. *Hoofdredactie* :

Smid Lambrecht, in 1-VII-1906 (2^e Jrg., nr. 26).

Albrecht Van den Bruele, in 10-V-1912 (8^e Jrg., nr. 18).

g. *Redacteurs* : A. Van den Bruele, H. Plancquaert, Fl. Fonteyne, A. Daens, Alfred Coessens, Bernard Minnebo, Stijn Storms (K. L. Van Opdenbosch).

IV. Christen-democratisch (Daensistisch) opinie- en informatieblad.

De Zondagspost

I. *Bewaarplaats* :

Brussel, M. I. P. : 13-XII-1863 (1^e Jrg., nr. 1), 31-VII-1864 (1^e Jrg., nr. 34).

Gent, U. B./J.1864 : 31-I-1864 (1^e Jrg., nr. 8), 18-XII-1864 (1^e Jrg., nr. 54).

---

(1) K. VAN ISACKER : o. c., blz. 168.

(2) Bureel en redactie waren gevestigd op de Graanmarkt, 12, Ninove.

(3) Beide drukkers woonden enkele tijd te Koekelberg in de Van der Borghstraat 26 (A. Van den Bruele : *Vijf jaar Zegen*, blz. 31). Priester Florimond Fonteyne woonde in 1910 op ditzelfde adres (K. VAN ISACKER : o. c., blz. 203).

In deze drukkerij — bestuurd door Karel Weckers uit Boom — werden vanaf 11-X-1908 *De Nieuwe Tijd. Orgaan der Vrije Democraten van Vlaamsch-België* en vanaf augustus-september 1909 *De Vrije Democraat. Strijdblad van het Verbond der Christene Democraten. Vrije onafhankelijke en Vlaamsche Volkspartij* uitgegeven. Volgens *Le Fureteur* van XI-XII/1908 (6^e Jrg., n° 2-3, blz. 35) en van VII-VIII-IX-1909 (6^e Jrg., nr. 10-11-12, blz. 124).

Karel Weckers was hoofdredacteur geweest van *De Democraat. Maandblad voor Volksontwikkeling*, uitgegeven sinds september 1903 en gedrukt bij Pieter Daens te Aalst. Weckers woonde toen te Boom. Het blad werd gelanceerd met als leuze „Vrijheid, Gelijkheid, Broederlijkheid”. (Leuven, U. B., 122A/7).

- II. a. *Ondertitel* :
- „Ninofsch Weekblad. Politieke berigten. Maetschappelyke Kwestiën. Kunst-, Letter- en Toneelnieuws.”
- „Ninofsch Weekblad. Politieke berigten, Maetschappelyke Kwestiën. Koophandel. Kunst-, Letter- en Toneelnieuws”, in 31-I-1864 (1^e Jrg., nr. 8).
- b. *Vignet* : Wapenschild der Stad Ninove, in 31-I-1864 (1^e Jrg., nr. 8).
- c. *Motto* :
- „Wie Regt en Waerheid mint mag immer vrylyk spreken.”
- „Wie Regt en Waerheid mint mag steeds vrymoedig spreken”, in 31-I-1864 (1^e Jrg., nr. 8).
- d. *Prijs* : 4 F.
- e. *Formaat* : 50 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 13-XII-1863.
Laatst voorhanden nummer : 18-XII-1864 (1e Jrg., nr. 54) (1).
- d. e. *Uitgever, Drukker* :
 Aug. Claus, Graanmarkt, N.
 Gustave Crombez, N., in 31-VII-1864 (1e Jrg., nr. 34)' (2).
- IV. *Liberaal opinie- en informatieblad.*

---

(1) A. WARZÉE (manuscript van het M. I. P.) plaatste het einde van deze krant in 1865.
 (2) G. Crombez, geboren te Gent op 17/1/1837, vestigde zich na een verblijf te Oudenaarde, op 31-IX-1863 te Ninove als drukker. Op 28-XI-1864 verliet hij Ninove voor St.-Niklaas-Waas, waar hij de beroepen van winkelier, drukker en redacteur uitoefende. Hij gaf er *Het Nieuws- en Aankondigingsblad van het Land van Waes* (°1865) uit. (F. DE POTTER : o. c., blz. 765). Hij overleed in laatstgenoemde stad op 29-XII-1897.
 Te Ninove had hij als drukkersgast de Bruggeling Julien Lagavrière (°1847) in dienst.

G. OORDEGEM

De Gazet van Oordegem

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, K. B. : 9-v-1908 (3e Jrg., nr. 124).
Brussel, M. I. P. : 6-vi-1908 (3e Jrg., nr. 128).
Gent, U. B./J.1687 : 17-x-1908 (3e Jrg., nr. 147).
- II. a. *Ondertitel* : „Nieuws, Landbouw, Aankondigingen. Katholiek Weekblad, verschijnende 's Vrijdags en 's Zaterdags.”
d. *Prijs* : 2,25 F.
e. *Formaat* : 55,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp.
f. *Periodiciteit* : wekelijks.
h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 24-xii-1905 (1).
Eerst voorhanden nummer : 9-v-1908 (3^e Jrg., nr. 124).
Laatst voorhanden nummer : 17-x-1908 (3^e Jrg., nr. 147).
d. e. *Uitgever, Drukker* : Alphonse De Brauwer, Oordegem (2).
- IV. A-politiek informatieblad.

De Landgazet

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, K. B. : 21-viii-1909 (4^e Jrg., nr. 191).
Brussel, M. I. P. : 15-v-1909 (4^e Jrg., nr. 177).
Gent, U. B./J.1678 : 2-i-1909 (4^e Jrg., nr. 158).
Leuven, U. B./245/18 : 23-xii-1905 (nr 1 - proefnummer),
8-xii-1912 (7^e Jrg., nr. 316).
- II. a. *Ondertitel* :
„Katholiek Weekblad.”
„Nieuws, Landbouw, Aankondigingen. Katholiek Weekblad, verschijnende 's Vrijdags en 's Zaterdags”, in 2-i-1909 (4^e Jrg., nr. 158).

---

(1) Med. van A. De Brauwer aan G. Mertens in het briefje bevestigd aan het nummer van 9-v-1908 in K. B.

(2) A. De Brauwer (1864-1931), gemeentesecretaris en drukker te Oordegem.

- d. *Prijs* :
3 F.
2,25 F., in 2-1-1909 (4^e Jrg., nr. 158).
  - e. *Formaat* :
60 × 40 cm., 4 kol., 4 pp.
55,5 × 37 cm., 4 kol., 4 pp., in 2-1-1909 (4^e Jrg., nr. 158).
  - f. *Periodiciteit* : wekelijks.
  - h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 23-XII-1905.
Laatst voorhanden nummer : 8-XII-1912 (7^e Jrg., nr. 316).
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Alphonse De Brauwer, Oordegem.
- IV. A-politiek informatieblad.

H. ZOTTEGEM

L'Ami de l'Ouvrier

- I. *Bewaarplaats*:
Brussel, M. I. P. : 25-VII-1874 (3e Jrg., nr. 30), 19-IX-1874 (3e Jrg., nr. 38).
Gent, U. B./J.1858 : 18-VII-1874 (3e Jrg., nr. 28), 3-X-1874 (3e Jrg., nr. 40).
Leuven, U. B./44/48 : 3-I-1874 (3e Jrg., nr. 1), 31-X-1874 (3e Jrg., nr. 44).
- II. a. *Ondertitel* :
„Organe des Travailleurs Catholiques.”
„Organe des vrais intérêts du Travailleur”, in 19-IX-1874 (3e Jrg., nr. 38).
- d. *Prijs* : 3 F.
- e. *Formaat* :
49,5 × 35,5 cm., 4 kol., 4 pp.
37 × 28 cm., 4 kol., 4 pp., in 19-IX-1874 (3e Jrg., nr. 38).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zaterdag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 3-I-1874 (3^e Jrg., nr. 1).
Laatst voorhanden nummer : 31-X-1874 (3^e Jrg., nr. 44) (1).
- d. e. *Uitgever, Drukker* :
G. Vekeman, Farciennes, Henegouwen.
Gustave Vekeman-Caron, Zottegem (2).
- IV. Katholiek informatieblad met moraliserende strekking.

---

(1) In 1875 startte een nieuwe serie van dit weekblad onder de titel *L'Ami de l'Ouvrier. Journal Hebdomadaire, sous la direction de Guill. Lebrocqy, Chaussée de Wavre, Ixelles, nr. 32*. Het werd gedrukt bij Fr. Matthysens, rue d'Edimbourg, 8, Ixelles (Leuven, U. B., 44/48).

(2) G. Vekeman, geboren te Zottegem op 12-IX-1841, broer van Leo (blz. 145) en van Emiel (1849-1899), schepen te Zottegem (1891-1899).

Annoncenblad van Sottegem

- I. *Bewaarplaats* :
Antwerpen, S. B. : 13-III-1892 (4^e Jrg., nr. 164), 24-VII-1892 (4^e Jrg., nr. 183).
Brussel, K. B. : 13-I-1895 (7^e Jrg., nr. 307).
Brussel, M. I. P. : 6-I-1889 (1^e Jrg., nr. 1), 19-VI-1892 (4^e Jrg., nr. 178), 11-II-1894 (6^e Jrg., nr. 261).
Gent, U. B./J.1859 : 18-X-1891 (3^e Jrg., nr. 144), 7-XI-1897 (9^e Jrg., nr. 444).
Leuven, U. B./47/5 : 28-VI-1892 (3^e Jrg., nr. 129).
- II. d. *Prijs* :
1 F.
2 F., in 18-X-1891 (3^e Jrg., nr. 144).
- e. *Formaat* :
42,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.
50 × 33 cm., 3 kol., 4 pp., in 18-X-1891 (3^e Jrg., nr. 144).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks.
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 6-I-1889.
Laatst voorhanden nummer : 17-XI-1897 (9^e Jrg., nr. 444) (1).
- d. e. *Uitgever, Drukker* : L. Vekeman, Trapstraat, 21, Z. (2).
- IV. *Annoncenblad*.

De Beiaard

- I. *Bewaarplaats* : Zottegem : J. Haegeman, Hoogstraat, 65 : 1902-1914.
- II. a. *Ondertitel* :
„Katholiek Weekblad voor Sottegem en Omstreken”, tot 29-XII-1906 (5^e Jrg., nr. 52).
„Katholiek Weekblad”, vanaf 5-I-1907 (6^e Jrg., nr. 1).

---

(1) Het verscheen tot in 1902 en werd dan vervangen door het informatie- en annoucenblad *De Beiaard*, cfr. infra.

(2) L. Vekeman (1834-1898), broer van Gustave (blz. 144).

- b. *Titeltekening* : Toren van de kerk van Zottegem met lantaarn. Uit de beiaard galmt de slogan "Zing luide!".
- c. *Motto* : „Eendracht maakt wat klein is groot”, tot 29-XII-1906 (5^e Jrg., nr. 52).
- d. *Prijs* : 2,5 F.
- e. *Formaat* :
 55,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., tot 12-XI-1904 (3^e Jrg., nr. 46).
 52,5 × 32,5 cm., 4 kol., 6 pp., vanaf 19-XI-1904 (3^e Jrg., nr. 47) tot 29-XII-1906 (5^e Jrg., nr. 52) (1).
 64,5 × 45 cm., 6 kol., 4 pp., vanaf 5-I-1907 (6^e Jrg., nr. 1) tot 10-X-1914 (13^e Jrg., nr. 41) (2).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zaterdag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 6-VII-1902 (3).
Laatste nummer : 10-X-1914 (13^e Jrg., nr. 41) (4).
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Gustaaf Eylenbosch en Fr. Dupon (opvolgers van L. Vekeman), Trapstraat, 19, Z. (5).
- g. *Redactie* : Van Essche Judocus (6).
- IV. Vlaamsgezind en christen-democratisch (strekking „Het Volk” van Gent) opinie- en informatieblad ter verdediging van „Eigendom, Huisgezin, Godsdienst.”

---

(1) Sinds 23-1-1904 (3^e Jrg., nr. 3) verscheen het weekblad met 4 volle bladzijden en 2 halve.

(2) Bij overvloed van copij werd aan de krant (4 pp.) een half blad toegevoegd.

(3) Het blad verscheen als voortzetting van het *Annoncenblad van Sottegem* (blz. 145) (*De Beiaard* 6-VII-1902, 1^e Jrg., nr. 1).

(4) Tijdens W. O. I verscheen het blad nog tijdelijk. Op 1-II-1919 (18^e Jrg., n° 1) verscheen het opnieuw met als drukker-uitgever Haegeman-Cousy (Trapstraat, 21, Zottegem, de opvolger van G. Eylenbosch en Fr. Dupon).

(5) Gustaaf Eylenbosch (1856-1939), typograaf, stichtte in 1890 te Gent de Anti-Socialistischen Werkliedenbond, medestichter van de Belgische Volksbond en van het dagblad *Het Volk*. Hij was senator van 1922 tot aan zijn overlijden. Fr. Dupon was een helper van G. Eylenbosch. Hij werd geboren te Gent op 25-XII-1864, vestigde zich te Zottegem als drukker, uitgever en boekhandelaar. In april 1919 keerde hij terug naar zijn geboortestad.

(6) Pastoor te Godveerdegem (1899-1916).

Gazette van Sottegem

- I. *Bewaarplaats* :
- Brussel, K. B. : 15-IX-1889 (1^e Jrg., nr. 38), 1-XI-1891 (4^e Jrg., nr. 44).
Brussel, M. I. P. : 21-V-1893 (6^e Jrg., nr. 1), 9-VIII-1896 (9^e Jrg., nr. 31).
Antwerpen, S. B. : 1-XII-1889 (1^e Jrg., nr. 49), 9-VII-1893 (6^e Jrg., nr. 28), 16-VII-1895 (6^e Jrg., nr. 29).
Gent, U. B./J.1861 : 21-IV-1889 (1^e Jrg., nr. 17), 18-V-1890 (2^e Jrg., nr. 21), 5-X-1890 (2^e Jrg., nr. 41), 14-IV-1895 (8^e Jrg., nr. 15).
Leuven, U. B./190/21 : 27-I-1889 (1^e Jrg., nr. 5), 28-IX-1890 (2^e Jrg., nr. 40), 12-I-1896 (9^e Jrg., nr. 2).
- II. a. *Ondertitel* :
- „Nieuws en Aankondigingsblad van het kanton en omliggende gemeenten. Verschijnende elken Zaterdag.”
„Nieuws- en Annoncenblad van het kanton en omliggende gemeenten. Verschijnende elken Zaterdag”, in 15-IX-1889 (1^e Jrg., nr. 38).
„Nieuws- en Annoncenblad der kantons Sottegem en Oostzeele. Verschijnende elken Zaterdag”, in 21-V-1893 (6^e Jrg., nr. 1).
„Nieuws- en Annoncenblad der kantons Sottegem en Oostzeele”, in 12-I-1896 (9^e Jrg., nr. 2).
- d. *Prijs* :
- 3,5 F.
3 F., in 14-IV-1895 (8^e Jrg., nr. 15).
- e. *Formaat* :
- 53,5 × 35 cm., 4 kol., 4 pp.
54,5 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 21-V-1893 (6e Jrg., nr. 1).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 27-I-1889 (1e Jrg., nr. 5).
Laatst voorhanden nummer : 9-VIII-1896 (9e Jrg., nr. 31) (1).

---

(3) Nog vermeld in *Répertoire général de la presse belge*, 1904, blz. 180 en in *Annuaire général de la Presse universelle*, 1911-1912, blz. 162.

- d. e. *Uitgever, Drukker* :
 Ad. Van Geertruyen-D'Hooghe, Neerstraat, 48, Z. (1).
 Ad. Van Geertruyen-D'Hooghe, Kapellestraat, 16, Z., in
 21-v-1893 (6e Jrg., nr. 1).
- IV. In 't begin had het weekblad het uitzicht van een a-politiek informatieblad. Het evolueerde tot een radikaal-liberaal opinie- en informatieblad.

De Kleine Burger van Sottegem

- I. *Bewaarplaats* :
 Gent, U. B./J.1862 : 31-I-1914 (2^e Jrg., nr. 66).
 Leuven, U. B./239/18 : 7-III-1914 (2^e Jrg., nr. 71).
- II. a. *Ondertitel* : „Verschijnende wekelijks den Zaterdag.”
 d. *Prijs* : 2 F.
 e. *Formaat* : 57 × 38,5 cm., 5 kol., 4 pp.
 f. *Periodiciteit* : wekelijks (zaterdag).
 h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 31-I-1914 (2^e Jrg., nr. 66).
Laatst voorhanden nummer : 7-III-1914 (2^e Jrg., nr. 71).
 e. *Drukker* : Trapstraat, 1 en Zavel, 3, Z.
 f. *Beheer, Redactie* : Th. De Keyser en Oct. Schautteet (?).
- IV. Katholiek en vlaamsgezind informatieblad.

Het Nieuwsblad van Sottegem

- I. *Bewaarplaats* :
 Brussel, M. I. P. : 26-IV-1903 (4^e Jrg., nr. 171).
 Gent, U. B./J.1863 : 7-I-1900 (1^e Jrg., nr. 1).
 Leuven, U. B./288/9 : 20-VII-1902 (3^e Jrg., nr. 131).

(1) Adolf Van Geertruyen (1824-1899), afkomstig van Dendermonde.

(2) Theophiel De Keyser (1856-1925), Gentenaar, oefende het bakkersberoep uit te Z.

Octaaf Schautteet (1884-1963), geboren te Knesselare, huwde met Joanna-Maria De Keyser, dochter van Theophiel, te Zottegem op 26-I-1911.

- II. d. *Prijs* : 3 F.
- e. *Formaat* : 55 × 36,5 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 7-1-1900.
- Laatst voorhanden nummer : 26-IV-1903 (4^e Jrg., nr. 171) (1).
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Omer Van Helleputte, Statiestraat, Z. (2).
- IV. A-politiek informatieblad.

L'Ouvrier Belge

- I. *Bewaarplaats* :
Brussel, M. I. P. : 18-VII-1874 (3e Jrg., nr. 29).
Gent, U. B./J.1865 : 25-VII-1874 (3e Jrg., nr. 30).
- II. a. *Ondertitel* : „Organe des vrais intérêts du Travailleur.”
- d. *Prijs* : 3 F.
- e. *Formaat* : 50 × 35 cm., 4 kol., 4 pp.
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zaterdag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerst voorhanden nummer* : 18-VII-1874 (3e Jrg., nr. 29).
- Laatst voorhanden nummer : 25-VII-1874 (3e Jrg., nr. 30).
- d. e. *Uitgever, Drukker* : Gustave Vekeman-Caron, Z.
- IV. Katholiek informatieblad met moraliserende strekking.

---

(1) Nog vermeld in *Répertoire général de la presse belge*, 1904, blz. 180 en in *Annuaire général de la Presse universelle*, 1911-1912, blz. 162.

(2) Omer Van Helleputte, geboren te Strijpen op 11-1-1874, verliet Z. voor St.-Jans-Molenbeek in maart 1939.

De Zondagbode van Sottegem

- I. *Bewaarplaats* :
- Brussel, K. B. : 13-x-1901 (2e Jrg., nr. 54).
Brussel, M. I. P. : 7-ix-1902 (2e Jrg., nr. 101), 10-vi-1906 (6^e Jrg., nr. 297), 26-i-1908 (8^e Jrg., nr. 382), 29-v-1910 (10^e Jrg., nr. 504).
Gent, U. B./J.1866 : 7-x-1900 (1^e Jrg., nr. 1), 26-v-1901 (1^e Jrg., nr. 34), 8-v-1904 (4^e Jrg., nr. 188).
Zottegem, J. Haegeman, Hoogstraat, 65 (1).
Leuven, U. B./428/9 : 4-iii-1906 (6^e Jrg., nr. 283), 8-vii-1906 (6^e Jrg., nr. 301).
- II. a. *Ondertitel* : „Kluchtig Weekblad”, in 7-x-1902 (2^e Jrg., nr. 101).
- b. *Titeltekening* : Vlaamse Leeuw. Wapenschild van Zottegem: Briefdrager; vanaf 7-ix-1902 (2^e Jrg., nr. 101). Tekening van J. Bonte-Bruele.
- c. *Motto* : „Rondborstigheid, Vlaamschgezindheid, Blijgeestigheid”, in 26-v-1901 (1^e Jrg., nr. 34).
- d. *Prijs* : 2 F.
- e. *Formaat* :
- 39,5 × 26,5 cm., 3 kol., 4 pp.
40 × 31 cm., 3 kol., 4 pp., in 26-v-1901 (1^e Jrg., nr. 34).
59 × 40,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 7-ix-1902 (2^e Jrg., nr. 101).
59 × 40,5 cm., 4 kol., 6 pp., in 10-vi-1906 (6^e Jrg., nr. 297).
59 × 40,5 cm., 4 kol., 4 pp., in 8-vii-1906 (6e Jrg., nr. 301).
- f. *Periodiciteit* : wekelijks (zondag).
- h. *Adres* : cfr. Drukker.
- III. a. *Eerste nummer* : 7-x-1900.
Laatst voorhanden nummer : 29-v-1910 (10e Jrg., nr. 504) (2).

---

(1) Deze verzameling kon helaas niet nagezien worden.

(2) Nog vermeld in *Annuaire général de la Presse universelle, 1911-1912*, blz. 162.

c. d. e. *Eigenaar, Uitgever, Drukker* : Emiel Haegeman-Cousy,
Hoogstraat, 67, Z. (1).

IV. Katholiek en vlaamsgezind opinie- en informatieblad (2).

---

(1) Emiel Haegeman (1846-1918), afkomstig van Ledeberg, oefende het bakkersberoep uit te Zottegem.

(2) „Zooals gij ziet, achtbare lezers, hebben den Leeuw van Vlaanderen met zijne klauwen verkozen, om in het hoofd van ons blad te prijken. Dit beteekent de groote vlaamschgezindheid. De Zondagbode is Vlaamschgezind, en daarom zal zij de vlaamsche zeden en gebruiken te voren staan. Overal op alle punten zal zij het Vlaamsch verdedigen”. (*De Zondagbode van Sottegem* 7-IX-1902).

VI. KIESBLADEN

In het overzicht van de persontwikkeling dienen de kiesbladen gezien hun speciaal karakter een afzonderlijke plaats in te nemen.

Na de interessante beschouwingen, welke Romain Van Eenoo aan het kiesblad en zijn karakter in zijn repertorium van de Brugse Pers heeft gewijd, is het onnodig hier nog uitvoerig over te spreken (1).

Toch zouden we — mede ter rechtvaardiging van deze aparte behandeling van die publicaties — het begrip „kiesblad” even nader willen omschrijven : het is een periodiek welke in de weken rond een verkiezingsdatum verschijnt, wiens inhoud alléén partijpolitieke strijdliteratuur omvat en daarenboven sterk plaatsgebonden is. Enkele van deze elementen kunnen ook voorkomen in de voordien besproken kranten, maar nooit alle vier te samen want dan heeft men te doen met een specifiek kiesblad.

Uit de hierna volgende lijst blijkt al dadelijk dat het kiesblad definitief in het arrondissement als propagandamiddel is doorgebroken vanaf de opkomst der democratische bewegingen. Hun aantal bij een verkiezing wijst op de graad van hartstochtelijkheid waarmee de verschillende standpunten verdedigd werden. Hun inhoud vormt een synthese van al de eigen politieke ideeën, de oordelen over de meningen van de tegenstanders en van de hatelijkheden tegenover die concurrenten geuit. Het belang van deze kiesbladen kan dus moeilijk onderschat worden.

GEMEENTEVERKIEZINGEN 26-X-1869

AALST.

Het Nachtluchtje

Eerste nummer : verscheen in VIII-1869 op quarto-formaat (2).

Strekking : ?

---

(1) R. VAN EENOO : *De Pers te Brugge, 1792-1914. Bouwstoffen*, blz. 171-174.

(2) A. WARZÉE : *Essai historique et critique sur les journaux belges* (Manuscript in het M. I. P.).

GEMEENTEVERKIEZINGEN 19-X-1884

AALST.

De Fakkel.

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P.; Leuven, U. B./165/2.

Ondertitel : „Weekblad ter verdediging der Aalstersche Belangen.”

Motto : „Geeft rekening van uw hofmeesterschap (Evangelie).”

Prijs : 2 F.

Formaat : 46,5 × 32,5 cm., 4 kol., 4 pp.

Bewaard : 17-VIII-1884 (1^e Jrg., nr. 2), 7-IX-1884 (1^e Jrg., nr. 5), 28-IX-1884 (1^e Jrg., nr. 8). Gedrukt bij Lod. De Vriese, Regnessenstraat, 3, Gent.

Strekking : Liberaal.

WETGEVENDE VERKIEZINGEN 8-VI-1886

AALST.

De Strijd.

Bewaarplaats : Gent, U. B./J.1738.

Motto : „Voor Vrijheid, Waarheid en Recht.”

Prijs : 5 ctm. per ex.

Formaat : 44 × 30 cm., 3 kol., 4 pp.

Bewaard : 29-V-1886 (nr. 1). Gedrukt bij R. De Schaepdrijver, Korte Zoutstraat, 40, A. (1).

Strekking : Liberaal.

GEMEENTEVERKIEZINGEN 16-X-1887

AALST.

De Fakkel.

Bewaarplaats : Antwerpen, S. B.

Ondertitel : „Nieuwsblad ter verdediging der Aalstersche Belangen.”

Motto : „Geeft rekening van uw hofmeesterschap (Evangelie).”

Formaat : 43 × 30 cm., 4 kol., 4 pp.

Bewaard : 17-VII-1887 (nr. 2). Gedrukt bij L. Van Branteghem, Korte Zoutstraat, 40, A. (2).

Strekking : Liberaal.

(1) Enkele nummers van dit kiesblad verschenen nog tijdens de maand juni. (*Het Land van Aelst* 13-VI-1886 en 27-VI-1886, *De Denderbode* 6-VI-1886).

(2) Voortzetting van *De Fakkel*, uitgegeven bij de gemeenteverkiezingen van 1884 cfr. *supra*.

Het Dwaallichtje.

Het Vinkmaaitje.

Liberaal kiesbladen verschenen ter gelegenheid van de gemeenteverkiezingen (1).

Het Keersje van 1 Oordje

Bewaarplaats : Leuven, U. B./236/10.

Formaat : 42,5 × 30,5 cm., 3 kol., 4 pp.

Bewaard : 25-IX-(1887), gedrukt bij L. Van Branteghem, Korte Zoutstraat, 40, A.

Strekking : Liberaal.

GEMEENTEVERKIEZINGEN 19-X-1890

AALST.

De Neringsbond.

Kiesblad van de Katholieke Neringsbond van Aalst.

Er verschenen minstens vier nummers van.

Strekking : Onafhankelijk-katholiek (2).

WETGEVENDE VERKIEZINGEN 14-X-1894

AALST.

Gazet der Bijvoegsels, gericht tot alle rechtzinnige Menschen

Bewaarplaats : Leuven, U. B./251/3.

Formaat : 61,5 × 42,5 cm., 5 kol., 2 pp.

Bewaard : 29-VII-1894 (bijvoegsel van *Het Land van Aelst* van dezelfde datum), gedrukt bij P. Daens, Eiland Chipka, Werf, A.

Strekking : Daensistisch.

Ons Stemrecht.

Bewaarplaats : Antwerpen, S. B. ; Brussel, K. B. ; Brussel, M. I. P. ; Gent, U. B./J.1733.

Formaat : 53 × 36 cm., 3 kol., 2 pp.

---

(1) *Het Dwaallichtje* verscheen op 6-X-1887 (*De Denderbode* 9-X-1887), bericht over „Het Keersje” in *De Denderbode* van 29-IX-1887; *Het Vinkmaaitje* verscheen op 6-X-1887 (*Het Land van Aelst* 9-X-1887).

(2) *Het Land van Aelst* 27-IX-1890.

Bewaard : 22-VII-1894, 23-IX-1894, 30-IX-1894, 7-X-1894 (1). Gedrukt bij P. Daens-Mayart, A.

Strekking : Christen-democratisch (Daensistisch).

Vliegend Blad

Bewaarplaats : Leuven, U. B./403/10.

Formaat : 53 × 36,5 cm., 3 kol., 2 pp.

Bewaard : 30-IX-1894 (bijvoegsel van *Het Land van Aelst* van dezelfde datum), gedrukt bij P. Daens, A.

Strekking : Daensistisch.

GERAARDSBERGEN.

Tegenvergift.

Bewaarplaats : Gent, U. B./J.1633.

Ondertitel : „Verschijnt als 't ons 't past.”

Formaat :

51 × 32,5 cm., 4 kol., 2 pp.

54,5 × 36,5 cm., 4 kol., 2 pp., in 11-X-1894.

Bewaard :

Zondag 30-IX-1894, gedrukt bij Arthur Pauwels, Nieuwstraat, Ger.

Donderdag 11-X-1894, gedrukt bij Avoux-De Vlaminck, Vredestraat, 11, Ger.

Strekking : Conservatief-katholiek.

NINOVE.

De Catholieke Klepel van het Arrondissement Aalst.

Bewaarplaats : Brussel, K. B. ; Brussel, M. I. P.

Formaat : 55 × 37 cm., 4 kol., 4 pp.

Bewaard :

Donderdag 20-IX-1894 (nr. 1), gedrukt bij Désiré Anneessens.

Donderdag 4-X-1894 (nr. 2), gedrukt bij Désiré Anneessens, Ninove.

Strekking : Conservatief-katholiek.

De Democraat.

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P. ; Gent, U. B./J.1680 ; Mechelen, L. Delafortrie, Vondelstraat, 1.

Ondertitel : „Blad der Kristene Volkspartij”, in 30-IX-1894 (nr. 4).

---

(1) Bijvoegsels van *Het Land van Aelst* van dezelfde data.

Formaat : 55 × 36 cm., 3 kol., 2 pp.

Bewaard : 8-VII-1894 (nr. 1), 5-VIII-1894 (nr. 2), 30-IX-1894 (nr. 4), 7-X-1894 (nr. 5), 14-X-1894 (nr. 6). Allen gedrukt bij Frans Sterck, Bureel Klokke Roeland, N.

Strekking : christen-democratisch (Daensistisch).

PROVINCIALE VERKIEZINGEN 28-X-1894

NINOVE.

De Catholieke Klepel van het Kanton Ninove.

Bewaarplaats : Brussel, K. B.

Formaat : 55 × 37 cm., 4 kol., 2 pp.

Bewaard : 25-X-1894, gedrukt bij D. Anneessens, N.

Strekking : Conservatief-katholiek.

De Nijptang van het Kanton Ninove.

Bewaarplaats : Brussel, K. B.

Formaat :

52,5 × 37,5 cm., 4 kol., 2 pp.

55 × 36 cm., 4 kol., 2 pp., in 8-XII-1894.

Bewaard : 2-XI-1894 en 8-XII-1894, gedrukt bij D. Anneessens, N.

Strekking : Conservatief-katholiek.

GEMEENTEVERKIEZINGEN 17-XI-1895

AALST.

De Christene Volkspartij

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P.

Motto : „Voor de verheffing en de welvaart van 't Volk.”

Formaat : 33 × 25,5 cm., 2 kol., 4 pp.

Bewaard : 22-VIII-1895 (nr. 1), gedrukt bij P. Daens. Eiland Chipka, Werf, A.

Strekking : Daensistisch.

De Christene Volkspartij

Bewaarplaats : Leuven, U. B./98/5.

Formaat :

53,5 × 36 cm., 3 kol., 2 pp., in 2-XII-1894.

62 × 43 cm., 3 kol., 2 pp., in 10-XI-1895.

Bewaard : 2-XII-1894 en 10-XI-1895 (bijvoegsels van *Het Land van Aelst* van dezelfde data), gedrukt bij P. Daens, Eiland Chipka, Werf, A.

Land van Aelst.

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P.

Ondertitel : „Over de Katholieken - Oordeel - Over de Geuzerij. Wit in 1890 - in 1895 zwart. Waartoe verraderij iemand brengen kan.”

Formaat : 61,5 × 42,5 cm., 4 kol., 2 pp.

Bewaard : 12-XI-1895, gedrukt bij Cl. Van de Putte-Goossens.

Strekking : Conservatief-katholiek.

De Mijlbekenaar.

Bewaarplaats : Brussel, K. B.

Ondertitel : „Verschijnt telkens dat de waarheid moet gezegd worden.”

Formaat : 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.

Bewaard : 10-XI-1895 (nr. 1), gedrukt bij de Gebroeders Boeykens, Varkensmarkt, 14, A.

Strekking : Radikaal-liberaal.

GEMEENTEVERKIEZINGEN 15-X-1899

AALST.

De Kiesknoeyeryen te Aalst.

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P.

Formaat : 54,5 × 37 cm., 4 kol., 2 pp.

Bewaard : 1 nummer, s. d., gedrukt bij de Gebroeders Boeykens, Varkensmarkt, A.

Strekking : verdedigt de coalitie der Socialisten, Radikaal-liberalen en onafhankelijke Christen-democraten.

Het Land van Aelst.

Bewaarplaats : Gent, U. B./J.1734.

Ondertitel : „Toen het nog catholiek was. Baat, Haat en Wraak. Orgaan der judaskliek.”

Vignet : Wapenschild der Stad Aalst.

Motto : „Alles in eerlijkheid en deftigheid, nooit liegen, nooit bedriegen, nooit beledigen, nooit lasteren.”

Formaat : 50 × 33 cm., 3 kol., 4 pp.

Bewaard : 1 ex., s. d., gedrukt bij Cl. Van de Putte-Goossens, Korte Zoutstraat, 31, A.

Strekking : Conservatief-katholiek.

De Verlossing.

Bewaarplaats : Antwerpen, S. B. ; Brussel, K. B. ; Brussel, M. I. P.

Ondertitel : „Orgaan der Vereenigde Volksgezinden van Aalst voor de Kiezing van 1899.”

Formaat : 36,5 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.

Bewaard : 22-v-1899 (nr. 1), gedrukt bij R. Van Branteghem, A. ; 6-viii-1899 (nr. 3), gedrukt bij Hip. Vermeiren, A. ; 17-ix-1899 (nr. 4), gedrukt bij P. Daens-Mayart, Chipka, A. ; 1-x-1899 (nr. 5), gedrukt bij de Gebroeders Boeykens, Varkensmarkt, 14, A.

Strekking : verdedigt de coalitie van Socialisten, Radikaal-liberalen en onafhankelijke Christen-democraten.

GEMEENTEVERKIEZINGEN VAN 20-X-1907

AALST.

Aan de Volksgazet.

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P.

Formaat : 42,5 × 31,5 cm., 3 kol., 2 pp.

Bewaard : 1 ex., s. d., gedrukt bij J. Van Nuffel-De Gendt, A.

Strekking : Conservatief-katholiek.

Alfred Nichels komt niet af. (1)

Gemeentekiezing van 20 Oktober (1).

Gedrukt : bij C. Van de Putte.

Strekking : Conservatief-katholiek.

Gemeentekiezing van Aalst. Een woord aan de Kiezers (1).

Uitgegeven : door de Katholieke Bewarende Vereeniging.

Kiezers, leest en overweegt ! (1)

Gedrukt bij Spitaels.

Kiezing voor den Gemeenteraad op 20-X-1907 (1).

Gedrukt bij C. Van de Putte.

Strekking : Conservatief-katholiek.

---

(1) *Relevé des périodiques spéciaux parus en Belgique à l'occasion des Elections communales du 20 octobre 1907.* Dressé par MM. Gaston Mertens et Albert de Fonvent, blz. 3.

Men denke er ernstig op !! (P. Daens in 1891).

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P.

Formaat : 50 × 32,5 cm., 3 kol., 2 pp.

Bewaard : 1 ex., s. d., gedrukt bij Hilaire Teurrekens, A.

Strekking : Conservatief-katholiek.

Nog eene grove Kiesleugen ! (1)

Stad Aalst.

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P.

Ondertitel : „Gemeentekiezing van 20-10-1907. Medeburgers ! Leest en oordeelt !”

Formaat : 44 × 27,5 cm., 4 kol., 2 pp.

Bewaard : 1 ex., s. d., gedrukt bij Cl. Van de Putte-Goossens, A.

Strekking : Conservatief-katholiek.

Ter Overweging aan de Kiezers !

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P.

Formaat : 62 × 42,5 cm., 4 kol., 2 pp.

Bewaard : 1 ex., s. d., gedrukt bij J. Van Nuffel-De Gendt, A.

Strekking : Conservatief-katholiek.

De Volksgazet (1).

Propagandanummer van de Radikaal-liberalen.

EREMBODEGEM.

Oogen open, Kiezers van Erembodegem (2).

Gedrukt bij P. Van Schuylenbergh, Aalst.

WETGEVENDE VERKIEZINGEN 24-V-1908

AALST.

De Bode.

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P.

Ondertitel : „Ter Verdediging van de Volksbelangen in het Arrondissement Aalst.”

Formaat : 43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.

---

(1) *Relevé des périodiques spéciaux parus en Belgique à l'occasion des Elections communales du 20 octobre 1907.* Dressé par MM. Gaston Mertens et Albert de Fonvent, blz. 3.

(2) *Idem*, blz. 9.

Bewaard : 17-v-1908 (nr. 1), gedrukt bij Karel Amant, A.
Strekking : verdedigt de coalitie van Radikaal-liberalen en Socialisten.

Christen Democratische Partij.

Bewaarplaats : Gent, U. B./J.1722.

Formaat : 53 × 35 cm., 3 kol., 2 pp.

Bewaard : 1 ex., s. d., gedrukt bij P. Daens-Mayart, Werf, A.

Strekking : Christen-democratisch (Daensistisch).

De Klok.

Bewaarplaats : Brussel, K. B.

Ondertitel : „Ter Verdediging van de Volksbelangen in het Arrondissement Aalst.”

Formaat : 42 × 31,5 cm., 3 kol., 4 pp.

Bewaard : 3-v-1908 (nr. 1), gedrukt bij Karel Amant, A.

Strekking : verdedigt de coalitie van Radikaal-liberalen en Socialisten.

Het Laatste Woord.

Bewaarplaats : Gent, U. B./J.1732.

Ondertitel : „Voor het Vaderland en het Volk. — Tegen de Congo.”

Formaat : 62 × 42,5 cm., 5 kol., 4 pp.

Bewaard : 24-v-1908.

Strekking : verdedigt de coalitie van Radikaal-liberalen en Socialisten.

Leest en Oordeelt.

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P.

Formaat : 43 × 28,5 cm., 3 kol., 2 pp.

Bewaard : 1 ex., s. d., gedrukt bij de Gebroeders Boeykens, A.

Strekking : Socialistisch.

De Liberaal.

Bewaarplaats : Brussel, K. B.

Ondertitel : „Ter Verdediging van de Volksbelangen in het Arrondissement Aalst.”

Formaat : 43,5 × 21 cm., 5 kol., 4 pp.

Bewaard : 19-iv-1908 (nr. 1), gedrukt bij Karel Amant, A.

Strekking : verdedigt de coalitie van Radikaal-liberalen en Socialisten.

Recht door Zee.

Bewaarplaats : Brussel, K. B.

Ondertitel : „Ter Verdediging van de Volksbelangen in het Arrondissement Aalst.”

Motto : „De Burgemeester in 't gemeentehuis. Eerlijkheid, Gelijkheid, Rechtveerdigheid. De Pastoor in de kerk.”

Formaat : 43 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.

Bewaard : 12-IV-1908 (nr. 1), gedrukt bij Karel Amant, A.

Strekking : verdedigt de coalitie van Radikaal-liberalen en Socialisten.

De Stem.

Bewaarplaats : Brussel, K. B.

Ondertitel : „Ter Verdediging van de Volksbelangen in het Arrondissement Aalst.”

Formaat : 42,5 × 31,5 cm., 3 kol., 4 pp.

Bewaard : 10-V-1908 (nr. 1), gedrukt bij Karel Amant, A.

Strekking : verdedigt de coalitie van Radikaal-liberalen en Socialisten.

De Vrijheid.

Bewaarplaats : Brussel, K. B.

Ondertitel : „Ter Verdediging van de Volksbelangen in het Arrondissement Aalst.”

Bewaard : 26-IV-1908 (nr. 1), gedrukt bij Karel Amant, A.

Strekking : verdedigt de coalitie van Radikaal-liberalen en Socialisten.

De Waarheid.

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P.

Ondertitel : „Ter Verdediging van de Volksbelangen in het Arrondissement Aalst.”

Motto : „De Burgemeester op 't Gemeentehuis. Eerlijkheid, Gelijkheid, Rechtveerdigheid. De Pastoor in de Kerk !”

Formaat : 42,5 × 31 cm., 3 kol., 4 pp.

Bewaard : 5-IV-1908 (nr. 1), gedrukt bij Karel Amant, A.

Strekking : verdedigt de coalitie van Radikaal-liberalen en Socialisten.

GEMEENTEVERKIEZINGEN 15-X-1911

AALST.

De Kleine Volksgazet.

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P.

Ondertitel : „Liberaal weekblad tot verdediging der Stadsbelangen.”

Motto : „Op ons stadhuis moet heerschen : Spaarzaamheid, Onpartijdigheid, Controol. — Een Gemeentebestuur waarin eene ernstige minderheid vertegenwoordigd is, is de beste waarborg voor een goed bestuur.”

Formaat : 40 × 29 cm., 3 kol., 4 pp.

Bewaard : 14-IX-1911 (nr. 1), 21-IX-1911 (nr. 2), gedrukt bij Karel Amant, Groote Markt, A. (1).

Strekking : Radikaal-liberaal.

GERAARDSBERGEN.

Ons Belang.

Bewaarplaats : Brussel, K. B.

Ondertitel : „Verschijnt als 't past. Orgaan van de Katholieke Burgersbond van Geeraardsbergen.”

Formaat : 37 × 28 cm., 3 kol., 4 pp.

Bewaard : VI-1911 (nr. 1).

Strekking : Katholiek.

WETGEVENDE VERKIEZINGEN 2-VI-1912

AALST.

De Kleine Volksgazet.

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P. en Gent, U. B./J. 1730.

Ondertitel : „Liberaal weekblad voor het arrondissement Aalst.”

Motto : „De Pastoor in de Kerk. — De Burgemeester op 't Gemeentehuis. — De Onderwijzer in de School.”

Formaat : 40 × 29 cm., 3 kol., 4 pp.

Bewaard : 1-II-1912 (nr. 1), 19-IV-1912 (nr. 5), gedrukt bij K. Amant, Groote Markt, A.

Strekking : Radikaal-liberaal.

De Strijdklok van het Arrondissement Aalst.

Bewaarplaats : Brussel, K. B.; Brussel, M. I. P.; Gent, U. B./J. 1739.

Titeltekening : Toren met klok.

Motto : „De Waarheid galme over 't Denderland.”

Formaat : 55 × 38,5 cm., 5 kol., 4 pp.

Bewaard : 14-IV-1912, 16-V-1912, 30-V-1912; gedrukt bij J. Van Nuffel-De Gendt, Kerkstraat, 9, A.

Strekking : Conservatief-katholiek.

---

(1) Volgens het *Relevé des périodiques spéciaux, parus en Belgique à l'occasion des élections communales du 15-X-1911* (blz. 1) verscheen er ook een nummer op 28-IX-1911.

WETGEVENDE VERKIEZINGEN 24-V-1914

AALST.

De Strijdklok.

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P.

Titeltekening : Toren met klok.

Motto : „De Waarheid galme over 't Denderland.”

Formaat : 39 × 27,5 cm., 3 kol., 4 pp.

Bewaard : 10-v-1914, 24-v-1914; gedrukt bij J. Van Nuffel-De Gendt, A.

Strekking : Conservatief-katholiek.

De Verlossing.

Bewaarplaats : Brussel, M. I. P.

Ondertitel : „Propagandablad der Christene Volkspartij voor den kiesstrijd van 1914 in 't Arrondissement Aalst.”

Formaat : 36 × 26 cm., 3 kol., 4 pp.

Bewaard : 10-v-1914 (nr. 4), 24-v-1914 (nr. 6); gedrukt bij Franz Daens en Zuster, A.

Strekking : Christen-democratisch (Daensistisch).

VII. ONTWIKKELING VAN DE PERS IN HET ARRONDISSEMENT AALST

A. EVOLUTIE VAN DE PERS TE AALST

In oktober 1840 begon voor het arrondissement Aalst een nieuwe tijd. In die maand immers verscheen er de eerste periodieke publicatie: *Het Algemeen Nieuws- en Aenkondigingsblad*, dat de heraut was van de passievolle tijd die zou volgen en waarin precies de pers een steeds waakzame, nooit aflatende rol van voorlichter of beter gezegd van propagandist zou vervullen.

Tussen 1840 en 1914 zijn er in deze stad tientallen periodieken gepubliceerd, waarvan sommige én een lange levensduur én een grote verspreiding in het Vlaamse land hebben gekend.

Typisch voor het jaar, waarin die eerste krant verscheen, is het feit dat het hier ging om een informatie- enannoncenblad, dat zich niet waagde op het terrein van de partijstrijd, welke op dat ogenblik ook in het arrondissement Aalst al een aanvang had genomen. Neutraliteit waarborgde toen voor de krant een algemene verspreiding. Reeds in 1842 werd het blad voortgezet door *De Gazette van Aelst*, die in de groeiende politieke tegenstellingen tussen liberalen en katholieken stelling nam in 't voordeel der conservatieve kandidaten.

Aan de drukker Charles-Ghislain Spitaels-Schuermans, wiens familie te Geraardsbergen een kapitale rol vervulde in de liberale partij, komt de eer toe de eerste weekbladuitgever van het arrondissement te zijn geweest.

De drukkerij Du Caju volgde dit voorbeeld en publiceerde vanaf december 1841 *Den Aelstenaer*, die in tegenstelling met zijn concurrent stand hield tot in de laatste jaren van de voorbije eeuw. In de beginjaren bekende het blad zich tot de conservatieve opinie, na de doorbraak van de liberale partij in het arrondissement en in de stad sinds de algemene verkiezingen van 8-vi-1847 en de Aalsterse gemeenteverkiezingen van 28-viii-1848, ten gunste van de liberalen. Meestal echter liet het blad de binnenlandse politiek ongemoeid en publiceerde artikelen — merendeels overnamen — over de gebeurtenissen in het buitenland. Uiteindelijk werd voor deze bekende

steendrukkerij de uitgave van dit weekblad een lastpost en hield men er mee op.

Einde van de veertiger jaren brak de tegenstelling liberaal-katholiek definitief door in het distrikt. In 1846, het jaar van de oprichting van liberale associaties te Aalst en te Geraardsbergen, startten te Aalst bijna gelijktijdig twee weekbladen, die onmiddellijk het politieke toneel in het arrondissement gingen beheersen : *Den Denderbode* en *Het Verbond van Aelst*. Het eerste gesticht, lange tijd gedrukt en uitgegeven door Adolf Byl, die voordien redacteur was geweest aan de reeds genoemde *Gazette van Aelst*. Zijn uittreden uit de opstelraad van dit blad betekende voor de opvolger van het allereerste weekblad van het arrondissement de genadeslag.

Nog in de eerste jaargangen sprak *Den Denderbode* zich, in de geest van zijn „catholyk-liberaal” beginselprogramma, uit voor een samengaan met de liberalen. Geleidelijk aan echter begon het blad er de nadruk op te leggen dat alleen zijn standpunt nog strookte met het „waere liberalismus”, dit in tegenstelling met de houding van de liberale associatie en haar tolk *Het Verbond*. Samen met de groei van de wederzijdse vijandigheid op het nationale vlak tussen de partijen, groeide ook hier de twist. De liberalen werden de „liberhaeters”.

Het Verbond, tot 1881 uitgegeven als orgaan van de liberale associatie, schaarde zich onmiddellijk onder de vlag van het partijpolitiek liberalisme. Bijna veertig jaar lang zou dit blad de hoofdtoon aangeven bij de liberale groep in de Denderstreek, om naar het einde van de eeuw toe volkomen ten onder te gaan door de concurrentie van nieuw opgerichte liberale bladen en door een toenemende journalistieke bloedarmoede.

Blijkbaar werd door deze beide weekbladen het lezerspubliek volkomen veroverd want in de volgende veertien jaren na hun ontstaan, werd er nog slechts één nieuw weekblad te Aalst gepubliceerd : de *Aenkondiger van het Land van Aelst*. Dit was een a-politiek annoncenblad, uitgegeven door de reeds vermelde drukkerij Spitaels-Schuermans ter opvolging van de ondertussen verdwenen *Gazette van Aelst*.

Pas in januari 1860 verscheen een nieuwe belangrijke periodiek, die een uiterst bewogen levensloop zou kennen : *Het Land van Aelst*. Dit weekblad begon als a-politiek nieuwsblad, gedrukt door de familie Van den Bossche. Deze liet het weldra over aan Joseph Van Branteghem en trok zich definitief terug uit de Aalsterse perswereld. Eén jaar na de oprichting van *Het Land van Aelst* deden zich moeilijkheden voor in de schoot van de katholieke groep, naar aanleiding van de

kandidatuur van Victor Van Wambeke, de latere onbetwiste voorman, bij de Kamerverkiezingen. Hij stond bekend als een liberaal. Dit had voor resultaat dat een groep katholieke scherpslijpers, rondom priester Bernard Van der Haegen geschaard, een actie begonnen tegen Van Wambeke en tegen het orgaan dat Van Wambeke verdedigde nl. *Den Denderbode*, welke zich zijn bijna vergeten katholiek-liberaal beginselprogramma opnieuw scheen te herinneren. Van der Haegen kocht *Het Land van Aelst* op, stichtte voor de uitgave ervan een samenwerkende vennootschap op aandelen (meestal in handen van priesters, zodat we wel van een „pastoorskrant” kunnen spreken), en gaf aan het blad een nieuwe richting : radikale strijd tegen het liberalisme en verdediging van de grondwettelijke vrijheden. Dit laatste punt moet in die zin geïnterpreteerd worden dat zij overal en in alles zoveel mogelijk de bemoeiingen en controle van staatswege zouden bestrijden. *Het Land van Aelst* werd aldus de katholieke concurrent van *Den Denderbode*. Tussen beide bladen groeide een tegenstelling die niet alleen ideologisch was doch ook op louter materiële gronden berustte. Nooit kwam de verhouding tussen beide bladen volkomen in het reine.

In de gemeenteverkiezingen van 30-X-1866 leden de Aalsterse liberalen voor het eerst sinds achttien jaar de nederlaag. Spontaan trachtte de liberale partij het verloren terrein opnieuw in te halen en dit verklaart ons het verschijnen na 1866 van enkele liberale weekbladen zoals *Het Savooiblad*, *De Gemeenteraad* en *Den IJker*. Deze publicaties, die elkander opvolgden en allen gedrukt werden door Charles De Wolf en diens zoon François, hielden zich enkel bezig met de zittingen van de Aalsterse gemeenteraad, gaven daarvan verslag en voegden er bijtende kommentaar bij op de houding van de katholieke raadsleden.

De jaren 1870 en volgende brachten een grondige verandering in de perswereld van Aalst, en dit niet door het verschijnen van nieuwe bladen maar wel door het aantreden van drie nieuwe drukkers-uitgevers : Pieter Daens, Clemens Van de Putte en Camille Vrancken. Samen met Adolf Byl, de eerste drukker van *Den Denderbode*, en Gommar De Vos, die vóór 1846 drukker-uitgever was geweest van de met de beginnende arbeidersbeweging sympatiserende *Gazette van Oudenaerde* en sinds dat jaar van *Het Verbond*, waren zij de belangrijkste journalisten in het vooroorlogse arrondissement Aalst. Joseph Van Branteghem liet in december 1870 *Het Land van Aelst* over aan Pieter Daens, die met de hulp van pastoor Bernard Van der

Haegen er geleidelijk in slaagde de meerderheid der aandelen van dit blad te verwerven, en zelfs op 't einde van de eeuw zich de volle eigenaar hiervan mocht noemen. Van Branteghem begon dan de uitgave van het katholiek informatieblad *De Gazette van Aelst*, welke zich echter afzijdig hield van de binnenlandse politieke herrie en alleen in verkiezingstijd op het partijpolitieke vlak trad. Als boekhandelaar publiceerde hij daarnaast nog maandelijks een lijst van boeken die te koop waren in zijn winkel (*Catalogue de livres anciens et modernes*).

Eén jaar na P. Daens betrad ook de familie Van de Putte het journalistieke en politieke terrein. Adolf Byl had zich in een vergadering van de Grondwettige en Bewarende Vereeniging van het arrondissement Aalst kandidaat gesteld voor de algemene verkiezingen van juli 1871. Zijn vroegere beschermeling Victor Van Wambeke en diens aanhangers echter verzetten zich hier tegen krachtdadig. Byl haalde het niet in een poll en trok zich verbitterd uit de journalistiek terug. Hij verkocht zijn weekblad aan de familie Van de Putte. Eén lid van deze familie, Clemens, werd na enkele jaren de volle eigenaar van de drukkerij en van het blad, dat onverminderd de belangen van de katholieke groep bleef verdedigen. Van zijn kant zag Gommar De Vos van *Het Verbond* zich, gezien zijn slechte gezondheidstoestand, verplicht om ook zijn activiteiten stop te zetten. In oktober 1877 vond hij in de gewezen leraar Camille Vrancken, afkomstig van St.-Truiden, een gepaste opvolger. Deze wist echter het blad niet op het vroegere peil te houden en de Liberale Associatie van Aalst zag reeds in 1881 af van verdere medewerking aan en verantwoordelijkheid voor *Het Verbond*. Het doodvonnis was getekend. Moeizaam rekte het weekblad zijn bestaan tot het einde van de eeuw. Alleen tijdens de schoolstrijd, dank zij de actieve medewerking van enkele leraars uit het staatsonderwijs en de heftigheid van het politieke klimaat, kende de publicatie nog een journalistieke heropflakking.

In diezelfde jaren poogde Lodewijk De Vrieze, Gentenaar en drukker-uitgever van een indrukwekkende serie Vlaamse liberale weekbladen, in het arrondissement Aalst een lezerspubliek te vinden voor zijn *Tist van Aalst* en *De Vrije Aalstenaar*. Hij mislukte en beide bladen kenden spoedig hun einde. De hartstocht, waarmede de katholieke partij de schoolstrijd voerde, gaf in het overwegend landelijke arrondissement Aalst geen enkele kans op doorbraak aan die kranten.

Ook andere pogingen van liberale drukkers zoals de hoger vermelde François De Wolf met *Vooruit* (als opvolger van *Den IJker*) en Camille Vrancken met *De Bondduif* en *De Beiaard* mislukten. Het laatstgenoemde weekblad, opgericht in 1884, was bedoeld als liberale concurrent van het sinds 1872 bestaande en zeer populaire blad *De Werkman* van Pieter Daens. Zoals bij *Het Land van Aelst* lagen ook bij *De Werkman* priesters aan de basis als mentors en financiers. De voor die tijd fantastische oplage van 25.000 exemplaren bewijst voldoende het succes van dit goedkope volksblad, dat als taak had het werkvolk te vrijwaren tegen de liberale en socialistische propaganda.

Lang voor de schoolstrijd al was de liberale opinie volkomen verdrongen uit alle vertegenwoordigende bestuursinstellingen in of voor de streek. Het liberalisme was machteloos geworden en weldra zouden de groeiende tegenstellingen tussen de nieuwe generatie, die vooruitstrevend dacht, en de oudere conservatieve liberalen de crisis nog verergeren.

Ter vervanging van het zieltogende *Verbond van Aelst* had sinds januari 1886 de Liberale Associatie van Aalst in een laatste kracht-inspanning een nieuw weekblad gesticht, nl. *De Dendergalm*. De katholieke pers liet sindsdien *Het Verbond* ongemoeid en richtte zijn aanvallen tegen deze nieuweling, die opgesteld werd door de vroegere redactie van zijn voorganger. In het begin koos het blad nog geen positie in de strijd tussen het radikaal- en het doctrinair-liberalisme maar in samenhang met het succes van het progressisme in de liberale rangen van het arrondissement helde ook *De Dendergalm* steeds meer over naar het radikaal-liberale standpunt en begon na 1890 zelfs te pleiten voor algemeen stemrecht, verplichtend onderwijs en legerdienst.

De strijd rond de democratische hervormingen riep natuurlijk tal van nieuwe publicaties tot het levenslicht te Aalst. Jonge katholieke drukkers zoals Jan De Smedt met zijn vlaamsgezind *Weekblad van Aalst* en Petrus Van Nuffel met de *Gazette van Aelst* traden aan. Dit laatste richtte zich vooral tot de werklieden en koos partij voor de christen-democraten, die wilden strijden binnen het kader van de Bewarende Vereniging. Na één jaar werd de titel ervan gewijzigd in *De Volksstem*. In augustus 1899 liet Petrus Van Nuffel het blad over aan zijn broer Jan. *De Volksstem* kwam echter pas in 1910 definitief tot expansie toen een groep politici, die terzelfdertijd in de plaatselijke nijverheid een eersterangsrol vervulden, zich financieel achter de

krant stelden. Er werd overgegaan tot de oprichting van een samenwerkende vennootschap en ze lieten het weekblad hervormen tot een dagelijks publicatie. Een uniek verschijsel in de provinciestad Aalst ! Vanaf 20 mei 1910 verscheen hier een dagblad, dat zijn lezerskring tot het grootste deel van Oost-Vlaanderen wist uit te breiden.

Als katholiek blad was het te Aalst de concurrent van *De Denderbode*, die sinds 1886 tweemaal per week werd uitgegeven. Geleidelijk aan werd dit laatste blad achteruit gedrongen door de *Volksstem*, welke gesteund werd door al wie toen iets te zeggen had in de katholieke partij van Aalst. De poging in 1894 van Clemens Van de Putte tot publicatie van een goedkoop volksweekblad zoals *De Werkman* mislukte, gelijk destijds de liberale *Beiaard* was mislukt. Ondanks de tegenspoed was het toch nog steeds *De Denderbode* welke in de strijd voor de ideeën van de conservatief-katholieke opinie de spits afbeet. Waar echter vroeger enkel het „godeloos liberalisme” diende bekampt te worden, moest men na 1893 op drie fronten vechten : tegen het radicaal-liberalisme, tegen het socialisme en tegen de onafhankelijke christen-democraten of de Daensisten. Wat deze laatste betreft heeft ongetwijfeld de aloude concurrentie tussen *Het Land van Aelst* en *De Denderbode* — concurrentie die herhaaldelijk en wederzijds aanleiding had gegeven tot polemiserende artikels en zelfs tot bittere verwijten — de reeds zo pijnlijke strijd tussen de twee kampen van éénzelfde geloofsovertuiging aangescherpt.

Enkele gelegenheidsbladen zoals het *Vliegend Bladje over Belangrijke Zaken* en *De Gazet van 't Werkvolk* waren voorboden van de naderende strijd. *Het Land van Aelst* werd het eerst ingeschakeld in de Daensistische strijd, enkele maanden later volgde *De Werkman*. Pieter Daens, medeoprichter en één der voornaamste leiders (samen met zijn broer Adolf) van de onafhankelijke christen-democratische partij, stond als drukker-uitgever in voor een ganse reeks nieuwe strijdvaardige publicaties : *De Daens-Gazet*, *De Volkseeuw*, de *Gazet van Krüger*, *De Nieuwe Tijd* (maandblad van Priester Fonteyne), *De Volkswil*. Door de campagne van de katholieke politici en de clerus tegen de Daensistische pers kende de oplage van Pieter Daens' bladen een diepe inzinking. Het lijkt alsof de vele nieuwe titels evenveel wanhoopskreten waren van de uitgever, die zijn eens zo welvarende zaak zag ten ondergaan. Succes waarborgt immers duurzaamheid.

Naast de kranten uitgegeven door Pieter Daens werd sinds 1901 te Aalst ook nog een ander Daensistisch weekblad gepubliceerd : *Klokke Roeland*. Voordien werd het blad te Ninove gedrukt, maar door

de verhuizing naar Aalst van Petrus Van Schuylenbergh, die zijn beroep bij Pieter Daens had geleerd, zou het sindsdien daar gedrukt en uitgegeven worden. Toen in 1905 Van Schuylenbergh de onafhankelijke christen-democratische groep verliet om zich aan te sluiten bij de christen-democratische beweging die streed binnen het kader van de Conservatieve-katholieke partij, nam hij ook het weekblad mee en zorgde — na een periode vol moeilijkheden van financiële en redactionale aard — voor de verdere uitgave ervan. Vanaf 1913 voegde hij daar om de veertien dagen een bijvoegsel aan toe: *De Zondagklok*. Petrus Van Schuylenbergh begon dus sinds 1905 een nieuwe carrière in de journalistiek en in de politiek. Hij werd te Aalst dé drukker-uitgever en na de eerste wereldoorlog ook de voorman van de christen-democratische groep in de katholieke partij. Naast *Klokke Roeland* publiceerde hij het orgaan van de christelijke vakverenigingen van Aalst, *De Vrije Werker*, en vanaf december 1908 ook het weekblad *De Dageraad*, gesticht en gefinancierd door Louis de Bethune.

Onder de invloed van de niet aflatende agitatie van de Gentse socialisten groeide in het arrondissement Aalst op het einde van de negentiende eeuw de socialistische beweging vrij snel. In 't begin publiceerde men af en toe een pamflet, nadien verscheen er een maandblad en dit werd vanaf 30 december 1900 het weekblad *Recht en Vrijheid*. De eerste drie jaargangen werden te Gent opgesteld en gedrukt. In 1904 kwam de redactie in handen van mensen uit het eigen arrondissement, terwijl voor het drukken de Gebroeders Boeykens instonden.

Hetgeen we daarnet schreven over de grote afwisseling in de titels bij de Daensistische pers, geldt evenzeer voor die der radicaal-liberalen. Hier waren vooral actief de drukkers Henri Van den Broeck met *De Volksvriend van het arrondissement Aalst* (waarschijnlijk de opvolger van *De Dendergalm*), *De Volksgazet van het arrondissement Aalst* (op zijn beurt de voortzetting van *De Volksvriend*), *Het Vrije Woord*, *De Vrije Toekomst* (vanaf 1914 gedrukt bij Boeykens) en Karel Amant die *De Volksgazet van het arrondissement Aalst* in 1907 van Van den Broeck overnam. Amant zorgde daarnaast nog voor de uitgave van *De Vrije Arbeider*, orgaan van de Aalsterse liberale werkmanskring „Vooruitgang door 't werk.”

In de periode vóór de laatste jaren van de negentiende eeuw richtten de toen gepubliceerde weekbladen zich vooral tot een breed burgers- en landbouwerspubliek. Met de opkomst van de nieuwe tijd brak dan de interesse van de drukkers-uitgevers voor de

arbeidersstand door. Op het einde van de voorbije en in het begin van onze eeuw werden er voor het eerst ook specifieke bladen gepubliceerd om de belangen van de neringdoeners te verdedigen, b.v. *Het Burgersrecht* en *Burgersbelang*. Dit wijst op het groeiend bewustzijn van een stands-solidariteit bij de handeldrijvende burgerij sinds het einde van de negentiende eeuw.

Hoe stond het te Aalst vóór 1914 met de a-politieke pers ? Een te Aalst gedrukte publicatie zoals het *Bulletin de la Fédération de l'Enseignement Moyen Officiel de Belgique* was een uitgave met een nationale verspreiding en neemt dus een aparte plaats in de perswereld van het arrondissement in. Daarnaast waren er godsdienstige periodieken zoals *De Maria-Groet uit Affligem*, een publicatie van de Abdij van Affligem, en het *Parochieblad van St.-Martinus*, dat rond 1912 zijn maandelijks verschijnen aanvatte bij de drukker Petrus Van Schuylenbergh.

Financieel-economische publicaties waren er ook zoals deze van Denis Mayart, de schoonbroeder van Pieter Daens, met zijn *Bulletin Financier Quotidien* en *Het Vlaamsche Beurzenblad*, evenals notariële annoncenbladen zoals het *Notariaat* van Emile Vernimmen, dat tijdelijk een „liberale” tegenhanger vond in *De Tolk der Notarissen* van François De Wolf.

Merkwaardig is het verschijnen op het einde van de negentiende eeuw van tijdschriften bestemd voor de liefhebbers van de duivensport. Het verschijnen van dergelijke bladen is op zichzelf niet zó bijzonder gezien de toenmalige populariteit van die sporttak. Opmerkenswaardig is echter wel de politieke gebondenheid van deze publicaties. Te Aalst zette de liberaal Camille Vrancken in 1896 met *De Bondduif* de reeks in, gevolgd in 1897 door de *Groote Duivenbond* van de Gebroeders Boeykens (socialistisch) en tenslotte *De Denderduif* van de katholiek Hilaire Teurrekens in 1907. Deze duivenmelkerskranten en de organisaties (met hun lokalen) die er achter stonden waren voor de verschillende politieke strekkingen ideale middelen om een deel van het sportminnend publiek te binden.

Men kan hetzelfde zeggen van de vele landbouwtijdschriften, die allen bij katholieke drukkers van de pers kwamen. De macht van de katholieke partij in het arrondissement vond zijn basis bij het landbouwerspubliek. Het was dus ook normaal dat de katholieke opinievormende machten zich sterk interesseerden voor de problematiek van deze groep kiezers. Dit gaf dan de mogelijkheid om deze mensen langs een onrechtstreekse weg — door de voorlichting op het

beroepsvlak — onder invloed te brengen van partijpolitieke ideeën en personen. Het dienen van de beroepsbelangen kon immers niet anders dan sympathie verwekken. Aldus verscheen in 1847 reeds bij Adolf Byl de *Chronique Agricole*, een algemeen-Belgische periodiek. De groep rondom senator Paul de Bethune gaf vanaf 1873 het *Tijdschrift over Land- en Hof Bouw* uit, voortgezet door de *Vlaamsche Boer*. Beide tijdschriften werden gedrukt bij Spitaels. De drukkerij Van de Putte zette zich eveneens in op het landbouwersfront met de *Aalstersche Pachter* en rond de eeuwwisseling verschenen er nog enkele schriften met een specifieke opdracht zoals *Le Houblon* voor de hopkwekers, de *Gids voor Melkerijen* voor de melkveehouders en *De Geitenvriend*. Dit laatste werd maandelijks gedrukt vanaf 1906 bij Jan Van Nuffel. Later zou Désiré Anneessens van Ninove de publicatie van dit blad verder zetten, dat ondertussen uitgegroeid was tot het officieel orgaan van de geitenkweeksyndikaten van het Vlaamse land. Op het litterair-artistiek vlak verscheen in 1908 bij Petrus Van Schuylenbergh *Nieuw Leven voor het arrondissement Aalst* en het *Overzicht der Katholieke Nederlandsche pers*. Vanaf 1913 tot juli 1914 werd hun culturele taak overgenomen door het maandblad *Excelsior*, gedrukt bij Clemens Van de Putte.

Moeizaam begonnen in 1840, rustig zijn weg verder zettend sindsdien, brak de pers te Aalst slechts definitief door op het einde van de negentiende eeuw. Uitbreiding van het stemrecht en de groeiende politieke bewustwording van het kiezerskorps (steeds meer kiezers, die voorlichting en propaganda vergen en vragen) maakten ongetwijfeld deze doorbraak mogelijk en zelfs noodzakelijk. Deze evolutie vond zijn bekroning in een dagelijkse publicatie vanaf 1910: *De Volksstem*.

Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog stelde onverwachts een einde aan die bloeiende perswereld. De meeste kranten verdwenen voorgoed, enkele slechts kortstondig zoals *De Denderbode*, *De Volksstem* en *De Werkman*. Zij zetten hun verschijnen verder tijdens de oorlog en zijn aldus voor ons een unieke bron geworden om de stemming bij de bevolking in deze moeilijke jaren te leren kennen. Te meer omdat de Duitse bezetter oogluikend de lokale politieke tegenstellingen — niet verminderd door de oorlogsuitbarsting — hun gang liet gaan.

Op journalistiek vlak „verrijkte” de oorlog de Aalsterse persgeschiedenis met twee belangrijke publicaties: de *Landsturm*, het Duits soldatenmaandblad van W. Neuhaus, en *De Nieuwe Tijd* (1917-1918), activistisch weekblad o.l.v. Floris Moens en gedrukt bij Pieter Van den Abeele te Ninove.

B. EVOLUTIE VAN DE PERS IN DE ANDERE STEDEN EN GEMEENTEN VAN HET ARRONDISSEMENT

Toen Joseph-Antoine Stocquart, een gewezen schoolmeester (de rol in de journalistiek gespeeld door afgedankte of op rust gestelde leerkrachten is groot geweest), in 1843 met de uitgave van zijn katholieke *Gazet van Geraardsbergen* begon, was dit het eerste weekblad dat te Geraardsbergen verscheen. Dus drie jaar later dan te Aalst startte daar de pers. De oudste zoon van Joseph-Antoine Stocquart, Octaaf, nam na de dood van zijn vader in 1859 de drukkerij over en werd in 1881 op zijn beurt opgevolgd door zijn jongere broer Philogemus.

In 1846, het jaar van de oprichting van een Liberale Associatie te Geraardsbergen, stak René Spitaels, eertijds medewerker aan de Brusselse *Méphistophèles* en in zijn geboortestad berucht om zijn anti-klerikalisme, van wal met de uitgave van de *Volksverdediger*, een vooruitstrevend liberaal weekblad gedrukt door Raphaël Ceuterick. Het plotse overlijden van Spitaels in 1849 stelde een vroegtijdig einde aan deze publicatie.

Drie jaar na *De Volksverdediger* stichtte Adolf Lievens *De Geeraardsbergenaar*. Dit nieuwe liberale weekblad moest de toenemende aanvallen van de *Gazet van Geeraardsbergen* op de liberale partij beantwoorden. Bij de dood van Adolf Lievens (1852) volgde een neef, Jean-Jacques Lievens, hem op als drukker-uitgever. Blijkbaar werd de krant geen succes, want in 1856 reeds verliet Lievens de stad.

Adolf Lievens en zijn neef waren niet afkomstig van Geraardsbergen. Ze werden beiden te Aalst geboren. Wanneer we dit even melden dan is het om te wijzen op een bijzonder feit. Zeer vele drukkers-uitgevers van politieke weekbladen waren niet afkomstig uit de stad of gemeente, waar ze hun drukkerij vestigden. Vooral de drukkersnamen uit Aalst en Zottegem onderlijnen dit verschijnsel. Kwam dit door een gebrek aan verbeeldingszin of vakkennis bij de „autochtone” drukkers? Men kan deze verklaring moeilijk als regel aannemen. We dienen de oplossing van dit probleem eerder te zoeken in de aard zelf van het van hen verwachtte en (of) verkregen werk. De gepubliceerde bladen kenmerkten zich immers door hun heftige toon en hun voor de tegenstanders smalende inhoud. Voor iemand, die sinds jaar en dag een stad of gemeente bewoonde en door dat lange verblijf reeds te zeer bekend was én te gebonden door familierelaties, vriendenkring en cliënteel, was het te gewaagd om zich te ontdoen

van de oude vertrouwde banden en (of) te lastig om zich uit de gezapige sleur naar voren te werpen in een daverende journalistieke aktie.

In 1859 stichtte de toenmalige voorzitter van de Liberale Associatie van Geraardsbergen, de bankier René Van Santen, met de steun van notaris Louis Rens, wiens zoon Jules in het begin van onze eeuw zulk groot aandeel zou hebben in de opbouw van een radicaal-liberale pers in het arrondissement Aalst, *De Onpartijdige van Geraardsbergen*. Dit blad kwam op zijn beurt de belangen van de liberale opinie verdedigen na de verdwijning van *De Geeraerdsbergenaar*, en bleef gedurende vele decennia de enige heraut van het lokale liberalisme. Slechts gedurende een korte periode verscheen bij Victor Clarot nog een ander liberaal weekblad dat, als herinnering aan de aktie van René Spitaels, de titel *De Volksverdediger* aannam. Met de dood van Clarot in 1890 verdween ook deze periodiek, die niet alleen door zijn titel reminiscenties opriep aan zijn verre voorloper maar vooral door zijn verbeterde anti-godsdiensstige inhoud.

Vanaf de gemeenteverkiezingen van 30 oktober 1860 werd de positie van de liberale partij van Geraardsbergen afgetakeld en bij de verkiezingen van 1 juli 1872 werd deze volledig uit het stadhuis verdreven. Pas in 1895 wisten de liberalen opnieuw het bestuur in handen te nemen en dit tot enkele jaren voor de oorlog.

Deze politieke evolutie maakte het natuurlijk voor de katholieke drukkers gemakkelijker om weekbladen te publiceren. Paul Quintyn in 1863 met zijn *Zondagsblad van Geeraerdsbergen* en Victor Byl met de *Stad Geeraerdsbergen* kwamen de nestor van de katholieke pers, de *Gazet van Geeraerdsbergen*, concurrentie aandoen. De beide bladen werden na enige jaren door nieuw aantredende drukkers uitgegeven. Paul Quintyn overleed in 1877 en werd opgevolgd door zijn neef, Arthur Pauwels, die zelf een verwante was van Victor Clarot. Victor Byl verhuisde naar Aalst en liet zijn blad over aan Gustave Broeckeaert, die het politieke weekblad liet verwateren tot een bloedloos nieuwsjes- en annoncenblad.

De belangrijkste nieuwe katholieke drukker-uitgever was echter Alphonse Van Nieuwenhove. Zijn activiteit begon in 1877 met *De Dendergalm*. Dit weekblad verdween waarschijnlijk reeds in 1880. Vanaf dat jaar immers publiceerde hij *De Ridder Geeraard*, opvallend door zijn anti-militarisme, anti-royalisme en katholieke vlaamsgezindheid. Twee jaar na het ontstaan werd dat blad (hetgeen op veel kritiek stuitte in de katholieke kringen van Geraardsbergen en bijna

de oorzaak werd van een scheuring) opgevolgd door *Jantje Klaas*. Ook deze hartstochtelijke krant hield het niet lang vol en in 1885 besloot Alphonse Van Nieuwenhove de *Gazet van Geeraardsbergen* over te nemen van de familie Stocquart. Blijkbaar was Van Nieuwenhove uitgeschreven als journalist, want die krant ging onder zijn leiding steeds meer lijken op een kleurloos annoncenblad.

Zijn zonen August en Victor zetten het werk van hun vader met nieuwe krachten verder in de *Geeraard*, een katholiek en vlaamsgezind weekblad, afgekocht in 1907 van Cesar Pieraert. Van dan af gaf deze laatste nog slechts *De Klauwaert* uit, een maandelijks publicatie van de vlaamsgezinde studenten van Geraardsbergen. Sinds 1906 werd het gedrukt bij Maurice Van de Maele. De broer van Cesar Pieraert, Jules, was hoofdredacteur van het door zijn schoonbroeders, Victor en Florent Hylebos, vanaf 1907 gedrukte weekblad *De Vaandrig van het katholieke Vlaamsche Volk*.

Zoals reeds gezegd waren de radicaal-liberalen bij de gemeenteverkiezingen van 1895, na een jarenlange strijd binnen de Liberale Associatie, doorgebroken en hadden het stadhuis veroverd. Dit verklaart waarom enkele maanden na dit verkiezingssucces, in opvolging van de met de dood van Victor Clarot verdwenen *Volksverdediger*, een radicaal-liberaal weekblad het levenslicht zag, nl. *Het Verbond*. In 't begin werd het gedrukt bij Canatus Uyttenhove, twee jaar later in de drukkerij Van Hauwermeiren. Ernest en Frederik Van Hauwermeiren vestigden zich in augustus 1886 te Geraardsbergen. Hun vorige verblijfplaats was Aalst geweest, waar hun vader Adolf-Ernest tot schoolinspecteur was benoemd na de Onderwijswet van 1879 en er een tijdlang hoofdredacteur was geweest van *Het Verbond van Aelst*. Te Geraardsbergen drukten zij, naast hun radicaal-liberaal opinieblad, enkele a-politieke periodieken zoals *L'Enseignement Pratique*, *De Aankondiger der Notarissen* en *La Nouvelle École Colombophile*, allen bestemd voor een geografisch wijdverspreid publiek.

Deze laatste publicaties brengen ons op het vlak der niet politiek-gebonden pers van Geraardsbergen. Het eerste specifieke *Annoncenblad* verscheen er vanaf 1852 bij de stadsdrukker Petrus Byl, de vader van de al genoemde Victor. Later in 1882 werd dit blad gedurende enige weken nagevolgd door het '*Annoncenblad van Geraardsbergen* en kort voor de wereldoorlog kwam er een nieuw reclameblad *De Belleman* van de pers bij Amaat Mollaert. Andere a-politieke publicaties waren *De Vlaamsche Landbouwer*, *Le Journal du Tireur*,

De Weergalm der Slachters, Het Maandelijksch Tarief der Koopwaren, Het Sein en Bergklanken. Deze twee laatste tijdschriften werden gedrukt door August en Victor Van Nieuwenhove. *Bergklanken* was het maandelijks verschijnende parochieblad van Geraardsbergen (het eerste van het arrondissement Aalst) en de hoofdredacteur van *Het Sein*, uitgegeven door de Katholieke Vereeniging der Pensioenkas sen van Geraardsbergen, was Ferdinand Van Nieuwenhove, de latere volksvertegenwoordiger en broer van beide drukkers.

Te Ninove was de groei van de pers moeizaam. Politieke weekbladen verschenen er slechts in 1891 ten tonele. Eén uitzondering hierop: *De Zondagspost* van 1863-1864. Dit liberale blad (tijdens de eerste weken gedrukt door August Claus en nadien bij Gustave Crombez) hield reeds na één jaargang op met verschijnen door de verhuizing van zijn laatste drukker naar St.-Niklaas-Waas, waar deze zorgde voor de uitgave van het *Nieuws- en Aankondigingsblad van het Land van Waas*.

Tussen 1864 en 1891 zagen nog slechts een drietal annoncenbladen het levenslicht: *Het Annoncenblad van Ninove* in 1881 bij de Weduwe Prosper Jacobs, *De Aankondiger voor Ninove en Omliggende* in 1883 bij Remi De Mol en een nieuw *Annoncenblad van Ninove*, dat in 1891 het vorige *Annoncenblad* opvolgde en gedrukt werd bij Modest De Mol, broer van Remi.

In 1890 verscheen bij Désiré Anneessens *De Stad Ninove*. Dit blad hield zich tijdens de eerste twee jaren van zijn bestaan afzijdig van elke politieke strijd. Eén jaar later startte bij dezelfde belangrijke drukker het strijdend katholiek weekblad *Recht en Vrede*.

Désiré Anneessens stond daarnaast in voor de publicatie van een ganse pleiade niet-regionale tijdschriften: *Les Echos de la Sainte-Famille, Tuin en Boomgaard, Maandblad over Boom-, Bloem- en Groenselkweek, De Vlaamsche Bie* (beide laatste bladen met de steun van Louis de Bethune), *De Belgische Tabaksplanter* en *Le Planteur Belge, De Boerin, Maandblad van de Vlaamsche Bieënbond, De Geitenvriend, Columba*. Dit laatste was een weekblad bestemd voor de duivenliefhebbers.

Op journalistiek vlak is de stad Ninove maar wakker geschud door het verschijnen van *Klokke Roeland* in september 1891. De jonge groep christen-democraten rondom J. B. Van Langenhaccke had de provinciale verkiezingen van 24 mei 1891 in het kanton Ninove gewonnen op de kandidaat der *Bewarende Vereeniging*. Spontaan riep hun optre-

den om een orgaan. Désiré Anneessens, die door Van Langenhaecke gevraagd werd zijn a-politiek blad *De Stad Ninove* te laten vallen, weigerde dit te doen. Niettemin ondertekende hij met de Roelanders — de groep rondom Van Langenhaecke — een contract voor het drukken van *Klokke Roeland*. Dit contract werd echter in december 1892 reeds verbroken omwille van de politieke meningsverschillen tussen de belanghebbende partijen. *De Stad Ninove* en *Recht en Vrede* begonnen van dan af een tot 1914 niet meer aflatende strijd tegen *Klokke Roeland* en zijn opvolgers.

Gesteund door de mentor Van Langenhaecke nam de medestrijder-drukker Frans Sterck het blad *Klokke Roeland* over tot 1895, het jaar voor zijn overlijden. In dat jaar werd een N. V. opgericht met een maatschappelijk kapitaal van 20.000 F. De functies van uitgever en drukker werden nu gesplitst: Lodewijk Lontings werd uitgever, Jan-Baptist De Boitselier drukker. In 1898 werd Petrus Van Schuylenbergh de uitgever van het blad. Omwille van moeilijkheden in de schoot van de N. V. werd van november 1898 deze publicatie vervangen door het weekblad *De Klok*. Sinds einde april 1899 verscheen *Klokke Roeland* opnieuw met als drukker-uitgever de reeds genoemde Van Schuylenbergh. Wanneer deze in 1901 naar Aalst ging wonen, verhuisde ook het weekblad naar die stad. Bij de bespreking van de evolutie van de pers te Aalst hebben we er al op gewezen dat in 1905 Petrus Van Schuylenbergh de Daensistische beweging verliet. Sindsdien gaf hij *Klokke Roeland* verder uit als een christen-democratisch blad, strijdend in de schoot van de Conservatief-katholieke partij. De Daensisten van Ninove zagen zich aldus verplicht een nieuw weekblad te stichten: *De Vrije Klok*. Het werd uitgegeven en gedrukt bij Petrus Van den Abeele, in samenwerking vanaf 1908 met Albert Van den Bruele. Beiden hadden hun stiel geleerd bij Weckers te Koekelberg. In 1912 huwde Van den Abeele met een nicht van zijn vriend en deze zelf trouwde in dat jaar met een dochter van Pieter Daens. Deze verandering in hun beider bestaan bracht het einde mee van hun samenwerking in het drukkersbedrijf te Ninove. Albert Van den Bruele verhuisde immers naar Denderhoutem.

In de opgesomde reeks bladen, welke door de conservatieve katholiek Désiré Anneessens werden gepubliceerd, hadden we melding gemaakt van het duivenmelkersblad *Columba*. In concurrentie hiermede richtte de duivenmelkersmaatschappij De Denderbond van dokter Hilaire Van de Velde, medestichter van *Klokke Roeland* en van de onafhankelijke Christen-democratische partij, in februari 1893 een

nieuw duivensportblad op, nl. *Het Duijken van den Dender*. De inschrijvers op het blad, dat gedrukt werd door Frans Sterck en vanaf 1896 door J. B. De Boitselier, konden gratis raadgevingen bekomen bij een niet nader genoemde advocaat. Waarschijnlijk ging het hier om de hereboer-advocaat J. B. Van Langenhaecke, wiens politieke en journalistieke activiteiten reeds eerder werden beschreven. Het belang van beide bladen voor de verspreiding van de politieke gedachten der beide groepen, die achter de kranten stonden, is groot. De duivensport was populair en informatie bezorgen over deze sporttak, aan de overtalrijke beoefenaars ervan, was meteen een efficient middel om sympathie te verwerven voor bepaalde mensen.

Te Aalst was sinds 1901 het Daensistische blad *De Volkseeuw* verschenen. In 1907 verdween deze publicatie en zijn benaming werd tot 1914 als ondertitel gevoegd bij het *Land van Aelst*. Deze zelfde titel werd ook door priester Florimond Fonteyne te Brussel en door de drukkers Albert Van den Bruele en Petrus Van den Abeele te Ninove gebruikt in 1910 voor een nieuw christen-democratisch weekblad. Laatstgenoemde drukker gaf vanaf 1912 (waarschijnlijk ter opvolging van de ten onder gegane *Volkseeuw*) de *Gazet van Ninove* uit. Als Vlaams-democratisch opinieblad was het de voorbode van de journalistieke activiteit van Petrus Van den Abeele in het aktivisme en in de latere Frontpartij.

Het laatst gepubliceerde conservatieve weekblad te Ninove was *De Voorwacht*. Vanaf 1905 kwam het de actie van *De Stad Ninove en Recht en Vrede* tegen de Daensistische pers versterken.

Hoe ontwikkelde zich de pers in de landelijke gemeenten van het arrondissement Aalst? Slechts vijf dergelijke gemeenten van de achtenzeventig die er waren zagen binnen hun grenzen vóór 1914 een krant verschijnen. Vier van deze localiteiten lagen — eigenaardig feit — dichtbij Aalst, waar toch zelf reeds zoveel bladen werden gedrukt en uitgegeven. Te Denderleeuw verscheen vanaf 1905 *De Dender* (katholiek), te Oordegem vanaf 1905 *De Gazet van Oordegem* en *De Landgazet* (beiden a-politiek), in 1909 zag ook Denderhoutem een lokale katholieke publicatie geboren worden, *De Wacht*, en ten slotte werd te Lede vanaf datzelfde jaar de a-politieke *Gazet van Lede* uitgegeven. Deze paradoxale situatie wordt duidelijk wanneer men de bevolkingscijfers van alle buitengemeenten van het arrondissement gaat vergelijken. Dan blijkt het dat Denderleeuw, Lede en Oordegem, wat de bevolking betreft, bij de grootste van al die gemeenten dienen

gerekend. Denderhoutem was kleiner doch daar was de tegenstelling Conservatieven-Daensisten uiterst scherp, hetgeen voldoende was om een nieuw opinieorgaan in het leven te roepen. De vijfde gemeente, waar er weekbladen werden gedrukt voor 1914, was natuurlijk het van de drie steden Aalst, Geraardsbergen en Ninove tamelijk ver verwijderde Zottegem. Hier begon de lokale pers in 1889 met de *Gazette van Sottegem*. Gestart als een a-politiek weekblad, uitgegeven door Adolf Van Geertruyen, bekende het blad zich weldra tot het radicaal-liberalisme. Reeds vóór die krant echter waren er te Zottegem periodieken gedrukt. Maar men kan ze moeilijk onderbrengen bij de regionale pers. Het waren *L'Ami de l'Ouvrier* en *L'Ouvrier Belge*, beiden vanaf 1871 verschenen bij Gustave Vekeman en bedoeld als leidinggevende organen voor katholieke werklieden uit Wallonië. De broer van Gustave Vekeman, Leo, zette het familiebedrijf verder en drukte sinds januari 1889 een wekelijks *Annoncenblad van Sottegem*, dat in juli 1902 opgevolgd werd door het belangrijke en in de streek zeer verspreide strijdend-katholiek weekblad *De Beiaard*. Deze krant werd echter niet meer uitgegeven door Leo Vekeman, maar door de Gentenaars Gustave Eylenbosch en Frans Dupon. Zij zullen op hun beurt, na de Eerste Wereldoorlog, deze publicatie overlaten aan Emiel Haegeman, die met de *Zondagbode van Sottegem* vanaf 1900 reeds zijn sporen verdiend had in de Zottegemse drukkerswereld.

In dat laatste jaar startte daar nog een andere periodiek, nl. *Het Nieuwsblad van Sottegem*, een a-politiek weekblad, bij Omer Van Helleputte.

De laatst begonnen publicatie vóór 1914 was *De Kleine Burger van Sottegem*. Theophiel De Keyser en Octaaf Schautteet zagen na één jaar reeds hun katholiek-vlaamsgezind weekblad door het oorlogsgeweld ten gronde gericht.

De arrondissementele perswereld kreeg in zijn geheel door de Eerste Wereldoorlog een gevoelige klap. Nooit meer zou zij na de oorlog haar vroegere omvang en verspreiding weten terug te winnen. Het krijgsgeschut had ook een bres geslagen in de veilige muren van die vele besloten wereldjes die onze gemeenten waren. Toename van de verkeersmogelijkheden, groeiende belangstelling bij een deel van het publiek voor de gebeurtenissen welke zich buiten de grenzen van de eigen woonplaats afspelen, doorbraak van de politieke democratie, al die factoren staken de bladen met een nationale allure een handje toe om de plaats in te nemen van de verdwenen lokale bladen.

Het journalistiek talent scheen trouwens verschrompeld na die oorlog. De besten waren overleden of hadden het arrondissement verlaten. Er boden zich geen nieuwelingen aan die er in slaagden hun voorgangers te evenaren, laat staan te overtreffen. De scherpe pennen waren bot geworden samen met het luwen van de passies en de mildering van de politieke zeden in dit woelige arrondissement. De Tweede Wereldoorlog zou de genadeslag toebrengen aan de eens zo bloeiende regionale pers.

VIII. INDICES

A. PERSONENREGISTER (I)

Amant (K.): 75, 82, 160, 161, 162, 170	Callebaut (Pr.): 83
Anneessens: 124, 134	Cats: 22
Anneessens (Ch): 124	Ceuterick (R.): 115, 173
Anneessens (D.): 123, 124, 126, 130, 131, 133, 134, 136, 137, 155, 156, 172, 176, 177	Charpentier (L.): 24
Arys (H.): 27	Cicero: 109
Arys (J.): 26	Clarot (V.): 114, 116, 174, 175
Avoux: 123, 155	Claus (A.): 141, 176
Bamps (V.): 91	Clerebaut (R.): 63, 64
Baratto: 97	Coessens (A.): 140
Barbier (F.): 106	Colnet (J.): 19
Barbier (L.): 106	Couck (H.): 91
Battagia (A.): 106	Crabbe (J.): 106
Bauwens (I.): 38, 60	Crick (J.): 31, 36, 40, 52
Beeckman: 139	Crick (L.): 60
Beeckman (G.): 83	Crombez (G.): 141, 176
Beeckman (I.): 133	Cumont (Ch.): 69
Beerens (P.): 106	Daens (Ad.): 29, 52, 55, 57, 59, 74, 88, 140, 169
Berckmans (A. E.): 108	Daens (A. M.): 52
Berghmans (J.): 74	Daens (Aug.): 55
Bernardus (Heilige): 58	Daens (Fr.): 44, 88, 163
Bert (L.): 119	Daens (P.): 55
Birmant (J.): 134	Daens (P. F.): 23, 25, 29-31, 44, 45, 52, 54-57, 59, 72, 74, 76, 80, 88, 89 154-160, 166-171, 177
Boeykens: 26, 48, 64, 83, 157, 158, 160, 170, 171	Daumers: 97
Bonte (J.): 150	De Backer (A.): 52, 74, 127, 129-132
Brijs (A.): 84	Debauque (O.): 106
Broeckaert (G.): 105, 111, 116, 174	De Beer: 56
Bruneau (A. B.): 69	De Beer (J. B.): 56
Byl (Ad.): 28, 29, 33, 34, 36, 41, 165- 167, 172	de Bethune (L.): 31, 60, 112, 133, 137, 170, 176
Byl (Al.): 93	de Bethune (P.): 66, 72, 172
Byl (P.): 93, 111, 175	De Blicck (J.): 75
Byl (V.): 93, 111, 174, 175	De Boe (E.): 100
	De Boitselier (J. B.): 125, 131, 177, 178

(I) Auteurs van de geciteerde werken noch namen van de verzamelaars van specimina werden in dit register opgenomen.

De Brauwer (A.): 142, 143
De Bruyn (L.): 52
Dechesne (E.): 129
de Clippele (A.): 119
de Clippele (P. J.): 99
De Coninck (C.): 48, 49
De Craene: 60
De Deyn (P. J.): 34, 69
De Galan (H.): 22, 42
De Gendt (E.): 77
De Gendt (J.): 77
De Gheest (G.): 19, 20, 36, 41, 70
De Gryze: 104
De Kegel: 139
De Kegel (L.): 139
De Keyser (J. M.): 148
De Keyser (Th.): 148, 179
Delafortrie (L.): 53, 54, 56
De l'Arbre: 60
Delestrée (J. J.): 55
De Lille (V.): 51
De Loose (F.): 60
Demarrez (J.): 59
De Meulenaere (C.): 137
De Mol (M.): 121, 123, 176
De Mol (R.): 121, 123, 176
De Naeyer (Th.): 36, 78
De Neef (P.): 64
De Paepe (A.): 60
De Pelsmaecker (P.): 129, 130, 132
De Portemont (A.): 99
De Praterre (F.): 60
De Ruddere (E.): 129, 130
De Ryck (A.): 26
De Schaepdryver (L.): 70
De Schaepdryver (R.): 39, 153
Desmares (J.): 131
De Smedt (J.): 47, 48, 85, 168
De Smet (J. C.): 55, 56
De Smet (L.): 24
De Stobbeleir (R.): 26
De Swarte (A.): 64
De Vidts (J. F.): 55, 56
De Visch (P.): 64
De Vos (A.): 88
De Vos (G.): 23, 29, 69, 166, 167
De Vriese (L.): 66, 81, 153, 167
De Wolf: 77

De Wolf (Ch.): 46, 50, 65, 166
De Wolf (D.): 77
De Wolf (F.): 91
De Wolf (Fr.): 46, 50, 67, 80, 166,
168, 171
D'Hoedt (P. J.): 64
D'Hoir (P.): 26, 60
Dhondt (J.): 11
D'Hondt (V.): 60
Dosfel (L.): 112
Du Caju: 19, 46, 164
Du Caju (E.): 19
Du Caju (J. G.): 19
Du Caju (J. J.): 19
Du Caju (V.): 19
Du Catillon (L.): 52, 73, 120, 127,
132, 138
Dupon (F.): 146, 179
Duverger: 22

Eeman (A.): 36
Eeman (G.): 36
Etienne (F.): 73
Evit (C.): 34
Eyerman (I.): 70
Eylenbosch (G.): 146, 179

Flamant (A.): 101
Fleerackers (E.): 60
Focketeyn (Fr.): 130
Fonteyne (Fl.): 52, 59, 88, 138, 140,
169, 178
Fransman (A.): 132

Godts (M.): 78
Goemare: 29
Goerlitz (G.): 71
Goethals (E.): 60
Goethals (J.): 60

Haegeman (E.): 146, 151, 179
Haumont (L. J.): 88
Hemselsoet (L.): 78
Hernant (M.): 106
Herssens (L.): 36
Hylebos (A.): 112
Hylebos (Fl.): 112, 175
Hylebos (K.): 119

Hylebos (V. R.): 101, 112, 175
Horsmans (J. W.): 69
Houtman-Couck (P.): 91

Jacobs (L.): 26
Jacobs (P.): 122, 176
Janssens (A.): 39
Janssens (J.): 71

Kelders (A.): 26
Knock (C.): 47
Krüger (S. J. P.): 44

Labiaux (J. L.): 69
Lagavrière (J.): 141
Lambrecht (F.): 52, 127, 132, 140
Lebrocqy (G.): 144
Ledeganck: 32
Leherte (J.): 124
Leo XIII: 29, 127
Leveau (G.): 82
Ley (F.): 97
Lievens (A.): 101, 173
Lievens (J. J.): 101, 173
Lontings (L.): 52, 131, 132, 177

Maes (A.): 129, 130
Maheu (E.): 38, 39, 96
Maheu (J.): 96
Martens (D.): 62
Matthysens (F.): 144
Mayart (D.): 25, 71, 171
Mayart (L.): 25, 44, 57
Mayart (Ph.): 25
Mertens (G.): 80, 142
Mertens (J.): 50
Michels (E.): 69
Minnebo (B.): 140
Miry (K.): 75
Moens (Fl.): 172
Moens (J.): 120
Moeyart (C.): 52, 140
Mollaert (A.): 94, 175
Moyersoem (R.): 76, 78

Neuhaus (W.): 172
Nichels (A.): 63, 64, 158

Pappaert (H.): 69, 70

Pauwels (A.): 114, 118, 155, 174
Pieraert (C.): 101, 104, 112, 175
Pieraert (J.): 101, 112, 175
Pieraert (N.): 112
Pieraert (R.): 101
Pius IX: 87
Plancquaert (H.): 52, 125, 127, 132,
140
Ponnet: 36

Quintyn (P.): 114, 118, 174

Rens (J.): 79, 108, 174
Rens (L. G.): 79, 108, 174
Reyntens (O.): 60
Robbrecht (P.): 59
Rosseeuw (F.): 36

Saeyns: 60
Schautteet (O.): 148, 179
Scheerlinck (Ed.): 137
Scheerlinck (Edm.): 60
Scheerlinck (F.): 90
Scheidweiler (J.): 28, 29
Schellinck (G.): 77
Simoens (F.): 35
Soens (E.): 60
Soens (V.): 132
Spitaels: 21, 41, 48, 66, 72, 158, 165,

172
Spitaels (C. G.): 21, 164
Spitaels (G. C.): 21
Spitaels (R.): 115, 173, 174
Stautmans (E.): 64
Steleman (R.): 82, 83
Sterck (F.): 125, 129-132, 156, 176-
178
Stillemans: 57
Stocquart (J. A.): 98, 99, 173, 175
Stocquart (O.): 98, 99, 173
Stocquart (Ph.): 98, 99, 173
Storms (St.): 88, 140

Taeymans: 78
Teurrekens (H.): 37, 159, 171

Uyttenhove (C.): 114, 175

Van Acker (A.): 40
 Van Bossuyt (V.): 60, 104
 Van Branteghem (J.): 28, 42, 55, 56,
 165-167
 Van Branteghem (L.): 39, 153, 154
 Van Branteghem (R.): 39, 158
 Van Calenbergh (R.): 26
 Van Cauteren: 84
 Van de Maele (A.): 52, 60, 84
 Van de Maele (L.): 55
 Van de Maele (M.): 103, 104, 175
 Van den Abeele (E.): 87
 Van den Abeele (P.): 52, 126, 138,
 140, 172, 177, 178
 Van den Bossche: 56, 165
 Van den Bossche (E.): 56
 Van den Bossche (F. J.): 34, 36
 Van den Bossche (J.): 56
 Van den Bossche (P.): 60
 Van den Brempt (V.): 77, 78
 Van den Broeck (H.): 75, 79, 82, 84,
 170
 Van den Bruele (A.): 52, 88, 138,
 140, 177, 178
 Van den Eynde (H.): 132
 Van de Putte: 34, 167, 172
 Van de Putte (A.): 36
 Van de Putte (C.): 18, 33-37, 40, 58,
 59, 65, 157-159, 166, 167, 169, 172
 Van de Putte (G.): 18, 35
 Van de Putte (P. D.): 34
 Van de Putte (W. J.): 34
 Van der Haegen (B.): 54-56, 88, 166
 Van der Meerssche (Th.): 77
 van der Noot (A.): 39
 Van der Schelden (R.): 132
 Van de Velde (Henri): 65
 Van de Velde (Hilaire): 125, 130,
 132, 177
 van de Woestyne (Th.): 55
 Van Ditmar (F. B.): 59
 Van Eenoo (R.): 11, 16, 152
 Van Essche (J.): 146
 Van Geertruyen (A.): 148, 179
 Van Hauwe (R.): 31
 Van Hauwermeiren: 41
 Van Hauwermeiren (A. E.): 70, 92,
 175

Van Hauwermeiren (E.): 70, 92, 97,
 106, 114, 175
 Van Hauwermeiren (F.): 70, 92, 97,
 175
 Van Helleputte (O.): 149, 179
 Vanimpe (V.): 129
 Van Laer: 139
 Van Langenhaecke (E.): 132
 Van Langenhaecke (J. B.): 125, 129,
 131, 132, 136, 176-178
 Van Lul (A.): 88
 Van Malderen (J.): 62
 Van Mierlo (J.): 60
 Van Nerum (Ph.): 36
 Van Nieuwenhove: 99, 101
 Van Nieuwenhove (Al.): 95, 98, 99,
 102, 109, 110, 174, 175
 Van Nieuwenhove (Aug.): 95, 101,
 110, 175, 176
 Van Nieuwenhove (F.): 110, 176
 Van Nieuwenhove (M. F.): 102
 Van Nieuwenhove (V.): 95, 101, 110,
 175, 176
 Van Nuffel (G.): 78
 Van Nuffel (J. B.): 45, 76-78, 158,
 159, 162, 163, 168, 172
 Van Nuffel (P.): 27, 43, 45, 60, 78,
 168
 Van Opdenbosch (J.): 75
 Van Opdenbosch (K. L.): 140
 Van Santen (A.): 108
 Van Santen (R.): 108, 174
 Van Schuylenbergh (P.): 31, 51, 52,
 60, 62, 83, 84, 127, 129-132, 139,
 159, 170-172, 177
 Van Styvendael (Ph.): 64
 Van Vynckt (L.): 55, 56
 Van Wambeke (A.): 99
 Van Wambeke (V.): 28, 54, 99, 166,
 167
 Van Wilder (H.): 60
 Van Zandycke (E.): 120
 Vekeman (E.): 144
 Vekeman (G.): 144, 145, 149, 179
 Vekeman (L.): 144-146, 179
 Verburght (H. L.): 29
 Verhegge (A.): 60
 Verhegge (P.): 58

Vermeiren (H.): 158
Vernimmen (E.): 26, 61, 171
Verteneuil (V.): 24
Vlerick: 60
Vrancken (C.): 23-25, 69, 70, 166-168, 171

Warzée (A.): 23, 81
Weckers (K.): 140, 177

Wellekens (E.): 77
Wellekens (G.): 77, 78
Wellekens (J. B.): 77
Wellekens (L.): 77
Wintraecken (L.): 71
Woeste (Ch.): 28

Ysabee: 60

B. GECITEERDE EN BESPROKEN PERSORGANEN (1)

De Aalstersche Pachter: 18, 172
Aan de Volksgazet (K.): 158
De Aankondiger der Notarissen: 92, 175
De Aankondiger voor Ninove en het Omliggende: 121, 176
De(n) Aelstenaer: 18, 164
Aenkondiger van het Land van Aelst: 20, 165
De Akkerbouw (Gent): 34
Alfred Nichels komt niet af! (K.): 158
Algemeen Nieuws- en Aenkondigingsblad: 20, 21, 41, 42, 164
L'Ami de l'Ouvrier: 144, 179
Annoncenblad van Geerardsbergen: 93, 175
Annoncenblad van Geerardsbergen: 93, 175
Annoncenblad van Ninove: 122, 123, 176
Annoncenblad van Ninove: 122, 176
Annoncenblad van Sottegem: 145, 146, 179

De Beiaard (van Aalst): 22, 23, 168, 169
De Beiaard (Zottegem): 145, 179
De Beyaard van Aelst: 23
Den Belg (Dendermonde): 29
De Belgische Tabaksplanter: 123, 176
De Belleman: 94, 175

Bergklanken: 94, 176
Le Biceps: 23
De Bode (K.): 159
De Boerin: 123, 176
De Bondduif: 24, 168, 171
Bulletin de la Fédération de l'Enseignement Moyen Officiel de Belgique: 25, 171
Bulletin financier quotidien de Denis Mayart: 25, 171
Burgersbelang: 26, 171
Het Burgersrecht: 27, 171

Catalogue de livres anciens et modernes: 28, 167
De Catholieke Klepel van het arrondissement Aalst (K.): 155
De Catholieke Klepel van het kanton Ninove (K.): 156
Cercle d'études du personnel enseignant des écoles ménagères et des écoles de laiteries: 123
Christen Democratische Partij (K.): 160
De Christene Volkspartij (K.): 156
De Christene Volkspartij (K.): 156
Chronique Agricole: 28, 172
Columba: 124, 176, 177

De Daens-Gazet: 29, 30, 169
De Dageraad: 30, 170
De Democraat: 140

(1) De kiesbladen worden aangeduid met (K.).

De Democraat (K.): 155
 De Dender: 91, 178
 De(n) Denderbode: 8, 28, 31, 34, 54,
 59, 70, 165, 166, 169, 172
 De Denderduif: 37, 171
 De Dendergalm (Aalst): 37, 39, 69,
 70, 168, 170
 De Dendergalm (Ger.): 95, 174
 Le Dimanche de la Jeunesse: 96
 Het Duifken van den Dender: 124,
 125, 130, 177
 Het Dwaallichtje (K.): 154

 Les Echos de la Sainte-Famille: 126,
 176
 L'Enseignement Pratique: 96, 175
 Excelsior: 39, 172

 De Fakkel (K.): 153
 De Fakkel (K.): 153

 Gazet der Bijvoegsels (K.): 154
 Gazette van Aelst: 20, 40, 164, 165
 Gazette van Aelst: 41, 167
 Gazette van Aelst: 42, 43, 168
 De Gazette van Oudenaerde: 69, 166
 Gazette van Sottegem: 147, 179
 Gazet van Geeraardsbergen: 97, 102,
 173-175
 Gazet van Krüger: 43, 169
 Gazet van Lede: 120, 178
 Gazet van Ninove: 126, 178
 De Gazet van Oordegem: 142, 178
 De Gazet van 't Werkvolk: 44, 169
 Geeraard: 99, 101, 175
 De Geerardsbergenaar: 101, 173, 174
 De Geitenvriend (Aalst): 45, 172
 De Geitenvriend (Ninove): 123, 176
 Gemeentekiezing van 20 October (K.):
 158
 Gemeentekiezing van Aalst. Een woord
 aan de Kiezers (K.): 158
 De Gemeenteraad: 45, 46, 50, 166
 De Gentenaar: 78
 Gids van Melkerijen: 46, 172
 De Godsdienstige Week voor Vlaan-
 deren: 87
 De Groote Duivenbond: 47, 171

Le Houblon: 48, 172
 Het Hout en zijn bewerking: 33

 Den IJker: 46, 49, 50, 166, 168

 Jantje Klaas: 102, 109, 174
 Jong Brussel: 125
 Le Journal du Tireur: 103, 175

 Het Keersje van 1 Oordje (K.): 154
 De Kiesknoeyerijen te Aalst (K.):
 157
 Kiezers, leest en overweegt! (K.):
 158
 Kiezing voor den Gemeenteraad op
 20/X/1907 (K.): 158
 De Klauwaert: 103, 175
 De Kleine Burger van Sottegem:
 148, 179
 De Kleine Gazet: 104
 De Kleine Volksgazet (K.): 161
 De Kleine Volksgazet (K.): 162
 De Klok: 126, 127, 129, 177
 De Klok (K.): 160
 Klokke Roeland (Aalst): 31, 50, 51,
 139, 169, 170, 177
 Klokke Roeland (Ninove): 31, 51,
 125, 127-132, 136, 156, 176, 177
 Het Laatste Woord (K.): 160
 De Landgazet: 142, 178
 Landsturm: 172
 Land van Aelst (K.): 157
 Het Land van Aelst (K.): 157
 Het Land van Aelst: 42, 52-54, 56, 57,
 70, 73, 76, 87, 132, 154, 155, 157,
 165, 166, 168, 169, 178
 De Ledenaar: 120
 Leest en Oordeelt (K.): 160
 De Liberaal (K.): 160

 Maandblad over Boom-, Bloem- en
 Groenselkweek: 132, 136, 176
 Maandblad van de Vlaamsche Bieën-
 bond: 123, 176
 Maandelijksch Tarief der Koopwaren:
 105, 175
 De Maria-Groet van Affligem: 58,
 171

Men denke er ernstig op (K.): 159
 Méphistophèles (Brussel): 115, 173
 De Mijlbekenaar (K.): 157

Het Nachtluchtje (K.): 152
 De Neringbond (K.): 154
 De Nieuwe Tijd (Aalst): 58, 169
 De Nieuwe Tijd (Aalst): 172
 De Nieuwe Tijd (Koekelberg): 140
 Nieuwe Vlaamsche Illustratie: 59
 Nieuw Leven voor het Arrondissement Aalst: 60, 172
 Het Nieuwsblad van Sottegem: 148, 179
 Het Nieuws- en Aankondigingsblad van het Land van Waes (St.-Niklaas): 141, 176

De Nijptang van het kanton Ninove (K.): 156
 Nog een grove Kiesleugen (K.): 159
 Notariaat: 61, 171
 La Nouvelle Ecole Colombophile: 105, 175

De Onafhankelijken Denderbode: 34
 De Onpartijdige van Geraardsbergen: 107, 174
 Ons Belang (K.): 162
 Ons Stemrecht (K.): 154
 Ons Volk (Borgloon): 59
 Oogen open, kiezers van Erembodegem (K.): 159
 L'Ouvrier Belge: 149, 179
 Overzicht der Katholieke Nederlandse Pers: 62, 172

Parochieblad van St.-Martinus: 62, 171
 Le Planteur Belge: 123, 176

Recht door Zee (K.): 160
 Recht en Vrede: 133, 176-178
 Recht en Vrijheid: 63, 170
 De Ridder Geeraard: 102, 108, 109, 174
 't Ros Beiaard (Dendermonde): 29

Het Savooiblad: 64, 166
 Het Sein: 109, 176
 Stad Aalst (K.): 159
 Stad Geerardsbergen: 110, 174
 De Stad Ninove: 131, 135, 136, 176-178
 De Standaard (Brussel): 31
 De Standaard van het Arrondissement Aalst: 65
 De Stem (K.): 161
 De Strijd (K.): 153
 De Strijdklok (K.): 163
 De Strijdklok van het Arrondissement Aalst (K.): 162

Tegenvergift (K.): 155
 Ter Overweging aan de Kiezers (K.): 159
 Tijdschrift over Land en Hof Bouw: 66, 72, 172
 Tist van Aalst: 66, 167
 De Tolk der Notarissen: 67, 171
 Tuin en Boomgaard: 133, 136, 176

De Vaandrig van het Katholieke Vlaamsche Volk: 112, 175
 Het Verbond: 113, 175
 Het Verbond van Aalst: 39, 67-70, 165-168, 175
 De Verlossing (K.): 158
 De Verlossing (K.): 163
 Het Vinkmaaitje (K.): 154
 Het Vlaamsche Beurzenblad: 25, 71, 171
 De Vlaamsche Bie: 137, 176
 De Vlaamsche Boer: 66, 71, 172
 De Vlaamsche Landbouwer: 114, 175
 Vliegend Blad (K.): 155
 Vliegende Bladje over Belangrijke Zaken: 72, 169
 Het Volk (Gent): 146
 De Volkseeuw (Aalst): 73, 137, 169, 178
 De Volkseeuw (Ninove): 73, 137, 178
 De Volksgazet (K.): 159
 De Volksgazet van het Arrondissement Aalst: 74, 79, 170

<p>De Volksstem : 6, 8, 42, 75-78, 168, 169, 172</p> <p>De Volksverdediger : 115, 173</p> <p>De Volksverdediger : 115, 174, 175</p> <p>De Volksvriend van het Arrondissement Aalst : 74, 78, 170</p> <p>De Volkswil : 79, 169</p> <p>Vooruit : 80, 168</p> <p>De Voorwacht : 138, 178</p> <p>De Vrije Aalstenaar : 80, 167</p> <p>De Vrije Arbeider : 81, 170</p> <p>De Vrije Democraat (Koekelberg) : 140</p> <p>De Vrije Klok : 51, 139, 177</p> <p>De Vrije Toekomst : 82, 170</p> <p>De Vrije Vlaming — Doe wel en zie niet om (K.) : 125</p> <p>De Vrije Werker : 83, 170</p>	<p>Het Vrije Woord : 84, 170</p> <p>De Vrijheid (K.) : 161</p> <p>De Waarheid (K.) : 161</p> <p>De Wacht : 90, 178</p> <p>Weekblad van Aalst : 85, 168</p> <p>De Weergalm der Slachters : 116, 175</p> <p>De Werkman : 8, 23, 54, 86-89, 168, 169, 172</p> <p>De Zelenaar : 47</p> <p>De Zondagbode van Sottegem : 150, 179</p> <p>De Zondagklok : 51, 170</p> <p>Zondagsblad van Geeraerdsbergen : 117, 174</p> <p>De Zondagspost : 140, 176</p>
--	---

D. 1967/0081/5

N.V. DRUKKERIJ ERASMUS LEDEBERG/GENT

- Cahiers 17.** **Bijdragen 17.**
Aloïs Simon, Réunions des Évêques de Belgique, 1868-1883, Procès-verbaux. 1961. fr. 220 (abonnement fr. 187)
- Bijdragen 18.** **Cahiers 18.**
H. Balthazar, J. De Belder, J. Hannes, J. Verhelst, Bronnen voor de sociale Geschiedenis van de XIXe Eeuw (1794-1914). 2de uitg. 1965. fr. 220 (abonnement fr. 190)
- Cahiers 19.** **Bijdragen 19.**
Bertrand Gille, Crise politique et crise financière en Belgique; Lettres adressées à la maison Rothschild à Paris par son représentant à Bruxelles, (1838-1840). 1961. fr. 490 (abonnement fr. 417)
- Bijdragen 20.** **Cahiers 20.**
Romain Van Eenoo, De Pers te Brugge, 1792-1914. Bouwstoffen. 1961. fr. 310 (abonnement fr. 264)
- Cahiers 21.** **Bijdragen 21.**
Aloïs Simon, Évêques de la Belgique Indépendante (1830-1940), Sources d'archives. 1961. fr. 130 (abonnement fr. 111)
- Bijdragen 22.** **Cahiers 22.**
Vervaeck, Solange, Enkele bronnen uit de Franse tijd. Hun belang voor de sociale geschiedenis. 1962. fr. 140 (abonnement fr. 119)
- Bijdragen 23.** **Cahiers 23.**
Van Eenoo, Romain en Vermeersch, Arthur, Bibliografisch repertorium van de Belgische pers, 1789-1914. 1962. fr. 110 (abonnement fr. 94)
- Cahiers 24.** **Bijdragen 24.**
M. Colle-Michel, Les Archives de la s.a. Métallurgique d'Espérance-Longdoz des origines à nos jours. 1962. fr. 85 (abonnement fr. 73)
- Cahiers 25.** **Bijdragen 25.**
Caulier-Mathy, Nicole, Statistiques de la province de Liège sous le régime hollandais. 1962. fr. 210 (abonnement fr. 179)
- Bijdragen 26.** **Cahiers 26.**
Wils, Lode, De liberale Antwerpse dagbladen : 1857-1864. 1962. fr. 80 (abonnement fr. 68)
- Bijdragen 27.** **Cahiers 27.**
Wouters, Hubert, Dokumenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging : 1831-1853. 1964. 3 delen. fr. 1640 (abonnement fr. 1394)
- Bijdragen 28.** **Cahiers 28.**
De Vroede, M., De Belgisch-Limburgse pers van 1830 tot 1860, 1963. fr. 290 (abonnement fr. 247)
- Cahiers 29.** **Bijdragen 29.**
H. Haag, Les archives personnelles des anciens ministres belges. 1963. fr. 50 (abonnement fr. 43)
- Bijdragen 30.** **Cahiers 30.**
D. De Weerd, Publications officielles de la Belgique contemporaine. 1963. fr. 540 (abonnement fr. 459)
- Bijdragen 31.** **Cahiers 31.**
K. Vanden Abeele, De gedwongen lening van het jaar IV te Leuven. Bronnenmateriaal voor sociale geschiedenis onder Frans Bewind. 1963. fr. 110 (abonnement fr. 94)
- Cahiers 32.** **Bijdragen 32.**
J. Lory, Panorama de la presse belge en 1870-71. 1963. fr. 50 (abonnement fr. 43)
- Cahiers 33.** **Bijdragen 33.**
B. Gille, Lettres adressées à la maison Rothschild de Paris par son représentant à Bruxelles (1843-1853). 1963. fr. 500 (abonnement fr. 425)
- Cahiers 34.** **Bijdragen 34.**
L. Linotte, Les manifestations et les grèves dans la province de Liège de 1831 à 1914. 1964. fr. 230 (abonnement fr. 195)

- Bijdragen 35. Cahiers 35.
E. Voordeckers, Een bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers in de negentiende eeuw. 1964. fr. 850 (abonnement fr. 723)
- Cahiers 36. Bijdragen 36.
J. Vander Vorst-Zeegers, Le „Journal de Bruxelles” de 1871 à 1884. 1965. fr. 440 (abonnement fr. 375)
- Cahiers 37. Bijdragen 37.
S. Vervaeck, Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1831-1865. 1965. fr. 460 (abonnement fr. 390)
- Cahiers 38. Bijdragen 38.
J. De Belder & J. Hannes, Bibliographie de l'histoire de Belgique, 1865-1914. 1965. fr. 380 (abonnement fr. 323)
- Cahiers 39. Bijdragen 39.
M. Blanpain, Le „Journal de Bruxelles” : Histoire interne de 1863 à 1871. 1965. fr. 85 (abonnement fr. 73)
- Bijdragen 40. Cahiers 40.
H. Wouters, Dokumenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging, 1853-1865. 1966.
- Bijdragen 41. Cahiers 41.
H. Liebaut, Repertorium van de pers in het arrondissement Aalst, (1840-1914). 1967
- Cahiers 42. Bijdragen 42.
A. J. Vermeersch, Répertoire de la presse bruxelloise, 1789-1914. Repertorium van de Brusselse pers, 1789-1914. (I, A-K). 1965. fr. 680 (abonnement fr. 578)
- Bijdragen 43. Cahiers 43.
E. Voordeckers, Drukkers en pers in het arrondissement Roeselare, (1847-1914). 1965. fr. 315 (abonnement fr. 270)
- Cahiers 44. Bijdragen 44.
M. L. Warnotte, Étude sur la presse à Namur, 1794-1914. fr. 565 (abonnement fr. 485)
- Cahiers 45. Bijdragen 45.
J. Bayer-Lothe, Documents relatifs aux mouvements ouvriers dans la province de Namur au XIXe siècle. Ire partie, 1794-1848. 1967
- Cahiers 46. Bijdragen 46.
M. Colle-Michel, Les archives de la Société des Mines et Fonderies de zinc de la Vieille-Montagne. 1966.
- Bijdragen 47. Cahiers 47.
H. De Borger, De Antwerpse pers, 1792-1914. (ter perse)
- Mémoires I. Verhandelingen I.
R. Devleeshouwer, Les Belges et le danger de guerre (1910-1914). 1958. fr. 320 (abonnement fr. 272)
- Verhandelingen II. Mémoires II.
D. De Weerd, De Gentse textielbewerders en arbeidersbeweging tussen 1866 en 1881. Bijdrage tot de sociale geschiedenis van Gent. 1959. fr. 280 (abonnement fr. 238)
- Mémoires III. Verhandelingen III.
Colette Lebas, L'union des catholiques et des libéraux de 1839 à 1847. Étude sur les pouvoirs exécutif et législatif. 1960. fr. 380 (abonnement fr. 323)
- Verhandelingen IV. Mémoires IV.
Romain Van Eenoo, Een bijdrage tot de geschiedenis der arbeidersbeweging te Brugge (1864-1914). 1959. fr. 400 (abonnement fr. 340)